The Aleph Beit of Rebbi Akiva

Alef — א

Rabbi Akiva said: *Alef*. What is *alef*? The letter [*alef* is spelled with the three letters א ל פ] and teaches that the Torah said, *Emet lamed pichah* — אמת למד פיך. The phrase means, "Truth, teach your mouth," for when you do so, you will attain the life of this world. In reverse order, this phrase reads, *Picha lamed emet* — פיך למד אמת, "Teach your mouth truth," for when you do so, you will attain the life of the world-to-come.

How do we know [that *truth* refers to the world-to-come]? That is because the Holy One, blessed be He, is called *truth;* He has from the beginning sat upon His throne in truth; kindness and truth come before Him; and all of His words are words of truth; all of His judgments are judgments of truth; and all of His ways are kindness and truth.

How do we know that the Holy One, blessed be He, is called true? The verse states, "Hashem God is true" (*Jeremiah* 10:1).

How do we know that He has sat upon His throne from the beginning in truth? The verse states, "The throne will be established with kindness, and He will sit upon it with truth" (*Isaiah* 16:5).

How do we know that kindness and truth come before His countenance? The verse states, "Righteousness and judgment are the basis of Your throne; kindness and truth come before Your countenance" (*Psalms* 89:15).

How do we know that His words are true? The verse states, "The beginning of Your word is true" (ibid. 119:160).

How do we know that His judgments are judgments of truth? The verse states, "The judgments of Hashem are true, altogether just" (ibid. 19:10).

אלפא ביתא דרבי עקיבא

אות א

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אָלֶ"ף מַהוּ אָלֶף, מְלַמֵּד שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה אֱ'מֶת לַ'מֵּד פִּ'יךָ כְּדֵי שֶׁתִּזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה. פִּ'יךָ לַ'מֵּד אֱ'מֶת כְּדֵי שֶׁתִּזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

מִפְּנֵי מַה, מִפְּנֵי שֶׁהַקָּבָּ"ה נִקְרָא אֱמֶת, וְכִסְאוֹ מֵאָז יוֹשֵׁב עָלָיו בֶּאֱמֶת, וּפָנָיו יְקַדְּמוּ חֶסֶד וֶאֱמֶת. וְכָל דְּבָרָיו דִּבְרֵי אֱמֶת, וְכָל מִשְׁפָּטָיו מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת, וְכָל אָרְחוֹתָיו חֶסֶד וֶאֱמֶת.

וּמִנַּיִן שֶׁהַקָּבָּ"ה נִקְרָא אֱמֶת שֶׁנֶּאֱמַר וַיְיָ אֱלֹהִים אֱמֶת (ירמיה י').

וּמִנַּיִן שֶׁכִּסְאוֹ מֵאָז יוֹשֵׁב עָלָיו בֶּאֱמֶת שֶׁנֶּאֱמַר וְהוּכַן בְּחֶסֶד כִּסְאוֹ וְיֵשֵׁב עָלָיו בֶּאֱמֶת (ישעיה ט"ז),

וּמִנַּיִן שֶׁפָּנָיו יְקַדְּמוּ חֶסֶד וֶאֱמֶת שֶׁנֶּאֱמַר צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֲךָ חֶסֶד וֶאֱמֶת יְקַדְּמוּ פָנֶיךָ (תהלים פט).

וּמִנַּיִן שֶׁדְּבָרָיו אֱמֶת שֶׁנֶּאֱמַר רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת (שם קיט).

וּמִנַּיִן שֶׁמִּשְׁפָּטָיו מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת שֶׁנֶּאֱמַר מִשְׁפְּטֵי יְיָ אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּיו (שם יט).

And all of His ways are kindness and truth. As the verse states, "All of the ways of Hashem are kindness and truth" (ibid. 25:10).

Alternatively: *Alef*. *Alef* is the acronym of the phrase, *eftach l'shon peh* — אפתח לשון פה — "I will open the tongue in my mouth — which is, in reverse, *peh l'shon eftach* — פה לשון אפתח — "In my mouth, my tongue I will open." The Holy One, blessed be He, said, "I will open the tongues of the mouths of all creatures of flesh and blood so that they will praise Me every day and coronate Me to the four corners of the world, because if not for the song and melody that they recite before Me every day, I would not have created My world."

How do we know that the Holy One, blessed be He, only created the world for the sake of such song and melody? The verse states, "Glory and majesty are before Him, might and beauty in His sanctuary" (*Psalms* 96:6). *Glory and majesty are before Him* in heaven, and *might and beauty in His sanctuary* upon the earth. The heavens are covered with His glory and the earth is filled with His praise. As the verse states, "His glory covers the heavens and His praise fill the earth" (*Habakkuk* 3:3).

How do we know that the Holy One, blessed be He, created the heavens for the sake of this song? The verse states, "The heavens declare the glory of God" (*Psalms* 19:2).

How do we know that from the day that the Holy One, blessed be He, created the earth, it recites song before Him? The verse states, "From the ends of the earth, we heard melodies: 'The righteous one shall be exalted'" (*Isaiah* 24:16). *The righteous one* is none other than the Holy One, blessed be He. As the verse states, "Hashem is righteous in all of His ways" (*Psalms* 145:17).

How do we know that even the oceans and rivers recite song? The verse states, "More than the voices of great waters" (ibid. 93:4).

וְכָל אָרְחוֹתָיו חֶסֶד וֶאֱמֶת שֶׁנֶּאֱמַר כָּל אָרְחוֹת יְיָ חֶסֶד וֶאֱמֶת (שם כה).

דָּבָר אַחֵר א׳ אֶ׳פְתַּח לְ׳שׁוֹן פֶּ׳ה. וּפֶ׳ה לְ׳שׁוֹן אֶ׳פְתַּח. אָמַר הַקָּבָּ"ה אֶפְתַּח לְשׁוֹן פֶּה שֶׁל כָּל בְּנֵי בָשָׂר וָדָם כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מְקַלְסִין לְפָנַי בְּכָל יוֹם וּמַמְלִיכִין אוֹתִי בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, שֶׁאִלְמָלֵא שִׁירָה וְזִמְרָה שֶׁהֵם אוֹמְרִים לְפָנַי בְּכָל יוֹם לֹא בָּרָאתִי אֶת עוֹלָמִי.

וּמִנַּיִן שֶׁלֹּא בָּרָא הַקָּבָּ"ה אֶת הָעוֹלָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שִׁירָה וְזִמְרָה שֶׁנֶּאֱמַר הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ (תהלים צו) הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו בַּשָּׁמַיִם, וְעֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ בָּאָרֶץ. שָׁמַיִם מְכוּסִים הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ מָלְאָה הָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ מָלְאָה הָאָרֶץ (חבקוק ג ג).

וּמִנַּיִן שֶׁבָּרָא הַקָּבָּ"ה אֶת הַשָּׁמַיִם לְעִנְיָן שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל (תהלים יט).

וּמִנַּיִן שֶׁמִּיּוֹם שֶׁבָּרָא הַקָּבָּ"ה אֶת הָאָרֶץ אוֹמֶרֶת לְפָנָיו שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִירוֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק (ישעיה כד) וְאֵין צַדִּיק אֶלָּא הַקָּבָּ"ה שֶׁנֶּאֱמַר צַדִּיק יְיָ בְּכָל דְּרָכָיו (תהלים קסה).

וּמִנַּיִן שֶׁאַף יַמִּים וּנְהָרוֹת אוֹמְרִים שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר מִקּוֹלוֹת מַיִם רַבִּים (שם צג).

How do we know that even the mountains and hills recite song? The verse states, "The mountains and all of the hills, fruit trees and all cedars, beasts and all cattle, creeping things and winged birds, kings of the earth and all nations, princes and all judges of the earth, youth and also maidens, elders with young men will praise the name of Hashem, because His name alone is elevated" (ibid. 148:9-13).

How do we know that all of the structures of Creation recite song? The verse states, "From the rising of the sun until its setting [the Name of Hashem is praised]" (*Psalms* 113:3).

How do we know that even Adam opened his mouth with song? The verse states, "A melody, a song of the day for the Sabbath: it is good to thank Hashem and to sing to Your name, O Most High" (ibid. 92:2). *It is good to thank Hashem* — upon the earth amidst people — *and to sing to Your name, O Most High* — in the elevated heavens amidst the ministering angels.

An alternate interpretation of the acronym *eftach l'shon peh* — אפתח לשון פה — "I will open the tongue in my mouth" — which is, in reverse, *peh l'shon eftach* — פה לשון אפתח — "In my mouth, my tongue I will open." This teaches that, of a person's 248 limbs, only his mouth and tongue are fit to recite song before Him. As the verse states, "My mouth will tell Your righteousness. . ." (*Psalms* 71:15). That is because the mouth and tongue are compared to the sea and its waves.

Just as the sea broadens and widens, so does the mouth broaden and widen in speech.

Just as the sea is filled with pearls, so is the mouth filled with pearly teeth.

Just as the sea brings forth water, so does the mouth bring forth "water."

Just as a sea wave gains strength and rises, so does the tongue within the mouth gain strength and rise.

וּמִנַּיִן שֶׁאַף הָרִים וּגְבָעוֹת אוֹמְרִים שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר הֶהָרִים וְכָל גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל אֲרָזִים הַחַיָּה וְכָל בְּהֵמָה רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל לְאוּמִים שָׂרִים וְכָל שֹׁפְטֵי אָרֶץ נְעָרִים וְגַם בְּתוּלוֹת זְקֵנִים עִם נְעָרִים יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ (שם קמח).

וּמִנַּיִן שֶׁכָּל סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית אוֹמְרִים שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ וגו׳ (שם קיג).

וּמִנַּיִן שֶׁאַף אָדָם הָרִאשׁוֹן פָּתַח פִּיו בְּשִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת טוֹב לְהוֹדוֹת לַיְיָ וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן (שם צב) טוֹב לְהוֹדוֹת לַיְיָ בָּאָרֶץ מִתּוֹךְ בְּנֵי אָדָם, וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן בִּשְׁמֵי מָרוֹם בְּתוֹךְ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת.

דָּבָר אַחֵר אֶ׳פְתַּח לְ׳שׁוֹן פֶּ׳ה וּפֶ׳ה לְ׳שׁוֹן אֶ׳פְתַּח שֶׁאֵין נָאֶה בְּמָאתַיִם וְאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵבָרִים שֶׁבְּאָדָם לוֹמַר לְפָנָיו שִׁירָה אֶלָּא בְּפֶה וְלָשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר פִּי יְסַפֵּר צִדְקָתֶךָ וגו׳ (תהלים עא) שֶׁלֹּא נִמְשְׁלוּ פֶּה וְלָשׁוֹן אֶלָּא בְּיָם וּבְגַלָּיו.

כְּשֵׁם שֶׁהַיָּם מַרְחִיב וּפוֹתֵחַ כַּךְ הַפֶּה מַרְחִיב וּפוֹתֵחַ.

כְּשֵׁם שֶׁהַיָּם מָלֵא מַרְגָּלִיּוֹת כַּךְ הַפֶּה מָלֵא מַרְגָּלִיּוֹת שֶׁל עַצְמוּת.

כְּשֵׁם שֶׁהַיָּם מַבִּיעַ מַיִם כַּךְ הַפֶּה מַבִּיעַ מַיִם.

כְּשֵׁם שֶׁגַּל מִתּוֹךְ הַיָּם מִתְגַּבֵּר וְעוֹלֶה כַּךְ הַלָּשׁוֹן בְּתוֹךְ הַפֶּה מִתְגַּבֵּר וְעוֹלֶה.

Just as the sea can wreck a ship, so a person's tongue can cause a wreck with its speech.

Just as the sea sibilates, so does the mouth sibilate.

Just as a sea wave elicits anxious feelings, so does the tongue elicit anxious feelings.

Just as a sea wave storms with a gale, so does a person's tongue storm with a spirit of sin.

Just as the sea expels water, so does the mouth expel "water."

Just as sea waves kill people, so do the mouth and an evil tongue kill people.

Just as the sea has a "lip" on each coast, so the tongue has a lip on each side.

Just as the sea reeks with putrefaction, so the mouth reeks with putrefaction.

Just as a sea wave is sometimes vertical and sometimes horizontal, so is the tongue sometimes vertical and sometimes horizontal.

Just as everyone fears the sea wave, so everyone fears a person's tongue.

Just as the sea waters at the coast expel mud and dirt — as the verse states, "Its waters cast up mud and dirt" (*Isaiah* 57:20) — so the mouth that speaks evil will end up with tumult and bedlam — thus, the verse states, "May Hashem cut off all smooth lips. . ." (*Psalms* 12:4).

כְּשֵׁם שֶׁהַיָּם מַטְבִּיעַ סְפִינָה בְתוֹכוֹ כַּךְ לָשׁוֹן מַרְשִׁיעַ אֶת הַבְּרִיָּה בְּדִבּוּר.

וּכְשֵׁם שֶׁהַיָּם מְצַפְצֵף כַּךְ הַפֶּה מְצַפְצֵף.

וּכְשֵׁם שֶׁגַּל הַיָּם מַרְגִּישׁ כַּךְ לָשׁוֹן מַרְגִּישׁ.

כְּשֵׁם שֶׁגַּל הַיָּם מַסְעִיר בְּרוּחַ סְעָרָה כַּךְ לָשׁוֹן שֶׁל אָדָם מַסְעִיר בְּרוּחַ עֲבֵירָה.

כְּשֵׁם שֶׁהַיָּם פּוֹלֵט הַמַּיִם כַּךְ הַפֶּה פּוֹלֵט מַיִם.

כְּשֵׁם שֶׁגַּלֵּי הַיָּם הוֹרְגִין אֶת הַבְּרִיּוֹת כַּךְ הַפֶּה וְלָשׁוֹן הָרַע הוֹרֵג אֶת הַבְּרִיּוֹת.

וּכְשֵׁם שֶׁהַיָּם יֶשׁ לוֹ שָׂפָה מִזֶּה וּמִזֶּה כַּךְ לָשׁוֹן יֶשׁ לוֹ שָׂפָה מִזֶּה וּמִזֶּה.

כְּשֵׁם שֶׁהַיָּם מַבְאִישׁ וּמַסְרִיחַ כַּךְ הַפֶּה מַבְאִישׁ וּמַסְרִיחַ.

כְּשֵׁם שֶׁגַּל הַיָּם פְּעָמִים זוֹקֵף פְּעָמִים מוּטָל כַּךְ לָשׁוֹן פְּעָמִים זוֹקֶפֶת וּפְעָמִים מוּטָלֶת.

כְּשֵׁם שֶׁגַּל הַיָּם הַכֹּל מִתְיַרְאִין מִמֶּנּוּ כַּךְ לְשׁוֹנוֹ שֶׁל אָדָם הַכֹּל מִתְיַרְאִין מִמֶּנּוּ.

מַה הַיָּם לְסוֹף מֵימָיו מִתְגַּרְשִׁים לְרֶפֶשׁ וְטִיט שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּגְרְשׁוּ מֵימָיו רֶפֶשׁ וְטִיט (ישעיה נז) כַּךְ הַפֶּה סוֹף דְּבָרָיו לְתֹהוּ וְהֶבֶל שֶׁנֶּאֱמַר יַכְרֵת יְיָ שִׂפְתֵי חֲלָקוֹת וגו׳ (תהלים יב).

Alternatively: *Alef is* the acronym of the phrase, *eftach l'shon peh* — אפתח לשון פה — I will open the tongue in my mouth" — which is, in reverse, *peh l'shon eftach* — פה לשון אפתח — In my mouth, my tongue I will open."

The Holy One, blessed be He, said, "I will open the mouths and tongues of the people of Israel to speak words of Torah, so that they will praise My name every day. Were the people of Israel not in the world, I would have no praise and greatness. If not for the song and melody that the people of Israel recite before Me every day, I would not have created My world. And even regarding the people of Israel, for whose sake the entire world was created, I only created them for the sake of their song." As the verse states, "This nation that I formed for Myself, they shall recite My praise" (*Isaiah* 43:21).

Alternatively: *Alef*. If there is no *alef*, there is no *beit*. If there is no *beit*, there is no *alef*. [*Alef* refers to the teaching of Torah and *beit*, which means "house," refers to the world.] This means that if the perfect Torah is not studied, the entire world cannot exist. And if the entire world does not exist, the perfect Torah cannot exist.

If there is no *gimel*, there is no *dalet*. If there is no *dalet*, there is no *gimel*. This is because *gimel* is related to the word *gemilut* in the phrase, *gemilut chasadim* — "kind deeds," and *dalet* is related to the word *dal* — "poor person." If there were no kind deeds (*gemilut chasadim*), the poor people (*dalim*) could not exist. If there were no *dalim* in the world, there would be no place for *gemilut chasadim*. As the verse states, "The kind acts of Hashem I will mention. . ." (*Isaiah* 63:7).

And how do we know that the people of Israel are called *dalim*? The verse states, "You save a poor nation" (*Psalms* 18:28). The verse ends, "You humble haughty eyes" — this refers to the nations of the world.

Alternatively: *Alef*. The Holy One, blessed be He, said: *alef* is the acronym of the phrase, *emunati liyisrael pakad'ti* — אמונתי

דָּבָר אַחֵר אֶ׳פְתַּח לְ׳שׁוֹן פֶּ׳ה וּפֶ׳ה לְ׳שׁוֹן אֶ׳פְתַּח.

אָמַר הַקָּבָּ"ה אֶפְתַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל פֶּה וְלָשׁוֹן בְּדִבְרֵי תּוֹרָה כְּדֵי שֶׁיְּשַׁבְּחוּ שְׁמִי בְּכָל יוֹם וְיוֹם, שֶׁאִם אֵין יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם אֵין לִי שֶׁבַח וּגְדוּלָּה שֶׁאִלְמָלֵא שִׁירָה וְזִמְרָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לְפָנַי בְּכָל יוֹם לֹא בָּרָאתִי עוֹלָמִי אֲפִילוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִבְרָא בִּשְׁבִילָן לֹא בְרָאתִים אֶלָּא בִּשְׁבִיל שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ (ישעיה מד)

דָּבָר אַחֵר אָלֶ"ף. אִם אֵין אָלֶ"ף אֵין בֵּי"ת, אִם אֵין בֵּי"ת אֵין אָלֶ"ף. אִם אֵין תּוֹרָה תְּמִימָה אֵין כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מִתְקַיֵּים. אִם אֵין כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מִתְקַיֵּים אֵין תּוֹרָה תְּמִימָה מִתְקַיֶּימֶת.

אִם אֵין גִּימֶ"ל אֵין דָּלֶ"ת, אִם אֵין דָּלֶ"ת אֵין גִּימֶ"ל, אִם אֵין גְּמִילוּת חֲסָדִים אֵין דַּלִּים, אִם אֵין דַּלִּים בָּעוֹלָם אֵין גְּמִילוּת חֲסָדִים שֶׁנֶּאֱמַר חַסְדֵי ה׳ אַזְכִּיר וגו׳ (ישעיה סג).

וּמִנַּיִן שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ דַּלִּים שֶׁנֶּאֱמַר אֶת עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ (תהלים יח) וְעֵינַיִם רָמוֹת תַּשְׁפִּיל (שם) אֵלּוּ אוּמוֹת הָעוֹלָם.

דָּבָר אַחֵר אָלֶ"ף, אָמַר הַקָּבָּ"ה אֱ׳מוּנָתִי לְ׳יִשְׂרָאֵל

לישראל פקדתי–My faithfulness upon Israel I have visited" — which is, in reverse, *pakaditi liyisrael emunati* — פקדתי לישראל אמונתי — I have visited upon Israel My faithfulness." "My faithfulness" refers to the Torah. As the verse states, "I" — [the Torah] — was faithfully raised beside Him" (*Proverbs* 8:30).

How do we know that the Holy One, blessed be He, visited His faithfulness upon Israel? The verse states, "He remembered His kindness and His faithfulness to the house of Israel" (*Psalms* 98:3).

At the time of the giving of the Torah, all Israel opened their mouths and recited song before the Holy One, blessed be He. As the verse states, "You are Hashem my God, I will exalt You, I will praise Your name, because You have done wonders, counsels from long ago in faithful faithfulness" (*Isaiah* 25:1). What is the meaning of the double language, "faithful faithfulness"? This teaches that there are two classes of faithfulness that the Holy One, blessed be He, visited upon Israel at Mt. Sinai: one for the people of Israel and one for the messiah.

How do we know there is one faithfulness for the people of Israel? The verse states, "He recalled His kindness and His faithfulness to the house of Israel" (*Psalms* 98:3). And how do we know that there is one for the messiah? That is because the verse [referring to the messiah] states, "Righteousness will be the belt around his loins and faithfulness the belt around his waist" (*Isaiah* 11:5).

Alternatively: *Alef*. The Holy One, blessed be He, said: *alef* is the acronym of the phrase, *imrati l'ami pei'arti* — אמרתי לעמי פארתי — "My word to My nation, My beautiful one" — which is, in reverse, *pei'arti l'ami imarti* — פארתי לעמי אמרתי — "To My beautiful one, My nation, is My word." *My word* refers to the Torah. As the verse states, "My lesson will beat down like rain, my word will flow like dew" (*Deuteronomy* 32:2).

My lesson also refers to the Torah. As the verse states, "I

פָּ׳קַדְתִּי, וּפָ׳קַדְתִּי לְ׳יִשְׂרָאֵל אֱ׳מוּנָתִי. אֵין אֱמוּנָתִי אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶהֱיֶה אֶצְלוֹ אָמוּן (משלי ח׳).

וּמִנַּיִן שֶׁהִפְקִיד הַקָּבָּ"ה אֱמוּנָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר זָכַר חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל (תהלים צח).

וְהָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל פּוֹתְחִים אֶת פִּיהֶם וְאוֹמְרִים שִׁירָה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה בְּאוֹתָה שָׁעָה שֶׁנֶּאֱמַר ה׳ אֱלֹהַי אַתָּה אֲרוֹמִמְךָ אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא עֵצוֹת מֵרָחוֹק אֱמוּנָה אוֹמֶן (ישעיה כה) אִם נֶאֱמַר אוֹמֶן לָמָּה נֶאֱמָר אֱמוּנָה וְאִם נֶאֱמַר אֱמוּנָה לָמָּה נֶאֱמָר אוֹמֶן, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁשְּׁתֵּי אֱמוּנוֹת הִפְקִיד הַקָּבָּ"ה לְיִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי אֶחָד לְיִשְׂרָאֵל וְאֶחָד לַמָּשִׁיחַ.

אֶחָד לְיִשְׂרָאֵל מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר זָכַר חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל (תהלים צה) וְאֶחָד לַמָּשִׁיחַ מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו וְהָאֱמוּנָה אֵזוֹר חֲלָצָיו (ישעיה יא).

דָּבָר אַחֵר אָלֶ"ף, אָמַר הַקָּבָּ"ה אִ׳מְרָתִי לְ׳עַמִּי פֵּ׳אַרְתִּי, וּפֵ׳אַרְתִּי לְ׳עַמִּי אִ׳מְרָתִי. וְאֵין אִמְרָתִי אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי (דברים לב).

וְאֵין לִקְחִי אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי

have given you a good lesson; do not abandon My Torah" (*Proverbs* 4:2). And what does *do not abandon* mean? This teaches that at the time of the giving of the Torah, the Holy One, blessed be He, called the people of Israel and told them, "My children, I have good merchandise that I will give you forever if you will accept My Torah and keep My commandments."

They replied, "Master of the world, what good merchandise will You give us if we keep Your Torah?"

The Holy One, blessed be He, replied, "The world-to-come."

The people of Israel replied, "Master of the world, show us an example of the world-to-come."

The Holy One, blessed be He, replied, "That is the Sabbath. It is one-sixtieth of the world-to-come, which is entirely Sabbath. As the verse states, 'Remember the day of the Sabbath' (*Exodus* 20:7)."

And how do we know that the world-to-come is entirely Sabbath? The verse states, "A melody, a song for the day of the Sabbath" (*Psalms* 92:1) — meaning, for the day that is entirely Sabbath. When Adam saw the Sabbath, he opened his mouth in praise of the Holy One, blessed be He, and said, "A melody, a song for the day of the Sabbath. It is good to give thanks to Hashem and to sing to Your name, O Most High" (ibid. 1-2).

At that moment, the ministering angels descended from heaven group by group (and spoke good things, as did the heavens). Some of them grasped harps and *ugavot*, and some held *nevalim* and *metzaltayim* and all musical instruments in their hands, and they played music and song before Him. As

לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ (משלי ד׳) וּמַהוּ אַל תַּעֲזֹבוּ, מְלַמֵּד שֶׁבִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה קָרָא הַקָּבָּ"ה לְיִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם בָּנַי מֶקַח טוֹב יֶשׁ לִי בָּעוֹלָם וַאֲנִי נוֹתֵן אוֹתָהּ לָכֶם לָעַד לְעוֹלָם אִם תְּקַבְּלוּ אֶת תּוֹרָתִי וְתִשְׁמְרוּ אֶת מִצְוֹתַי.

מְשִׁיבִין וְאוֹמְרִים לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵיזֶהוּ מֶקַח טוֹב שֶׁאַתָּה נוֹתֵן לָנוּ אִם נִשְׁמֹר אֶת תּוֹרָתֶךָ.

מֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לָהֶם זֶה הָעוֹלָם הַבָּא.

מְשִׁיבִין יִשְׂרָאֵל וְאוֹמְרִים רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַרְאֵנוּ דוּגְמָא שֶׁל עוֹלָם הַבָּא.

מֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לָהֶם זֶה שַׁבָּת. שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁשִּׁים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא שֶׁכּוּלוֹ שַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת (פרשת יתרו).

וּמִנַּיִן שֶׁעוֹלָם הַבָּא כּוּלוֹ שַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת (תהלים צב) לְיוֹם שֶׁכּוּלוֹ שַׁבָּת שֶׁכֵּיוָן שֶׁרָאָה אָדָם הָרִאשׁוֹן אֶת הַשַּׁבָּת פָּתַח אֶת פִּיו בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה וְאָמַר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת טוֹב לְהוֹדוֹת לה׳ וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת יוֹרְדִין כִּתּוֹת כִּתּוֹת מִן הַשָּׁמַיִם (וְאוֹמְרִים טוֹב וְכֵן הַשָּׁמַיִם) מִקְצָתָן הָיוּ אוֹחֲזִים בִּידֵיהֶם כִּנּוֹרוֹת וְעוּגָבוֹת, וּמִקְצָתָן הָיוּ בִּידֵיהֶם נְבָלִים וּמְצִלְתַּיִם וְכָל כְּלֵי שִׁיר וּמְנַגְּנִין לְפָנָיו בְּשִׁיר שֶׁנֶּאֱמַר וּלְזַמֵּר

the verse states, "To sing to Your name, O Most High, to declare in the morning Your kindness [and your faithfulness in the nights]" (ibid. 2-3). *To declare in the morning Your kindness* refers to the world-to-come, which is compared to the morning, as the verse states, "New in the mornings" (*Lamentations* 3:23). *And Your faithfulness in the nights* refers to this world, which is compared to the night, as the verse states, "You make darkness and it is night, in which every animal of the forest moves about" (*Psalms* 104:20). Do all of the animals of the forest only move about at night, and not at all during the day? Of course not. Rather, this teaches that the present world is compared to night, and the kings of the nations of this world are compared to wild animals, which move about in the forest at night. When the dawn rises, just as all of the animals return to their forest and to their places, so too when the world-to-come and the kingdom of the messiah will come, the kings of the earth and the princes of the world will return to their forest and to their places. They will descend from their greatness and return to their dust, and they will not come to the world-to-come. As the verse states, "Hashem [alone] will be King over all the earth" (*Zechariah* 14:9).

Alternatively: *Alef*. The Holy One, blessed be He, said, *alef* is the acronym of the phrase, *atzti lif'ol pele* — אצתי לפעול פלא — "I hurried to perform a wonder" in the heights and depths, without measure and without number. As the verse states, "He performs great deeds without measure [and wonders without number]. . ." (*Job* 9:10).

Another interpretation of this verse: *He did great things without measure* in the work of Creation when He first created beings, *and wonders without number* afterwards when He formed them.

Another interpretation of this verse: *He does great things without measure* at the time that the fetus is formed in its mother's womb, *and wonders without number* when it is born.

לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן. לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ, זֶה עוֹלָם הַבָּא שֶׁנִּמְשַׁל לְבְקָרִים שֶׁנֶּאֱמַר חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים (איכה ג). וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁנִּמְשַׁל לְלַיְלָה שֶׁנֶּאֱמַר תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וִיהִי לָיְלָה בּוֹ תִּרְמֹשׂ כָּל חַיְתוֹ יָעַר (תהלים קד), וְכִי כָּל חַיְתוֹ יָעַר לֹא תִּרְמֹשׂ אֶלָּא בַּלַּיְלָה וּבַיּוֹם אֵינָהּ רוֹמֶשֶׂת כְּלָל, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁעוֹלָם הַזֶּה מָשׁוּל כְּלַיְלָה וּמַלְכֵי אוּמוֹת הָעוֹלָם מְשׁוּלִים כְּחַיּוֹת שֶׁהֵם רוֹמְשִׁים בַּיַּעַר בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה, וְכֵיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר כְּשֵׁם שֶׁכָּל הַחַיּוֹת חוֹזְרוֹת לְיַעֲרָם וְלִמְקוֹמָם כַּךְ כָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ וְרוֹזְנֵי תֵבֵל כֵּיוָן שֶׁבָּא עֲלֵיהֶם עוֹלָם הַבָּא וּמַלְכוּת מָשִׁיחַ חוֹזְרִים לְיַעֲרָם וְלִמְקוֹמָם וְיוֹרְדִין מִגְּדֻלָּתָן וְשָׁבִים אֶל עֲפָרָם וְאֵינָן בָּאִין לְעוֹלָם הַבָּא. שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה ה׳ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ. (זכריה יד).

דָּבָר אַחֵר אָלֶ"ף, אָמַר הַקָּבָ"ה אַ׳צְתִּי לִ׳פְעוֹל פֶּ׳לֶא בַּמָּרוֹם וְעוֹמֶק לְאֵין חֵקֶר וְאֵין מִסְפָּר שֶׁנֶּאֱמַר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר וְגוֹ׳ (איוב ט).

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית בְּשָׁעָה שֶׁבְּרָאָם. וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בְּמַעֲשֶׂה אַחֲרִית בְּשָׁעָה שֶׁיְּצָרָם.

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹצַר בְּוֶלֶד בִּמְעֵי אִמּוֹ, וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹלַד.

Or: *He did great things without measure* at the time of the Flood, *and wonders without number* at the time of the Dispersal.

Or: *He does great things without measure* at the time the soul exits this world, *and wonders without number* at the time of the revival of the dead.

Or: *He did great things without measure* at the time of the Exodus from Egypt, *and wonders without number* at the time of the splitting of the Red Sea.

Or: *He did great things without measure* at the time of the rising of Miriam's well, *and wonders without number* at the time the manna descended from heaven.

Or: *He did great things without measure* at the time that Sichon and Og were killed, *and wonders without number* at the time of the giving of the Torah.

Or: *He did great things without measure* at the time of the war against Amalek, *and wonders without number* at the time of the descent of the manna.

Or: *He did great things without measure* at the time of the giving of the Torah, *and wonders without number* at the time that Sichon and Og were killed.

Or: *He did great things without measure* at the time of the war with Sisera, *and wonders without number* at the time of the war with Sanherib.

Or: *He does great things without measure* in this world, *and wonders without number* in the world-to-come.

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בִּשְׁעַת הַמַּבּוּל, וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בִּשְׁעַת הַפְּלָגָה.

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה, וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בִּשְׁעַת תְּחִיַּית הַמֵּתִים.

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בִּשְׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בִּשְׁעַת קְרִיעַת יַם סוּף.

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בִּשְׁעַת עֲלִיַּת הַבְּאֵר, וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בִּשְׁעַת יְרִידַת הַמָּן.

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בְּשָׁעָה שֶׁנֶּהֱרְגוּ סִיחוֹן וְעוֹג, וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה.

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בִּשְׁעַת מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק, וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בִּשְׁעַת יְרִידַת הַמָּן.

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה, וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בְּשָׁעָה שֶׁנֶּהֱרְגוּ סִיחוֹן וְעוֹג.

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בִּשְׁעַת מִלְחֶמֶת סִיסְרָא, וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בְּמִלְחֶמֶת סַנְחֵרִיב.

דָּבָר אַחֵר עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר בָּעוֹלָם הַבָּא.

Alternatively: *Alef* is related to the word *elef*, meaning 1,000. *Alef* teaches that 5,000 gates of wisdom were opened for Moses at Sinai, corresponding to the five books of the Torah, as well as 8,000 gates of understanding corresponding to the eight prophets, and 11,000 gates of understanding, corresponding to eleven books of the Writings. This is alluded to in the verse, "Treasure that is precious and oil are in the dwelling of the wise man, but a person's foolishness will swallow it up" (*Proverbs* 21:20).

Treasure refers to the Torah. As the verse states, "The fear of Hashem — that is a person's treasure" (*Isaiah* 33:6). And fear is associated with Torah. As the verse states, "All of the nations of the earth will see that the name of Hashem is called upon you, and they will fear you" (*Deuteronomy* 28:10). And another verse [referring to the giving of the Torah] states, "His fear will be upon your faces. . ." (*Exodus* 20:17).

Precious refers to the prophets, who prophesy with precious words. As the verse states, "They are more precious than gold and much fine gold" (*Psalms* 19:11).

Oil refers to the Writings, which anoint the body of a person with comforting words, like oil. As the verse states, "[The Writings are] moisture for your bones" (*Proverbs* 3:8).

In the dwelling of the wise man refers to Moses our teacher, peace be upon him, who [ascended to the angels and] is called wise. As the verse states, "A wise man ascended to a city of mighty men. . ." (ibid. 21), and *mighty men* refers to the ministering angels, as in the verse, "Bless Hashem, His angels, who are mighty men in strength" (*Psalms* 103).

But a person's foolishness will swallow it up refers to Joshua bin Nun, who accepted looking like a fool when he stood before Moses our teacher.

דָּבָר אַחֵר אָלֶ"ף מְלַמֵּד שֶׁחֲמִשָּׁת אֲלָפִים שַׁעֲרֵי חָכְמָה נִפְתְּחוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תּוֹרָה, וּשְׁמוֹנַת אֲלָפִים שַׁעֲרֵי בִינָה כְּנֶגֶד ח' נְבִיאִים. וְאַחַד עָשָׂר אֲלָפִים שַׁעֲרֵי בִינָה כְּנֶגֶד אַחַד עָשָׂר כְּתוּבִים, שֶׁנֶּאֱמַר אוֹצָר נֶחְמָד וָשֶׁמֶן בִּנְוֵה חָכָם וּכְסִיל אָדָם יְבַלְּעֶנּוּ (משלי כא).

אוֹצָר זוּ תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ (ישעיה לג). וְתוֹרָה זוּ יִרְאָה שֶׁנֶּאֱמַר וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ (דברים כח) וְאוֹמֵר וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם וְגוֹ' (שמות כ).

נֶחְמָד אֵלּוּ נְבִיאִים שֶׁמִּתְנַבְּאִים בְּדִבְרֵי נֶחֱמָדִים שֶׁנֶּאֱמַר הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפָּז רָב (תהלים יט).

וָשֶׁמֶן אֵלּוּ כְּתוּבִים שֶׁהֵם מוֹשְׁחִין גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם בְּדִבְרֵי נִחוּמִים כַּשֶּׁמֶן שֶׁנֶּאֱמַר וְשִׂקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ (משלי ג).

בִּנְוֵה חָכָם זֶה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁנִּקְרָא חָכָם שֶׁנֶּאֱמַר עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם וְגוֹ' (שם כא) וְאֵין גִּבּוֹרִים אֶלָּא מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁנֶּאֱמַר בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ (תהלים קג).

וּכְסִיל אָדָם יְבַלְּעֶנּוּ זֶה יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ כִּכְסִיל אֵצֶל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ.

Alternatively: *Alef* [is the first letter, and *alef* can be read as *aluf*, which means commander]. That refers to the Holy One, blessed be He, Who is first, and Who is the ultimate *Aluf* — Commander." He is Commander of the many royal commanders. Just as the *alef* is the head of all the letters, so too the Holy One, blessed be He, is the Head of all of the kings and the ultimate of all of the nobles.

How do we know that He is the first and He is the last? The verse states, "I Hashem am the first, and with the last ones am I" (*Isaiah* 41). Scripture should have said of God, "I am the last"? What then does "with the last ones am I " mean? It teaches that [at the end of days], when the Holy One, blessed be He, will renew the world, the Holy One, blessed be He, Himself will stand and renew and arrange the order of the ultimate details of the world-to-come: the order of the righteous, the order of the pious, the order of the humble, the order of the prophets, the order of the kings, the princes and the nobles, the order of the leaders of the generation, the order of each generation, and of every person, every animal, every bird and every soul.

And He will bring down [the lofty angel] Chanoch ben Yered, whose name is Metatron, and the four *chayot* that are beneath the wheels of the chariot of his throne, and He will place his throne on one side.

Then He will raise Korach and his company, [who sinned grievously against Moshe,] from Sheol and from the vast deep of Gehennom. And all of those who have come into the world will be brought before Him, and He will place them on their feet. He will personally arrange His judgment before the people, telling them, "Have you see any other god besides Me in heaven above, upon the earth below or to the four corners of the world? Testify about Me and tell the truth." As

דָּבָר אַחֵר אָלֶ"ף זֶה הַקָּבָּ"ה שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַלּוּף אַחֲרוֹן, וְהוּא אַלּוּף בְּרֹב אַלּוּפֵי מֶלֶךְ. וּכְשֵׁם שֶׁהָאָלֶף רֹאשׁ לַכֹּל הָאוֹתִיּוֹת כָּךְ הַקָּבָּ"ה רֹאשׁ לְכָל הַמְּלָכִים כּוּלָּם וְגַם סוֹף לְכָל הַנְּדִיבִים כּוּלָּן.

וּמִנַּיִן שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן שֶׁנֶּאֱמַר אֲנִי ה' רִאשׁוֹן וְאֶת אַחֲרוֹנִים אֲנִי הוּא (ישעיה מא) רָאוּי לְמִקְרָא לוֹמַר וְאֶת אַחֲרוֹן אֲנִי הוּא, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר אֶת אַחֲרוֹנִים אֲנִי הוּא, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁכְּשֶׁמְּחַדֵּשׁ הַקָּבָּ"ה אֶת הָעוֹלָם, הַקָּבָּ"ה עוֹמֵד בְּעַצְמוֹ וּמְחַדֵּשׁ וּמְסַדֵּר סִדְרָן שֶׁל אַחֲרוֹנִים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא סִדְרָן שֶׁל צַדִּיקִים, סִדְרָן שֶׁל חֲסִידִים, סִדְרָן שֶׁל עֲנָוִים, סִדְרָן שֶׁל נְבִיאִים, סִדְרָן שֶׁל מְלָכִים וְשֶׁל רוֹזְנִים וְשֶׁל נְדִיבִים סִדְרָן שֶׁל פַּרְנָסֵי הַדּוֹר סִדְרָן שֶׁל דּוֹר וְדוֹר. וְכָל בְּרִיָּה וּבְרִיָּה, וְכָל חַיָּה וְחַיָּה, וְכָל עוֹף וְעוֹף, וְכָל נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה.

וּמוֹרִיד חֲנוֹךְ בֶּן יֶרֶד שֶׁשְּׁמוֹ מְטַטְרוֹן וְאֶת אַרְבַּע הַחַיּוֹת מִתַּחַת גַּלְגַּלֵּי מֶרְכָּבָת כִּסְאוֹ וּמַעֲמִיד אֶת כִּסְאוֹ לְצַד אֶחָד.

וּמַעֲלֶה אֶת קֹרַח וְאֶת עֲדָתוֹ מִשְּׁאוֹל וּמִתְּהוֹם רַבָּה, וּמְבִיאִין לְפָנָיו כָּל בָּאֵי עוֹלָם וְהוּא מַעֲמִידָן עַל רַגְלֵיהֶם וְהוּא מְסַדֵּר דִּינוֹ שֶׁל עַצְמוֹ לִפְנֵי הַבְּרִיּוֹת וְאוֹמֵר לָהֶם כְּלוּם רְאִיתֶם אֱלוֹהַּ אַחֵר מִבַּלְעָדַי בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל אוֹ בָאָרֶץ מִתַּחַת אוֹ בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, הָעִידוּ בִּי

the verse states, "You are My witnesses, says Hashem, and I am God" (*Isaiah* 43:12).

Metatron with the holy *chayot* and Korach with his company will reply together in one voice, with one mouth and with one speech, and together with all the people of the world say to Him, "We have never seen a god like You in the heavens above and we have never seen another power like You in the earth below. There is no king like You and there is no rock besides You and there is no god aside from You. You are first and You are last and there is no god besides You, and there is no other god. As the verse states, 'There is none like You among the gods, Hashem, and there is none like Your deeds' (*Psalms* 86:8)."

At that time, the Holy One, blessed be He, will reply to all the inhabitants of the world, "See now that it is I, I am He, and there is no god with Me. [I kill and I give life, I strike them and I heal them, and no one can save anyone from My hand.]" (*Deuteronomy* 32:39).

What is the meaning of the double "I, I"? That teaches that the Holy One, blessed be He, told them, "I am He before the world was created, and I am He since the world was created, and there is no god with Me in the world-to-come. *I kill and I give life*, I kill all people and all creatures in this world, I return their spirit and soul and revive them for the world-to-come. *I strike them* in this world with blindness of the eyes, with deafness of the ears, with lameness of the feet, with enmeshment of the fingers, with splitting of the limbs, with foreskin of the lips, with muteness of the mouth and tongue. *And I heal them,* in the world-to-come. *And no one can save anyone from My hand,* on the day of judgment."

וְתֹאמְרוּ אֱמֶת, שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתֶּם עֵדַי נְאֻם ה׳ וַאֲנִי אֵל (ישעיה מג).

מְשִׁיבִין מְטַטְרוֹן וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וְקֹרַח וַעֲדָתוֹ כֻּלָּם בְּבַת אַחַת בְּקוֹל אֶחָד בְּפֶה אֶחָד וּבְדִבּוּר אֶחָד וְאוֹמְרִים בְּפָנָיו כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא רָאִינוּ כָמוֹךָ מֵעוֹלָם אֱלוֹהַּ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְלֹא רָאִינוּ כָמוֹךָ מֵעוֹלָם רְשׁוּת אַחֵר בָּאָרֶץ מִתַּחַת, אֵין מֶלֶךְ כָּמוֹךָ וְאֵין צוּר בִּלְתֶּךָ וְאֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ, אַתָּה רִאשׁוֹן וְאַתָּה אַחֲרוֹן וְאֵין אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדֶיךָ וְאֵין עוֹד אֱלֹהִים, שֶׁנֶּאֱמַר אֵין כָּמוֹךָ בָאֱלֹהִים ה׳ וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ (תהלים פו).

בְּאוֹתָה שָׁעָה מֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי (דברים לב).

מַהוּ אֲנִי אֲנִי ב׳ פְּעָמִים, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁאָמַר לָהֶם הַקָּבָּ"ה אֲנִי הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם וַאֲנִי הוּא מִשֶּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי לְעוֹלָם הַבָּא. אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה אֲנִי הוּא שֶׁאָמִית כָּל בְּנֵי אָדָם וְכָל הַבְּרִיּוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה, וַאֲנִי הוּא שֶׁאַחֲזִיר לָהֶם רוּחַ וּנְשָׁמָה וּמְחַיֶּה אוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא, וַאֲנִי הוּא שֶׁמָּחַצְתִּי אוֹתָם בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּעִיְּרוּת עֵינַיִם בַּחֵרִישׁוּת אָזְנַיִם בַּחֲגִירוּת רַגְלַיִם בִּבְלִילוּת אֶצְבְּעוֹת בְּפַלְגוּת אֵבָרִים בֶּעָרְלוּת שְׂפָתַיִם בְּאִלְּמוּת פֶּה וְלָשׁוֹן, וַאֲנִי הוּא שֶׁמְּרַפֵּא אוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא. וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל לְיוֹם הַדִּין.

Another interpretation of, *I struck and I will heal*. Just as a person leaves this world with the blemish he had while he was alive, so does he return to the world-to-come with his blemish. A person who passed away lame returns lame. A person who passed away blind returns blind. A person who passed away deaf returns deaf. A person who passed away mute returns mute. A person who passed away hunchbacked returns hunchbacked. A person who passed away with an eye cataract returns with an eye cataract, or a commingling in his eye or dry lesions or weeping sores or crushed testicles (cf. *Leviticus* 21:20) — that is how he returns.

Afterwards, the Holy One, blessed be He, sits like a physician and heals these people in front of everyone. As the verse states, "The One Who creates the speech of the lips, peace, peace to the far and to the near, says Hashem, and I will heal him" (*Isaiah* 57:19).

Alternatively: *Alef*. Why do we write this as one letter (א) and read it by pronouncing three letters (א, ל and פ)? It is written as one, corresponding to the Holy One, blessed be He, Who is called one — as the verse states, "Hear O Israel, Hashem our God, Hashem is *one*" (*Deuteronomy* 6:4). [And it is pronounced with three letters because,] the names of the Holy One, blessed be He, are listed in groups of three.

And how do we know that the Holy One, blessed be He, is one and that we list His names in groups of three? That is because in the verse [of *Shema*] His name is mentioned three times, "*Hashem* our *God*, *Hashem* is One." Also, in the verse, "*Hashem*, *Hashem*, *God* Who is compassionate . . ." (*Exodus* 34:6) — His name is mentioned three times. Also, in the phrase, "*God* of *gods*," *God* is single, *gods* is double, and in the phrase, "*Master* of *masters*," *Master* is single, *masters* is double (*Deuteronomy* 10:17) thus, three times.

And how do we know that we recite His every praise in groups of three? The verse states, "*Holy*, *holy*, *holy*, is Hashem

דָּבָר אַחֵר מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא, כְּשֵׁם שֶׁהָאָדָם נִפְטָר בְּמוּמוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה כַּךְ חוֹזֵר בְּמוּמוֹ לְעוֹלָם הַבָּא מִי שֶׁנִּפְטָר חִגֵּר חוֹזֵר חִגֵּר. מִי שֶׁנִּפְטָר סוּמָא חוֹזֵר סוּמָא. מִי שֶׁנִּפְטָר חֵרֵשׁ חוֹזֵר חֵרֵשׁ, מִי שֶׁנִּפְטָר אִלֵּם חוֹזֵר אִלֵּם, מִי שֶׁנִּפְטָר גִּבֵּן חוֹזֵר גִּבֵּן, מִי שֶׁנִּפְטָר דַּק חוֹזֵר דַּק אוֹ תְּבַלּוּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָּרָב או יַלֶּפֶת אוֹ מֵרוֹחַ אָשֶׁךְ, חוֹזֵר כַּךְ.

וְאַחַר כַּךְ יוֹשֵׁב הַקָּבָּ"ה כְּרוֹפֵא וּמְרַפֵּא אוֹתָם בִּפְנֵי כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו (ישעיה מז).

דָּבָר אַחֵר אָלֶ"ף מִפְּנֵי מַה כּוֹתְבִין אוֹתוֹ בְּאוֹת אַחַת וְקוֹרִין אוֹתוֹ בְּשָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נֶחֱשָׁב אֶחָד כְּנֶגֶד הַקָּבָּ"ה שֶׁנִּקְרָא אֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד (פָּרָשַׁת וְאֶתְחַנָּן) הַקָּבָּ"ה נִקְרָא אֶחָד וּקְרִיאַת שְׁמוֹ אוֹתִיּוֹת מְשֻׁלָּשׁוֹת.

וּמִנַּיִן שֶׁהַקָּבָּ"ה אֶחָד וְכָל שֵׁם וְשֶׁבַח שֶׁלּוֹ אֵין קוֹרִין לְפָנָיו אֶלָּא בִּמְשׁוּלָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד הֲרֵי שְׁמוֹ מְשׁוּלָּשׁ. ה' ה' אֵל רַחוּם (שמות לג) הֲרֵי שְׁמוֹ מְשׁוּלָּשׁ. אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים (דברים י) הֲרֵי מְשׁוּלָּשׁ.

וּמִנַּיִן שֶׁכָּל שְׁבַח אֵין אוֹמְרִים לְפָנָיו אֶלָּא מְשׁוּלָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת (ישעיה ו) הֲרֵי

of Hosts" (*Isaiah* 6:3) — three times. "*Great* is Hashem and *very much praised* and *to His greatness there is no measure*" (*Psalms* 145:3) — three times. "Then *he sang* . . . *this song* . . . I will *sing* to Hashem" (*Exodus* 15:1) — three times. And also "The *Song* of *Songs*" — *song* is one, *songs* is two — a tripled song.

"With the measure of faithfulness, I created the world, with the measure of faithfulness I guide it, and with the measure of faithfulness I will in the future renew it."

The Holy One, blessed be He, has seventy explicit names, and the ones that are not explicit have no measure and no number.

[Here, in some versions of this text, Names of God are listed, and in some they are omitted, presumably due to their holiness. We will omit them, for that reason.]

These are the Names of the Holy One, blessed be He, which emerge in a number of crowns of fire, in a number of crowns of flame, in a number of crowns that blaze, in a number of crowns of *chashmal*, in a number of crowns of lightning, from before the Throne of Glory.

With them are a thousand camps of the Shechinah. And tens upon tens of thousands of hosts of might treat them like royalty — with trembling, with shuddering, with terror and perspiration, with glory, splendor and fear, with trepidation, with greatness and honor, with respect, with firmness, with much singing and music, with pillars of fire and pillars of flame, with bright lightning and with the appearance of *chashmal*, to give them honor and acknowledge their might.

These camps call before the Names, "Holy, holy, holy," as in the verse, "One calls to the other and says, 'Holy, holy, holy'" (*Isaiah* 6:3). They lead them through every supernal firmament, treating them like the sons of mighty and honored kings.

מְשׁוּלָּשׁ. גָּדוֹל ה׳ וּמְהוּלָל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר (תהלים קמה) הַרֵי מְשׁוּלָּשׁ. אָז יָשִׁיר, אֶת הַשִּׁירָה, אָשִׁירָה לַה׳ הַרֵי מְשׁוּלָּשׁ. וְכֵן שִׁיר הַשִּׁירִים, שִׁיר אֶחָד, הַשִּׁירִים תְּרֵין, הַרֵי שִׁיר מְשׁוּלָּשׁ.

בְּמִדַּת הָאֱמוּנָה בָּרָאתִי אֶת הָעוֹלָם, וּבְמִדַּת הָאֱמוּנָה אֲנִי נוֹהֵג עִמּוֹ, וּבְמִדַּת אֱמוּנָה אֲנִי עָתִיד לְחַדְּשׁוֹ.

שִׁבְעִים שֵׁמוֹת יֵשׁ לוֹ לְהקב"ה בְּפֵירוּשׁ, וּשְׁאָר שֶׁלֹּא בְּפֵירוּשׁ אֵין לָהֶם חֵקֶר וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר.

אֵלּוּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁהֵן יוֹצְאִין בְּכַמָּה כְּתָרִים שֶׁל אֵשׁ, בְּכַמָּה כְתָרִים שֶׁל לֶהָבָה, בְּכַמָּה כְּתָרִים שֶׁל בָּזָק, בְּכַמָּה כְּתָרִים שֶׁל חַשְׁמָל, בְּכַמָּה כְּתָרִים שֶׁל בָּרָק, מִלִּפְנֵי כִּסֵּא הַכָּבוֹד.

וְעִמָּהֶם אֶלֶף מַחֲנוֹת שֶׁל שְׁכִינָה, וְרִיבֵי רְבָבוֹת צִבְאוֹת גְּבוּרָה נוֹהֲגִין אוֹתָן כְּמֶלֶךְ, בְּרַעַד בְּרֶתֶת בְּאֵימָה וְזִיעָה, בְּהוֹד וְהָדָר וְיִרְאָה, בְּפַחַד בְּגוֹדֶל וְכָבוֹד, בִּיקָר בְּחוֹסֶן וּבְרֹב רִנָּה וְרַנֵּן בְּעַמּוּדֵי אֵשׁ וּבְעַמּוּדֵי לֶהָבָה, בִּבְרָקֵי אוֹר וּבְמַרְאֶה חַשְׁמָל נוֹתְנִין לָהֶן כָּבוֹד וְעוֹז וְקוֹרְאִין לִפְנֵיהֶם קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ שֶׁנֶּאֱמַר וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ. גּוֹלְלִין אוֹתָם בְּכָל רָקִיעַ וְרָקִיעַ שֶׁבַּמָּרוֹם כִּבְנֵי מְלָכִים אַדִּירִים וְנִכְבָּדִים.

And when these camps return the Names to the place of the Throne of Glory, all of the *chayot* of the Chariot open their mouths in praise of the honor of the name of the Holy One, blessed be He, and say, "Blessed is the honor of Hashem from His place" (*Ezekiel* 1:11).

Alef. The Holy One, blessed be He, said: *Ivartiv, lakakhtiv, pakadtiv* — אברתיו לקחתיו פקדתיו — "I gave him limbs, I took him, I appointed him"(the acronym of this phrase is אלף, *alef*). That refers to [the lofty angel,] Metatron My servant, who is unique among all of the supernal beings.

"*I gave him limbs* in the generation of Adam (as Chanoch ben Yered). But when I saw that the people of the generation of the Flood were growing corrupt, I removed My Shechinah from among them, and I rose to the heights with the voice and blast of the shofar. As the verse states, 'God rose with the [shofar] blast, Hashem with the sound of the shofar' (*Psalms* 47:6).

I took him, I took Chanoch the son of Yered, who was among the people, and I raised him with the sound of the shofar and with its blast to the heights, to be a witness on My behalf together with the four *chayot* of the Chariot in the world-to-come.

I appointed him over all of the hidden treasures that I have in every firmament, and I gave the keys of each one into his hand. I appointed him as prince over all the heavens and I made him servant to My Throne of Glory, to open for Me the doors of the palaces of the *aravot*-heavens, to adorn and arrange the Throne of Glory, to tie crowns to the heads of the holy *chayot*, to crown the splendid *ofanim*-angels with might and honor, to clothe the cherubim of glory with splendor and shining flashes, to bring to mind shining radiance, to envelop flaming seraphim in pride, and to gird blazing *chashmalim*

וּכְשֶׁמַּחֲזִירִים אוֹתָם אֶל מְקוֹם כִּסֵּא הַכָּבוֹד כָּל חַיּוֹת שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה פּוֹתְחִין אֶת פִּיהֶם בִּשְׁבַח כְּבוֹד שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה וְאוֹמְרִים בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ.

אָלֶ"ף אָמַר הַקָּבָּ"ה אִ׳בַרְתִּיו לְ׳קַחְתִּיו פְּ׳קַדְתִּיו, לִמְטַטְרוֹן עַבְדִּי שֶׁהוּא אֶחָד מִכָּל בְּנֵי מְרוֹמִים כּוּלָּן.

אִבַרְתִּיו בְּדוֹרוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן וְכֵיוָן שֶׁהִסְתַּכַּלְתִּי בִּבְנֵי דוֹר הַמַּבּוּל שֶׁהֵן מְקוּלְקָלִין וּבָאִין סִלַּקְתִּי שְׁכִינָתִי מִבֵּינֵיהֶן, וְעָלִיתִי בְּקוֹל שׁוֹפָר וּבִתְרוּעָה לַמָּרוֹם שֶׁנֶּאֱמַר עָלָה אֱלֹהִים בִּתְרוּעָה יְיָ בְּקוֹל שׁוֹפָר (תהלים מז).

וּלְקַחְתִּיו לַחֲנוֹךְ בֶּן יֶרֶד מִבֵּינֵיהֶם וְהֶעֱלִיתִיו בְּקוֹל שׁוֹפָר וּבִתְרוּעָה לַמָּרוֹם לִהְיוֹת לִי לְעֵד עִם אַרְבַּע חַיּוֹת שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה לְעוֹלָם הַבָּא.

פְּקַדְתִּיו עַל כָּל גְּנָזִים וְאוֹצְרוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּכָל רָקִיעַ וְרָקִיעַ וּמַפְתְּחֵי שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְסַרְתִּים בְּיָדוֹ. וְשַׂמְתִּיו שַׂר עַל כָּל הַשָּׁמַיִם וַעֲשִׂיתִיו מְשָׁרֵת לְכִסֵּא כְּבוֹדִי הֵיכָלֵי עֲרָבוֹת לִפְתוֹחַ לִי דַּלְתוֹתֵיהֶן וְכִסֵּא הַכָּבוֹד לְסַלְסֵל וּלְסַדֵּר חַיּוֹת הַקּוֹדֶשׁ לִקְשׁוֹר בְּרֹאשָׁם כְּתָרִים, וְאוֹפַנֵּי הָדָר לִכְתּוֹר לָהֶם עוֹז וְכָבוֹד כְּרוּבֵי הוֹד, לְהַלְבִּישָׁם הָדָר וּבְזִיקֵי זוֹהַר, לְהַזְכִּירָם זִיו זוֹהַר שַׂרְפֵי לֶהָבָה לְהִתְעַטְּפָם גַּאֲוָה, וְחַשְׁמַלֵּי אוֹרָה, לְהִתְאַזְּרָם נְהוֹרָא בְּכָל שַׁחַר וְשַׁחַר

with brightness every morning, to prepare a place for Me when I sit upon My throne with honor and majesty, to increase My honor in the heights and My might in the secret heights above and in the secret depths.

"I elevated his stature 70,000 parasangs over the stature of all others. I augmented his throne with the glory of My throne. I augmented his honor from the splendor of My honor. I transformed his flesh into fiery flames, and all of the bones of his body into rivers of light. I made his appearance like flashing images, and the light of his eyelashes like fire. I made his face as bright as the light of the radiance of the sun, and the shining of his eyes like the radiance of the throne of honor. I made his distinguished garment of glory and splendor, and the garment of his coat of splendor, pride and might, and the royal crown 500 by 500 parasangs in size. And I gave him of My glory and My splendor, of the radiance of My honor that is upon the Throne of Glory.

"I called him by My name: 'The Small Havayah.' He is the prince of that which is within, the one who knows secrets. I revealed every secret to him with love, and I taught him every mystery with uprightness. I established his throne outside the entrance of My palace, for him to sit and judge all of My supernal council, and I placed every prince to stand before him to receive his permission to do his (alternatively: My) will.

"I took seventy of My names to call him by, in order to augment his honor. I placed seventy princes into his hands to command them with every sort of speech the commandments of My words, in order to cast down the words of the prideful people upon the earth and to raise the speech of the lips of the humble to the heights, to strike kings with his words and to subjugate princes and wicked men with his speaking, to remove kings from their sovereignty and to establish princes' governance. As the verse states, 'He changes the times and the

לְהָכִין לִי מוֹשָׁב בְּשִׁבְתִּי עַל כִּסְאִי בְּכָבוֹד וִיקָר לְרַבּוֹת כְּבוֹדִי בַּמָּרוֹם וְעוֹזִי בְּרָזֵי עֶלְיוֹנִים וּבְרָזֵי תַּחְתּוֹנִים.

רוֹמַמְתִּי עַל כָּל רוּם קוֹמָתוֹ בְּתוֹךְ כָּל רָמֵי הַקּוֹמוֹת שִׁבְעִים אֶלָּפִים פַּרְסָאוֹת, גִּדַּלְתִּי כִּסְאוֹ מֵהוֹד כִּסְאִי וְהִרְבֵּתִי כְּבוֹדוֹ מֵהֲדַר כְּבוֹדִי, הָפַכְתִּי בְּשָׂרוֹ לְלַפִּידֵי אֵשׁ, וְכָל עַצְמוֹת גּוּפוֹ לְנַחֲלֵי אוֹר, שַׂמְתִּי מַרְאָיו כְּמַרְאֶה בָּזָק וְאוֹר עַפְעַפָּיו כְּאוֹר, הִבְהַקְתִּי פָּנָיו כְּאוּר זִיו הַשֶּׁמֶשׁ וְזוֹהַר עֵינָיו כְּזִיו כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שַׂמְתִּי לְבוּשׁוֹ כָּבוֹד הוֹד וְהָדָר, וּכְסוּת מְעִילוֹ פְּאֵר גַּאֲוָה וְעוֹז, כְּלִיל כֶּתֶר מַלְכוּת שֶׁל חֲמֵשׁ מֵאוֹת עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת פַּרְסָאוֹת, וְנָתַתִּי עָלָיו מֵהוֹדִי וּמֵהֲדָרִי מִזִּיו כְּבוֹדִי שֶׁעַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד.

קְרָאתִיו בִּשְׁמִי יהו״ה הַקָּטָן שַׂר הַפְּנִים, וְיוֹדֵעַ רָזִים וְכָל רָז וְרָז גִּלִּיתִי לוֹ בְּאַהַב וְכָל סוֹד וְסוֹד הוֹדַעְתִּיו בְּיוֹשֶׁר, קָבַעְתִּי כִּסְאוֹ בְּפֶתַח הֵיכָלִי מִבַּחוּץ לֵישֵׁב וְלַעֲשׂוֹת דִּין בְּכָל פָּמַלְיָא שֶׁלִּי שֶׁבַּמָּרוֹם, וְכָל שַׂר וְשַׂר הֶעֱמַדְתִּי לְנֶגְדּוֹ לִיטוֹל מִמֶּנּוּ רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת לוֹ רְצוֹנוֹ (נוסח אחר רְצוֹנִי).

שִׁבְעִים שֵׁמוֹת נָטַלְתִּי מִשְׁמוֹתַי וּקְרָאתִיו בָּהֶם לְרַבּוֹת לוֹ כָּבוֹד. שִׁבְעִים שָׂרִים נָתַתִּי בְּיָדוֹ לִפְקוֹד לָהֶם כְּכָל לָשׁוֹן פִּקּוּדֵי דְבָרַי לְהַשְׁפִּיל בְּדִבְרֵי גֵאִים עֲדֵי אֶרֶץ, וּלְהַגְבִּיהַּ בְּשִׂיחַ שִׂפְתֵי שְׁפָלִים עַד מָרוֹם, לְהַכּוֹת מְלָכִים בְּאִמְרָתוֹ וּלְהַכְנִיעַ רוֹזְנִים וְזֵדִים בְּדִבְּרָתוֹ, לְהָסִיר מְלָכִים מִמַּלְכוּתָם וּלְהָקִים רוֹזְנִים עַל מֶמְשַׁלְתָּם שֶׁנֶּאֱמַר וְהוּא

seasons, He removes kings and establishes kings. . .' (*Daniel* 2:21). He does so in order to give wisdom to all the wise of the world and understanding and knowledge to those who possess understanding. As the verse states, 'He gives wisdom to the wise and knowledge to those who know how to understand' (ibid.), in order to reveal to them the secrets of My words and to teach them the decree of judgment of My laws. As the verse states, 'Thus will be My word that emerges from My mouth: it will not return to Me empty without having done what I desire. . .' (*Isaiah* 55:11)."

The verse does not state "without My doing" but "without having done." This teaches that regarding every word and every speech that emerges from the mouth of the Holy One, blessed be He, Metatron stands, acts and keeps the decree of the Holy One, blessed be He. This is in keeping with the conclusion of the verse: "And has made prosperous the one to whom I sent it." The verse does not state that "I make prosperous" but "has made prosperous."

This teaches that regarding every decree that emerges from the Holy One, blessed be He, about a person, when that person repents, the decree is not sent to punish him. Rather, it is sent to another person. As the verse states, "The righteous man is extricated from distress, and a wicked person takes his place" (*Proverbs* 11:8).

Moreover, every day Metatron sits for three hours in the heights of heaven and gathers all of the souls of the fetuses that died in their mothers' wombs, of nursing babies who died upon their mothers' breasts, and of school children who died while learning the five books of the Torah. He brings them under the Throne of Glory and sits them down in classes, groups and gatherings around his presence, and he teaches

מְהַשְׁנֵא עִדָּנַיָּא וְזִמְנַיָּא מְהַעְדֵּה מַלְכִין וּמְהָקֵם מַלְכִין וְגוֹ׳ (דניאל ב), לִיתֵּן חָכְמָה לְכָל חַכִּימֵי עוֹלָם וּבִינָה וּמַדָּע לִנְבוֹנֵי בִינָה שֶׁנֶּאֱמַר יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין וּמִנְדְּעָא לְיָדְעֵי בִּינָה (שם), לְגַלּוֹת לָהֶם רָזֵי דְבָרַי וּלְהוֹרוֹת לָהֶם גְּזֵרַת דִּין מִשְׁפָּטַי שֶׁנֶּאֱמַר כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא יָשׁוּב אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם עָשָׂה אֶת אֲשֶׁר חָפַצְתִּי וְגוֹ׳ (ישעיה נה).

כִּי אִם אֶעֱשֶׂה לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא כִּי אִם עָשָׂה מְלַמֵּד שֶׁכָּל דָּבָר וְדָבָר וְכָל שִׂיחַ וְשִׂיחַ שֶׁהוּא יוֹצֵא מִפִּי הַקָּבָּ"ה עוֹמֵד מְטַטְרוֹן וְעוֹשֶׂה הוּא בְּעַצְמוֹ וּמְקַיֵּים גְּזֵרָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁנֶּאֱמַר וְהִצְלִיחַ אֶת אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו וּמַצְלִיחַ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא וְהִצְלִיחַ.

מְלַמֵּד שֶׁכָּל גְּזֵרָה וּגְזֵרָה שֶׁהוּא יוֹצֵא מִלִּפְנֵי הַקָּבָּ"ה עַל אָדָם כֵּיוָן שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה אֵין מְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ לְפֵרְעָנוּת אֶלָּא מְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ לְאָדָם אַחֵר שֶׁנֶּאֱמַר צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלַץ וְיָבֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו (משלי יא).

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם יוֹשֵׁב מְטַטְרוֹן שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת בִּשְׁמֵי מָרוֹם וְכוֹנֵס אֶת כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל עֻבָּרִין שֶׁמֵּתוּ בִּמְעֵי אִמָּן וְשֶׁל יוֹנְקֵי שָׁדַיִם שֶׁמֵּתוּ עַל שְׁדֵי אִמָּן וְשֶׁל תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן שֶׁמֵּתוּ עַל חוּמְשֵׁי תוֹרָה וּמֵבִיא אוֹתָן תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּמוֹשִׁיבָן כִּתּוֹת כִּתּוֹת וַחֲבוּרוֹת חֲבוּרוֹת וַאֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת סְבִיבוֹת פָּנָיו וּמְלַמְּדָן

them Torah and wisdom, aggadah and halachah, and completes the Torah scroll for them. As the verse states, "Whom shall he teach knowledge, and to whom will he explain the message? To those weaned from milk, removed from breasts" (*Isaiah* 28:9).

Metatron has seventy names:

One of the names of Metatron includes the word גנז [which means "conceal,"] because all of the concealed treasures of wisdom are delivered into his hands. And all of these were opened for Moses on Sinai, until [Metatron] taught [the following to Moses] during the forty days that he spent on the mountain: Torah with seventy facets of seventy languages, Prophets with seventy facets of seventy languages, Writings with seventy facets of seventy languages, halachot with seventy facets of seventy languages, halachic traditions (*sh'muot*) with seventy facets of seventy language, aggadah with seventy facets of seventy languages, Toseftas with seventy facets of seventy languages. At the end of the forty days, Moses forgot them all in a single moment, until the Holy One, blessed be He, summoned יפיפיה, prince of the Torah. As the verse states, "You are more handsome (יפיפית) than human beings, grace is poured upon your lips. Therefore, God has blessed you forever" (*Psalms* 45:3). And [through him] He gave [the Torah to] Moses as a gift. As the verse states, "Hashem gave them to me" (*Deuteronomy* 10:4), and it remained with him — meaning that he never forgot it. As the verse states, "Remember the Torah of Moses My servant, the laws and ordinances that I commanded him at Horeb for all Israel" (*Malachi* 3:22).

The Torah of Moses refers to Torah, Prophets and the Writings (Tanach). *The laws* are halachot and halachic traditions. And *ordinances* are aggadah and Toseftas. They were all given to Moses at Sinai.

תּוֹרָה וְחָכְמָה הַגָּדָה וּשְׁמוּעָה וּמְסַיֵּים לָהֶן סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר אֶת מִי יוֹרֶה דֵעָה וְאֶת מִי יָבִין שְׁמוּעָה גְּמוּלֵי מֵחָלָב עַתִּיקֵי מִשָּׁדַיִם (ישעיה כח).

שִׁבְעִים שֵׁמוֹת שֶׁל מְטַטְרוֹן.

וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ סַגְנְזַגְאֵל מִפְּנֵי שֶׁכָּל גְּנָזֵי הַחָכְמָה מְסוּרִין בְּיָדוֹ וְכוּלָּן נִפְתְּחוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי עַד שֶׁלִּמְּדוֹ בְּאַרְבָּעִים יָמִים כְּשֶׁהָיָה עוֹמֵד בָּהָר, תּוֹרָה בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן נְבִיאִים בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל ע׳ לָשׁוֹן, כְּתוּבִים בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל ע׳ לָשׁוֹן, הֲלָכוֹת בע׳ פָּנִים שֶׁל ע׳ לָשׁוֹן, שְׁמוּעוֹת בע׳ פָּנִים שֶׁל ע׳ לָשׁוֹן, הַגָּדָה בע׳ פָּנִים שֶׁל ע׳ לָשׁוֹן, תּוֹסָפוֹת בע׳ פָּנִים שֶׁל ע׳ לָשׁוֹן, וְכֵיוָן שֶׁכָּלוּ עָלָיו סוֹף מ׳ יוֹם נִשְׁתַּכְּחוּ לוֹ כּוּלָּן בְּשָׁעָה אַחַת עַד שֶׁקָּרָא לוֹ הַקָּבָּ"ה לִיפִיפִיָּה שַׂר שֶׁל תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר יָפִיתָ מִבְּנֵי אָדָם הוּצַק חֵן בְּשִׂפְתוֹתֶיךָ עַל כֵּן בֵּרַכְךָ אֱלֹהִים לְעוֹלָם (תהלים מה), וְנָתַן לוֹ לְמֹשֶׁה בַּמַּתָּנָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּתְּנֵם יְיָ אֵלַי (דברים י) וְאַחַר כָּךְ נִתְקַיְּמָה לוֹ וְשׁוּב לֹא נִשְׁתַּכְּחָה לוֹ, וּמִנַּיִן שֶׁנִּתְקַיְּמָה לוֹ שֶׁנֶּאֱמַר זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחוֹרֵב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים (מלאכי ג).

תּוֹרַת מֹשֶׁה אֵלוּ תּוֹרָה וּנְבִיאִים וּכְתוּבִים, חֻקִּים אֵלוּ הֲלָכוֹת וּשְׁמוּעוֹת, וּמִשְׁפָּטִים אֵלוּ הַגָּדוֹת וְתוֹסָפְתּוֹת, וְכוּלָּן נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי.

Metatron has ninety-two names. [Some of them] are similar to the *Shem Hameforash* of the Chariot carved upon the Throne of Glory. The Holy One, blessed be He, took names from His *Shem Hameforash* and placed them upon the name of Metatron. [There are] 70 names by which the King, King of kings, the Holy One, blessed be He, is called by the ministering angels in the supernal heavens, and there are the 22 seals that His finger impressed, in which were sealed all of the structures of the *aravot*-firmament and with which are signed the instructions to all the princes of the supernal kingdoms for sovereignty, governance, blessings and greatness, and with which are signed the instructions to the angel of death and the instructions to every nation and kingdom.

Metatron, angelic prince of the inner realm, angelic prince of the Torah, angelic prince of wisdom, angelic prince of understanding, angelic prince of honor, angelic prince of the palace, angelic prince of the kings, angelic prince of the aristocratic beings, angelic prince of the elevated and exalted, great princes honored in heaven and in earth, said:

"Hashem God of Israel is my witness regarding the fact that when I revealed this secret to Moses, all of the troops of the heights in every firmament were upset and told me: Why do You reveal this secret to human beings, born of woman, blemished, impure, bloody, oozing secretions, exuding putrid semen — a secret with which heaven and earth, sea and dry land, mountains and hills, rivers and wellsprings, Gehennom of fire and hail, Gan Eden and the Tree of Life were created, and with which man, beast, animals of the field, birds of the heavens and fish of the sea, behemoth and leviathan, creeping things and crawling things, creeping things of the sea and

אֵלוּ תִּשְׁעִים וּשְׁנַיִם שֵׁמוֹת מֵעֵין שֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה שֶׁחֲקוּקָה עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁנָּטַל הַקָּבָּ"ה מִשְּׁמוֹ הַמְּפוֹרָשׁ וְהִנִּיחָם עַל שְׁמוֹ שֶׁל מְטַטְרוֹן בְּשִׁבְעִים שֵׁמוֹת שֶׁלּוֹ שֶׁקּוֹרֵן בָּהֶן מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּבָּ"ה מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת בִּשְׁמֵי מָרוֹם, וְעֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם חוֹתָמוֹת שֶׁטָּבַע אֶצְבָּעוֹ שְׁבוֹ נִתְחַתְּמוּ כָּל סִדְרֵי עֲרָבוֹת רָקִיעַ וּבוֹ מִתְחַתְּמִין פִּתְּקֵי שֶׁל שָׂרֵי מַלְכֻיּוֹת שֶׁבַּמָּרוֹם בְּמַלְכוּת וּבְמֶמְשָׁלָה בְּרָכוֹת וּגְדוּלָּה, וּבוֹ מִתְחַתְּמִין פִּתְּקֵי שֶׁל מַלְאָךְ הַמָּוֶת וּפִתְּקֵי שֶׁל כָּל אוּמָה וּמַלְכוּת.

אָמַר מְטַטְרוֹן מַלְאָךְ שַׂר הַפְּנִים, מַלְאַךְ שָׂר הַתּוֹרָה, מַלְאַךְ שַׂר הַחָכְמָה, מַלְאַךְ שַׂר הַתְּבוּנָה, מַלְאַךְ שַׂר הַכָּבוֹד, מַלְאַךְ שַׂר הָהֵיכָל, מַלְאַךְ שַׂר הַמְּלָכִים, מַלְאַךְ שַׂר הָרוֹזְנִים, מַלְאַךְ שַׂר הַשָּׂרִים רָמִים וּגְבוֹהִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא עֵד לִי בַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁכְּשֶׁגִּלִּיתִי רָז זֶה לְמֹשֶׁה רָגְשׁוּ עָלַי כָּל חֵילֵי מָרוֹם שֶׁבְּכָל רָקִיעַ וְרָקִיעַ וְאָמְרוּ לִי מִפְּנֵי מַה אַתָּה מְגַלֶּה רָז זֶה לִבְנֵי אָדָם יְלוּדֵי אִשָּׁה בַּעֲלֵי מוּם בַּעֲלֵי טוּמְאָה בַּעֲלֵי דַּם בַּעֲלֵי זִיבָה בַּעֲלֵי טִפּוֹת סְרוּחוֹת, רָז שֶׁנִּבְרְאוּ בוֹ שָׁמַיִם וָאָרֶץ יַם וְיַבָּשָׁה הָרִים וּגְבָעוֹת נְהָרוֹת וּמַעְיָנוֹת גֵּיהִנֹּם אֵשׁ וּבָרָד גַּן עֵדֶן וְעֵץ הַחַיִּים וְנוֹצְרוּ בוֹ אָדָם וּבְהֵמָה וְחַיּוֹת הַשָּׂדֶה וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּדְגֵי הַיָּם בְּהֵמוֹת וְלִוְיָתָן שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים

crawling things of the deserts, Torah and wisdom, knowledge and thought, the understanding of the supernal ones and the fear of heaven were created? Why do You reveal all this to flesh and blood?

"I told them, 'Because [Hashem,] the Place [of the universe], gave me permission to do so. Also, I took permission from the high and elevated throne, from which all of the *Shemot Meforashot* emerge in lightnings of fire and in flashes of brightness and with *chashmalim* of flame.

"But they did not calm down until the Holy One, blessed be He, rebuked them and removed them from before Him with that rebuke. He told them, 'I wanted, desired and commanded this. I only delegated this to Metatron My servant, who is unique among all the supernal beings and who guards [My hidden chambers](the Aramaic translation of *mishmeret*, "guard," is *matrath*, related to "Metatron") to remove [the Torah] from My house of concealed matters. He transmitted it to Moses, and Moses to Joshua, and Joshua to the elders, and the elders to the prophets, and the prophets to the Men of the Great Assembly, and the Men of the Great Assembly to Ezra the Scribe, and Ezra the Scribe to Hillel the Elder, and Hillel the Elder to Rabbi Avahu, and Rabbi Avahu to Rabbi Zeira, and Rabbi Zeira to the men of faith, and the men of faith to the masters of faith, to be careful to keep the Torah, and through keeping the Torah to be healed of all diseases that come into the world. As the verse states, 'He said: If you will heed the voice of Hashem your God and you will do what is proper in His eyes and listen to His commandments and observe all of His laws, all of the illnesses that I visited upon Egypt I will not visit upon you, because I am Hashem your Healer' (*Exodus* 15:26)."

שְׁרָצֵי הַיָּם וּרְמָשֵׂי מִדְבָּרוֹת תּוֹרָה וְחָכְמָה דַּעַת וּמַחֲשָׁבָה בִּינַת עֶלְיוֹנִים וְיִרְאַת שָׁמַיִם, מִפְּנֵי מַה אַתָּה מְגַלֶּה לְבָשָׂר וָדָם.

אָמַרְתִּי לָהֶן מִפְּנֵי שֶׁנָּתַן לִי רְשׁוּת הַמָּקוֹם, וְעוֹד נָטַלְתִּי רְשׁוּת מִכִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא שֶׁכָּל שֵׁמוֹת הַמְּפוֹרָשׁוֹת מִלְּפָנָיו יוֹצְאִין בִּבְרָקֵי אֵשׁ וּבְבָזִיקֵי זֹהַר וּבְחַשְׁמַלֵּי לֶהָבָה.

וְלֹא נִתְקַרְרָה דַּעְתָּן עַד שֶׁנָּזַף בָּהֶן הַקָּבָּ"ה וְהוֹצִיאָן בִּנְזִיפָה מִלְּפָנָיו, אָמַר לָהֶן אֲנִי רָצִיתִי אֲנִי חָשַׁקְתִּי וּפָקַדְתִּי וַאֲנִי מָסַרְתִּי לִמְטַטְרוֹן עַבְדִּי בִּלְבַד, שֶׁהוּא אֶחָד מִכֹּל בְּנֵי מָרוֹם וּמְטַטְרוֹן (רָצָה לוֹמַר שׁוֹמֵר תַּרְגּוּם שֶׁל מִשְׁמֶרֶת מַטְרַת וְעַל כֵּן נִקְרָא שְׁמוֹ מְטַטְרוֹן) מוֹצִיא אוֹתוֹ מִן בֵּית גְּנָזִים שֶׁלִּי וּמָסַר אוֹתוֹ לְמֹשֶׁה וּמֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וִיהוֹשֻׁעַ לִזְקֵנִים וּזְקֵנִים לִנְבִיאִים וּנְבִיאִים לְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה לְעֶזְרָא הַסּוֹפֵר וְעֶזְרָא הַסּוֹפֵר לְהִלֵּל הַזָּקֵן וְהִלֵּל הַזָּקֵן לְרַבִּי אֲבָהוּ וְרַבִּי אֲבָהוּ לְרַבִּי זֵירָא וְרַבִּי זֵירָא לְאַנְשֵׁי אֱמוּנָה וְאַנְשֵׁי אֱמוּנָה לְבַעֲלֵי אֱמוּנָה לְהִזָּהֵר בּוֹ וּלְהִתְרַפְּאוֹת בּוֹ אֶת כָּל הַחֲלָאִים הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבֹא בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמַר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ רֹפְאֶיךָ (שמות טו).

Beit — ב

Although this letter is called *bei* — [a tradition preserved by the Jews of Yemen] — it should not be read as *bei* but as *beit*. Why is it called *beit*? That teaches that the Holy One, blessed be He, said *baniti yatzarti tikhanti* — בניתי יצרתי תיכנתי — "I built, I formed, I planned." The acronym of this phrase is בית — beit. And in reverse order: *tikhanti yatzarti baniti* — תיכנתי יצרתי בניתי — "I planned, I formed, I built."

God states: "*I built* my two palaces: one above and one below. *I formed* all of the structures of Creation. *I planned* the life of the world-to-come." As the verse states, "Who has set forth the spirit of Hashem?" (*Isaiah* 40:13), [which may be translated, "Who has planned? The spirit of Hashem."]

Alternatively: The letter *bei*. Within *bei* is *binah*, "understanding." Understanding is in every *beit*.

The Holy One, blessed be He, said, "With *beit*, I created the world. With *beit*, I judged the world. With *beit*, I destroyed the world. With *beit*, I confused the language of the world. With *beit*, I blessed the Ezrahite (e.g., Abraham). With *beit*, I blessed Isaac. With *beit*, I blessed Jacob. With *beit*, I blessed the tribes. With *beit*, I blessed Joseph. With *beit*, I blessed Israel. With *beit*, I blessed Jerusalem. With *beit*, I blessed Zion. With *beit*, I blessed the Temple. With *beit*, I blessed the world-to-come."

How do we know that He created the world with *beit*? The verse states, "In the beginning, God created (*bara*)" (*Genesis* 1:1)

How do we know that He judges the world with *beit*? The verse states, "The end of all flesh came before Me" (ibid. 6:13). The verse does not state, "approached Me" or "neared Me," but "came (*ba*) before Me."

אות ב

בֵּי אַל תִּקְרֵי בֵּי אֶלָּא בֵּי"ת. וּמַה הוּא בֵּית מְלַמֵּד שֶׁכַּךְ אָמַר הַקָּבָּ"ה בָּ'נִיתִי יָ'צַרְתִּי תִּ'כַּנְתִּי. תִּ'כַּנְתִּי יָ'צַרְתִּי בָּ'נִיתִי.

בָּנִיתִי שְׁנֵי פַּלְטֵרִין שֶׁלִּי אֶחָד מִלְּמַעְלָה וְאֶחָד מִלְּמַטָּה. יָצַרְתִּי כָּל סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית תִּכַּנְתִּי חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר מִי תִּכֵּן אֶת רוּחַ ה' (ישעיה מ).

דָּבָר אַחֵר בֵּי, בֵּי בִּינָה. בְּכָל בַּיִת בִּינָה בּוֹ.

אָמַר הַקָּבָּ"ה בְּבֵית בָּרָאתִי אֶת הָעוֹלָם, בְּבֵית דַּנְתִּי אֶת הָעוֹלָם, בְּבֵית שִׁחַתְתִּי אֶת הָעוֹלָם, בְּבֵית בִּלְבַּלְתִּי אֶת הַלָּשׁוֹן בְּעוֹלָם, בְּבֵית בֵּרַכְתִּי אֶת הָאֶזְרָחִי, בְּבֵית בֵּרַכְתִּי אֶת יִצְחָק, בְּבֵית בֵּרַכְתִּי אֶת יַעֲקֹב, בְּבֵית בֵּרַכְתִּי אֶת הַשְּׁבָטִים, בְּבֵית בֵּרַכְתִּי אֶת יוֹסֵף, בְּבֵית בֵּרַכְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל, בְּבֵית בֵּרַכְתִּי אֶת יְרוּשָׁלָם, בְּבֵית בֵּרַכְתִּי אֶת צִיּוֹן, בְּבֵית בֵּרַכְתִּי אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בְּבֵית בֵּרַכְתִּי אֶת הָעוֹלָם הַבָּא.

וּמִנַּיִן שֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם בְּבֵית שֶׁנֶּאֱמַר בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים.

דָּן אֶת הָעוֹלָם בְּבֵית מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי (פרשת נח) גָּשׁ לְפָנַי קָרַב לְפָנַי לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בָּא לְפָנַי.

How do we know that He destroyed the world [at the time of the Flood] with *beit*? The verse states "On that day, all of the wellsprings of the great depth were *split*" (ibid.). (The root of this word is בקע — *baka*.)

How do we know that He confused the languages of the world [at the time of the dispersion] with *beit*? The verse states, "Hashem confused the language of all the earth" (ibid. 11:9). The verse does not state, "He transformed," "He switched" or "He replaced," but "He confused (*ballal*)."

How do we know that He blessed Abraham, the Ezrahite with a *beit*? The verse states, "Hashem blessed Abraham with all" (*Genesis* 24:1). The verse does not state, "with all good," "with goodness" or "with praise," but "with all (*bakol*)."

How do we know that He blessed Isaac with a *beit*? The verse states, "Isaac was on his way, coming (*ba mibo*)" (ibid. 24:62)

How do we know that He blessed Jacob with a *beit*? A number of verses speak of the "house of Jacob." No verses speak of the "tent of Jacob," the "dwelling places of Jacob" or the "root of Jacob," but the "house (*beit*) of Jacob."

How do we know that He blessed the tribes with a *beit*? The verse states, "I chose Israel" (*Isaiah* 44:1). The verse does not state, "I yearned," "I desired" or "I wanted," but "I chose (*bakharti*)."

How do we know that He blessed Joseph? The verse states, "The house of Joseph is a flame" (*Obadiah* 1:18). It does not state, "The camps of Joseph," "the dwelling places of Joseph" or "the homes of Joseph" but "the house (*beit*) of Joseph is a flame."

How do we know that He blessed Israel? The verse states,

שִׁחֵת אֶת הָעוֹלָם בְּבֵית מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר בַּיּוֹם הַהוּא נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה (שם).

בִּלְבֵּל אֶת הַלָּשׁוֹן בָּעוֹלָם בְּבֵית מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר כִּי שָׁם בָּלַל ה׳ שְׂפַת כָּל הָאָרֶץ, הָפַךְ חָלַף חִילֵף עֵרֵב לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בָּלַל.

בֵּירֵךְ אֶת הָאֶזְרָחִי בְּבֵית מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל (חיי שרה) לַכֹּל טוֹב לְטוֹבָה לִשְׁבָח לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בַּכֹּל.

בֵּרֵךְ אֶת יִצְחָק בְּבֵית מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וְיִצְחָק בָּא מִבּוֹא (שם).

בֵּירֵךְ אֶת יַעֲקֹב בְּבֵית מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר בֵּית יַעֲקֹב בְּכָל מָקוֹם, אֲבָל אֹהֶל יַעֲקֹב מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב שֹׁרֶשׁ יַעֲקֹב לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בֵּית יַעֲקֹב.

בֵּירֵךְ אֶת הַשְּׁבָטִים בְּבֵית מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וְיִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בוֹ (ישעיה מד) חָשַׁקְתִּי חָפַצְתִּי וְרָצִיתִי בוֹ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בָּחַרְתִּי בוֹ.

בֵּירֵךְ אֶת יוֹסֵף מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה (עובדיה א) מַחֲנוֹת יוֹסֵף מִשְׁכְּנוֹת יוֹסֵף מְעוֹנוֹת יוֹסֵף לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה.

בֵּירֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ

"House of Israel, bless Hashem" (*Psalms* 135:19). The verse does not state "Seed of Israel" but "house (*beit*) of Israel."

How do we know that He blessed Jerusalem with a *beit*? The verse states, "He will yet choose Jerusalem" (*Zechariah* 1:17). The verse does not state, "He will yearn, "He will desire" or "He will want," but "He will yet choose (*bakhar*)."

How do we know this is true of Zion? The verse states, "Hashem has built Zion" (*Psalms* 102). The verse does not state that "Hashem has founded," "Hashem has established" or "Hashem has perfected," but "Hashem has built (*banah*)."

How do we know this is true about the Temple? The verse says, "My house will be called a house of prayer. . ." (*Isaiah* 56:7). The verse does not state, "My tents," "My dwelling places," "My home," but "My house (*beiti*)."

How do we know this is true about the world-to-come? The verse states, "Behold, I create a new heaven and a new earth" (ibid. 65:17). The verse does not state, "form," "establish" or "perfect" but "create (*borei*)."

Alternatively: *Beit*. What differentiated *beit* from all of the other letters, so that the Holy One, blessed be He, created all of the structures of Creation with it? The answer is that it was revealed and known to the Holy One, blessed be He, that the world would be destroyed twice: once during the days of the Flood and once at the end of the 6,093 years. And the numerical value of the letter *beit* is two.

Or: because He would destroy the Temple twice.

Or: because the Holy One, blessed be he, said, "In the future, I will create two worlds: this world and the world-to-come."

Or: "Because in the future I will create two palaces, heaven

אֶת יְיָ (תהלים קלה) זֶרַע יִשְׂרָאֵל לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל.

בִּירֵךְ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּבֵית מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלִַם (זכריה א) חָשַׁק חָפַץ רָצָה לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בָּחַר.

צִיּוֹן מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בָנָה ה׳ צִיּוֹן (תהלים קב) יִסֵּד כּוֹנֵן לֹא נֶאֱמַר שִׁכְלֵל לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בָנָה.

בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה וְגוֹ׳ (ישעיה נו) אָהֳלַי מִשְׁכָּנַי דִּירָתִי לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בֵּיתִי.

עוֹלָם הַבָּא מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הִנְנִי בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה (שם ס״ה) יוֹצֵר כּוֹנֵן שִׁכְלֵל לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בּוֹרֵא.

דָּבָר אַחֵר בֵּית, מַה נִּשְׁתַּנָּה בֵּית מִכָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּרָא בּוֹ הַקָּבָּ״ה כָּל סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁגָּלוּי וְיָדוּעַ הָיָה לִפְנֵי הַקָּבָּ״ה שֶׁשְּׁנֵי פְּעָמִים עָתִיד הָעוֹלָם לִיחָרֵב אֶחָד בִּימֵי הַמַּבּוּל, וְאֶחָד בְּסוֹף שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וְתִשְׁעִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, שֶׁבֵּי״ת בְּגִימַטְרִיָּא שְׁנַיִם.

דָּבָר אַחֵר מִפְּנֵי שֶׁשְּׁתֵּי פְּעָמִים עָתִיד לְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

דָּבָר אַחֵר מִפְּנֵי שֶׁאָמַר הַקָּבָּ״ה עָתִיד אֲנִי לִבְרֹאוֹת ב׳ עוֹלָמִים עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא.

דָּבָר אַחֵר מִפְּנֵי שֶׁעָתִיד אֲנִי לִבְרֹאת שְׁנֵי פַּלְטוּרִין

and earth. Heaven for Me, and the earth for people." As the verse states, "The heavens are the heavens for Hashem and the earth he gave to human beings" (*Psalms* 115:16).

Or: because the Holy One, blessed be He, was hinting that in the future men of flesh and blood will serve two powers: the people of Israel will serve His name, and the nations of the world will serve the name of idolatry.

Or: because in the future the people of the world will act with two inclinations: the evil inclination and the good inclination.

Or: because "all creatures whom I will create will be male and female."

Another teaching about the word *Bereishit*: Why does the Torah state "In the beginning"? The world was created for the sake of three entities that are called "beginning": Torah, Israel and fear.

Torah — how do we know it is called *beginning*? The verse states, "Hashem acquired me at the *beginning* of His way" (*Proverbs* 8:22).

Israel — how do we know it is called *beginning*? The verse states "Israel is holy to Hashem, the *beginning* of His crop" (*Jeremiah* 2:3).

Fear — how do we know it is called *beginning*? The verse states, "The *beginning* of wisdom is the fear of Hashem" (*Proverbs* 9:10).

The Torah exists for the sake of Israel. As the verse states, "This nation I formed for Me, they will tell My praise" — [and *praise* is associated with the Torah] (*Isaiah* 43:21). And how do we know that "this nation" refers to Israel? The verse describes Israel as "*This nation* that You acquired" (*Exodus* 15:16).

Israel exists for the sake of the fear of God. As the verse states, "And now Israel, what does Hashem your God ask of you but to fear Hashem your God?" (*Deuteronomy* 10:12).

שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שָׁמַיִם שֶׁלִּי, וְאָרֶץ לִבְנֵי אָדָם שֶׁנֶּאֱמַר הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם (תהלים קטו).

דָּבָר אַחֵר מִפְּנֵי שֶׁרָמַז הַקָּבָּ"ה שֶׁעָתִיד בָּשָׂר וָדָם לַעֲבוֹד ב׳ רְשׁוּיוֹת, יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִין בִּשְׁמוֹ וְאוּמוֹת הָעוֹלָם בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה.

דָּבָר אַחֵר מִפְּנֵי שֶׁעֲתִידִין בְּרִיּוֹת עוֹלָם לִנְהוֹג ב׳ יְצָרִים יֵצֶר רַע וְיֵצֶר טוֹב.

דָּבָר אַחֵר מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁעָתִיד אֲנִי לִבְרֹאת אֵינָן אֶלָּא אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נְקֵבָה.

דָּבָר אַחֵר מַה תַּלְמוּד לוֹמַר בְּרֵאשִׁית, בִּשְׁבִיל שְׁלֹשָׁה שֶׁנִּקְרְאוּ רֵאשִׁית, וְאֵלּוּ הֵן תּוֹרָה, וְיִשְׂרָאֵל, וְיִרְאָה.

תּוֹרָה מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר יְיָ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ (משלי יד).

יִשְׂרָאֵל מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיְיָ רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ (ירמיה ב).

יִרְאָה מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת יְיָ (משלי א).

תּוֹרָה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ (ישעיה מג). וּמִנַּיִן שֶׁעַם זוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר עַם זוּ קָנִיתָ (שמות טו).

יִשְׂרָאֵל בִּשְׁבִיל יִרְאָה שֶׁנֶּאֱמַר וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מַה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ (פרשת עקב).

Alternatively: *Beit*. *Bei* may be read as *Bi* — "within Me." Within Me is "understanding" (*binah*) for every created being. "Within Me" exists understanding for every formed being. "Within Me" exists understanding for every *nefesh*-spirit. "Within Me" exists understanding for every *neshamah* — soul. "Within Me" exists understanding for every *ruach* — spirit.

If not for *binah* — understanding — the entire world would not exist for even a moment. As the verse tells us that God told Moses to "take for yourself men who are wise and understanding" (*Deuteronomy* 1:13). At that time, the Holy One, blessed be He, told Israel, "My children, take men of understanding to be your leaders." Immediately, Moses went and passed throughout all the camps of Israel, seeking people who have understanding, but he did not find any. As the verse states, "I took the heads of your tribes, men who are wise and known" (*Deuteronomy* 1:15) — but he did not find men who are understanding. From here you learn that understanding is greater to the Holy One, blessed be He, than the Torah. Even if a person learns Torah, Prophets and Writings, and reviews mishnah and midrash, halachah and aggadah, halachic traditions and Toseftot, parables, arranged teachings (*ma'amadot*) and all the arranged midrashim but he has no understanding, his Torah is not worth anything. The verse [in the portion of reproof] declares, "The understanding of His understanding ones will be concealed" (*Isaiah* 29:14).

Alternatively: Why did the Holy One, blessed be He, create the world with a *beit*, as indicated by the first letter in the word *bereishit* ("in the beginning" [*Genesis* 1:1]) and conclude the Torah with a *lamed* as its last letter, in the phrase, *l'einei kol Yisrael* ("before the eyes of all Israel" [*Deuteronomy* 34:12])? That is because when these two letters are brought together, they form the word *bal*, בל, [which indicates the] "heart" (cf. *Daniel* 6:15), and when these letters are reversed, they form the word *leiv*, לב, [which also means] "heart." The Holy One,

דָּבָר אַחֵר ב׳, בִּי בִּינָה לְכָל בְּרִיָּה, בִּי בִּינָה לְכָל יְצוּר, בִּי בִּינָה לְכָל נֶפֶשׁ, בִּי בִּינָה לְכָל נְשָׁמָה, בִּי בִּינָה לְכָל רוּח.

שֶׁאִלְמָלֵא בִּינָה אֵין כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ מִתְקַיֵּים אֲפִילוּ שָׁעָה אַחַת שֶׁנֶּאֱמַר הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבוֹנִים (פרשת דברים), בְּאוֹתָה שָׁעָה אָמַר לָהֶם הַקָּבָּ"ה לִישְׂרָאֵל בָּנַי הָבוּ עֲלֵיכֶם בַּעֲלֵי בִינָה לִהְיוֹת רָאשִׁים עֲלֵיכֶם, מִיַּד הָלַךְ מֹשֶׁה וְהָיָה מַחֲזִיר בְּכָל מִשְׁכְּנוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּבִקֵּשׁ בְּנֵי אָדָם בַּעֲלֵי בִינָה וְלֹא מָצָא שֶׁנֶּאֱמַר וָאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידוּעִים (שם) וְלֹא מָצָא נְבוֹנִים, מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁגְּדוֹלָה בִּינָה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה יוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁאֲפִילוּ אָדָם קוֹרֵא תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים וְשׁוֹנֶה מִשְׁנָה וּמְדְרָשׁ הֲלָכוֹת וְהַגָּדוֹת שְׁמוּעוֹת וְתוֹסְפוֹת מוֹשְׁלוֹת וּמַעֲמָדוֹת וְכָל סִדְרֵי מִדְרָשׁוֹת וְאֵין בּוֹ בִּינָה אֵין תּוֹרָתוֹ שָׁוָה כְּלוּם שֶׁנֶּאֱמַר וּבִינַת נְבוֹנָיו תִּסְתַּתָּר (ישעיה כט).

דָּבָר אַחֵר מִפְּנֵי מַה בָּרָא הַקָּבָּ"ה אֶת הָעוֹלָם בב׳ בְּרֵאשִׁית וּמְסַיֵּים לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה, שֶׁכְּשֶׁתִּדְבְּקֵם יַחַד אֵינָן אֶלָּא ב"ל וּכְשֶׁהֲפַכְתָּ אוֹתָם אֵינוֹ אֶלָּא לֵ"ב, אָמַר הַקָּבָּ"ה לִישְׂרָאֵל בָּנַי אִם אַתֶּם מְקַיְּימִים

blessed be He, said to Israel: "My children, if you keep these two traits represented by *bal* and *leiv*, [keeping the Torah with your heart,] I will consider you as though you have kept the entire Torah from *beit* to *lamed*."

Gimel — ג

Gimel What is *gimel*? The [*gimel* represents *gemilut chasadim* — "kind deeds."] The Holy One, blessed be He, said, *gamalti yachad mechasadim ladalim* — גמלתי יחד מחסדים לדלים — "I gave together kindness to the poor." The acronym of this phrase is גימל — *gimel*. And in reverse order: *ledalim meichasadim yachad gamalti* — לדלים מחסדים יחד גמלתי — "To the poor from kindness together I gave." This teaches that the Holy One, blessed be He, said, "If not for My kind deeds, the world would not continue to exist for even one moment.

And what kindness does the Holy One, blessed be He, do for His world every day? He grants spirit and soul, knowledge and comprehension, wisdom and acumen, counsel and might, understanding and thought, the light of the eyes and the hearing of the ears, the walking of the feet and the feeling of the hands, the opening of the mouth and the answering of the tongue, which He gives every person, and with which the entire world continues to exist. As the verse states, "The earth is filled with Hashem's kindness" (*Psalms* 33:5).

How do we know that God grants *spirit and soul*? The verses state, "He blew the soul of life into his nostrils" (*Genesis* 2:7), and "the dust returns to the earth as it was, and the spirit returns to God, Who gave it" (*Ecclesiastes* 12:7).

How do we know that God grants *knowledge and comprehension*? The verse states, "Hashem gives wisdom; from his mouth, knowledge and comprehension" (*Proverbs* 2:6).

שְׁתֵּי מִדּוֹת הַלָּלוּ בַּל וְלֵב מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ קִיַּמְתֶּם כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ מִבֵּי"ת וְעַד לָמֶ"ד.

אות ג

גִּימֶ"ל. מַה הוּא גִּימֶל, מְלַמֵּד שֶׁאָמַר הַקָּבָּ"ה גָּ׳מַלְתִּי יַ׳חַד מֵ׳חֲסָדִים לְ׳דַלִּים, לְ׳דַלִּים מֵ׳חֲסָדִים יַ׳חַד גָּ׳מַלְתִּי, שֶׁאִלְמָלֵא גְּמִילוּת חֲסָדִים שֶׁלִּי אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים אֲפִילוּ שָׁעָה אַחַת.

וּמַה הוּא גְּמִילוּת חֲסָדִים שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עִם עוֹלָמוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם, אֵלּוּ רוּחַ וְנְשָׁמָה, דַּעַת וּתְבוּנָה, חָכְמָה וְעָרְמָה, עֵצָה וּגְבוּרָה, בִּינָה וּמַחֲשָׁבָה. מְאִירוֹת עֵינָיִם וּשְׁמִיעוּת אָזְנַיִם, וְהִלּוּךְ רַגְלַיִם וּמִשּׁוּשׁ יָדַיִם, וּפְתִיחַת פֶּה וּמַעֲנֶה לָשׁוֹן, שֶׁהוּא נוֹתֵן לְכָל בְּרִיָּה וּבְרִיָּה, שֶׁבָּהֶם כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מִתְקַיֵּים שֶׁנֶּאֱמַר חֶסֶד יְיָ מָלְאָה הָאָרֶץ (תהלים לג).

רוּחַ וּנְשָׁמָה מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים (בראשית ב) וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָה (קהלת יב).

דַּעַת וּתְבוּנָה מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יְיָ יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה (משלי ב).

How do we know that God grants *acumen, understanding and thought*? The verse states, "to give the simple person acumen, the youth knowledge and subtlety" (*Proverbs* 1:4).

How do we know that God grants *counsel, perceptiveness and might*? The verse states, "Many are the thoughts in the heart of a man [and the counsel of God will prevail]" (*Proverbs* 19:21).

How do we know that God grants *the light of the eyes*? The verse states, "Then the eyes of the blind will open" (*Isaiah* 35:5).

How do we know that God grants *the walking of the feet*? The verse states, "Then the lame will leap like a hart . . ." (*Isaiah* 35:6).

How do we know that God grants *the feeling of the hands*? The verse states, "Raise your hands in the holy place and bless Hashem" (*Psalms* 134:2).

How do we know that God grants *the opening of the mouth*? The verse states, "Who gave man a mouth. . ." (*Exodus* 4:11).

How do we know that God grants *the answering of the tongue*? The verse states, "The preparations of the heart are man's, but the answer of the tongue is from Hashem" (*Proverbs* 16:1).

Another interpretation of "The kindness of God": These are the dew, rain and favorable showers of blessing and generosity that the Holy One, blessed be He, sends from the supernal heavens to the world every year. As the verse states, "I will give the rain of your land in its time" (*Deuteronomy* 11:14). If rain did not descend into the world, no creature could continue to exist. As the verse states, "Cause the heavens above to flow, and the *shekhakim*-heavens will pour down righteousness" (*Isaiah* 45:8). What is the meaning of "will pour down righteousness"? That teaches that if not for the charity and kind deeds that the Holy One, blessed be He, sends from

עָרְמָה בִּינָה וּמַחֲשָׁבָה מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר לָתֵת לִפְתָאיִם עָרְמָה לְנַעַר דָעַת וּמְזִמָּה (משלי א).

עֵצָה וְתוּשִׁיָה וּגְבוּרָה מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וְגוֹ' (משלי יט).

מְאִירַת עֵינָיִם מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר אָז תִּפָּקַחְנָה עֵינֵי עִוְרִים (ישעיה לה).

הֲלִיכַת רַגְלַיִם מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר אָז יְדַלֵּג כָּאַיָּל פִּסֵּחַ וְגוֹ' (ישעיה לה).

מִשּׁוּשׁ יָדַיִם מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבָרְכוּ אֶת יְיָ (תהלים קלד).

פְּתִיחַת פֶּה מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם וְגוֹ' (שמות ד).

מַעֲנֵה לָשׁוֹן מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר לְאָדָם מַעֲרְכֵי לֵב ומה' מַעֲנֵה לָשׁוֹן (משלי יו).

דָּבָר אַחֵר אֵלּוּ טַל וּמָטָר וְגִשְׁמֵי רָצוֹן בְּרָכָה וּנְדָבָה שֶׁנָּתַן הַקָּבָּ"ה מִשְׁמֵי מָרוֹם בָּעוֹלָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ (דברים י"א) שֶׁאִלְמָלֵא אֵין גְּשָׁמִים יוֹרְדִים לְעוֹלָם אֵין כָּל בְּרִיָה יְכוֹלָה לְהִתְקַיֵּים שֶׁנֶּאֱמַר הִרְעִיפוּ שָׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁחָקִים יִזְּלוּ צֶדֶק (ישעיה מה), וּמַהוּ יִזְּלוּ צֶדֶק מְלַמֵּד שֶׁאִלְמָלֵא צְדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים שֶׁנּוֹתֵן הַקָּבָּ"ה מִשְׁחָקִים לְכָל הָעוֹלָם אֵין הָעוֹלָם

the *shekhakim* to the entire world, the world would not continue to exist. Thus, the verse states, "The *shekhakim*-heavens will pour down righteousness." And a verse states, "He commanded the *shekhakim*-heavens from above and He opened the doors of heaven and caused manna to rain upon them to eat" (*Psalms* 78:23-24). Why is *shekhakim*-heaven different from all of the other supernal firmaments? That is because the Holy One, blessed be He, only demonstrates all of the power and might of His might, His pride, his Shechinah, His Torah, manna, Jerusalem, the Temple, in *shekhakim*. They are all in *shekhakim*.

How do we know that His might is in the *shekhakim*? The verse states, "Attribute might to God, His pride is over Israel and His might in the *shekhakim*" (ibid. 68:35).

How do we know that His pride in the *shekhakim*? The verse states, "He Who rides the heavens is at your assistance, and in His pride [He rides] the *shekhakim*" (*Deuteronomy* 33:26).

How do we know that His Shechinah is in the *shekhakim*? The verse states, "He commanded the *shekhakim* from above" (*Psalms* 78:23). And "commanded" refers to the Shechinah. As the verse states, "Hashem God commanded. . ." (*Genesis* 2:16) — meaning that the Holy One, blessed be He, commanded the *shekhakim* to make types of food for Israel. And how do we know that the manna is in the *shekhakim* and that it is ground in mills for the sake of the righteous and for the sake of Israel in the world-to-come? The verse states, "He rained upon them manna to eat and He gave them the grain of heaven" (*Psalms* 78:24).

How do we know that His Torah is in the *shekhakim*? The verse states, "His might is in the *shekhakim*" (ibid. 68:35). And might is Torah. As the verse states, "Hashem will give might to His nation" (ibid. 29:11).

How do we know that the Jerusalem and the Temple in the *shekhakim* are built with good stones and pearls, with sapphire

מִתְקַיֵּים שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁחָקִים יִזְלוּ צֶדֶק וּכְתִיב וַיְצַו שְׁחָקִים מִמַּעַל וְדַלְתֵי שָׁמַיִם פָּתַח וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם מָן לֶאֱכֹל (תהלים עח), וּמַה נִּשְׁתַּנָּה שְׁחָקִים מִכָּל רְקִיעֵי מְרוֹמִים מִפְּנֵי שֶׁכָּל כֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה אֵינוֹ (מַרְאֶה) אֶלָּא בִּשְׁחָקִים, עֻזּוֹ, גַּאֲוָתוֹ, שְׁכִינָתוֹ, תּוֹרָתוֹ, מָן, יְרוּשָׁלַיִם, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כּוּלָּם בִּשְׁחָקִים.

עֻזּוֹ מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר תְּנוּ עֹז לֵאלֹהִים עַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים (שם סח).

גַּאֲוָתוֹ בַּשְּׁחָקִים מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר רוֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרֶךָ וּבְגַאֲוָתוֹ שְׁחָקִים (דברים לג).

שְׁכִינָתוֹ בַּשְּׁחָקִים מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וַיְצַו שְׁחָקִים מִמַّעַל (תהלים עח) וְאֵין צִוָּה אֶלָּא שְׁכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיְצַו יְיָ אֱלֹהִים וְגו' (פרשת בראשית) שֶׁהַקָּבָּ"ה צִוָּה לַשְּׁחָקִים לְהַתְקִין מִינֵי מַאֲכָל מְזוֹנוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וּמִנַּיִן שֶׁהַמָּן בַּשְּׁחָקִים וְהָיָה טָחוּן בְּרֵחַיִם בִּשְׁבִיל צַדִּיקִים וּבִשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם מָן לֶאֱכֹל וְדָגָן שָׁמַיִם נָתַן לָמוֹ (תהלים עח).

תּוֹרָתוֹ בַּשְּׁחָקִים מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים (שם ס"ח) וְאֵין עֹז אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן (שם כט).

יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בַּשְּׁחָקִים בְּנוּיָה בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת בְּאֶבֶן סַפִּיר וּבְאֶבֶן כַּדְכֹּד וּבְכָל מִינֵי אֶבֶן

stone, with jacinth, and with all types of precious stone? The verse states, "The *shekhakim* will pour down righteousness" (*Isaiah* 45:8). And righteousness is Jerusalem. As the verse states, "Righteousness will stay overnight in it" (*Isaiah* 1:21).

And why is it called *shekhakim*? That is because [*shekhakim* means to grind, and] there the manna, dew, rain and grain are milled for Israel as they are in this world and in the world-to-come.

Another teaching: *Shekhakim*. Do not read *shekhakim* but *sokhakim* — "laughing." The *shekhakim* cause joy with all sorts of song, with all sorts of praise and with all sorts of melody before the Shechinah in the supernal Temple. As the verse states, "Glory and splendor are before Him, might and beauty in His Sanctuary" (*Psalms* 96:6). That refers to His Temple in the supernal *shekhakim*, whose radiance covers all of the chambers of the supernal firmament. As the verse states, "His glory covered heaven. . ." (*Habakkuk* 3:3).

Another teaching: *Shekhakim*: 1,018 camps stand before the Shechinah in the Temple in the *shekhakim*, proclaiming "Holy" before Him every day. And every camp consists of 10,180,000 ministering angels, for the numerical value of *shekhakim* is 1018 — referring to the number of camps that surround the Shechinah in the Temple in the *shekhakim*, and that elevate the name of the Holy One, blessed be He, with all sorts of praise and melody. From morning to evening, they proclaim "Holy, holy, holy" (*Isaiah* 6:3) before Him, and from evening until morning, they proclaim before Him, "Blessed is the honor of Hashem from His place" (*Ezekiel* 1:11). Why? Because the Shechinah rises to the heights at night to its concealed house. As the verse states, "Indeed, You are God Who conceals Himself, the God of Israel Who saves" (*Isaiah* 45). Since the Shechinah is not visible to the angels, they say, "Blessed is the honor of Hashem from His place."

יִקָּרָה מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁחָקִים יִזְלוּ צֶדֶק (ישעיה מה) וְאֵין צֶדֶק אֶלָּא יְרוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּאֱמַר צֶדֶק יָלִין בָּהּ (ישעיה א).

וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שְׁחָקִים, שֶׁהֵן שׁוֹחֲקִים מָן טַל וּמָטָר וְדָגָן לִישְׂרָאֵל בֵּין בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבֵין לְעוֹלָם הַבָּא.

דָּבָר אַחֵר שְׁחָקִים אַל תִּקְרָא שְׁחָקִים אֶלָּא סוֹחֲקִים שֶׁהֵם מְשַׂחֲקִים בְּכָל מִינֵי שִׁיר וּבְכָל מִינֵי שֶׁבַח וּבְכָל מִינֵי זִמְרָה לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבַּמָּרוֹם שֶׁנֶּאֱמַר הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עוֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ (תהלים צו) זֶה בֵּית מִקְדָּשׁוֹ שֶׁבִּשְׁחָקֵי מָרוֹם שֶׁזִּיוּוֹ מְכַסֶּה אֶת כָּל חַדְרֵי רָקִיעַ מָרוֹם שֶׁנֶּאֱמַר כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ וְגוֹ' (חבקוק ג).

דָּבָר אַחֵר שְׁחָקִים שֶׁאֶלֶף וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר מַחֲנוֹת עוֹמְדִים לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבַּשְּׁחָקִים לוֹמַר לְפָנָיו קָדוֹשׁ בְּכָל יוֹם וְיוֹם וְכָל מַחֲנָה וּמַחֲנָה אֶלֶף וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר רִבּוֹא מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, שֶׁכֵּן שְׁחָקִים בְּגִימַטְרִיָּא אֶלֶף וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר מַחֲנוֹת שֶׁהֵן סוֹבְבִים לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבַּשְּׁחָקִים וּמְרוֹמְמִים אֶת שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה בְּכָל מִינֵי שֶׁבַח וְזִמְרָה מִבֹּקֶר וְעַד עֶרֶב אוֹמְרִים לְפָנָיו קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ, וּמֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר אוֹמְרִים לְפָנָיו בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ מִפְּנֵי מַה, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁכִינָה תַּעֲלֶה לַמְּרוֹמִים בַּלַּיְלָה לְבֵית מִסְתָּרִים שֶׁלָּהּ שֶׁנֶּאֱמַר אָכֵן אַתָּה אֵל מִסְתַּתֵּר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ (ישעיה מה).

Dalet — ד

Dalet The root of *dalet* is *dal* — דל. The Holy One, blessed be He, said, *Devari le'olam* — דברי לעולם— My word forever," The acronym of this phrase is *dal*. A in reverse, *le'olam devari* — לעולם דברי — "Forever My word." That is to say, forever God's word stands firm in heaven. As the verse states, "Hashem, Your word stands firm in heaven forever" (*Psalms* 119:89). *His word,* refers to the healing angel. As the verse states, "He sent His word and healed them" (ibid. 107:20).

Or: *His word,* is an expression of prophecy. As the verse states, "Hashem placed a word [of prophecy] in the mouth of Balaam" (*Numbers* 23:5).

Or: *His word* refers to the Torah. As the verse states, "Because from Zion will come forth Torah and the word [of God from Jerusalem.]" (*Isaiah* 2:3).

Or: *His word,* is an expression of a mitzvah. As the verse states, "Hashem sent a word to Jacob, and it fell upon Israel" (*Isaiah* 9:7). And from where do we know that "word" refers to a mitzvah? The verse states, "He disdained the word of Hashem and violated His mitzvah" (*Numbers* 15:31).

Alternatively: This letter may be written and pronounced as דלד — *daled*. The Holy One, blessed be He, said, *dibarti l'hakim dal* — דיברתי להקים דל — "I considered elevating the poor." And in reverse order: *Dal l'hakim dibarti* — דל להקים דברתי — The poor person to elevate, I considered." The acronym of these phrases is *daled*.

God states: "All people hate the poor person. I alone love the poor person. Human beings disdain the poor person and do not heed the poor person's words of wisdom. As the verse states, 'The wisdom of the impoverished man is disdained and his words are not heeded' (*Ecclesiastes* 9:16). But I Myself am a refuge for the poor. As the verse states, 'Hashem will be a

אות ד

דָּלֶ"ת ד"ל אָמַר הַקָּבָּ"ה דְּ'בָרִי לְ'עוֹלָם, לְ'עוֹלָם דְּ'בָרִי נִצָּב בַּשָּׁמַיִם שֶׁנֶּאֱמַר לְעוֹלָם יְיָ דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם (תהלים קיט) וְאֵין דְּבָרוֹ אֶלָּא מַלְאַךְ הָרוֹפֵא, שֶׁנֶּאֱמַר יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיִרְפָּאֵם (שם קז).

דָּבָר אַחֵר אֵין דְּבָרוֹ אֶלָּא לָשׁוֹן נְבוּאָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּשֶׂם יְיָ דָּבָר בְּפִי בִּלְעָם (במדבר כג).

דָּבָר אַחֵר אֵין דְּבָרוֹ אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר וְגוֹ' (ישעיה ב).

דָּבָר אַחֵר אֵין דְּבָרוֹ אֶלָּא לָשׁוֹן מִצְוָה שֶׁנֶּאֱמַר דָּבָר שָׁלַח אֲדֹנָי בְּיַעֲקֹב וְנָפַל בְּיִשְׂרָאֵל (ישעיה ט) וּמִנַּיִן שֶׁאֵין דָּבָר אֶלָּא מִצְוָה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי דְבַר יְיָ בָּזָה וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפַר (במדבר טו).

דָּבָר אַחֵר דַּלֶ"ד אָמַר הַקָּבָּ"ה דִּ'בַרְתִּי לְ'הָקִים דַּ'ל, דַּ'ל לְ'הָקִים דִּ'בַרְתִּי.

מִפְּנֵי שֶׁכָּל בְּנֵי אָדָם שׂוֹנְאִים לְדַל וְאֵין מִי שֶׁאוֹהֵב לְדַל אֶלָּא אֲנִי בִּלְבָד. וּבְנֵי אָדָם מְבַזִּים לְדַל וְאֵין נִשְׁמָעִים דִּבְרֵי חָכְמַת דַּל שֶׁנֶּאֱמַר וְחָכְמַת הַמִּסְכֵּן בְּזוּיָה וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים (קהלת ט), וַאֲנִי בְּעַצְמִי מִשְׂגָּב לְדַל שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי יְיָ

fortress for the crushed. . .' (*Psalms* 9:10). When the poor person comes to Me in prayer, I do not turn him away from Me empty. As the verse states, 'Do not let the poor turn back in disgrace. . .'(*Psalms* 74:21). And I bring My Shechinah close to Him every day. As the verse states, 'Hashem is close to those of broken heart' (*Psalms* 34:19). And the broken-hearted are the poor."

A person who seals his ear so that he will not hear the outcry of the poor will not be answered by the Holy One, blessed be He, when he cries out before Him with a wailing, bitter voice. As the verse states, "He who seals his ear against the outcry of the poor — when he will call, he will not be answered" (*Proverbs* 21:13).

Moreover, the Holy One, blessed be He, looks only to the poor at every moment. As the verse states, "At this one I will look, at a person who is poor and broken-spirited" (*Isaiah* 66:2). And "sweeter to Me," says God, "is the voice of their words than that of any other people." As the verse states, "Hashem hears the needy, and He has not disdained His prisoners" (*Psalms* 69:34). Who are *His prisoners*? Those are people who are ill and wounded, who, while they are unwell, are comparable to prisoners, until the Holy One, blessed be He, heals and frees them. As the verse states, "They cried out to Hashem in their distress" (*Psalms* 107:6). And from where do we know that they are called prisoners? The verse states, "Saying to the imprisoned: Go forth!" (*Isaiah* 49:9). And not only that, but the Holy One, blessed be He, turns His compassion upon them and raises them from the dust to bring them back to the noble of the land and to bequeath the Throne of Glory to them. As the verse states, "He raises the poor people from the dust . . . to seat them with nobles and bequeath the Throne of Glory to them" (*Samuel* I 2:8). And *the nobles* refers to kings. As the verse states, "The nobles of the nations gathered. . ." (*Psalms* 47:10). And *nations* refers to Israel. As the

מִשְׂגָּב לְדַךְ וְגוֹ' (תהלים ט), וּכְשֶׁבָּא לְפָנַי דַל בִּתְפִלָּה אֵינִי מֵשִׁיבוֹ מִלְּפָנַי רֵיקָם שֶׁנֶּאֱמַר אַל יָשׁוֹב דַּךְ נִכְלָם וְגוֹ' (תהלים עד) וַאֲנִי מְקָרֵב אֶצְלוֹ שְׁכִינָתִי בְּכָל יוֹם וְיוֹם שֶׁנֶּאֱמַר קָרוֹב יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב (תהלים לד) וְאֵין נִשְׁבְּרֵי לֵב אֶלָּא עֲנִיִּים.

וְכָל הָאוֹטֵם אָזְנוֹ מִלִּשְׁמוֹעַ צַעֲקַת דַל אֵין הַקָּבָּ"ה עוֹנֶה לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא צוֹוֵחַ לְפָנָיו בְּקוֹל זְעָקָה וּמָרָה שֶׁנֶּאֱמַר אוֹטֵם אָזְנוֹ מִזַּעֲקַת דַל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יֵעָנֶה (משלי כא).

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ מַבִּיט הַקָּבָּ"ה בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע אֶלָּא לְדַל שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶל זֶה אַבִּיט אֶל עָנִי וְנֶכֵה רוּחַ (ישעיה סו), וְעָרֵב לְפָנַי קוֹל דִּבְרֵיהֶם יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי אָדָם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי שׁוֹמֵעַ אֶל אֶבְיוֹנִים יְיָ וְאֶת אֲסִירָיו לֹא בָזָה (תהלים סט), מַהוּ וְאֶת אֲסִירָיו אֵלוּ בַּעֲלֵי חוֹלֶה וּבַעֲלֵי מַכָּה שֶׁהֵן דּוֹמִין בָּעוֹלָם הַזֶּה בִּימֵי חָלְיָם כְּאִלּוּ חֲבוּשִׁים בְּבֵית הָאֲסוּרִים עַד שֶׁהַקָּבָּ"ה שׁוֹלֵחַ לָהֶן רְפוּאָה וְיַתִּירֵם שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּצְעֲקוּ אֶל יְיָ בַּצַּר לָהֶם (תהלים קז) וּמִנַּיִן שֶׁהֵן קְרוּאִים אֲסוּרִים שֶׁנֶּאֱמַר לֵאמֹר לַאֲסוּרִים צֵאוּ (ישעיה מט) וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהַקָּבָּ"ה מִתְגּוֹלֵל רַחֲמָיו עֲלֵיהֶם וּמְקִימָם מֵעָפָר לְהוֹשִׁיבָם עִם נְדִיבֵי אָרֶץ וּלְהַנְחִילָם כִּסֵּא כָּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר מֵקִים מֵעָפָר דָל וְגוֹ' לְהוֹשִׁיבָם עִם נְדִיבִים וְכִסֵּא כָּבוֹד יַנְחִילֵם (שמואל א ב) וְאֵין נְדִיבִים אֶלָּא מְלָכִים שֶׁנֶּאֱמַר נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ וְגוֹ' (תהלים מז) וְאֵין עַמִּים אֶלָּא יִשְׂרָאֵל

verse states, "They will call nations to the mountain" (*Deuteronomy* 33:19). And *mountain* refers to the Temple. As the verse states, "Many nations will go and say: Let us go and rise up to the mountain of Hashem" (*Isaiah* 2:3). "And He will bequeath the Throne of Glory to them" (*Samuel* I 2:8). *The throne* refers to Jerusalem. As the verse states, "At that time, they will call Jerusalem the throne of Hashem" (*Jeremiah* 3:17). And the *glory* refers to the world-to-come. As the verse states, "The wise will inherit glory" (*Proverbs* 3:35). And the verse states, "The pious will rejoice with glory, they will sing upon their beds" (*Psalms* 149:5). And "beds" refers to the world-to-come. As the verse states, "He will come in peace; they will rest upon their beds, whoever walks in his uprightness" (*Isaiah* 57:2).

Another teaching: Why does the *dalet* face the next letter in the alphabet, the *hey*? That is because whoever is poor (*dal*) in this world will be wealthy in the world-to-come (which is represented by the letter *hey*). This is true of the people of Israel — who although they are poor in this world, because they are involved in mitzvot, will merit the world-to-come.

And those who are wealthy in this world are poor in the world-to-come. This is true of the nations of the world, who are not involved in mitzvot. They are wealthy in this world because the Holy One, blessed be He, gives them their reward in this world. As the verse states, "He repays His enemies to their face to destroy them" (*Deuteronomy* 7:10) so that they will not attain the world-to-come.

"No eye has seen, God, but You" (*Isaiah* 64:3) the reward of one mitzvah in the world-to-come. The nations of the world who are not involved in mitzvot receive their "table" in this world. Why? Because the Holy One, blessed be He, does not deprive anyone of his reward.

How? The nations of the world and the wicked come and perform one mitzvah before God so that people will praise

שֶׁנֶּאֱמַר עַמִּים הַר יִקְרָאוּ (דברים לג) וְאֵין הַר אֶלָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר יְיָ (ישעיה ב). וְכִסֵּא כָּבוֹד יַנְחִילֵם אֵין כִּסֵּא אֶלָּא יְרוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּאֱמַר בָּעֵת הַהִיא יִקְרְאוּ לִירוּשָׁלַם כִּסֵּא יְיָ (ירמיה ג) וְאֵין כָּבוֹד אֶלָּא הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר כָּבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ (משלי ג) וְאוֹמֵר יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם (תהלים קמט) וְאֵין מִשְׁכְּבוֹתָם אֶלָּא הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר יָבֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם הוֹלֵךְ נְכוֹחוֹ (ישעיה נז).

דָּבָר אַחֵר דָּלֶ"ת מִפְּנֵי מַה פָּנָיו נְתוּנִין כְּלַפֵּי הֵ"י מִפְּנֵי שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא דַל בָּעוֹלָם הַזֶּה עָשִׁיר הוּא לְעוֹלָם הַבָּא, כְּגוֹן יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲסוּקִין בְּמִצְוֹת.

עָשִׁיר בָּעוֹלָם הַזֶּה דַל הוּא לְעוֹלָם הַבָּא אֵלּוּ אוּמוֹת הָעוֹלָם שֶׁאֵינָן עֲסוּקִין בְּמִצְוֹת וְעַשִּׁירִים בָּעוֹלָם הַזֶּה לְפִי שֶׁהַקָּבָּ"ה נוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָם בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר (סוף פרשת ואתחנן) וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ מִן הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁשְּׂכַר מִצְוָה אַחַת מִן הָעוֹלָם הַבָּא.

עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ (ישעיה סד). וְאוּמוֹת הָעוֹלָם שֶׁאֵינָן עוֹסְקִים בְּמִצְוֹת מְקַבְּלִים שֶׁלְּחָנָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלָמָּה לְפִי שֶׁהַקָּבָּ"ה אֵינוֹ מְקַפֵּחַ שְׂכַר כָּל בְּרִיָּה.

כֵּיצַד, בָּאִין אוּמוֹת הָעוֹלָם וּרְשָׁעִים וְעוֹשִׂין מִצְוָה אַחַת לְפָנָיו כְּדֵי שֶׁיְּשַׁבְּחוּ אוֹתָם וְיִשְׁמְעוּ בְּנֵי אָדָם וִיכַבְּדוּ אוֹתָם,

them, hear of them and honor them. All that the wicked do they do only for their honor. Therefore, they are wealthy in this world and poor in the world-to-come. That is because a person does not eat at two tables: he either has this world or the world-to-come.

However, there can be a person of Israel who is born under a good *mazel*. He lives in this world and recognizes his Creator with all his heart and proceeds with sincerity and humility. He does not grow arrogant against anyone else and does not say in his heart "I am better than this person and that." He does not respond to the poor with a haughty heart and does not curse anyone who is of low rank, who tithes charity for the poor, and performs kind deeds for the wealthy by extending a loan. He turns his mind at every moment to his Creator and says with humility and with a lowly spirit, "What am I? What is my kindness and what is my charitableness before my Creator?" That person eats the fruits in this world and the principal exists for him in the world-to-come.

And even if a person performs mitzvot in this world but he does not perform them with love and with fear, he will not receive reward for those mitzvot in the world-to-come.

If this surprises you, come and look at the wicked Esau and at the nations of the world who consume sovereignty and greatness in this world, and who, in the end, are driven away from the world-to-come. As the verses state, "The house of Jacob will be fire and the house of Joseph flame and the house of Esau stubble" (*Obadiah* 1:18), "Nations perish from His land" (*Psalms* 10:16), "The gods will completely pass away" (*Isaiah* 2:18), and "May the wicked return to Sheol, all nations that forget God" (*Psalms* 9:18).

וְכָל מַה שֶׁעוֹשִׂין רְשָׁעִים אֵין עוֹשִׂין אֶלָּא לִכְבוֹדָם עַל כֵּן הֵם עֲשִׁירִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וַעֲנִיִּים לְעוֹלָם הַבָּא לְפִי שֶׁאֵין אָדָם אוֹכֵל עַל שְׁתֵּי שֻׁלְחָנוֹת, אוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה אוֹ לְעוֹלָם הַבָּא.

וְאִם יֵשׁ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁנּוֹלַד בְּמַזָּל טוֹב לִחְיוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה וְיַכִּיר בּוֹרְאוֹ בְּכָל לְבָבוֹ וְהוֹלֵךְ בְּתוּמוֹ וּבַעֲנָוָה וְלֹא מֵגִיס דַּעְתּוֹ עַל חֲבֵרוֹ וְלֹא אוֹמֵר בְּלִבּוֹ אֲנִי גָדוֹל מִפְּלוֹנִי וּמִפְּלוֹנִי וְלֹא יַעֲנֶה לַעֲנִיִּים בַּגַּבְהוּת הַלֵּב וְלֹא יְקַלֵּל אָדָם שֶׁהוּא קָטָן. וְיַעֲשֵׂר מֵעָשְׁרוֹ לְעַנִיִּים צְדָקָה, וְלַעֲשִׁירִים גְּמִילוּת חֲסָדִים בְּהַלְוָאָה, וְנוֹתֵן דַּעְתּוֹ בְּכָל שָׁעָה עַל בּוֹרְאוֹ וְאוֹמֵר בְּשִׁפְלוּת וּבְרוּחַ נְמוּכָה מָה אֲנִי מַה חַסְדִּי וּמַה צִדְקָתִי לִפְנֵי בּוֹרְאִי, זֶה אוֹכֵל הַפֵּירוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לְעוֹלָם הַבָּא.

וְכָל מִצְוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָם בְּאַהֲבָה וּבְיִרְאָה אֵינוֹ מְקַבֵּל שָׂכָר מֵאוֹתָם מִצְוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם בָּעוֹלָם הַבָּא.

וְאִם תָּמֵהַּ אַתָּה בַּדָּבָר בֹּא וְהִסְתַּכֵּל בְּעֵשָׂו הָרָשָׁע וּבְאוּמוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן אוֹכְלִין מַלְכוּת וּגְדוּלָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְסוֹפָן שֶׁנִּטְרָדִים מִן הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ (עובדיה א) וְאוֹמֵר אָבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ (תהלים י) וְאוֹמֵר וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יַחֲלֹף (ישעיה ב) וְאוֹמֵר יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה כָּל גּוֹיִם שְׁכֵחֵי אֱלֹהִים (תהלים ט).

But the people of Israel inherit the life of this world and the life of the world-to-come because of the charity in their hand. As the verses state, "Your people are all righteous . . ." (*Isaiah* 60:21), and "The supernal, holy ones will receive the kingdom. . ." (*Daniel* 7:18). And how do we know that all people of Israel are called "supernal"? The verse states, "I said, you are angelic creatures, and all of you are supernal beings" (*Psalms* 82:6).

Hey — ה

The letter *hey* refers to the *Shem Hameforash* — the explicit Divine Name — with which the entire world was created. A verse states, "These are the generations of the heavens and the earth when they were created" (*Genesis* 2:4). The Hebrew word for, "when they were created," is *b'hibar'am*, which should be read as *b'hey b'ra'am*, "with *hey* He created them."

And how do we know that the heaven and earth that will be created in the future will be created with the letter *hey*? A verse speaks of "the new heaven and the new earth. . ." (*Isaiah* 66:22). The verse does not refer to "*a* new heaven and *a* new earth" but "*the* new heaven and *the* new earth." [In Hebrew, the word "the" is expressed by the letter *hey* as a prefix.]

From here we learn that that the Holy One, blessed be He, did not toil in the work of creating this world, and will not toil in the latter work, the world-to-come. That is because the Holy One, blessed be He, creates them with an entity that has no tangibility — i.e., the *hey*.

What differentiates the *hey* from all of the other letters with which the Torah was given to Israel? The fact that it is intangible. Regarding all of the other letters, when a person expresses them in his mouth, he feels them on his lips and on his

אֲבָל יִשְׂרָאֵל נוֹחֲלִים חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה וְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא בִּשְׁבִיל צִדְקָתָן שֶׁבְּיָדָן שֶׁנֶּאֱמַר וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגוֹ' (ישעיה ס) וְאוֹמֵר וִיקַבְּלוּן מַלְכוּתָא קַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין וְגוֹ' (דניאל ז) וּמִנַּיִן שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ עֶלְיוֹנִין שֶׁנֶּאֱמַר אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם (תהלים פב).

אות ה

הֵי אֵין הֵ"י אֶלָּא שֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ שֶׁבּוֹ נִבְרָא כָּל הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם (בראשית ב) אַל תִּקְרֵי בְּהִבָּרְאָם אֶלָּא בְּהֵ"א בְּרָאָם.

וּמִנַּיִן שֶׁאַף שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁעֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ אֵין נִבְרָאִים אֶלָּא בְּהֵ"י שֶׁנֶּאֱמַר כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה (ישעיה סו) שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ חֲדָשָׁה לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה.

מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁלֹּא הָיְתָה יְגִיעָה מִלִּפְנֵי הַקָּבָּ"ה לֹא בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה אַחֲרִית שֶׁל עוֹלָם הַבָּא שֶׁלֹּא בְּרָאָן הַקָּבָּ"ה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ אַחֵר בִּלְבָד בְּהֵ"א.

וּמַה נִּשְׁתַּנָּה הֵ"י יַתִּיר מִכֹּל אוֹתִיּוֹת כּוּלָּן שֶׁבָּהֶם נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל (מִפְּנֵי) שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ, שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת כְּשֶׁהָאָדָם מוֹצִיאָן בְּפִיו הוּא מַרְגִּישׁ בָּהֶן בְּשִׂפְתוֹתָיו

tongue, and a drop of spittle emerges from his mouth. But when a person expresses the *hey* with his mouth, he does not feel it, neither on his tongue nor on his lips, and he does not cause a drop of spittle to emerge from his mouth.

All of the other letters can become impure, but *hey* cannot become impure. Why? Because all of the *Sheimos Hameforashim* — the explicit Divine Names — contain the letter *hey*, and with the letter *hey* heaven, earth, this world, the world-to-come and the days of the messiah will be brought to completion.

And with how many letters are heaven and earth brought to completion? Twelve, corresponding to the twelve hours of the day, the twelve hours of the night, the twelve months of the year, the twelve constellations, the twelve tribes and the twelve lands.

All of these correspond to the names of the tribes. As the verse states, "He established the boundaries of the nations in accordance with the number of the children of Israel" (*Deuteronomy* 32:8).

These are twelve letters. A verse states, "'*I will be* what *I will be*. . .' '*I will be*' sent me to you" (*Exodus* 3:14). "I will be" is the Divine name Ekyeh, which is written with four letters: *alef-hey-yod-hey*. In this quotation, it is stated three times, resulting in twelve letters.

And how were heaven and earth brought to completion with these letters? Three sets of four letters went to three of the four directions of the world. In each direction, two letters were above and two letters were below: *alef-hey* below, *yod-hey* above, *alef-hey* above, *yod-hey* below. The fourth direction stood open and not sealed.

There is a time that the fourth direction stands open and is not sealed, and there is a time that it is sealed. When it is sealed, it is sealed with the Divine name spelled *yod-hey vav-hey*: *yod-hey* above, *vav-hey* below.

וּבִלְשׁוֹנוֹ וְיֹצֵא טִפַּת רֹק מִפִּיו אֲבָל הֵ״י כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיאוֹ מִפִּיו אֵינוֹ מַרְגִּישׁ בָּה לֹא בִּלְשׁוֹנוֹ וְלֹא בִּשְׂפָתָיו וְאֵינוֹ מוֹצִיא בָּה טִפַּת רֹק מִפִּיו שֶׁל אָדָם.

כָּל הָאוֹתִיּוֹת כּוּלָּן מְקַבְּלוֹת טוּמְאָה אֲבָל הֵ״י אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טוּמְאָה, מִפְּנֵי מַה מִּפְּנֵי שֶׁכָּל שֵׁמוֹת הַמְּפוֹרָשׁוֹת אֵינָם נִכְתָּבִין אֶלָּא בְּהֵ״י, וּבְהֵ״י נִתְחַתְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא וִימוֹת הַמָּשִׁיחַ.

וְכַמָּה הֵן אוֹתִיּוֹת שֶׁבָּהֶן נִתְחַתְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה הֵן כְּנֶגֶד י״ב שְׁעוֹת הַיּוֹם וי״ב שְׁעוֹת הַלַּיְלָה וי״ב חֳדָשֵׁי שָׁנָה וי״ב מַזָּלוֹת וי״ב שְׁבָטִים וי״ב אֲרָצוֹת.

וְכוּלָּן עַל שְׁמוֹתָם שֶׁל שְׁבָטִים שֶׁנֶּאֱמַר יַצֵּב גְּבוּלוֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (דברים לב).

וְאֵלּוּ הֵן י״ב אוֹתִיּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה אֶהְיֶה שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם (שמות ג) ג׳ פְּעָמִים אֶהְיֶה הֲרֵי י״ב אוֹתִיּוֹת.

וְכֵיצַד נִתְחַתְּמוּ בָּהֶן, אַרְבַּע אַרְבַּע לְכָל רוּחַ וְרוּחַ, שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת מִלְּמַעְלָה לְכָל רוּחַ וּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת מִלְּמַטָּה לְכָל רוּחַ, א״ה מִלְּמַטָּה, י״ה מִלְּמַעְלָה, א״ה מִלְּמַעְלָה, י״ה מִלְּמַטָּה. וְרוּחַ רְבִיעִית פְּתוּחָה וְעוֹמֶדֶת וְאֵינָהּ חֲתוּמָה.

יֵשׁ זְמַן שֶׁהִיא פְּתוּחָה וְעוֹמֶדֶת וְאֵינָהּ חֲתוּמָה, וְיֵשׁ זְמַן שֶׁהִיא חֲתוּמָה, וּבִזְמַן שֶׁהִיא חֲתוּמָה אֵינָהּ חֲתוּמָה אֶלָּא בְּי״ה וָ״ה, י״ה מִלְּמַעְלָה וָ״ה מִלְּמַטָּה.

And why is it open at times? The Holy One, blessed be He, descends through it. He descended to confuse the languages. As the verse states, "Hashem descended to see the city. . ." (*Genesis* 11:5). Through it He descended upon Mt. Sinai. As the verse states, "Hashem descended upon Mt. Sinai. . ." (*Exodus* 19:20). And through it He will descend to Jerusalem to renew the world. As the verses state, "On that day, His feet will stand upon the Mount of Olives" (*Zechariah* 14:4), and "Thus Hashem of Hosts will descend to gather [an army] upon Mt. Zion" (*Isaiah* 31:4).

All of these letters are of fire. They have the appearance of a flash with a flame of light around them. The height of each is 210 million parasangs. And crowns of flashes of radiance are tied to all of them because they were carved with a pen by the finger of the hand of the Holy One, blessed be He.

And how do we know that the length of each is 210 million parasangs? That is because the numerical value of *Ekyeh* — "I will be" — is 21. The verse states, "I will be what I will be" (*Exodus* 3:14), [followed by, "I will be" sent me. *I will be* is repeated three times] to teach that the Holy One, blessed be He, said, "I was and I will be: I was before I created the world, I am the One Who created the world, and I will be in the world-to-come."

Another teaching: *Ekyeh* - "I will be what I will be." The Holy One, blessed be He, said: *Ekyeh* is the acronym of *Adon Hakol, Yatzarti Hakol* — אדון הכל יצרתי הכל — "Master of all, I created everything." In reverse order, this phrase is: *Hakol yatzarti hakol adon* — הכל יצרתי הכל אדון — "I created everything and I am the Master of all."

Another teaching: "I will be what I will be." The Holy One, blessed be He, said: "I created the world with the trait of compassion, I guide it with the trait of compassion, and in the future I will renew it with the trait of compassion."

וּמִפְּנֵי מַה יֵּשׁ זְמַן שֶׁהִיא פְּתוּחָה מִפְּנֵי שֶׁיָּרַד בָּהּ הַקָּבָּ"ה לְבַלְבֵּל אֶת הַלָּשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּרֶד יְיָ לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְגוֹ' (בראשית יא). וּבָהּ יָרַד עַל הַר סִינַי שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּרֶד יְיָ עַל הַר סִינַי וְגוֹ' (שמות יט) וּבָהּ עָתִיד לֵירֵד לִירוּשָׁלַיִם לְחַדֵּשׁ אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים (זכריה יד) וְאוֹמֵר כֵּן יֵרֵד יְיָ צְבָאוֹת לִצְבֹּא עַל הַר צִיּוֹן (ישעיה לא).

וְכָל אוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ שֶׁל אֵשׁ הֵן, וּמַרְאֵיהֶן כְּמַרְאֶה בָּזָק וְלַהֲבַת אוֹר סָבִיב לָהֶן, וְכָל אַחַת וְאַחַת שִׁעוּר קוֹמָתוֹ עֶשְׂרִים וְאֶחָד אֶלָּפִים רְבָבוֹת פַּרְסָאוֹת, וְכֻלָּן קְשׁוּרִים כְּתָרִים שֶׁל זִיקֵי זוֹהַר מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲקוּקִין בְּעֵט בְּאֶצְבַּע יָדוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה.

וּמִנַּיִן שֶׁכָּל שֵׁם וְשֵׁם שִׁיעוּרוֹ כָּל אֶחָד עֶשְׂרִים וא' אֶלָּפִים רְבָבוֹת פַּרְסָאוֹת שֶׁכֵּן אֶהְיֶה בְּגִימַטְרִיָּא שִׁיעוּרוֹ כ"א וּמַה הוּא שֶׁאָמַר הַכָּתוּב אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה (שמות ג) שֶׁאָמַר הַקָּבָּ"ה אֲנִי הָיִיתִי וְאֶהְיֶה, אֲנִי הָיִיתִי קוֹדֶם שֶׁבָּרָאתִי אֶת הָעוֹלָם וַאֲנִי הוּא שֶׁבָּרָאתִי אֶת הָעוֹלָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לְעוֹלָם הַבָּא.

דָּבָר אַחֵר אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה, אָמַר הַקָּבָּ"ה אֲנִי אָ'דוֹן הַ'כֹּל יָ'צַרְתִּי הַ'כֹּל, הַ'כֹּל יָ'צַרְתִּי הַ'כֹּל אָ'דוֹן אֲנִי.

דָּבָר אַחֵר אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה, אָמַר הַקָּבָּ"ה בְּמִדַּת רַחֲמִים בָּרָאתִי אֶת הָעוֹלָם וּבְמִדַּת רַחֲמִים אֲנִי מַנְהִיגוֹ וְעָתִיד אֲנִי לְחַדְּשׁוֹ בְּמִדַּת רַחֲמִים.

How do we know that He created the world with the trait of compassion? The verse states, "Recall Your compassion, Hashem, and Your kindness, which have existed from the beginning" (*Psalms* 25:6).

And how do we know that He guides it with the trait of compassion? The verse states, "Hashem passed before him and proclaimed: Lord, Lord, benevolent God, Who is compassionate. . ." (*Exodus* 33:6).

And how do we know that He will renew it in the future with the trait of compassion? The verse states, "Thus said Hashem: I will return to Jerusalem with compassion; My house will be built" (*Zechariah* 1:16).

Another teaching: "I will be what I will be." The Holy One, blessed be He, said, "I created the world with the trait of goodness, I guide it with the trait of goodness, and I will renew it in the future with the trait of goodness."

How do we know that He created the world with the trait of goodness? The verse states, "Hashem is good to all and His compassion is upon all of His creations" (*Psalms* 145:9).

How do we know that He guides it with the trait of goodness? The verse states, "Hashem is good, a stronghold on a day of distress" (*Nahum* 1:7).

And how do we know that He will renew it in the future with the trait of goodness? The verse states, "Hashem, You will be good to the good" (*Psalms* 125:4).

Another teaching: "I will be what I will be." The Holy One, blessed be He, said, "I created the world with the trait of faith, I guide it with the trait of faith, and in the future I will renew it with the trait of faith."

How do we know that He created the world with the trait of faith? The verse states, "Hashem my God, I will exalt You, I will praise Your name, because You have dealt wondrously with wisdom from long ago in faithful faith" (*Isaiah* 25:1).

וּמִנַּיִן שֶׁבְּמִדַּת רַחֲמִים בָּרָא אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה (תהלים כה).

וּמִנַּיִן שֶׁבְּמִדַּת רַחֲמִים הוּא מַנְהִיגוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲבֹר יְיָ עַל פָּנָיו וְגוֹ' (שמות לג).

וּמִנַּיִן שֶׁבְּמִדַּת רַחֲמִים הוּא עָתִיד לְחַדְּשׁוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כֹּה אָמַר יְיָ שַׁבְתִּי לִירוּשָׁלַיִם בְּרַחֲמִים בֵּיתִי יִבָּנֶה (זכריה א).

דָּבָר אַחֵר אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה אָמַר הַקָּבָּ"ה בְּמִדַּת הַטּוֹב בָּרָאתִי אֶת הָעוֹלָם וּבְמִדַּת הַטּוֹב אֲנִי מַנְהִיגוֹ וְעָתִיד אֲנִי לְחַדְּשׁוֹ בְּמִדַּת הַטּוֹב.

וּמִנַּיִן שֶׁבְּמִדַּת הַטּוֹב בָּרָא אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו (תהלים קסה).

וּמִנַּיִן שֶׁבְּמִדַּת הַטּוֹב מַנְהִיגוֹ שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב יְיָ לְמָעוֹז בְּיוֹם צָרָה (נחום א).

וּמִנַּיִן שֶׁבְּמִדַּת הַטּוֹב עָתִיד לְחַדְּשׁוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הֵטִיבָה יְיָ לַטּוֹבִים (תהלים קכה).

דָּבָר אַחֵר אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה, אָמַר הַקָּבָּ"ה בְּמִדַּת אֱמוּנָה בָּרָאתִי אֶת הָעוֹלָם וּבְמִדַּת אֱמוּנָה אֲנִי מַנְהִיגוֹ וּבְמִדַּת אֱמוּנָה אֲנִי עָתִיד לְחַדְּשׁוֹ.

וּמִנַּיִן שֶׁבְּמִדַּת אֱמוּנָה בָּרָא אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר יְיָ אֱלֹהַי אַתָּה אֲרוֹמִמְךָ אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא עֵצוֹת מֵרָחוֹק אֱמוּנָה אוֹמֶן (ישעיה כה).

How do we know that He guides it with the trait of faith? A verse calls Him "a faithful God, without injustice" (*Deuteronomy* 32:4).

And how do we know that He will renew it in the future with the trait of faith? The verse states, "My faithfulness and My kindness will be with him" (*Psalms* 89:25).

Vav — ו

With which seals of the name are all of the types of *Shem Hameforash* sealed upon the Throne of Glory?

The verse states, "This is My name forever and this is how I should be mentioned in every generation" (*Exodus* 3:15). *This is My name forever* refers to the *Shem Hameforash* — the explicit Name. *And this is how I should be mentioned in every generation* refers to the seals of the name.

Every name on the Chariot has a primary name and an appellation. The Holy One, blessed be He, sits upon the throne of fire. Around it, surrounding it like pillars of fire, are explicit Names. Each one is within a canopy of fire. Each one is within visions of fire. And they are accompanied by many rows of princes of fire, mighty rows of troops of fire.

When a person makes use of these names, every firmament is filled entirely with fire, and they descend to burn the world with fire. When they come to the earth and see that the wings of heaven are tied to the wings of the earth, and the wings of the earth to the wings of fire, and sealed with the seal of "I will be as I will be," they immediately cease their anger and treat the entire world and that person with the trait of compassion.

But if God had not sealed the four directions of the world

וּמִנַּיִן שֶׁבְּמִדַּת אֱמוּנָה מַנְהִיגוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל (דברים לב).

וּמִנַּיִן שֶׁבְּמִדַּת אֱמוּנָה עָתִיד לְחַדְּשׁוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וֶאֱמוּנָתִי וְחַסְדִּי עִמּוֹ (תהלים פט).

אות ו

וְאֵיזוֹ חוֹתָמוֹת הַשֵּׁם שֶׁבּוֹ נֶחְתְּמוּ כָּל שֵׁמוֹת הַמְּפוֹרָשׁוֹת שֶׁעַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר (שמות ג), זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם אֵלוּ שֵׁמוֹת הַמְּפוֹרָשׁוֹת, וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר אֵלוּ חוֹתָמוֹת הַשֵּׁם.

שֶׁכָּל שֵׁם וְשֵׁם שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה יֵשׁ לוֹ שֵׁם וְיֵשׁ לוֹ כִּנּוּי, וְהַקָּבָּ"ה יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הָאֵשׁ וְסָבִיב סָבִיב לוֹ כְּעַמּוּדֵי אֵשׁ שֵׁמוֹת הַמְּפוֹרָשׁוֹת, כָּל א' וא' בְּתוֹךְ חֻפַּת אֵשׁ, כָּל א' וא' בְּתוֹךְ מַרְאוֹת אֵשׁ, וְעִמָּהֶן חֵילוֹת רַבּוֹת שֶׁל שָׂרֵי אֵשׁ מַעֲרָכוֹת עֲצוּמוֹת שֶׁל גְּדוּדֵי אֵשׁ.

וּבִזְמַן שֶׁאָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן מִתְמַלֵּא כָּל רָקִיעַ וְרָקִיעַ כּוּלוֹ אֵשׁ וְיוֹרְדִין לִשְׂרוֹף אֶת הָעוֹלָם בְּאֵשׁ, וְכֵיוָן שֶׁמַּגִּיעִין לָאָרֶץ וְרוֹאִין שֶׁכַּנְפֵי שָׁמַיִם קְשׁוּרִים בְּכַנְפֵי אָרֶץ וְכַנְפֵי אָרֶץ בְּכַנְפֵי שָׁמַיִם וַחֲתוּמִין בְּטַבַּעַת אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה מִיַּד עוֹמְדִין מִכַּעְסָן וְנוֹהֲגִין בְּמִדַּת רַחֲמִים עִם כָּל הָעוֹלָם וְעִם אוֹתוֹ הָאָדָם.

שֶׁאִלְמָלֵא לֹא חָתַם בְּחוֹתָמוֹ אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם

with His seal, when a person made use of these names, the entire world would immediately be filled with fire. As the verse states, "Is not My word like fire? states Hashem" (*Jeremiah* 23:29).

This was revealed to Moses at the burning bush out of love, out of compassion, out of humility, out of uprightness, out of lowliness, out of righteousness and out of faith, and out of the covenant of Abraham, Isaac and Jacob. Even though Abraham, Isaac and Jacob are greater than the ministering angels, and the Holy One, blessed be He, loves them with total love, more than the entire world, He did not reveal the explicit Name to them, but only to Moses. As the verse states, "By My name Hashem I did not become known to them" (*Exodus* 6:3). What did He make known to them? A portion of His name that is not explicit. As the verse states, "I appeared to Abraham, to Isaac and to Jacob with the name God, Who is *Shaddai*" (*Exodus* 6:3). He informed them of the three letters in the name Shaddai — שדי — corresponding to the three patriarchs: *shin* corresponds to Abraham, *daleth* corresponds to Isaac, and *yod* corresponds to Jacob.

He revealed one name to all three of the patriarchs. But He revealed to Moses all of the types of *Shem Hameforash*: the names carved upon the crown of sovereignty on His head, the names carved upon the Throne of Glory, the names carved upon the seal on His hand, the names that stand like pillars of fire surrounding His chariots, the names that fly around the Shechinah like eagles of the Chariot, the names in which are sealed heaven and earth, sea and dry land, mountains and hills, serpents of the depths, the foundations of the world, the arrangements of creation, the chambers of dwelling, the heavenly sites Zevul and Aravot, the Throne of Glory, the treasure houses of life, the hidden places of blessings, the hidden places of dew and rain, the hidden places of lightnings, the

כְּשֶׁאָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן מִיַּד כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מִתְמַלֵּא אֵשׁ שֶׁנֶּאֱמַר הֲלֹא דְבָרַי כְּאֵשׁ נְאֻם יְיָ (ירמיה כג).

וְזֶהוּ שֶׁנִּתְגַּלָּה לְמֹשֶׁה בַּסְּנֶה מִתּוֹךְ אַהֲבָה, מִתּוֹךְ הָרַחֲמִים מִתּוֹךְ הָעֲנָוָה מִתּוֹךְ הַיַּשְׁרוּת מִתּוֹךְ הַשְּׁפָלוּת מִתּוֹךְ הַצְּדָקָה וּמִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה, וּמִתּוֹךְ בְּרִית אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁאֲפִילוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְהַקָּבָּ"ה אוֹהֲבֵם אַהֲבָה גְמוּרָה יָתֵר מִכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא גִלָּה לָהֶם שֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ אֶלָּא לְמֹשֶׁה בִּלְבָד שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁמִי יְיָ לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם (שמות ו) וּמַה הוֹדִיעַ לָהֶם מִקְצַת שְׁמוֹ שֶׁאֵינוֹ מְפוֹרָשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי (שם) שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת הוֹדִיעַ לָהֶם כְּנֶגֶד שְׁלָשְׁתָּן ש׳ כְּנֶגֶד אַבְרָהָם, ד׳ כְּנֶגֶד יִצְחָק, י׳ כְּנֶגֶד יַעֲקֹב.

וּלְכֻלָּן שֵׁם א׳ גִלָּה לָהֶן, אֲבָל לְמֹשֶׁה גִלָּה לוֹ כָּל הַשֵּׁמוֹת הַמְּפוֹרָשׁוֹת בֵּין שֵׁמוֹת שֶׁחֲקוּקִין עַל כֶּתֶר מַלְכוּת שֶׁבְּרֹאשׁוֹ, וּבֵין שֵׁמוֹת שֶׁחֲקוּקִין עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּבֵין שֵׁמוֹת הַחֲקוּקִין בְּטַבַּעַת שֶׁבְּיָדוֹ, בֵּין שֵׁמוֹת שֶׁהֵן עוֹמְדִים כְּעַמּוּדֵי אֵשׁ סְבִיבוֹת מַרְכְּבוֹתָיו, וּבֵין שֵׁמוֹת שֶׁהֵן מַפְרִיחִין סְבִיבוֹת שְׁכִינָה כְּנִשְׁרֵי מֶרְכָּבָה, וּבֵין שֵׁמוֹת שֶׁנִּתְחַתְּמוּ בָּהֶן שָׁמַיִם וָאָרֶץ יַם וְיַבָּשָׁה הָרִים וּגְבָעוֹת תַּנִּינֵי תְהוֹמוֹת יְסוֹדֵי עוֹלָם סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית חַדְרֵי מְעוֹנוֹת זְבוּל וַעֲרָבוֹת וְכִסֵּא הַכָּבוֹד אוֹצְרוֹת חַיִּים וְגִנְזֵי בְּרָכוֹת גִּנְזֵי טַל וּמָטָר

hidden places of clouds, the hidden places of winds, and the hidden places of souls of the living and of the dead. As the verse states, "He makes His ways known to Moses" (*Psalms* 103:7).

Why didn't He reveal His ways to Abraham, who separated himself from idolatry and clung under the wings of the Shechinah? Why didn't He reveal His ways to Isaac, who was bound like an unblemished ram upon the altar and gave a quarter measure of blood before God? And why didn't He reveal His ways to Jacob, who distanced himself, his sons, his daughters, his acquaintances and his relatives from sin and from idolatry? As the verse states, "Jacob said to his house and to all who were with him: Remove the foreign gods. . ." [*Genesis* 35:2].

He did not reveal them to Abraham, because the offspring of Abraham's son, Ishmael, will fall into Gehennom.

He did not reveal them to Isaac, because the seed of Isaac's son, Esau, will fall into Gehennom.

He did not reveal them to Jacob although He chose Jacob as His special one and carved his image upon the Throne of Glory. As the verse states, "God chose Jacob, Israel as His special one" (*Psalms* 135:4). And with the image of Jacob, the supernal and the lower beings praise God the entire day. As the verse states, "He said to me: You are My servant, Israel. In you I will take pride" (*Isaiah* 49:3). But Jacob claimed that his ways were hidden from His Creator. As the verse states, "Why do you say, Jacob and speak Israel: My way is hidden from Hashem?" (*Isaiah* 40). Therefore, God did not reveal them to Jacob.

גִּנְזֵי בְּרָקִים גִּנְזֵי עֲנָנִים גִּנְזֵי רוּחוֹת וְגִנְזֵי נְשָׁמוֹת שֶׁל חַיִּים וְשֶׁל מֵתִים שֶׁנֶּאֱמַר יוֹדִיעַ דְּרָכָיו לְמֹשֶׁה (תהלים קג).

וּמִפְּנֵי מַה לֹּא גִלָּה דְּרָכָיו לְאַבְרָהָם שֶׁפִּירֵשׁ עַצְמוֹ מֵעֲבוֹדָה זָרָה וְנִדְבָּק תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּלְיִצְחָק שֶׁנֶּעֱקַד כְּשֶׂה תָּמִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וּמָסַר רְבִיעִית דַּם שֶׁלּוֹ לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וּלְיַעֲקֹב שֶׁהֵרִיק (נוסח אחר שֶׁהִרְחִיק) אֶת עַצְמוֹ וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנוֹתָיו וְאֶת יוֹדְעָיו וְאֶת קְרוֹבָיו מֵחֵטְא וּמֵעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ וְאֶל כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר וְגוֹ' (בראשית לה).

אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁלְּאַבְרָהָם לֹא גִלָּה לוֹ עַל שׁוּם שֶׁזַּרְעוֹ שֶׁל יִשְׁמָעֵאל נוֹפֵל בְּגֵיהִנֹּם.

לְיִצְחָק לֹא גִלָּה עַל שׁוּם שֶׁזַּרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו נוֹפֵל בְּגֵיהִנֹּם.

לְיַעֲקֹב מִפְּנֵי מַה לֹּא גִלָּה לוֹ שֶׁבָּחַר לוֹ הַמָּקוֹם לִסְגֻלָּתוֹ וְחָקַק לוֹ דְּמוּתוֹ עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָה יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ (תהלים קלה) וּבוֹ מְקַלְסִין לְפָנָיו עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים כָּל הַיּוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר (ישעיה מט), אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאָמַר שֶׁנִּסְתְּרוּ דְּרָכָיו לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתְּרָה דַּרְכִּי מֵיְיָ (שם מ') לְפִיכָךְ לֹא גִלָּה לוֹ.

Zayin — ז

Zayin. [*Zayin,* which can be translated to mean, "sustain",] is the name of the Holy One, blessed be He, Who sustains and supports all of the creations of His hands, from the horns of the oryx to the eggs of lice. As the verses state, "He waters mountains from His heights; from the fruit of Your works the earth is sated" (*Psalms* 104:13), and "You open Your hand and satiate the will of every living thing" (*Psalms* 145:16).

How many keys does the Holy One, blessed be He, have? He has a key for helping women give birth. As the verse states, "He opened her womb" (*Genesis* 29:31).

He has the key to the rains. As the verse states, "Hashem will open His good treasure house for you, the heaven, to give your land its rain" (*Deuteronomy* 28:12).

He has the key to the resurrection of the dead. As the verse states, "You shall know that I am Hashem when I open your graves" (*Ezekiel* 36:13).

He has the key to income. As the verse states, "You open Your hand and satiate the will of every living being" (*Psalms* 145:16).

He has the key to bodily orifices. As the verse states, "What must be poured out hastened to be opened" (*Isaiah* 51:14).

He has the key to manna. As the verse states, "He commanded the *shekhakim*-heavens from above and He opened the doors of heaven, and He rained manna upon them to eat" (*Psalms* 78:23-24).

He has the key to the renewal of kingdoms. As the verse states, "They will open your gates always . . . to bring you the wealth of the nations. . ." (*Isaiah* 60:11).

אות ז

זַי"ן זֶה שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס כָּל יְצוּרֵי כַּפָּיו מִקַּרְנֵי רְאֵמִים וְעַד בֵּיצֵי כִּנִּים שֶׁנֶּאֱמַר מַשְׁקֶה הָרִים מֵעֲלִיּוֹתָיו מִפְּרִי מַעֲשֶׂיךָ תִּשְׂבַּע הָאָרֶץ (תהלים קד) וְאוֹמֵר פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶיךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן (שם קמה).

וְכַמָּה מַפְתֵּחוֹת יֶשׁ לוֹ לְהַקָּבָּ"ה יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ לְאִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ (בראשית כט).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל גְּשָׁמִים שֶׁנֶּאֱמַר יִפְתַּח יְיָ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב (דברים כח).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים שֶׁנֶּאֱמַר וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי יְיָ בְּפִתְחִי אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם (יחזקאל לו).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל פַּרְנָסָה שֶׁנֶּאֱמַר פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶיךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן (תהלים קמה).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל נְקָבִים שֶׁנֶּאֱמַר מִהַר צֹעֶה לְהִפָּתֵחַ (ישעיה נב).

וְיֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל מָן שֶׁנֶּאֱמַר וַיְצַו שְׁחָקִים מִמַּעַל וְדַלְתֵי שָׁמַיִם פָּתַח וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם מָן לֶאֱכוֹל (תהלים עח).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל חִדּוּשׁ מַלְכֻיּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר וּפִתְחוּ שְׁעָרַיִךְ תָּמִיד וְגוֹ' (ישעיה ס).

He has the key to the eyes. As the verses state, "Then the eyes of both of them were opened" (3:7), and "Hashem unveiled Balaam's eyes" (*Numbers* 22:31).

He has the key to healing deafness. As the verse states, "The ears of the deaf shall be opened" (*Isaiah* 35:5).

He has the key to the lips. As the verse states, "Lord, open my lips" (*Psalms* 51:17).

He has the key to the mouth. As the verse states, "Hashem opened the mouth of the donkey" (*Numbers* 22:28).

He has the key to the tongue. As the verse states, "From Hashem is the answer of the tongue" (*Proverbs* 16:1).

He has the key to freeing prisoners. As the verse states, "Hashem frees the imprisoned" (*Psalms* 146:7).

He has the key to the earth. As the verse states, "Open the earth and salvation will flourish" (*Isaiah* 45:8).

He has the key to Gan Eden. As the verse states, "Open for Me the gates of righteousness" (*Psalms* 118:19).

He has the key to Gehennom. As the verse states, "Open the gates so that a righteous nation guarding faithfulness may enter" (*Isaiah* 26:2). Read the phrase *shomer emunim* — "guarding faithfulness" — as *she'omer amenim* — "saying amens." For the sake of a single amen with which the wicked respond from Gehennom, they are raised from Gehennom.

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל עֵינַיִם שֶׁנֶּאֱמַר אָז תִּפָּקַחְנָה עֵינֵי עִוְרִים וְגוֹ׳ (שם לה) וּכְתִיב וַיְגַל יְיָ אֶת עֵינֵי בִּלְעָם (במדבר כב).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל חֵרְשִׁים שֶׁנֶּאֱמַר וְאָזְנֵי חֵרְשִׁים תִּפָּתַחְנָה (ישעיה לה).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל שְׂפָתַיִם שֶׁנֶּאֱמַר יְיָ שְׂפָתַי תִּפְתָּח (תהלים נא).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל פֶּה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּפְתַּח יְיָ אֶת פִּי הָאָתוֹן (במדבר כב).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל לָשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וּמֵיְיָ מַעֲנֵה לָשׁוֹן (משלי יו).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל אֲסוּרִים שֶׁנֶּאֱמַר יְיָ מַתִּיר אֲסוּרִים (תהלים קמו).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל אֶרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע (ישעיה מה).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל גַּן עֵדֶן שֶׁנֶּאֱמַר פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק (תהלים קיח).

יֶשׁ לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל גֵּיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמוּנִים (ישעיה כו) אַל תִּקְרֵי שׁוֹמֵר אֱמוּנִים אֶלָּא שֶׁהוּא אוֹמֵר אָמֵן שֶׁבִּשְׁבִיל אָמֵן אֶחָד שֶׁעוֹנִין רְשָׁעִים מִתּוֹךְ גֵּיהִנֹּם מַעֲלִין רְשָׁעִים מִתּוֹךְ גֵּיהִנֹּם.

How is that? In the future, the Holy One, blessed be He, sits in Gan Eden and expounds the Torah. All of the righteous of the world sit before Him, and all of the supernal host stand on their feet. On the right side of the Holy One, blessed be He, are the sun with the constellations. And the moon with all of the stars are on His left.

The Holy One, blessed be He, expounds before them the reasons of the new Torah that the Holy One, blessed be He, will give them through the messiah. When He comes to aggadah, Zerubbabel son of Shealtiel stands upon his feet and recites the Kaddish, "May He be exalted and sanctified." His voice goes from one end of the world to the other, and everyone in the world answers "amen." Even the wicked of Israel and the righteous of the nations of the world who remained in Gehennom all answer amen from Gehennom, as the verse states, "So that a righteous nation saying *amen* may enter" (ibid.), until the entire world is in an uproar. When the sound of their words comes to the Holy One, blessed be He, He asks, "What is this noise of a great roar that I hear?"

The ministering angels respond, "Master of the worlds, those are the wicked of Israel and the righteous of the nations of the world who remained in Gehennom, who are answering amen from Gehennom."

Immediately His compassion is deeply aroused and He says, "What more shall I do to them regarding this? It was the evil inclination that provoked them."

At that time, the Holy One, blessed be He, takes the keys of Gehennom and gives them to Gabriel and Michael, in the presence of all of the righteous. He tells them, "Go and open

כֵּיצַד. עָתִיד הַקָּבָּ"ה שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּגַן עֵדֶן וְדוֹרֵשׁ בָּה וְכָל צַדִּיקֵי עוֹלָם יוֹשְׁבִין לְפָנָיו וְכָל פַּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה עוֹמְדִין עַל רַגְלֵיהֶן, מִימִינוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה חַמָּה עִם הַמַּזָּלוֹת וּלְבָנָה וְכָל הַכּוֹכָבִים מִשְּׂמֹאלוֹ.

וְהַקָּבָּ"ה דוֹרֵשׁ לִפְנֵיהֶן טַעֲמֵי תּוֹרָה חֲדָשָׁה שֶׁעָתִיד הַקָּבָּ"ה לִיתֵּן לָהֶן עַל יְדֵי מָשִׁיחַ, וְכֵיוָן שֶׁמַּגִּיעַ לְהַגָּדָה עוֹמֵד זְרוּבָּבֶל בֶּן שְׁאַלְתִּיאֵל עַל רַגְלָיו וְאוֹמֵר יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ וְקוֹלוֹ הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם עַד סוֹפוֹ וְכָל בָּאֵי הָעוֹלָם עוֹנִין וְאוֹמְרִים אָמֵן, וְאַף רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְצַדִּיקֵי אוּמוֹת הָעוֹלָם שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ בְּגֵיהִנֹּם כּוּלָּן עוֹנִין וְאוֹמְרִים אָמֵן מִתּוֹךְ גֵּיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמוּנִים (ישעיה כו), עַד שֶׁנִּתְרַעֵשׁ כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ, בְּאוֹתָה שָׁעָה נִשְׁמָעִים קוֹל דִּבְרֵיהֶם לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְהוּא מַשְׁאִיל עֲלֵיהֶם וְאוֹמֵר מַה קּוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל שֶׁשָּׁמַעְתִּי.

מְשִׁיבִין מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְאוֹמְרִין לְפָנָיו רִבּוֹן שֶׁל עוֹלָמִים אֵלּוּ רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְצַדִּיקֵי אוּמוֹת הָעוֹלָם שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ בְּגֵיהִנֹּם שֶׁעוֹנִין אָמֵן מִתּוֹךְ גֵּיהִנֹּם.

מִיַּד מִתְגַּלְגְּלִין רַחֲמָיו בְּיוֹתֵר וְאוֹמֵר מַה אֶעֱשֶׂה לָהֶן יוֹתֵר עַל דֵּין זֶה כְּבָר יֶצֶר הָרַע גָּרַם לָהֶן.

בְּאוֹתָה שָׁעָה נוֹטֵל הַקָּבָּ"ה מַפְתֵּחוֹת שֶׁל גֵּיהִנֹּם וְנוֹתְנָן לְגַבְרִיאֵל וּלְמִיכָאֵל בִּפְנֵי כָּל הַצַּדִּיקִים כּוּלָּן וְאוֹמֵר

the gates of Gehennom and lift them out of the Gehennom." As the verse states, "Open the gates so that a righteous nation saying *amens* may enter" (Ibid.).

Immediately, Gabriel and Michael go and open 40,000 gates of Gehennom and raise them out of Gehennom.

How do they raise them out of Gehennom? Each section of Gehennom is 300 parasangs long, 300 parasangs wide, 1,000 parasangs thick and 1,000 cubits deep. When a wicked person falls into it, he can no longer climb out.

What do Gabriel and Michael do? At that time, they grasp the hand of each person and raise him, just as a man raises and elevates his comrades out of a pit with a rope. As the verse states, "Raise me from the roaring pit, from the grasping mud" (*Psalms* 40:3).

At that time, Gabriel and Michael stand and wash them, anoint them, heal them from the injuries of Gehennom, clothe them in handsome and fine garments, grasp their hands and bring them before the Holy One, blessed be He, and before all of the righteous, as they are well-dressed and spotless. As the verse states, "Your cohanim, Hashem God, will wear salvation, and Your pious ones will rejoice for the good" (*Chronicles* 2 6:42).

Your cohanim refers to the righteous of the nations of the world, who serve the Holy One, blessed be He, in this world, such as Antoninus ben Asvirus and his colleagues.

לָהֶן לֵכוּ וּפִתְחוּ שַׁעֲרֵי גֵיהִנֹּם וְהַעֲלוּ אוֹתָם מִתּוֹךְ גֵיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמוּנִים (שם).

מִיַּד הוֹלְכִים גַּבְרִיאֵל וּמִיכָאֵל וּפוֹתְחִין אַרְבָּעִים אֶלֶפִים שַׁעֲרֵי גֵיהִנֹּם וּמַעֲלִים אוֹתָם מִתּוֹךְ גֵיהִנֹּם.

וְכֵיצַד מַעֲלִין אוֹתָן מִתּוֹךְ גֵיהִנֹּם מְלַמֵּד שֶׁכָּל גֵיהִנֹּם וְגֵיהִנֹּם שְׁלֹשׁ מְאוֹת פַּרְסָה אָרְכּוֹ וּשְׁלֹשׁ מְאוֹת פַּרְסָה רָחְבּוֹ וְעָבְיוֹ אֶלֶף פַּרְסָה וְעָמְקוֹ אֶלֶף אַמָּה (נוסח אחר פַּרְסָה) וְכָל רָשָׁע וְרָשָׁע שֶׁהוּא נוֹפֵל בְּתוֹכָהּ שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת מִתּוֹכָהּ.

מַה עוֹשִׂין גַּבְרִיאֵל וּמִיכָאֵל בְּאוֹתָהּ שָׁעָה תּוֹפְסִין בְּיָדָן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן וּמַעֲלִין אוֹתָן כְּאָדָם שֶׁהוּא מֵקִים אֶת חֲבֵרָיו וּמַעֲלֵהוּ בְּחֶבֶל מִתּוֹךְ הַבּוֹר שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מִטִּיט הַיָּוֵן (תהלים מ).

וְגַבְרִיאֵל וּמִיכָאֵל עוֹמְדִין בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְרוֹחֲצִין אוֹתָן וְסָכִין אוֹתָן וּמְרַפְּאִים אוֹתָן מִמַּכּוֹת גֵיהִנֹּם וּמַלְבִּישִׁין אוֹתָן בְּגָדִים נָאִים וְטוֹבִים וְתוֹפְסִין בְּיָדָם וּמְבִיאִין אוֹתָם לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְלִפְנֵי כָּל הַצַּדִּיקִים כְּשֶׁהֵן מְגוּהָצִין וּמְכֻבָּדִין שֶׁנֶּאֱמַר כֹּהֲנֶיךָ יְיָ אֱלֹהִים יִלְבְּשׁוּ תְשׁוּעָה וַחֲסִידֶיךָ יִשְׂמְחוּ בְּטוּב (דברי הימים ב ו).

כֹּהֲנֶיךָ אֵלּוּ צַדִּיקֵי אוּמוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן מְכַהֲנִים לְהקב"ה בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּגוֹן אַנְטוֹנִינוֹס בֶּן אַסְוִירוּס וַחֲבֵרָיו.

And Your pious ones refers to the wicked of Israel, who are called pious, as in the verse, "Gather to Me My pious ones" (*Psalms* 50:5). When they reach the entrance of Gan Eden, Gabriel and Michael enter first and consult with the Holy One, blessed be He. The Holy One, blessed be He, responds to them, "Allow them in so that they may enter and come and see My glory."

When they enter, they fall upon their faces and bow, bless and praise the name of the Holy One, blessed be He, in the congregation of the completely righteous and upright, who sit before the Holy One, blessed be He. As the verse states, "Indeed, the righteous will praise Your name, the upright will sit before Your presence" (*Psalms* 140:14).

Chet — ח

Chet. Do not read *chet* but *cheit* — "sin." The sin of the wicked of Israel is considered like charity. How can that be? The answer is that when they see the face of Gehennom and accept upon themselves the judgment of Gehennom, and when they are raised and repent before the Holy One, blessed be He, they immediately experience the presence of the Shechinah, just like the righteous and the pious who never sinned. They accept the reward for every sin that was in their hands as charity. As the verses state, "When the wicked person repents of his wickedness that he has done, and he does justice and righteousness, through them he will live" (*Ezekiel* 33:19).

The text does not state, "*in* them. . ., he will live" but "*through* them." This teaches that through the sins themselves he will live the life of the world-to-come together with the righteous, the pious, the sincere and upright, those who prac-

וַחֲסִידֶיךָ אֵלּוּ רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ חֲסִידִים שֶׁנֶּאֱמַר אִסְפוּ לִי חֲסִידַי (תהלים נ), וּכְשֶׁמַּגִּיעִין לְפֶתַח גַּן עֵדֶן נִכְנָסִין גַּבְרִיאֵל וּמִיכָאֵל תְּחִלָּה וְנִמְלָכִין בְּהַקָּבָּ"ה, מֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאוֹמֵר לָהֶן הַנִּיחוּ לָהֶן עַד שֶׁנִּכְנָסִין וּבָאִין וְרוֹאִין אֶת כְּבוֹדִי.

וְכֵיוָן שֶׁנִּכְנָסִין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶן וּמִשְׁתַּחֲוִין וּמְבָרְכִין וּמְשַׁבְּחִין שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה בִּקְהַל צַדִּיקִים גְּמוּרִים וְיֹשְׁרִים שֶׁהֵן יוֹשְׁבִים לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה שֶׁנֶּאֱמַר אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ (תהלים קמ).

אות ח

חֵית אַל תִּקְרָא חֵית אֶלָּא חֵטְא, מִפְּנֵי שֶׁחֵטְא נֶחֱשָׁב לָהֶם לְרִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל כִּצְדָקָה, כֵּיצַד בְּשָׁעָה שֶׁהֵן רוֹאִין פְּנֵי גֵיהִנֹּם וּמְקַבְּלִין עֲלֵיהֶם בְּעַצְמָן דִּינָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וְכֵיוָן שֶׁמַּעֲלִין אוֹתָן וְחוֹזְרִין בִּתְשׁוּבָה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה מִיַּד מְקַבְּלִין פְּנֵי שְׁכִינָה כְּצַדִּיקִים וַחֲסִידִים שֶׁלֹּא חָטְאוּ מֵעוֹלָם. וּמְקַבְּלִין שָׂכָר עַל כָּל חֵטְא וְחֵטְא שֶׁהָיָה בְּיָדָם כִּצְדָקָה שֶׁנֶּאֱמַר וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ וַיַּעַשׂ מִשְׁפָּט וְצֶדֶקָה עֲלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה (יחזקאל לג).

בָּהֶם יִחְיֶה לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא עֲלֵיהֶם מְלַמֵּד שֶׁעֲלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא עִם צַדִּיקִים וַחֲסִידִים

tice kindness, those who are charitable, those who are learned in Torah and men of faith destined for the world-to-come.

Moreover, they are elevated and seated in the yeshiva next to the Shechinah, because they broke their hearts with repentance before the Holy One, blessed be He. As the verse states, "Hashem is close to the broken-hearted. . ." (*Psalms* 34:19).

Another teaching: "Hashem is close to the broken-hearted." This teaches that every day the Shechinah accompanies a person whose heart is broken every day, whose spirit is lowly every day, and whose speech is reduced in his mouth every day. Moreover, Scripture considers it as if an altar is built in his heart, upon which every day he raises burnt-offerings, sacrifices and peace-offerings before the Holy One, blessed be He. As the verse states, "The offerings of God are a broken spirit; God will not disdain a broken and crushed heart" (*Psalms* 51).

Another teaching: "Hashem is close to the broken-hearted." The Holy One, blessed be He, loves broken hearts more than He does the ministering angels. The ministering angels are 360 million parasangs distant from the Shechinah. As the verse states, "Seraphim stand above Him" (*Isaiah* 6:2). The numerical value of "Him" is 36. That teaches that the body of the Shechinah is 360 million parasangs in length: 180 million from His loins and upward, and 180 million from His loins and downward.

And these parasangs are Godly parasangs. A Godly parasang is a million cubits long. And a Godly cubit is four spans and a handbreadth. And a Godly span reaches from one end

וּתְמִימִים וְיִשָּׁרִים וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים וּבַעֲלֵי צְדָקָה וּבַעֲלֵי תוֹרָה וְאַנְשֵׁי אֱמוּנָה לְעוֹלָם הַבָּא.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמַּעֲלִין אוֹתָן וּמוֹשִׁיבִין אוֹתָן בִּישִׁיבָה אֵצֶל הַשְּׁכִינָה מִפְּנֵי שֶׁשִּׁבְּרוּ אֶת לִבָּם בִּתְשׁוּבָה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה שֶׁנֶּאֱמַר קָרוֹב יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וְגו' (תהלים לד).

דָּבָר אַחֵר קָרוֹב יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב מְלַמֵּד שֶׁכָּל מִי שֶׁלִּבּוֹ שְׁבוּרָה בְּכָל יוֹם וְרוּחוֹ נְמוּכָה בְּכָל יוֹם וְדִבּוּרוֹ מְמוּעָט בְּפִיו בְּכָל יוֹם עִמּוֹ שְׁכִינָה מְהַלֶּכֶת בְּכָל יוֹם, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמַּעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ מִזְבֵּחַ בָּנוּי בְּלִבּוֹ וּמַעֲלֶה עָלָיו עוֹלוֹת וּזְבָחִים וּשְׁלָמִים לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה בְּכָל יוֹם שֶׁנֶּאֱמַר זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה (שם נא).

דָּבָר אַחֵר קָרוֹב יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב שֶׁכָּל שְׁבוּרֵי לֵב חֲבִיבִין לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה יָתֵר מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְרֻחָקִין מִן הַשְּׁכִינָה שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֶלָּפִים רִבְבוֹת פַּרְסָאוֹת שֶׁנֶּאֱמַר שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ (ישעיה ו) לוֹ בְּגִימַטְרִיָּא שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה, מְלַמֵּד שֶׁגּוּפוֹ שֶׁל שְׁכִינָה שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֶלָּפִים רִבְבוֹת פַּרְסָאוֹת, מֵאָה וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר מִמָּתְנָיו וּלְמָעְלָה וּמֵאָה וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר מִמָּתְנָיו וּלְמַטָּה.

וּפַרְסָאוֹת הַלָּלוּ אֵינָן אֶלָּא בְּפַרְסָאוֹת שֶׁלּוֹ, שֶׁהַפַּרְסָה שֶׁלּוֹ אֶלֶף אֲלָפִים אַמָּה, וְאַמָּה שֶׁלּוֹ אַרְבַּע זֶרֶת וְטֶפַח,

of the world to the other. As the verse states, "He has measured water with his gait and He has measured the heavens with His span" (*Isaiah* 40:12).

Another teaching for the verse, "He has measured the heavens with His span." This teaches that the length of the heavens including the heavens of the heavens is one span, its width is one span, and its height is one span. And the length of the earth and all of the depths is one stride, its width is one stride, and its height is one stride. This stride reaches the height of the first firmament. But the Holy One, blessed be He, is close to the broken-hearted the entire day, like one cubit to the next. Therefore, the verse states, "Hashem is close to the broken-hearted" (*Psalms* 34:19).

Another teaching: "Hashem is close to the broken-hearted." Is He is close to the broken-hearted and not to those with a heart rushing [to hasten the redemption]? After all, the verse states, "Tell the person with a rushing heart: Be strong, do not fear" (*Isaiah* 35:4). Rather, the opposite of a broken heart is a haughty heart. *Hashem is close to the broken-hearted* teaches that the Holy One, blessed be He, distances His Shechinah from everyone who has a haughty heart. He considers every such person as an abomination. As the verse states, "Every haughty heart is an abomination to Hashem, hand to hand he will not be cleansed" (*Proverbs* 16:5).

Abomination refers to idolatry. As the verse states, "Do not bring an abomination into your house" (*Deuteronomy* 7:26). From here, we find that whoever has a haughty spirit is considered as if he is serving idols. Moreover, Scripture considers it as though he built an altar in his heart upon which he offers incense to idols. As the verse states, "The people of the land who preceded you performed all of these abominations" (*Leviticus* 18:27). Therefore, the verse states, "Every haughty heart is an abomination to Hashem."

And what is the meaning of *hand to hand he will not be*

וְזֶרֶת שָׁלוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִי מָדַד בְּשָׁעֳלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכֵּן (ישעיה מ).

דָּבָר אַחֵר שָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכֵּן מְלַמֵּד שֶׁהַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם זֶרֶת אֶחָד אָרְכָּן, וְזֶרֶת אֶחָד רָחְבָּן וְזֶרֶת אֶחָד קוֹמָתָן, וְאֶרֶץ וְכָל תְּהוֹמוֹת פַּרְסַת רֶגֶל אֶחָד אָרְכָּהּ, וּפַרְסַת רֶגֶל אֶחָד רְחָבָהּ, וּפַרְסַת רֶגֶל אֶחָד קוֹמָתָהּ עַד רוּם רָקִיעַ הָרִאשׁוֹן, אֲבָל שְׁבוּרֵי לֵב הַקָּבָּ"ה קָרוֹב אֶצְלָן כָּל הַיּוֹם מֵאַמָּה אֶל אַמָּה לְכַךְ נֶאֱמַר קָרוֹב יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב (תהלים לד).

דָּבָר אַחֵר קָרוֹב יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב, לְנִשְׁבְּרֵי לֵב הוּא קָרוֹב וְלֹא לְנִמְהָרֵי לֵב הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר אִמְרוּ לְנִמְהָרֵי לֵב חִזְקוּ אַל תִּירָאוּ (ישעיה לה), אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהַקָּבָּ"ה מַרְחִיק אֶת שְׁכִינָתוֹ מִכָּל גְּבֹהֵי הַלֵּב, וְכוּלָּן נֶחֱשָׁבִין לְפָנָיו כַּתּוֹעֵבָה שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹעֲבַת יְיָ כָּל גְּבַהּ לֵב יַד לְיַד לֹא יִנָּקֶה (משלי נא).

וְאֵין תּוֹעֵבָה אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא תָבִיא תּוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ (דברים ז) מִכָּאן מָצִינוּ שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמַּעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ בָּנָה בָּמָה בְּלִבּוֹ וּמַקְטִיר עָלָיו קְטוֹרֶת לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ (ויקרא יח), לְכַךְ נֶאֱמַר תּוֹעֲבַת יְיָ כָּל גְּבַהּ לֵב.

וּמַהוּ יַד לְיַד לֹא יִנָּקֶה, מְלַמֵּד שֶׁאֲפִי׳ יֵשׁ בּוֹ צְדָקָה

cleansed? This teaches that even if a person possesses righteousness and kind deeds equal to that of Abraham our father, who with his righteousness acquired heaven and earth, this world and the world-to-come (as the verse states, "Abram said to the king of Sodom: I have lifted *my hand* to Hashem, the supernal God, Maker of heaven and earth. . ." [*Genesis* 14:22]), since he has a haughty spirit, he will not be cleansed from the judgment of Gehennom.

Another teaching: "Hand to hand he will not be cleansed" teaches that even if a person possesses Torah and wisdom equal to that of Moses our master, peace be upon him, who received Torah "from hand to hand," if he has a haughty spirit, he will not be cleansed from the judgment of Gehennom. Thus, the verse states, "Hashem, Who is elevated, sees the lowly, and He chastises the haughty from afar" (*Psalms* 138:6). Does this mean that He sees the lowly but He does not see the high? No. Rather, this teaches that the Holy One, blessed be He, does not look upon a person who has a haughty spirit, just as one does not look at a person whom he hates from his youth. That is because the Holy One, blessed be He, has no enemy but a person with a haughty spirit, and He has no friend but a person who does not have a haughty spirit. As a verse states, "God, You will not disdain a broken and crushed heart," (*Psalms* 51:19). Therefore, this verse states, "Hashem, Who is elevated, sees the lowly. . .."

And what is the meaning of "He chastises the haughty from afar"? In particular, why are there two *yuds* in the word *yeida* — "He chastises"? This teaches that the Holy One, blessed be He, states: "If a person has a haughty spirit, I consider it as though he curses me in two worlds." These two *yuds* refer to this world and to the world-to-come. "But if a person offers up his inclination every day like a sacrifice and confesses his sins over it, I consider it as though he has honored Me in two worlds: in this world and in the world-to-come." As the verse states, "One who offers a thanksgiving

וּגְמִילוּת חֲסָדִים כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁקָּנָה בִּצְדָקָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְעוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סְדוֹם הַרִמוֹתִי יָדִי אֶל יְיָ אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ (פרשת לך) וְיֵשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם.

דָּבָר אַחֵר יַד לְיַד לֹא יִנָּקֶה מְלַמֵּד שֶׁאֲפִילוּ יֵשׁ בּוֹ תּוֹרָה וְחָכְמָה כְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָ"ה שֶׁקִּבֵּל תּוֹרָה מִיַּד לְיַד וְיֵשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר כִּי רָם יְיָ וְשָׁפָל יִרְאֶה וְגָבוֹהַּ מִמֶּרְחָק יֵידָע (תְּהִלִּים קלח), וְכִי שָׁפָל יִרְאֶה וְגָבוֹהַּ אֵינוֹ רוֹאֶה אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁאֵין מִסְתַּכֵּל הַקָּבָּ"ה בְּמִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בְּאָדָם שֶׁהוּא שׂוֹנֵא לוֹ מִנְּעוּרָיו, שֶׁאֵין שׂוֹנֵא לְהקב"ה אֶלָּא מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, וְאֵין אוֹהֵבוֹ אֶלָּא מִי שֶׁאֵין בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ שֶׁנֶּאֱמַר לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה (תהלים נא) לְכַךְ נֶאֱמַר כִּי רָם יְיָ וְשָׁפָל יִרְאֶה וְגוֹ'.

וּמַהוּ וְגָבוֹהַּ מִמֶּרְחָק יֵידָע שְׁנֵי יוּדִי"ן לָמָּה מְלַמֵּד שֶׁאָמַר הַקָּבָּ"ה כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִלּוּ מְקַלְלֵנִי בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, שֶׁאֵין ב' יוּדִי"ן הַלָּלוּ אֶלָּא אֶחָד בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֶחָד לְעוֹלָם הַבָּא, וְכָל מִי שֶׁהוּא זוֹבֵחַ אֶת יִצְרוֹ בְּכָל יוֹם וּמִתְוַדֶּה עָלָיו מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִלּוּ כִּבְּדַנִי בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר

offering honors Me and [I will] prepare the way, I will show him the salvation of God" (*Psalms* 50:23). Why are there two *nuns* in the word *yechabedanini* — "honors Me"? One refers to this world and one to the world-to-come.

Tet — ט

Tet. Do not read *tet* but *tit* — mud." That refers to the clay in the hand of the Holy One, blessed be He, as in the verse, "Behold, like material in the hand of the potter, so are you in My hand, house of Israel" (*Jeremiah* 18:6). The entire world was created from this mud. In the ultimate future, all creatures will return to mud as they had been. As the verse states, "Everything goes to one place. Everything was from the mud, and everything returns to the dust" (*Ecclesiastes* 3:20).

And *tit* refers to that mud, from which Adam was created. As the verse states, "Hashem God formed the man mud from the ground" (*Genesis* 2:7). How do we know that *tit* refers to that mud? The verse states, "He will come [upon] princes like mortar, and as the potter treads upon the mud" (*Isaiah* 41:25).

Another teaching: This *tit* refers to the mud of the world-to-come. From it, the righteous will blossom in separate groups, like the grasses of the field, wearing a number of garbs, whose scent travels from one end of the world to the other, like the scent of Gan Eden. As the verse states, "They will blossom from the city like the grass of the earth" (*Psalms* 72:16).

The city refers to Jerusalem, which is called "the city that I chose" (*Kings* 1 11:13). From here we learn that the Holy One, blessed be He, only revives the dead in the land of Israel. As the verse states, "God Hashem has spoken — He is Creator of the heavens and the One Who stretched them out. He spread out the earth and that which springs forth from it. He gave a

זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדְנָנִי וְשָׂם דֶּרֶךְ אֶרְאֶנּוּ בְּיֵשַׁע אֱלֹהִים (שם נ) שְׁנֵי נוּנִי"ן לָמָּה אֶחָד בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאֶחָד לְעוֹלָם הַבָּא.

אות ט

טִי"ת אַל תִּקְרָא טִי"ת אֶלָּא טִיט זֶה הוּא טִיט שֶׁבְּיָדוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁנֶּאֱמַר הִנֵּה כַּחוֹמֶר בְּיַד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתֶּם בְּיָדִי בֵּית יִשְׂרָאֵל (ירמיה יח) שֶׁכָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ נִבְרָא הֵימֶנּוּ וּלְבַסּוֹף עָתִיד כּוּלָּן שֶׁחוֹזְרִין לְטִיט כְּשֶׁהָיוּ שֶׁנֶּאֱמַר הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶל מָקוֹם אֶחָד הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הֶעָפָר (קהלת ח).

וְאֵין טִיט אֶלָּא עָפָר שֶׁנִּבְרָא מִמֶּנּוּ אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּיצֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה (בראשית ב) וּמִנַּיִן שֶׁאֵין טִיט אֶלָּא עָפָר שֶׁנֶּאֱמַר וְיָבֹא סְגָנִים כְּמוֹ חֹמֶר וּכְמוֹ יוֹצֵר יִרְמָס טִיט (ישעיה מא).

דָּבָר אַחֵר זֶה טִיט שֶׁל עוֹלָם הַבָּא שֶׁהַצַּדִּיקִים מְצִיצִין הֵימֶנּוּ כִּתּוֹת כִּתּוֹת כְּעִשְׂבֵי הַשָּׂדֶה בְּכַמָּה לְבוּשִׁין שֶׁרֵיחָן הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ כְּרֵיחַ גַּן עֵדֶן שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּצִיצוּ מֵעִיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ (תהלים סב).

וְאֵין עִיר אֶלָּא יְרוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּאֱמַר הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי בָהּ (מלכים א יא) מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁאֵין הַקָּבָּ"ה מְחַיֶּה אֶת הַמֵּתִים אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר כֹּה אָמַר יְיָ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם רֹקַע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ נוֹתֵן נְשָׁמָה

soul to the nation upon it and a spirit to those who walk upon it" (*Isaiah* 42:5). And a verse states, "I shall bestow beauty on the land of the living" (*Ezekiel* 26:20). What is "the land of the living"? After all, is there a land of the living and a land of the dead? No. Rather, that refers to the land of Israel, which is called the land of the living because its dead return to life first in the world-to-come.

If that is so, what about the righteous outside the land, such as Moses, Aaron, and all of the other righteous at the four corners of the world? How do they return to life and reach the world-to-come? That teaches that at the time of the resurrection of the dead, the Holy One, blessed be He, will descend from the supernal heavens of heaven and sit upon His throne in Jerusalem. As the verse states, "At that time, they will call Jerusalem 'the throne of Hashem'" (*Jeremiah* 3:17). And the Holy One, blessed be He, will call to the ministering angels and say to them, "My sons, I only created you for this moment so that you will do something pleasing for Me."

The ministering angels answer, "Master of the worlds, we will do everything that You want."

The Holy One, blessed be He, responds, "Go and fly to the four corners of the world. Raise the four corners of the earth and make tunnels in the ground for every righteous person outside the Land, reaching to the land of Israel, and bring Me every righteous person — righteous person so-and-so, pious person so-and-so, sage so-and-so, understanding person so-and-so, prophet so-and-so — who dedicated themselves to the holiness of My name every day so that they will not suffer but come to the land of Israel, and I will revive them."

Immediately, every angel goes forth, every seraph, minis-

לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לְהוֹלְכִים בָּהּ (ישעיה מב) וְאוֹמֵר וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים (יחזקאל כו) מַהוּ אֶרֶץ חַיִּים וְכִי יֵשׁ אֶרֶץ חַיִּים וְאֶרֶץ מֵתִים אֶלָּא זוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרֵאת אֶרֶץ הַחַיִּים שֶׁמֵּתֶיהָ חַיִּים תְּחִלָּה לְעוֹלָם הַבָּא.

אִם כֵּן צַדִּיקִים שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ כְּגוֹן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּשְׁאָר כָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּאַרְבַּע פִּנּוֹת הָעוֹלָם הֵיאַךְ חַיִּין וּבָאִין לְעוֹלָם הַבָּא אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁבִּשְׁעַת תְּחִיַּית הַמֵּתִים הַקָּבָּ"ה יוֹרֵד מִשְּׁמֵי שָׁמַיִם הָעֶלְיוֹנִים וְיוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּאֱמַר בָּעֵת הַהִיא יִקְרְאוּ לִירוּשָׁלַיִם כִּסֵּא יְיָ, וְקוֹרֵא לָהֶם הַקָּבָּ"ה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְאוֹמֵר לָהֶם בָּנַי לֹא בָּרָאתִי אֶתְכֶם אֶלָּא לְשָׁעָה זוּ כְּדֵי שֶׁתַּעֲשׂוּ לִי קוֹרַת רוּח.

מְשִׁיבִין מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְאוֹמְרִים לְפָנָיו רִבּוֹן שֶׁל הָעוֹלָמִים הִנְנוּ נַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ בְּכָל דָּבָר שֶׁאַתָּה רוֹצֶה.

מֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאוֹמֵר לָהֶם לְכוּ וְשָׁטְטוּ בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם וְהַגְבִּיהוּ אֶת אַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ וַעֲשׂוּ מְחִילוֹת מְחִילוֹת בְּקַרְקַע הָאָרֶץ לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ עַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַהֲבִיאוּ לִי כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק צַדִּיק פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, חָסִיד פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, חָכָם פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, נָבוֹן פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, נָבִיא פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, שֶׁמָּסְרוּ אֶת עַצְמָן עַל קְדוּשַׁת שְׁמִי בְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטַעֲרוּ וְיָבֹאוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי מְחַיֶּה אוֹתָם.

מִיַּד הוֹלְכִים כָּל מַלְאָךְ וּמַלְאָךְ וְכָל שָׂרָף וְשָׂרָף וְכָל

ter and host, to fly to the four directions of the world and raise the four corners of the world and shake the wicked from the earth. As the verse states, "To grasp the ends of the earth so that the wicked shall be shaken from it" (*Job* 38:13). They make tunnels in the ground for every righteous person outside the Land, to bring them through the tunnels to the land of Israel, to be next to the Holy One, blessed be He, in Jerusalem.

And the Holy One, blessed be he, stands and revives them, and puts them on their feet.

How does He revive the dead in the world-to-come? The Holy One, blessed be He, takes a great shofar in His hand that is one thousand Godly cubits in size and blows upon it, and its sound travels from one end of the world to the other.

With the first shofar blast, the entire world shakes.

With the second shofar blast, the mud breaks apart.

With the third shofar blast, people's bones gather.

With the fourth shofar blast, their limbs warm up.

With the fifth shofar blast, their skin knits together.

With the sixth shofar blast, spirits and souls enter their bodies.

With the seventh shofar blast, the people live and stand on their feet, wearing their garments. As the verse states, "Hashem of hosts will guard the people. They will consume [the spoils of their enemies]. And they will tread upon [those who use] sling-stones, and they will drink. They will make a [joyful] commotion like those who drink wine, and they will become filled [with goodness] like the [sacrificial] basin [filled with blood], like the corners of the altar [where wine is poured out]. Hashem their God will save them on that day like the flocks of His nation [who left Egypt], because the crown stones [on the cohen gadol's breastplate] are exalted [with miracles] on His land" (*Zechariah* 9:15-16).

שַׂר וְשַׂר וְכָל גְּדוּד וּגְדוּד וּשׁוֹטְטִים בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם וּמַגְבִּיהִין אַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִן הָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה, וְעוֹשִׂין מְחִילוֹת מְחִילוֹת בְּקַרְקַע הָאָרֶץ בִּשְׁבִיל כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ וּמְבִיאִין אוֹתָן בְּתוֹךְ מְחִילוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵצֶל הַקָּבָּ"ה לִירוּשָׁלָיִם.

וְהַקָּבָּ"ה עוֹמֵד בְּעַצְמוֹ וּמְחַיֶּה אוֹתָן וּמַעֲמִיד אוֹתָן עַל רַגְלֵיהֶם.

וְכֵיצַד מְחַיֶּה אֶת הַמֵּתִים לְעוֹלָם הַבָּא מְלַמֵּד שֶׁנּוֹטֵל הַקָּבָּ"ה שׁוֹפָר גָּדוֹל בְּיָדוֹ שֶׁהוּא אֶלֶף אַמָּה בְּאַמָּה שֶׁלּוֹ וְתוֹקֵעַ בּוֹ וְקוֹלוֹ הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ.

בִּתְקִיעָה רִאשׁוֹנָה הָעוֹלָם כּוּלוֹ רוֹעֵשׁ.

בִּתְקִיעָה שְׁנִיָּה הֶעָפָר מִתְפָּרֵד.

בִּתְקִיעָה שְׁלִישִׁית עַצְמוֹתֵיהֶן מִתְקַבְּצִין.

בִּתְקִיעָה רְבִיעִית אֶבְרֵיהֶם מִתְחַמְּמִין.

בִּתְקִיעָה חֲמִישִׁית עוֹרוֹתֵיהֶם מִתְקַרְמִין.

בִּתְקִיעָה שִׁשִּׁית רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת מִתְכַּנְּסוֹת לְגוּפֵיהֶם.

בִּתְקִיעָה שְׁבִיעִית חַיִּים וְעוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם בִּלְבוּשֵׁיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר יְיָ צְבָאוֹת יָגֵן עֲלֵיהֶם וְאָכְלוּ וְכָבְשׁוּ אַבְנֵי קֶלַע וְשָׁתוּ הָמוּ כְּמוֹ יַיִן וּמָלְאוּ כַּמִּזְרָק כְּזָוִיּוֹת מִזְּבֵחַ וְהוֹשִׁיעָם יְיָ אֱלֹהֵיהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּצֹאן עַמּוֹ כִּי אַבְנֵי נֵזֶר מִתְנוֹסְסוֹת עַל אַדְמָתוֹ (זכריה ט).

Yud — י

Yud. Do not read *yud* but *yad* ("hand"). This refers to the good hand and name that in the future the Holy One, blessed be He, will give to the righteous in the world-to-come in Jerusalem and in the Temple. As the verse states, "I will give them in My house and in My walls a *place* and a *name* better than. . ." (*Isaiah* 56:5).

My house refers to the Temple. As the verse states, "My house will be called a house of prayer for all of the nations" (*Isaiah* 56:5).

My walls refers to Jerusalem. As the verse states, "Upon your walls, Jerusalem. . ." (*Isaiah* 62:6).

Hand is translated here as "portions." As the verse states, "He had a gift brought to them from before him. And Benjamin's gift was as large as five — hands — portions (*yadot*) of the gift of any of them. . ." (*Genesis* 43:34).

Why is *portions* referred to here as *hands*? This is to teach us that in the future the Holy One, blessed be He, will call all of the righteous people by name and give them a cup of the elixir of life from His own *hand*, so that they will live and exist forever and ever.

And what is the meaning of *and a name*? This teaches that in the future the Holy One, blessed be He, will reveal the explicit Name, with which a new heaven and a new earth can be created, to every righteous person in the world-to-come, so that each one will be able to create the new world. As the verse states, "I will give him an eternal name that will not be discontinued" (*Isaiah* 56:6).

How do we know that this is referring to the explicit Name? The verse here speaks of "an eternal name," and

אות י

יו"ד אַל תִּקְרָא יו"ד אֶלָּא יַד, מְלַמֵּד שֶׁזֶּה הוּא יַד וְשֵׁם טוֹב שֶׁעָתִיד הַקָּבָּ"ה לִיתֵּן לָהֶם לַצַּדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא בִּירוּשָׁלַיִם וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם וְגוֹ' (ישעיה נו).

וְאֵין בֵּיתִי אֶלָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים (שם).

וְאֵין חוֹמֹתַי אֶלָּא יְרוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּאֱמַר עַל חוֹמֹתַיִךְ יְרוּשָׁלָיִם וְגוֹ' (שם סב).

וְאֵין יָד אֶלָּא מָנוֹת שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשָּׂא מַשְׂאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֲלֵיהֶם וַתֶּרֶב מַשְׂאַת בִּנְיָמִין מִמַּשְׂאַת כּוּלָּם חָמֵשׁ יָדוֹת וְגוֹ' (בראשית מג).

וּמַהוּ יָד מְלַמֵּד שֶׁעָתִיד הַקָּבָּ"ה לִקְרֹא אֶת כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק בִּשְׁמוֹ וְנוֹתֵן לָהֶן כּוֹס שֶׁל סַם חַיִּים בְּיַד עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ חַיִּין וְקַיְּמִין לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים.

וּמַהוּ וְשֵׁם, מְלַמֵּד שֶׁעָתִיד הַקָּבָּ"ה לְגַלּוֹת שֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁנִּבְרָאִין בּוֹ שָׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ כּוּלָּם יְכוֹלִים לִבְרֹאת אֶת הָעוֹלָם חָדָשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת (ישעיה נו).

וּמִנַּיִן שֶׁזֶּה הוּא שֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ נֶאֱמַר כָּאן שֵׁם עוֹלָם

another verse states, "This is My name forever" (*Exodus* 3:15). Just as the second instance refers to the explicit Name , so too the first instance refers to the explicit Name.

Another teaching: "I will give him an eternal name." This means that the names of the righteous will not cease from the world. Just as the new heaven and the new earth will rise and exist forever and ever, so too in the future the name of the righteous and the name of their seed and the seed of their seed will stand forever and ever. As the verse states, "As the new heavens and the new earth that I make will stand before Me, says Hashem, so will your seed and your name stand" (*Isaiah* 66:22).

Another teaching: "An eternal name." This teaches that the Holy One, blessed be He, will in the future bequeath 340 worlds to every righteous person in the world-to-come, because the numerical value of *shem*, "name," is 340.

Another teaching: "An eternal name." This verse begins: "I will give *them* in My house and in My walls," and it ends, "I will give *him*." Since the verse says, "I will give *him*," why does it say, "I will give *them*"? And since it says, "I will give *them*," why does it say, "I will give *him*"?

This teaches that the Holy One, blessed be He, gives each of the righteous [in this world] a "hand," a portion of the good reward, an eternal name, encomium, greatness, praise, a crown, holiness and sovereignty, corresponding to [what He gives to] all of the righteous in the world-to-come.

The *Hand* that will be given to the righteous, refers to the cup containing the elixir of life that God will give the messiah and the righteous to drink in the future.

וְנֶאֱמַר לְהַלָּן זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם (שמות ג) מַה לְּהַלָּן שֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ אַף כָּאן שֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ.

דָּבָר אַחֵר שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ, שֶׁלֹּא יִפְסוֹק שְׁמָם מִן הָעוֹלָם, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה חַיִּין וְקַיָּימִין לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים כַּךְ עָתִיד שְׁמָם שֶׁל צַדִּיקִים וּשְׁמָם שֶׁל זַרְעָם וְזֶרַע זַרְעָם שֶׁיַּעַמְדוּ לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה עוֹמְדִים לְפָנַי נְאֻם יְיָ כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם (ישעיה סו).

דָּבָר אַחֵר שֵׁם עוֹלָם, מְלַמֵּד שֶׁשְּׁלֹשׁ מְאוֹת וְאַרְבָּעִים עוֹלָמִים עָתִיד הַקָּבָּ"ה לְהַנְחִיל לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁכֵּן שֵׁם בְּגִימַטְרִיָּא ג׳ מְאוֹת וְאַרְבָּעִים הֲוֵי.

דָּבָר אַחֵר שֵׁם עוֹלָם, נֶאֱמָר בְּרֹאשׁ הַפָּסוּק הַזֶּה וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי וּלְבַסּוֹף נֶאֱמָר אֶתֵּן לוֹ, אִם נֶאֱמַר לוֹ לָמָּה נֶאֱמָר וְנָתַתִּי לָהֶם, וְאִם נֶאֱמַר וְנָתַתִּי לָהֶם לָמָּה נֶאֱמַר אֶתֵּן לוֹ.

מְלַמֵּד שֶׁכָּל הַצַּדִּיקִים כּוּלָּן נוֹתֵן לָהֶן הַקָּבָּ"ה יָד וְחֵלֶק שָׂכָר טוֹב וְשֵׁם עוֹלָם תְּהִלָּה וּגְדוּלָּה וְשֶׁבַח כָּלִיל כֶּתֶר קְדוּשָׁה וּמַלְכוּת כְּנֶגֶד כָּל הַצַּדִּיקִים כּוּלָּן לְעוֹלָם הַבָּא.

יַד זֶה כּוֹס שֶׁל סַם חַיִּים שֶׁמַּשְׁקֵהוּ לוֹ לַמָּשִׁיחַ וְלַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא.

A portion of a good reward refers to the 340 worlds that every righteous person will take as his portion, each one according to the reward of his deeds in the world-to-come.

An eternal name refers to the *Shem Hameforash*, by which the world-to-come is called.

Encomium and greatness refers to the light of the shining eyes of the righteous, with which they look from one end of the world to the other in one glance.

Praise refers to their upright carriage, like that of Adam.

Crown refers to sovereignty and to the good purple fabric used by kings.

Holiness means that the angels will proclaim before them, "Holy, holy, holy," just as they proclaim before the Holy One, blessed be He, now, in the heavens above this world.

And sovereignty means that even the weak among the righteous people will make use of the world-to-come with sovereignty and honor, blessings and governance, as did David, king of Israel. As the verse states, "The weakest of them on that day will be like David, and the house of David will be like angels, like the angel of Hashem" (*Zechariah* 12:8).

And every righteous person is accompanied by the Shechinah in his cause. [And each righteous person is accompanied by] tens of millions of ministering angels surrounded by pillars of lightning, encompassed by sparks of brightness, sparks of radiance blazing their faces, flashes of light haloing their eyelashes, winds blowing before them, clouds dripping before them, mountains dancing before them and hills flowing

חֵלֶק שְׂכַר טוֹב זֶה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְאַרְבָּעִים עוֹלָמִים שֶׁכָּל צַדִּיק וְצַדִּיק נוֹטֵל בְּחֶלְקוֹ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שְׂכַר מַעֲשָׂיו לְעוֹלָם הַבָּא.

שֵׁם עוֹלָם זֶה שֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ שֶׁעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא בּוֹ.

תְּהִלָּה וּגְדוּלָּה זֶה אוֹר מְאִירַת עֵינָיִם שֶׁהֵן מִסְתַּכְּלִין בָּהֶן מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ בְּסִקִירָה אַחַת.

וְשֶׁבַח זֶה קוֹמָה זְקוּפָה כְּאָדָם הָרִאשׁוֹן.

כְּלִיל כֶּתֶר מַלְכוּת וְאַרְגָּמָן טוֹב שֶׁהַמְּלָכִים מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן.

קְדוּשָׁה שֶׁקּוֹרְאִין לִפְנֵיהֶן מַלְאָכִים קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹרְאִין לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל בָּעוֹלָם הַזֶּה.

וּמַלְכוּת שֶׁכָּל הַנִּכְשָׁל בָּהֶם בְּצַדִּיקִים מִשְׁתַּמֵּשׁ לְעוֹלָם הַבָּא בְּמַלְכוּת וְכָבוֹד בְּרָכוֹת וּמֶמְשָׁלָה כְּדָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה הַנִּכְשָׁל בָּהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּדָוִד וּבֵית דָּוִד כֶּאֱלֹהִים כַּמַּלְאַךְ יְיָ (זכריה יב).

וְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק עִמּוֹ שְׁכִינָה מְהַלֶּכֶת בְּרִיבוֹ רִבְבוֹת מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְעַמּוּדֵי בָּרָק סָבִיב לָהֶן וְנִיצוּצִין שֶׁל זוֹהַר מַקִּיפִין לָהֶן וְזִקּוּקֵי זִיו מַבְהִיקִין אֶת פְּנֵיהֶן וּבְזִיקֵי אוֹר מַקְרִין אֶת עַפְעַפֵּיהֶם וְרוּחוֹת מְנַשְּׁבוֹת לִפְנֵיהֶן וַעֲנָנִים מַזְלִין לְנֶגֶד פְּנֵיהֶן, וְהָרִים מְרַקְּדִים לִפְנֵיהֶם וּגְבָעוֹת

with milk and wine before them. As the verse states, "On that day, the mountains will drip with wine and the hills will flow with milk, and all of the springs of Judah will flow with water, and a spring will emerge from the house of Hashem to water the valley of Shittim" (*Joel* 4:18). Grasses of the field will come and play before them in groups, and the trees will be uprooted from their place and come and clap their hands together and say "*Hoshana*!" As the verse states, "In joy you will go forth. . ." (*Isaiah* 55:12). And rainbows of the Shechinah will be with them, one on their right and one on their left, and lightning bolts and flames come out of their house, an appearance of fire, an appearance of flame, an appearance of a torch, an appearance of *chashmal*, and pillars of burning coal surround and stand before them all and serve before them like an eye before the Shechinah. [And there are] walls of fire, walls of flame, walls of conflagration and walls of radiance surrounded by light for each righteous person in the world-to-come. And the Shechinah is with them with honor everywhere, like a father who sits upon his throne, like a king,

מוֹשְׁכוֹת חָלָב וְעָסִיס לִפְנֵיהֶן שֶׁנֶּאֱמַר (יואל ד) וְהָיָה בַּיּוֹם
הַהוּא יִטְּפוּ הֶהָרִים עָסִיס וְהַגְּבָעוֹת תֵּלַכְנָה חָלָב וְכָל
אֲפִיקֵי יְהוּדָה יֵלְכוּ מַיִם וּמַעְיָן מִבֵּית יְיָ יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת
נַחַל הַשִּׁטִּים. וְעִשְׂבֵי הַשָּׂדֶה בָּאִין וּמְשַׂחֲקִים לִפְנֵיהֶם
אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת וְהָאִילָנוֹת מִתְעַקְּרִין מִמְּקוֹמָן וּבָאִין
וּמְמַחִין כַּפֵּיהֶם זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ וְאוֹמֵר הוֹשַׁעְנָא שֶׁנֶּאֱמַר
(ישעיה נה) כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ וְגוֹ׳ וּקְשָׁתוֹת שְׁכִינָה עִמָּהֶן
אֶחָד מִימִינָם וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלָם וּבְרָקִים וְלַפִּידִים
מִשְׁתַּמְּשִׁין וּבָאִין מִתּוֹךְ בָּתֵּיהֶם וּמַרְאֶה אֵשׁ וּמַרְאֶה
לֶהָבָה וּמַרְאֶה בָּזָק וּמַרְאֶה חַשְׁמָל וְעַמּוּדֵי גַחַל מַקִּיפִין
וְעוֹמְדִין כְּנֶגֶד כּוּלוֹ וּמְשַׁמְּשִׁין לִפְנֵיהֶם כְּעַיִן לִפְנֵי
הַשְּׁכִינָה, וְחוֹמוֹת אֵשׁ וְחוֹמוֹת לַפִּיד וְחוֹמוֹת לֶהָבָה
וְחוֹמוֹת נוֹגַהּ אוֹר סָבִיב לָהֶם לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק לְעוֹלָם
הַבָּא, וּשְׁכִינָה עִמָּהֶן בְּכָבוֹד בְּכָל מָקוֹם כְּאַב שֶׁהוּא יוֹשֵׁב

rejoicing and glad with the happiness of his sons and his daughters. As the verse states, "I will be for her, says Hashem, a surrounding wall of fire, and I will be in her midst for honor" (*Zechariah* 2:9). And a verse states "Sing and be glad, daughter of Zion, for behold, I come and I will dwell in your midst. . ." (*Zechariah* 2:9).

Kof — כ ך

Kof. That is the *kaf* — "palm" — of the Shechinah. She strikes one palm against the other with great joy at the meal of the righteous in the world-to-come, and stands and dances before them at the meal. Isaiah said regarding that time, "Hashem, Your hand has been raised. . ." (*Isaiah* 26:11). What is the meaning of "Your hand has been raised"? That teaches that in the future Isaiah will say to the Holy One, blessed be he, at the meal of the righteous in Gan Eden at the time that the Holy One, blessed be He, stands and dances before the righteous people, "Master of the world, raise Your hand so that the wicked will not come and witness the well-being of the righteous."

The Holy One, blessed be He, replies, "Isaiah, My son, let the wicked come and see the well-being and joy of the righteous, so that they will be clothed in shame and wrapped in disgrace." As the verse states, "Let them see and be ashamed, the envious people" (ibid.).

Isaiah replies to Him, "Master of the world, let them not come and let them not witness." The Holy One, blessed be He, says, "Who will decide between us? We will act in keeping with his decision."

Isaiah answers Him, "Master of the world, let the Congregation of Israel come and decide between us, and let us act in keeping with her decision."

עַל כִּסְאוֹ כְּמֶלֶךְ וְשָׂשׂ וְשָׂמֵחַ בִּשְׂמְחַת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ב) וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהּ נְאֻם יְיָ חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ. וְאוֹמֵר (שם) רָנִי וְשִׂמְחִי בַּת צִיּוֹן כִּי הִנְנִי בָא וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכֵךְ וְגוֹ׳.

אות כ

כָ"ף זֶה כַּף שְׁכִינָה שֶׁהוּא מַכֶּה זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה בִּסְעֻדָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא וְעוֹמֵד וּמְרַקֵּד לִפְנֵיהֶם בִּסְעוּדָה וְעַל אוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר יְשַׁעְיָה (ישעיה כו) יְיָ רָמָה יָדְךָ וְגוֹ׳ מַהוּ רָמָה יָדְךָ מְלַמֵּד שֶׁעָתִיד יְשַׁעְיָה לוֹמַר לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה בִּסְעוּדָתָן שֶׁל צַדִּיקִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּבָּ"ה עוֹמֵד וּמְרַקֵּד לִפְנֵי הַצַּדִּיקִים רִבּוֹן שֶׁל הָעוֹלָם רָמָה יָדְךָ בַּל יָבֹאוּ רְשָׁעִים וְיִרְאוּ בְּטוֹבָתָן שֶׁל צַדִּיקִים.

מֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאוֹמֵר יְשַׁעְיָה בְּנִי יָבֹאוּ רְשָׁעִים וְיִרְאוּ בְּטוֹבָתָן וּבְשִׂמְחָתָן וְיִלְבְּשׁוּ בּוּשָׁה וַיַּעֲטוּ כְּלִימָה שֶׁנֶּאֱמַר יֶחֱזוּ וְיֵבוֹשׁוּ קִנְאַת עַם (ישעיה שם).

מֵשִׁיב יְשַׁעְיָה וְאוֹמֵר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לֹא יָבֹאוּ וְלֹא יִרְאוּ, אוֹמֵר הַקָּבָּ"ה מִי מַכְרִיעַ בֵּינֵינוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה כִּדְבָרוֹ.

מֵשִׁיב יְשַׁעְיָה וְאוֹמֵר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם תָּבֹא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְתַכְרִיעַ בֵּינֵינוּ וְנַעֲשֶׂה כִּדְבָרֶיהָ.

Immediately, the Holy One, blessed be He, calls Metatron, prince of the inner being, and tells him, "My servant, go and bring Me the Congregation of Israel so that she will decide between us."

Immediately, Metatron goes and brings the Congregation of Israel before the Holy One, blessed be He, and before Isaiah. And when the Congregation of Israel sees the Holy One, blessed be He, she says to Him, "Master of the world, why have You called me?"

The Holy One, blessed be He, replies to her, "My daughter, I say, 'Let the wicked come and witness the well-being that I give the righteous, and be ashamed,' but Isaiah My son says, 'Let them not come and not witness.' What do you say?"

She replies, "Let them come and witness and be ashamed. As the verse states, 'My enemy shall see, and shame shall cover her' (*Micah* 7:10)."

At that time, the wicked come to the entrances to Gan Eden. They stand outside and see all of the righteous people, each one with his eminence, each one with his authority, each one in a royal garment and a crown of sovereignty, and with ornaments of royal pearls. Each one sits like a king upon a throne of gold. Before each one is a table of pearls, and in the hand of each one is a cup of gold encrusted with precious stones and pearls, filled with the elixir of life.

All of the delicacies of Gan Eden are placed before them upon the table. Before each one stand three ministering angels to serve them, with rays of glory and rays of splendor upon their heads. Flashes and lightning bolts emerge from their

מִיַּד קוֹרֵא הַקָּבָּ"ה לְמִטַטְרוֹן שַׂר הַפְּנִים וְאוֹמֵר לוֹ עַבְדִּי לֵךְ וְהָבֵא לִי אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כְּדֵי שֶׁתַּכְרִיעַ בֵּינֵינוּ.

מִיַּד הוֹלֵךְ מִטַטְרוֹן וּמֵבִיא אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְלִפְנֵי יְשַׁעְיָה, וְכֵיוָן שֶׁרוֹאָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֶת הַקָּבָּ"ה אוֹמֶרֶת לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לָמָה קָרָאתָ לִי.

מֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאוֹמֵר לָהּ בִּתִּי מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי אוֹמֵר יָבֹאוּ רְשָׁעִים וְיִרְאוּ בְּטוּבָתָן שֶׁל צַדִּיקִים שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לָהֶן וְיֵבֹשׁוּ, וִישַׁעְיָה בְּנִי אוֹמֵר לֹא יָבֹאוּ וְלֹא יִרְאוּ אַתְּ מַה אַתְּ אוֹמֶרֶת.

מֵשִׁיבָה יָבֹאוּ וְיִרְאוּ וְיֵבֹשׁוּ שֶׁנֶּאֱמַר וַתֵּרֶא אֹיַבְתִּי וּתְכַסֶּהָ בוּשָׁה (סוף מיכה).

בְּאוֹתָה שָׁעָה בָּאִין רְשָׁעִים לְפִתְחֵי גַן עֵדֶן וְעוֹמְדִין מִבַּחוּץ וְרוֹאִין אֶת כָּל הַצַּדִּיקִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּיקָרוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּרְבוּתוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת וּבְכֶתֶר מַלְכוּת וּבַעֲדִי מַרְגָּלִיּוֹת שֶׁל מְלָכִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יוֹשֵׁב כְּמֶלֶךְ עַל כִּסֵּא שֶׁל זָהָב וְלִפְנֵי כָּל א' וא' שֻׁלְחָן שֶׁל מַרְגָּלִיּוֹת וּבְיַד כָּל אֶחָד וא' כּוֹס שֶׁל זָהָב מְרוּקָם בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת שֶׁהוּא מָלֵא סַם חַיִּים.

וְכָל מַעֲדַנֵּי גַן עֵדֶן מֻנָּחִים לִפְנֵיהֶם עַל הַשֻּׁלְחָן וְלִפְנֵי כָּל א' וא' עוֹמְדִים שְׁלֹשָׁה מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לְשַׁמְּשָׁן וְקַרְנֵי הוֹד וְקַרְנֵי הָדָר עַל רָאשֵׁיהֶן וְזִקִּים וּבְרָקִים יוֹצְאִין מִפִּיהֶן

mouths, and the radiance of their faces travels from one end of the world to the other like the radiance of the sun. As the verse states, "Those who love Him are like the sun emerging in its might" (*Judges* 5:31).

Heaven and the supernal heavens of heaven open their skylights and rain down upon them dews of the perfume of pure balsam, whose scent spreads from one end of the world to the other. Thousands upon thousands of tens upon tens of tens of thousands of ministering angels stand before them and grasp *kinorot*, *nevalim*, *metzaltayim*, and all other musical instruments and play music before them at the meal.

And the Holy One, blessed be He, Himself stands and dances at the meal, with the sun, moon, stars and constellations at His right and at His left, dancing before them together with Him.

When all of the wicked see all of that greatness, fine clothing and honor, they rise up a hundred cubits like the great hallway in the *Beit Hamikdash* before the honor of the righteous in order to look at them. And they ask, "Who are these people to whom the Holy One, blessed be He, has given all of that honor, all of that greatness and all of that sovereignty?"

The ministering angels reply, "Those are the people of the Holy One, blessed be He, who have engaged in His Torah and kept the commandments and whom He brought to Gan Eden to give them a good reward and a good portion, in accordance with their deeds."

Immediately, the wicked fall upon their faces and open their mouths with praise of the Holy One, blessed be He, and of the righteous. They say, "Fortunate is the nation that is thus, fortunate is the nation Whose God is Hashem" (*Psalms* 144:15).

וְזִיו פְּנֵיהֶן הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ כְּזִיו הַחַמָּה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ (שופטים ה).

וְשָׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָעֶלְיוֹנִים פּוֹתְחִין אֶת דַּלְתוֹתֵיהֶן וּמַמְטִירִין עֲלֵיהֶן טַלְּלֵי בֹשֶׂם שֶׁל אֲפַרְסְמוֹן טָהוֹר שֶׁרֵיחוֹ הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם עַד סוֹפוֹ, וְאַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבּוֹ רִיבֵי רְבָבוֹת מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת עוֹמְדִין לִפְנֵיהֶן וְאוֹחֲזִין בִּידֵיהֶן כִּנּוֹרוֹת וּנְבָלִים וּמְצִלְתַּיִם וְכָל כְּלֵי שִׁיר וּמְרַנְּנִים לִפְנֵיהֶם בִּסְעוּדָה.

וְהַקָּבָּ"ה עוֹמֵד בְּעַצְמוֹ וּמְרַקֵּד בְּעַצְמוֹ בִּסְעוּדָה וְחַמָּה וּלְבָנָה וְכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מִימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ וּמְרַקְּדִין לִפְנֵיהֶן עִמּוֹ.

וְכֵיוָן שֶׁרוֹאִין כָּל הָרְשָׁעִים כּוּלָּן אֶת כָּל אוֹתָה גְדוּלָּה וּמַלְבּוּשׁ וְאֶת כָּל אוֹתוֹ הַכָּבוֹד מַגְבִּיהִין אֶת קוֹמָתָן מֵאָה אַמָּה כְּהֵיכָל מִפְּנֵי כְּבוֹדָן שֶׁל צַדִּיקִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶן וְיִהְיוּ שׁוֹאֲלִין עֲלֵיהֶן לוֹמַר מַה הֵן הַלָּלוּ שֶׁכָּל אוֹתוֹ הַכָּבוֹד וְכָל אוֹתָה גְדוּלָּה וְכָל אוֹתָה מְלוּכָה עָשָׂה לָהֶן הַקָּבָּ"ה.

מְשִׁיבִין מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְאוֹמְרִים לָהֶן הַלָּלוּ עַמּוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁעָסְקוּ בְּתוֹרָתוֹ וְקִיְּמוּ אֶת הַמִּצְוֹת, וֶהֱבִיאוּם לְגַן עֵדֶן לִיתֵּן לָהֶם שָׂכָר טוֹב וְחֵלֶק טוֹב לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם.

מִיַּד נוֹפְלִין רְשָׁעִים עַל פְּנֵיהֶם וּפוֹתְחִים אֶת פִּיהֶם בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה וְשֶׁל צַדִּיקִים וְאוֹמְרִים אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְּיָ אֱלֹהָיו (תהלים קמד).

Lamed — ל

Lamed. Do not read *lamed* but *leiv meivin da'at* — לב מבין דעת — "a heart understands knowledge," whose acronym is למד — *lamed*. This teaches that the heart is equal to all of a person's limbs.

Just as a person has eyes, so does the heart have eyes.

Just as a person has ears, so does the heart have ears.

Just as a person has a mouth, so does the heart have a mouth.

Just as a person has speech, so does the heart have speech.

Just as a person roars, so does the heart roar.

Just as a person gains consolation, so does the heart gain consolation.

Just as a person cries out, so does the heart cry out.

Just as a person walks, so does the heart walk.

Just as a person hears, so does the heart hear.

And a person's heart has all of the traits that all of his limbs have. And these are as follows.

Just as the eye sees, so does the heart see. How do we know this? The verse states, "My heart saw much wisdom and knowledge" (*Ecclesiastes* 1:16).

Just as the ear hears, so does the heart hear. How do we know this? The verse states, "A heart that hears" (*Kings* 1 3:9).

Just as the mouth speaks, so does the heart speak. How do we know this? The verse states, "I spoke with my heart" (*Ecclesiastes* 1:16).

אות ל

לָמֶ"ד אַל תִּקְרָא לָמֶד אֶלָּא לֵ׳ב מֵ׳בִין דַ׳עַת, מְלַמֵּד שֶׁהַלֵּב שָׁקוּל כְּנֶגֶד כָּל אֵבָרָיו שֶׁל אָדָם.

לְאָדָם יֶשׁ לוֹ עֵינַיִם אַף לַלֵּב יֶשׁ לוֹ עֵינַיִם.

לְאָדָם יֶשׁ לוֹ אָזְנַיִם אַף לַלֵּב יֶשׁ לוֹ אָזְנַיִם.

לְאָדָם יֶשׁ לוֹ פֶּה אַף לַלֵּב יֶשׁ לוֹ פֶּה.

לְאָדָם יֶשׁ לוֹ דִּבּוּר אַף לַלֵּב יֶשׁ לוֹ דִּבּוּר.

לְאָדָם יֶשׁ לוֹ נְהִימָה, אַף לַלֵּב יֶשׁ לוֹ נְהִימָה.

לְאָדָם יֶשׁ לוֹ נֶחָמָה אַף לְלֵב יֶשׁ לוֹ נֶחָמָה.

לְאָדָם יֶשׁ לוֹ צְעָקָה אַף לַלֵּב יֶשׁ לוֹ צְעָקָה.

לְאָדָם יֶשׁ לוֹ הֲלִיכָה אַף לַלֵּב יֶשׁ לוֹ הֲלִיכָה.

לְאָדָם יֶשׁ לוֹ שְׁמִיעָה אַף לַלֵּב יֶשׁ לוֹ שְׁמִיעָה.

וְכָל הַמִּדּוֹת כּוּלָּן שֶׁיֵּשׁ לָהֶן לְכָל אֵבָרָיו שֶׁל אָדָם יֶשׁ לוֹ לַלֵּב, וְאֵלּוּ הֵן.

עַיִן רוֹאָה אַף הַלֵּב רוֹאֶה, מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר וְלִבִּי רָאָה הַרְבֵּה חָכְמָה וָדַעַת (קהלת א).

אֹזֶן שׁוֹמַעַת אַף הַלֵּב שׁוֹמֵעַ, מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר לֵב שׁוֹמֵעַ (מלכים א ג).

פֶּה מְדַבֵּר אַף הַלֵּב מְדַבֵּר, מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר דִּבַּרְתִּי אֲנִי עִם לִבִּי (קהלת א).

Just as the tongue speaks, so does the heart speak. How do we know this? The verse states, "You examined my heart, You visited [me at] night, You tested me without finding [Your desire]; [that which my heart] thinks, let it not pass through my mouth" (*Psalms* 17:3).

Just as a person cries out, so does the heart cry out. How do we know this? The verse states, "Their heart cried out to Hashem" (*Lamentations* 2:18).

Just as a person is consoled, so is the heart consoled. As the verse states, "He consoled them and spoke to their heart" (*Genesis* 50:21).

Just as a person is decisive, so is the heart decisive. As the verse states, "My heart is among the decisive of Israel" (*Judges* 5:9).

Just as a person goes, so does the heart go. As the verse states, "Ephraim is plundered, broken by judgment, for he desired and went after a command [of his heart]" (*Hosea* 5:11).

Just as person writes, so does the heart write. As the verse states, "Write them upon the tablet of your heart" (*Proverbs* 3:3).

Just as a person senses, so does the heart sense. As the verse states, "My heart sensed a good matter" (*Psalms* 45:2).

Just as a person rejoices, so does the heart. As the verse states, "My heart has rejoiced in Hashem" (*Samuel* 1 2:1).

Just as a person is purified, so is the heart purified. As the verse states, "Create a pure heart in me, God" (*Psalms* 51:12).

Just as a person feels glad, so does the heart feel glad. As the verse states, "My heart will feel glad" (*Psalms* 13:6).

Just as a person is saddened, so is the heart saddened. As the verse states, "He was saddened to His heart" (*Genesis* 6:6).

לָשׁוֹן מְצַפְּצֵף אַף הַלֵּב מְצַפְּצֵף, מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר בָּחַנְתָּ לִבִּי פָּקַדְתָּ לַיְלָה צְרַפְתָּנִי בַּל תִּמְצָא זַמּוֹתִי בַּל יַעֲבוֹר פִּי (תהלים ח).

אָדָם צוֹעֵק אַף הַלֵּב צוֹעֵק, מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר צָעַק לִבָּם אֶל יְיָ (איכה ג).

אָדָם מְנַחֵם אַף הַלֵּב מְנַחֵם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם (סוף פרשת ויחי).

אָדָם מְחוֹקֵק אַף הַלֵּב מְחוֹקֵק שֶׁנֶּאֱמַר לִבִּי לְחוֹקְקֵי יִשְׂרָאֵל (שופטים ה).

אָדָם מְהַלֵּךְ אַף הַלֵּב מְהַלֵּךְ שֶׁנֶּאֱמַר עָשׁוּק אֶפְרָיִם רָצוּץ מִשְׁפָּט כִּי הוֹאִיל הָלַךְ אַחֲרֵי צַו (הושע ה).

אָדָם כּוֹתֵב אַף הַלֵּב כּוֹתֵב שֶׁנֶּאֱמַר כָּתְבָם עַל לוּחַ לִבֶּךָ (משלי ג).

אָדָם מַרְחִישׁ אַף הַלֵּב מַרְחִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר רָחַשׁ לִבִּי דָּבָר טוֹב (תְּהִלִּים מה).

אָדָם יַעֲלוֹץ אַף הַלֵּב יַעֲלוֹץ שֶׁנֶּאֱמַר עָלַץ לִבִּי בַּיְיָ (שמואל א ב).

אָדָם מְטַהֵר אַף הַלֵּב מְטַהֵר שֶׁנֶּאֱמַר לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים (תְּהִלִּים נא).

אָדָם יָגִיל אַף הַלֵּב יָגִיל שֶׁנֶּאֱמַר יָגֵל לִבִּי (שם יג).

אָדָם יִתְעַצֵּב אַף הַלֵּב יִתְעַצֵּב שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ (בראשית ו).

Just as a person awakens, so the heart awakens. As the verse states, "I am sleeping, but my heart is awake" (*Song of Songs* 5:2).

Just as a person sleeps, so the heart sleeps. As the verse states, "The heart sleeps, it does not understand. . ." (source unknown).

Just as a person is wise, so is the heart wise. As the verse states, "The person who is wise of heart will receive commandments" (*Proverbs* 10:8).

Just as a person is foolish, so is the heart made foolish. As the verse states, "I will proceed in the hardness of my heart" (*Deuteronomy* 29:18), and "hardness" here means foolishness.

Just as a person seeks, so does the heart seek. As the verse states, "I applied my heart to seek" (*Ecclesiastes* 1:13).

Just as a person works in Torah, so does the heart work in Torah. As the verse states, "These words that I command you today shall be upon your heart" (*Deuteronomy* 6:6).

Just as a person heals, so does the heart heal. As the verse states, "A healing heart is the life of the flesh" (*Proverbs* 14:30).

Just as a person is broken, so is the heart broken. As the verse states, "A broken and crushed heart. . ." (*Psalms* 51:19).

Just as a person can have an elevated spirit, so can the heart have an elevated spirit. As the verse states, "Your heart will be elevated. . ." (*Deuteronomy* 8:14).

Just as a person is forgetful, so is the heart forgetful. As the verse states, "I was forgotten like a dead person from the heart. . ." (*Psalms* 31:13).

Just as a person rejoices, so does the heart rejoice. As the verse states, "You shall see, and your heart shall rejoice" (*Isaiah* 66:14).

אָדָם נוֹעֵר אַף הַלֵּב נוֹעֵר, שֶׁנֶּאֱמַר אֲנִי יְשֵׁנָה וְלִבִּי עֵר (שיר השירים ה).

אָדָם יָשֵׁן אַף הַלֵּב יָשֵׁן שֶׁנֶּאֱמַר יָשֵׁן לֵב אֵינוֹ מֵבִין וְגוֹ׳.

אָדָם חָכָם אַף הַלֵּב חָכָם, שֶׁנֶּאֱמַר חֲכַם לֵב יִקַּח מִצְוֹת (משלי כד).

אָדָם מְטֻפָּשׁ אַף הַלֵּב מְטֻפָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בִּשְׁרִירוּת לִבִּי אֵלֵךְ (פרשת נצבים) וְאֵין שְׁרִירוּת אֶלָּא טִפְּשׁוּת.

אָדָם דּוֹרֵשׁ אַף הַלֵּב דּוֹרֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַתִּי אֶת לִבִּי לִדְרֹשׁ (קהלת א).

אָדָם עוֹסֵק אַף הַלֵּב עוֹסֵק, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ (פרשת עקב).

אָדָם מְרַפֵּא אַף הַלֵּב מְרַפֵּא, שֶׁנֶּאֱמַר חַיֵּי בְשָׂרִים לֵב מַרְפֵּא (משלי יד).

אָדָם נִשְׁבָּר אַף הַלֵּב נִשְׁבָּר שֶׁנֶּאֱמַר לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּא וְגוֹ׳ (תהלים נא).

אָדָם רָם רוּחַ אַף הַלֵּב רָם רוּחַ שֶׁנֶּאֱמַר וְרָם לְבָבֶךָ וְגוֹ׳ (פרשת עקב).

אָדָם יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה אַף הַלֵּב יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה שֶׁנֶּאֱמַר נִשְׁכַּחְתִּי כַּמֵּת מִלֵּב וְגוֹ׳ (תהלים לא).

אָדָם יָשִׂישׂ אַף הַלֵּב יָשִׂישׂ, שֶׁנֶּאֱמַר וּרְאִיתֶם וְשָׂשׂ לִבְּכֶם (ישעיה סו).

Just as a person is happy, so is the heart happy. As the verse states, "A happy heart makes a happy face" (*Proverbs* 15:13).

Just as a person is well-off, so is the heart well-off. As the verse states, "Happy and with a cheerful heart" (*Esther* 5:9).

From here, we see that the heart is equal to a person's 248 limbs.

Moreover, a person has twelve components, which are: a heart that understands, knows and comprehends; kidneys that give advice, good and evil; a mouth that pulverizes all sorts of foods; a tongue that makes an end of all chewed morsels; a palate that tastes all food delicacies; a trachea that draws in and expels all breaths and sounds; a esophagus that swallows all food and drink; a lung that draws in all types of liquids; a liver that is angry and a bile that shoots a drop into it and calms it down; a spleen that engages in all types of grinding; a *karkavan*-stomach — that crushes all types of foods; and a stomach that brings about sweet sleep.

Love is in the heart. As the verse states, "You shall love Hashem your God with all your heart. . ." (*Deuteronomy* 6:5).

Hatred is in the heart. As the verse states, "Do not hate your brother in your heart" (*Leviticus* 19:17).

Jealousy is in the heart. As the verse states, "It is a day of vengeance in My heart" (*Isaiah* 63:4).

Worry is in the heart. As the verse states, "If there is worry in the heart of a man, he should cast it down" (*Proverbs* 12:25).

אָדָם שָׂמֵחַ אַף הַלֵּב שָׂמֵחַ, שֶׁנֶּאֱמַר לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִיב פָּנִים (משלי יז).

אָדָם טוֹב אַף הַלֵּב טוֹב שֶׁנֶּאֱמַר שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב (אסתר ה).

מִכָּאן שֶׁהַלֵּב שָׁקוּל כְּנֶגֶד מָאתַיִם וְאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵבָרִים שֶׁבְּאָדָם.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁשְּׁנֵים עָשְׂרֵה דְּבָרִים יֶשׁ בּוֹ בְּאָדָם וְאֵלּוּ הֵן, לֵב מֵבִין דַּעַת וּתְבוּנָה, כְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת עֵצוֹת טוֹבוֹת וְרָעוֹת, פֶּה מְחַתֵּךְ כָּל מִינֵי מַאֲכָלוֹת, לָשׁוֹן גּוֹמֵר כָּל מַטְעִימֵי שְׂחִיקוֹת חֵיךְ טוֹעֵם כָּל מַטְעַמֵּי מַאֲכָלוֹת, קָנֶה מוֹשֵׁךְ וּמוֹצִיא כָּל רוּחוֹת וְקוֹלוֹת, הַוֶּשֶׁט בּוֹלֵעַ כָּל מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה, רֵיאָה שׁוֹאֶבֶת כָּל מִינֵי מַשְׁקִין כָּבֵד כּוֹעֵס וּמָרָה זוֹרֶקֶת בּוֹ טִפָּה וּמַנִּיחָתוֹ, טְחוֹל שׁוֹחֵק כָּל מִינֵי שְׂחִיקָה, קַרְקְבָן שׁוֹחֵק כָּל מִינֵי אֲכִילוֹת, קֵבָה יְשֵׁנָה שֵׁנָה מְתוּקָה.

אֵין אַהֲבָה אֶלָּא בְּלֵב שֶׁנֶּאֱמַר וְאָהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וְגוֹ' (דברים ו).

וְאֵין שִׂנְאָה אֶלָּא בְּלֵב שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ (ויקרא יט).

וְאֵין קִנְאָה אֶלָּא בְּלֵב שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי (ישעיה סג).

וְאֵין דְּאָגָה אֶלָּא בְּלֵב שֶׁנֶּאֱמַר דְּאָגָה בְּלֶב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה (משלי יב).

And distress is in the heart. As the verse states, "Remove agitation from your heart" (*Ecclesiastes* 11:10).

Therefore, the Holy One, blessed be He, looks only to the heart. As the verse states, "A man sees what is visible to the eyes, but Hashem sees into the heart" (*Samuel* 1 16:7).

Mem — מ ם

Mem. Why is *mem* written two ways, as an open *mem* [at the beginning and in the middle of a word] and as a closed *mem* [at the end of a word], yet they are both pronounced the same? That is because they both stand in the chariot, in the secrets of the Throne of Glory. And they are both carved in arrangements of flame upon the Throne of Glory, with crowns of light on their heads.

When the time to recite *Kedushah* arrives and the Holy One, blessed be He, does not descend from the elevation of His height to dwell in the chariot, these two letters approach one another and say, "When will the Holy One, blessed be He, descend from the elevation of the heights of heights and descend upon the chariot, and we will see the vision of the image of His countenance, and we will recite song before Him?" As the verse states, "When will I come and see the countenance of God?" (*Psalms* 42:3).

What is the meaning of *When will I come*? The holy spirit says this corresponding to the letters in the chariot, which, before the Shechinah comes and dwells in glory upon the throne of the chariot, say, "When will the Holy One, blessed be He, come and sit upon the Throne of Glory, so that we may greet His countenance with songs and praises?"

When the Holy One, blessed be He, comes and dwells in the chariot, all of the eagles of the chariot, all of the *chayot* of the chariot, and all of the letters of the chariot come forth with

וְאֵין דִּיווּי אֶלָּא בְּלֵב שֶׁנֶּאֱמַר וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ (קהלת יא).

לְפִיכָךְ אֵין הַקָּבָּ"ה צוֹפֶה אֶלָּא לְלֵב שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לָעֵינַיִם וַיְ' יִרְאֶה לַלֵּבָב (שמואל א טז).

אות מ

מֶ"ם מִפְּנֵי מַה מֵ"ם שְׁנַיִם שְׁנַיִם קוֹרְאִים אוֹתָן בְּבַת אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁנֵיהֶם עוֹמְדִים בַּמֶּרְכָּבָה בְּרָזֵי כִּסֵּא הַכָּבוֹד, וְכוּלָּן חֲקוּקִין בְּטִכְסֵי שַׁלְהֶבֶת עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד וְקוֹשְׁרִין בְּרֹאשָׁן כְּתָרִים שֶׁל אוֹרָה.

וְכֵיוָן שֶׁמַּגִּיעַ זְמַן קְדוּשָׁה וְאֵין הַקָּבָּ"ה יוֹרֵד מִמָּרוֹם רוּמוֹ וְדָר בַּמֶּרְכָּבָה מִתְקָרְבִים שְׁנֵיהֶם זֶה אֵצֶל זֶה וְאוֹמְרִים אֵימָתַי יֵרֵד הַקָּבָּ"ה מִמָּרוֹם רוּמֵי רוֹמִים וְיֵרֵד בַּמֶּרְכָּבָה וְאָנוּ נִרְאֶה מַרְאֶה דְּמוּת פָּנָיו וְנֹאמַר שִׁירָה לְפָנָיו שֶׁנֶּאֱמַר מָתַי אָבֹא וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים (תהלים נא).

וּמַהוּ מָתַי אָבֹא מְלַמֵּד שֶׁלֹּא אָמְרָה רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ דָּבָר זֶה אֶלָּא כְּנֶגֶד אוֹתָה שָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים אוֹתִיּוֹת שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה קוֹדֶם שֶׁבָּאת שְׁכִינָה וְדָרַת בְּכָבוֹד עַל כִּסֵּא הַמֶּרְכָּבָה מָתַי יָבֹא הַקָּבָּ"ה וְיֵשֵׁב עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּנְקַבֵּל אֶת פָּנָיו בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת.

וְכֵיוָן שֶׁבָּא הַקָּבָּ"ה וְדָר בַּמֶּרְכָּבָה כָּל נִשְׁרֵי הַמֶּרְכָּבָה וְכָל הַחַיּוֹת שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה וְכָל אוֹתִיּוֹת שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה מְקַדְּמִין

songs and praises to greet His countenance. And both letters *mem* in the chariot greet the countenance of the Shechinah at that time with songs of might and sovereignty, and open their mouth and recite song. And what song do they recite?

The open *mem* says, "Your sovereignty (*malchut*) is a sovereignty for all worlds" (*Psalms* 145:13), and the closed *mem* says, "and Your governance (*memshalah*) is in every generation" (ibid.).

What does the Holy One, blessed be He, do at that time? He takes hold of all of the letters in the chariot. He hugs them and kisses them and ties crowns to them — two crowns to each: for the open *mem,* one of sovereignty and one of glory; for the closed *mem,* one of governance and one of beauty.

Afterwards, the Holy One, blessed be He, places one to His right and one to His left, and speaks to them with pleasing words, telling them, "Letters that I carved with My fingers with a pen of flaming fire, it is revealed and known to Me that My sovereignty is called only in you and My governance is called only in you."

He is King of kings and Ruler of rulers. With the open *mem*, the Holy One is called King of kings. With the closed *mem*, He is called Ruler of rulers. As the verses state, "His sovereignty (*malchut*) has governance (*mashalah*) over all" (*Psalms* 103:19), "Hashem will be sovereign (*yimloch*) forever" (*Exodus* 15:18), "God has been sovereign (*malach*) over nations" (*Psalms* 47:9), and "To Hashem is the sovereignty (*meluchah*) and He has governance (*moshel*) over nations" (*Psalms* 22:29).

When the open *mem* and the closed *mem* hear this from the mouth of the Holy One, blessed be He, they open their mouths and recite song before the Holy One, blessed be He. What

בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת לְהַקְבִּיל פָּנָיו, וְאַף מֵ"ם וּמֵ"ם שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה מְקַבְּלִין פְּנֵי שְׁכִינָה בְּאוֹתָה שָׁעָה בְּשִׁירֵי עוֹז וּמַלְכוּת וּפוֹתְחִין אֶת פִּיהֶן וְאוֹמְרִים שִׁירָה, וּמַה שִׁירָה שֶׁהֵן אוֹמְרִין.

מֵ"ם פְּתוּחָה אוֹמֶרֶת מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים (תהלים קמה) וּמֵ"ם סְתוּמָה אוֹמֶרֶת וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר (שם).

מַה עוֹשֶׂה הַקָּבָּ"ה בְּאוֹתָה שָׁעָה תּוֹפֵשׂ לְכָל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה וּמְחַבְּקָן וּמְנַשְּׁקָן וְקוֹשֵׁר לָהֶן כְּתָרִים לְכָל א' וא' שְׁנֵי כְּתָרִים, לְמֵ"ם פְּתוּחָה א' שֶׁל מְלוּכָה וא' שֶׁל כָּבוֹד, לְמֵ"ם סְתוּמָה א' שֶׁל מֶמְשָׁלָה וא' שֶׁל תִּפְאֶרֶת.

וְאַחַר כַּךְ מוֹשִׁיבָן הַקָּבָּ"ה א' מִימִינוֹ וְא' מִשְּׂמֹאלוֹ וּמְפַיְּסָן בִּדְבָרִין וְאוֹמֵר לָהֶן אוֹתִיּוֹתַי שֶׁחָקַקְתִּי בְּאֶצְבְּעוֹתַי בְּעֵט שֶׁלַּהֶבֶת אֵשׁ גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי שֶׁלֹּא נִקְרָא מַלְכוּתִי אֶלָּא בָּכֶן וְלֹא נִקְרָא מֶמְשַׁלְתִּי אֶלָּא בָּכֶן.

מֶלֶךְ מְלָכִים מוֹשֵׁל מוֹשְׁלִים, בְּאוֹת מֵ"ם פָּתוּחַ הַקָּבָּ"ה נִקְרָא מֶלֶךְ מְלָכִים, בְּאוֹת מֵ"ם סָתוּם נִקְרָא מוֹשֵׁל מוֹשְׁלִים שֶׁנֶּאֱמַר וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה (תהלים קג) וְאוֹמֵר יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד (פרשת בשלח) וְאוֹמֵר מָלַךְ אֱלֹהִים עַל גּוֹיִם (תהלים מז) וְאוֹמֵר כִּי לַיְיָ הַמְּלוּכָה וּמוֹשֵׁל בַּגּוֹיִם. (שם כב).

וְכֵיוָן שֶׁשּׁוֹמְעִין מֵ"ם פָּתוּחַ וּמֵ"ם סָתוּם דָּבָר זֶה מִפִּי הַקָּבָּ"ה פּוֹתְחִין אֶת פִּיהֶן וְאוֹמְרִים שִׁירָה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה.

song do they recite? "Yours, Hashem, is the kingdom and You are exalted over everything" (*Chronicles* 1 29:11).

At that time, all of the ministers of the kingdoms in every firmament come before the Holy One, blessed be He, and remove the crown of sovereignty from their heads and place it upon the ground of the *aravot*-firmament before the Throne of Glory. They bow and prostrate themselves and fall upon their faces before the Holy One, blessed be He, and recite song before Him. What song do they recite before Him? "Kingdoms of the earth, sing to God. . ." (*Psalms* 68:33).

All of the troops of fire and all seraphim of flame come with songs and praises, and greet the countenance of the Shechinah and bow before Him. As the verse states, "The army of the heavens bows down to You" (*Nehemiah* 9:6). Afterwards, they open their mouths and recite song. What song do they recite? "God has reigned over nations, God has sat upon His holy throne" (*Psalms* 47:9).

The Holy One, blessed be He, is holy, and He sits upon the holy throne.

The Holy One, blessed be He, is elevated and uplifted, and He sits upon the elevated and uplifted throne.

The Holy One, blessed be He, is a consuming fire, and He camps within the secret of the ranks of fire.

How do we know that He is called "holy"? The verse states, "Holy, holy, holy is Hashem of hosts" (*Isaiah* 6:3). How do we know that even His throne is called holy? The verse states, "God has sat upon His holy throne" (*Psalms* 47).

How do we know that He is called "elevated and uplifted"? The verse states, "So has said the One Who is elevated and uplifted" (*Isaiah* 57:15). How do we know that even His throne is called "elevated and uplifted"? The verse states, "He sits upon an elevated and uplifted throne" (*Isaiah* 6:1).

וּמַה שִׁירָה שֶׁהֵן אוֹמְרִים, לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ (דברי הימים א כט).

בְּאוֹתָה שָׁעָה בָּאִין כָּל שָׂרֵי מַלְכֻיּוֹת שֶׁבְּכָל רָקִיעַ וְרָקִיעַ לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְנוֹטְלִין כֶּתֶר מַלְכוּתָן מֵעַל רֹאשָׁם וּמַנִּיחִין עַל גַּבֵּי קַרְקַע עֲרָבוֹת רָקִיעַ כְּנֶגֶד כִּסֵּא הַכָּבוֹד וְכוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִין וְנוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶן לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאוֹמְרִים שִׁירָה לְפָנָיו, וּמַה שִׁירָה שֶׁהֵן אוֹמְרִים לְפָנָיו מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ שִׁירוּ לֵאלֹהִים וְגוֹ' (תהלים סח).

וְכָל גְּדוּדֵי אֵשׁ וְכָל שַׂרְפֵי לֶהָבָה בָּאִין בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת וּמְקַבְּלִין פְּנֵי שְׁכִינָה וּמִשְׁתַּחֲוִין לְפָנָיו שֶׁנֶּאֱמַר וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים (נחמיה ט) וְאַחַר כַּךְ פּוֹתְחִין אֶת פִּיהֶם וְאוֹמְרִים שִׁירָה, מַה שִׁירָה שֶׁהֵן אוֹמְרִים מָלַךְ אֱלֹהִים עַל גּוֹיִם אֱלֹהִים יָשַׁב עַל כִּסֵּא קָדְשׁוֹ (תהלים מז).

הַקָּבָּ"ה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא קָדוֹשׁ.

הַקָּבָּ"ה רָם וְנִשָּׂא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא.

הַקָּבָּ"ה אֵשׁ אוֹכְלָה, חוֹנֶה בְּסוֹד מַעֲרָכוֹת אֵשׁ. וּמִנַּיִן שֶׁנִּקְרָא קָדוֹשׁ שֶׁנֶּאֱמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת (ישעיה ו) וּמִנַּיִן שֶׁאַף כִּסְאוֹ נִקְרָא קָדוֹשׁ שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהִים יָשַׁב עַל כִּסֵּא קָדְשׁוֹ (תהלים מז).

וּמִנַּיִן שֶׁנִּקְרָא רָם וְנִשָּׂא שֶׁנֶּאֱמַר כֹּה אָמַר רָם וְנִשָּׂא (ישעיה נז). וּמִנַּיִן שֶׁאַף כִּסְאוֹ נִקְרָא רָם וְנִשָּׂא שֶׁנֶּאֱמַר יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא (שם ו).

Why is He called "elevated and uplifted"? Because He is elevated over all the leaders in the world. As the verse states, "Hashem is elevated over all nations" (*Psalms* 113:4). Do not read *goyim* — "nations" — but *gei'im* — proud." That refers to the ministers of the kings and princes who take pride in the heights because of their station.

Why is He called "uplifted"? Because He lifts up the entire world with His arm. As the verse states, "Until old age I am He and until white hair I will carry; I made and I will carry and I will bear and I will rescue" (*Isaiah* 46:4).

Why is His throne called "uplifted"? Because it is higher than any measure of the world.

Why is He called "uplifted"? Because He lifts up all spirits and souls in the world. As the verse states, "When a spirit before Me humbles itself, and souls that I made" (*Isaiah* 57:16).

How do we know that He is called a "consuming fire"? Because the verse states, "Hashem your God is a consuming fire" (*Deuteronomy* 4:24).

How do we know that even all of His ranks are of fire? The verse states, "He makes winds His messengers, flaming fire His servants" (*Psalms* 104:4).

How do we know that the Holy One, blessed be He, is called "glory" (and that even His throne is called "glory")? The verse states, "Hashem of hosts, He is the King of glory, Selah" (*Psalms* 24:10).

How do we know His throne is called glory? The verse states, "Throne of Glory, uplifted from beginning, so is the place of our Sanctuary" (*Jeremiah* 17:12).

וּמִפְּנֵי מַה נִקְרָא רָם מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָם עַל כָּל רָמִים שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ (תהלים קיג) אַל תִּקְרָא גוֹיִם אֶלָּא גֵּאִים אֵלּוּ שָׂרֵי מְלָכִים וְרוֹזְנִים שֶׁהֵן מִתְגָּאִין בַּמָּרוֹם מִפְּנֵי גוֹבְהָן.

וּמִפְּנֵי מַה נִקְרָא נִשָּׂא מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא בִּזְרוֹעוֹ אֶת כָּל הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְעַד זִקְנָה אֲנִי הוּא וְעַד שֵׂיבָה אֲנִי אֶסְבּוֹל אֲנִי עָשִׂיתִי וַאֲנִי אֶשָּׂא וַאֲנִי אֶסְבּוֹל וַאֲמַלֵּט (ישעיה מו).

וּמִפְּנֵי מַה כִּסְאוֹ נִקְרָא רָם מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָם עַל כָּל מִדּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם.

וּמִפְּנֵי מַה נִקְרָא נִשָּׂא מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא כָּל רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי (שם נז).

וּמִנַּיִן שֶׁנִּקְרָא אֵשׁ אוֹכְלָה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא (דברים ד׳).

וּמִנַּיִן שֶׁאַף כָּל מַעֲרָכוֹתָיו אֵשׁ שֶׁנֶּאֱמַר עוֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לוֹהֵט (תהלים קד).

הַקָּבָּ"ה נִקְרָא כָּבוֹד וְאַף כִּסְאוֹ נִקְרָא כָּבוֹד, מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר יְיָ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה (שם כד).

וְכִסְאוֹ כָּבוֹד מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר כִּסֵּא כָּבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ (ירמיה יז).

Nun — נ ן

Nun. *Nun* [is written in two ways: as an bent *nun* at the beginning and in the middle of a word, and as a straight *nun* at the end of a word.] Why is one *nun* crouching and the other standing erect? That is because the human soul was created with the letter *nun*, and every soul sometimes crouches and sometimes stands erect. When the soul is in a person's body, it crouches, and when it is not in his body, it stands erect. As the verse says, "The candle of God is the soul of man, searching all of the chambers of the belly" [*Proverbs* 20:27].

What is this like? It is similar to a king who has a dark, filthy house in his palace compound. When he wishes to enter it, he tells his servants, "First light a lamp in it so that I will see what is in the dark." In the same way, the Holy One, blessed be He, created man from dust, blood and bile. The word for man, *adam*, is an acronym for *eifer* ("dust"), *dam* ("blood") and *marah* ("bile"). He blew within him a soul with which to search what is in the chambers of the hearts of man. As the verses state, "[He] searches all of the chambers of the belly" (ibid.), and "I, Hashem, search the heart, I test the kidneys. . ." (*Jeremiah* 17:10).

Why does God search only the heart and test the kidneys? The heart understands and thinks, and the kidneys offer advice, whether good or bad. Thus, the Holy One, blessed be He, said, "These are a person's leaders and directors," and so He only deals with them, since all of a person's limbs are ruled through them. Therefore, the verse states that "the candle of God is the soul of man, [searching all the chambers of the belly]."

Another teaching: "The candle of God is the soul of man" — and not the soul of beast. But don't the souls of man and the souls of the beast all go to one place? As the verse states:

אות נ

נו"ן מִפְּנֵי מַה נו"ן אֶחָד רָבוּץ וְאֶחָד זָקוּף וְעוֹמֵד, מִפְּנֵי שֶׁנִּבְרָא בּוֹ נְשָׁמָה לַבְּרִיּוֹת, שֶׁכָּל נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה פְּעָמִים שֶׁהִיא רוֹבֶצֶת פְּעָמִים שֶׁהִיא זוֹקֶפֶת, וּבִזְמַן שֶׁהִיא בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם הִיא רוֹבֶצֶת, וּבִזְמַן שֶׁאֵינָהּ בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם הִיא זְקוּפָה, שֶׁנֶּאֱמַר נֵר אֱלֹהִים נִשְׁמַת אָדָם חוֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן (משלי כ).

מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְמֶלֶךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּפַלְטוּרִין שֶׁלּוֹ בַּיִת הַמְּטוּנָף, וּכְשֶׁבִּקֵּשׁ לִכְנֹס בְּתוֹכוֹ אוֹמֵר לַעֲבָדָיו בִּתְחִלָּה הַדְלִיקוּ בְּתוֹכָהּ אֶת הַנֵּר כְּדֵי שֶׁאֲנִי אֶרְאֶה בְּתוֹכָהּ מַה בַּחֲשֵׁיכָה, אַף הַקָּבָּ"ה בָּרָא אֶת הָאָדָם מִן הֶעָפָר וּמִן הַדָּם וּמִן הַמָּרָה, א' אֵפֶר ד' דָם, מ' מָרָה, וַיִּפַּח בּוֹ נְשָׁמָה כְּדֵי שֶׁיְּחַפֵּשׂ מַה בְּחַדְרֵי לְבָבוֹת שֶׁל אָדָם שֶׁנֶּאֱמַר חוֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן, וְאוֹמֵר אֲנִי יְיָ חוֹקֵר לֵב בּוֹחֵן כְּלָיוֹת וְגוֹ' (ירמיה יז).

וּמִפְּנֵי מַה לֹא חוֹקֵר אֶלָּא לֵב וְאֵינוֹ בּוֹחֵן אֶלָּא כְּלָיוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַלֵּב מֵבִין בִּינָה וּמְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבָה, וּכְלָיוֹת יוֹעֲצוֹת עֵצוֹת טוֹבוֹת וְרָעוֹת, אָמַר הַקָּבָּ"ה הַלָּלוּ הֵן מַנְהִיגָיו וּפַרְנָסָיו שֶׁל אָדָם וְאֵין לוֹ עֵסֶק אֶלָּא בָּהֶן, שֶׁכָּל אֵבָרָיו שֶׁל אָדָם מַנְהִיגִין עַל יְדֵיהֶן לְכַךְ נֶאֱמַר נֵר אֱלֹהִים נִשְׁמַת אָדָם.

דָּבָר אַחֵר נֵר אֱלֹהִים נִשְׁמַת אָדָם וְגוֹ' וְלֹא נִשְׁמַת הַבְּהֵמָה. וַהֲלֹא נִשְׁמַת הָאָדָם וְנִשְׁמַת הַבְּהֵמָה הַכֹּל הוֹלְכִין

"Everything goes to one place. . ." (*Ecclesiastes* 3:20). Moreover, whether man or beast, they share one fate: the day of death. As the verse states, "The occurrence of man and the occurrence of the animal — there is one occurrence for them. The death of one is like the death of the other. . ." (*Ecclesiastes* ibid. 19).

Just as human being dies, so too the animal dies.

Just as a human being imparts impurity through touch when he is dead (as the verse states, "one who touches a dead person. . ." [*Numbers* 19:11]), so too an animal imparts impurity with touch when it is dead. As the verse states, "When an animal dies. . ., one who touches its corpse will be impure. . ." (*Leviticus* 19:39).

Moreover, an animal is superior to a human being, because whoever touches the corpse of a human being incurs impurity for seven days, whereas a person who touches the corpse of an animal is only impure until the evening.

Moreover, when an animal is dead, its owner can sell it to gentiles as food, and he can tan its hide.

In addition, when an animal dies, its spirit rests, but when a person dies, his spirit does not rest because he undergoes judgment. All of a person's deeds, whether for good or for evil, are arranged before him, and he is told: "Didn't you do so-and-so on day so-and-so? Didn't you speak in this way on day so-and-so? Didn't you say that at hour so-and-so?" And even a trivial conversation between husband and wife at the time of marital relations is repeated to a person on the day of judgment of the Holy One, blessed be He. As the verse states,

לְמָקוֹם אֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר הַכֹּל הוֹלֵךְ וְגוֹ' (קהלת ג) וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֶחָד אָדָם וְאֶחָד בְּהֵמָה מִקְרֶה אֶחָד לָהֶם לְיוֹם מִיתָה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי מִקְרֶה בְּנֵי הָאָדָם וּמִקְרֶה הַבְּהֵמָה וְגוֹ' (שם).

מַהוּ כְּמוֹת זֶה כֵּן מוֹת זֶה מַה אָדָם מֵת אַף בְּהֵמָה מֵתָה.

מַה אָדָם מְטַמֵּא בִּנְגִיעָה כְּשֶׁהוּא מֵת שֶׁנֶּאֱמַר הַנּוֹגֵעַ בְּמֵת וְגוֹ' (פרשת חקת) אַף בְּהֵמָה מְטַמְּאָה בִּנְגִיעָה כְּשֶׁהִיא מֵתָה שֶׁנֶּאֱמַר וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה וְגוֹ' הַנּוֹגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא וְגוֹ' (פרשת שמיני).

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמְּעֵלָה בְּהֵמָה מִן הָאָדָם שֶׁכָּל הַנּוֹגֵעַ בְּנִבְלַת אָדָם מְטַמֵּא טֻמְאַת שִׁבְעָה יָמִים אֲבָל הַנּוֹגֵעַ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא טֻמְאַת עֶרֶב.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַבְּהֵמָה מֵתָה בַּעֲלָהּ מוֹכֵר אוֹתָהּ לְגוֹיִם וְגוֹיִם אוֹכְלִים אֶת בְּשָׂרָהּ וְעוֹרָהּ נוֹתְנִין אוֹתָהּ לַעֲבוֹדָה.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהִיא מֵתָה רוּחָהּ יֵשׁ לָהּ מְנוּחָה אֲבָל אָדָם כְּשֶׁהוּא מֵת רוּחוֹ אֵין לוֹ מְנוּחָה מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּדִין וּמְסַדְּרִין לְפָנָיו כָּל מַעֲשִׂים שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ בֵּין לְטוֹבָה בֵּין לְרָעָה וְאוֹמְרִים לוֹ לֹא כָּךְ עָשִׂיתָ בְּיוֹם פְּלוֹנִי לֹא כָּךְ סַחְתָּ בְּיוֹם פְּלוֹנִי לֹא כָּךְ דִּבַּרְתָּ בְּשָׁעָה פְּלוֹנִי וְאַפִילוּ שִׂיחָה שְׂחִיקָה (נוסח אחר שִׂיחָה קַלָּה) שֶׁבֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בְּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ מַגִּידִין לוֹ לְאָדָם בְּיוֹם הַדִּין הַקָּבָּ"ה

"Behold, He makes the mountains and creates wind, and tells man what is his speech" (*Amos* 4:13).

If a person's sons died in his lifetime, he is told why his sons died in his lifetime. If a person's eyes were blinded in his lifetime, he is told why his eyes were blinded in his lifetime. If a person became deaf in his lifetime, he is told why he became mute and deaf in his lifetime. And if he became leprous, he is told why he became leprous in his lifetime.

That is because the entire path of the deeds of the Holy One, blessed be He, is upright. As the verse states, "Upright are the ways of Hashem" (*Hosea* 12). The righteous will walk upon them to Gan Eden, and the sinners will stumble in them into Gehennom.

"Why did you stumble into sin, lose your way, split yourself apart and descend to Gehennom?"

If a person has an answer that will gain him acquittal, it is accepted. If not, he is struck with three stripes of fire, turned into ash and scattered to the four winds. As the verse states, "The staff of the wicked is treated with violence" (*Ezekiel* 7:11). Afterwards, he and his ashes are gathered from the four winds, and he is buried in the grave until the great day of judgment comes. As the verse states, "Behold, the day comes, burning like an oven, and all of the willful sinners and all who perform evil will be stubble, and the day that comes will enflame them, but they will not be abandoned root and branch, says Hashem of hosts" (*Malachi* 3:19).

Behold, the day comes refers to the day of the great judgment.

Burning like an oven refers to Gehennom, which is compared to an oven. As the verse states, "A statement of Hashem, Who has light in Zion, and Who has an oven in Jerusalem" (*Isaiah* 31:9).

שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבוֹרֵא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שִׂיחוֹ (עמוס ד).

וְאִם מֵתוּ בָּנָיו בְּחַיָּיו אוֹמְרִים לוֹ מִפְּנֵי מַה מֵתוּ בָּנֶיךָ בְּחַיֶּיךָ, וְאִם נִסְתְּמוּ עֵינָיו בְּחַיָּיו אוֹמְרִים לוֹ מִפְּנֵי מַה נִסְתְּמוּ עֵינֶיךָ בְּחַיֶּיךָ, וְאִם נַעֲשָׂה אָדָם חֵרֵשׁ בְּחַיָּיו אוֹמְרִים לוֹ מִפְּנֵי מַה נַעֲשֵׂיתָ אִלֵּם וְחֵרֵשׁ בְּחַיֶּיךָ וְאִם נַעֲשָׂה מְצוֹרָע אוֹמְרִים לוֹ מִפְּנֵי מַה נַעֲשֵׂיתָ מְצוֹרָע בְּחַיֶּיךָ.

שֶׁהֲרֵי הַקָּבָּ"ה כָּל דֶּרֶךְ מַעֲשָׂיו אֵינוֹ אֶלָּא יְשָׁרִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְיָ (הושע יב) צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָהּ לְגַן עֵדֶן וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם בְּגֵיהִנֹּם.

מִפְּנֵי מַה כָּשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנְךָ וְאִבַּדְתָּ אֶת דְּרָכֶיךָ וּפִילַגְתָּ אֶת עַצְמְךָ וְיָרַדְתָּ לְגֵיהִנֹּם.

וְאִם הָיָה בְּיָדוֹ תְּשׁוּבָה לְהָשִׁיב שֶׁהוּא זוֹכֶה בּוֹ בַּדִּין מְקַבְּלִין הֵימֶנּוּ, אִם לָאו מַכִּין אוֹתוֹ ג׳ פּוּלְסָאוֹת שֶׁל אוּר וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ קִטָּם וּמְפַזְּרִין אוֹתוֹ בד׳ רוּחוֹת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְהֶחָמָס קָם לְמַטֵּה רֶשַׁע (יחזקאל ו) וְאַחַר כַּךְ מַחֲזִירִין אוֹתוֹ וְאֶת קִטְמוֹ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם וּמְטַמְּנִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַקֶּבֶר עַד שֶׁמַּגִּיעַ יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הִנֵּה יוֹם בָּא בּוֹעֵר כַּתַּנּוּר וְגוֹ׳ (מלאכי ג).

כִּי הִנֵּה יוֹם בָּא זֶה יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל.

בּוֹעֵר כַּתַּנּוּר זֶה גֵּיהִנֹּם שֶׁנִּמְשְׁלָה כְּתַנּוּר שֶׁנֶּאֱמַר נְאֻם יְיָ אֲשֶׁר אוֹר לוֹ בְּצִיּוֹן וְתַנּוּר לוֹ בִּירוּשָׁלָיִם (שם).

And all of the willful sinners refers to scorners. As the verse states, "A malevolent willful sinner — scorner is his name" (*Proverbs* 21:24). From here, we see that the first person to be judged in Gehennom is a person who scorns. As the verse says, "He acts with wrath" (*Proverbs* 21:24). And *wrath* refers to Gehennom. As the verse states, "A day of wrath is that day" (*Zephaniah* 1:15).

And all who perform evil will be stubble refers to the wicked of the nations of the world, who are compared to stubble. As the verse states, "You send Your wrath; it will consume them like stubble" (*Exodus* 15:7).

Will enflame them describes the fire of Gehennom, which burns the wicked.

*The day that comes*is forty days long. In forty days, the fetus is formed, and in forty days the Torah was given. Therefore, these people are judged on a day that is forty human-length days. That is unlike the day of the Holy One, blessed be He, which is a thousand years long. As the verse states, "A thousand years are in Your eyes like yesterday that passes" (*Psalms* 90:4).

Everything is in the dominion of the Holy One, blessed be He, and everything is by His word.

Thus, *they will not be abandoned root and branch.* They will not taste the taste of Gehennom.

Root refers to the soul, which is similar to a plant sown in a person's body.

And branch refers to the body, which is mixed with dust, just as a branch is connected to the earth. If that is so, why does the verse state that "the lamp of Hashem is the soul of man" and not "the soul of a beast"? Since [an animal] was not

וְהָיוּ כָּל זֵדִים אֵין זֵדִים אֶלָּא לֵצִים שֶׁנֶּאֱמַר זֵד יָהִיר לֵץ שְׁמוֹ (משלי כא). מִכָּאן שֶׁכָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לֵיצָנוּת אֵין דָּנִין תְּחִלָּה בְּגֵיהִנֹּם אֶלָּא הוּא שֶׁנֶּאֱמַר עוֹשֶׂה בְּעֶבְרַת זָדוֹן (שם) וְאֵין עֶבְרָה אֶלָּא גֵיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא (שם).

וְכָל עוֹשֵׂי רִשְׁעָה אֵלּוּ רִשְׁעֵי אוּמוֹת הָעוֹלָם שֶׁנִּמְשְׁלוּ כְּקַשׁ שֶׁנֶּאֱמַר תְּשַׁלַּח חֲרוֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ (פרשת בשלח).

וְלִיהֵט אוֹתָם אֵשׁ זֶה לָשׁוֹן אֵשׁ שֶׁל גֵיהִנֹּם שְׁהִיא מְלַהֶטֶת הָרְשָׁעִים.

הַיּוֹם הַבָּא שֶׁאוֹתוֹ יוֹם שֶׁבָּא אָרוֹךְ אַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁבְּאַרְבָּעִים יוֹם נוֹצַר הַוְּלַד, וּבְאַרְבָּעִים יוֹם נִתְּנָה הַתּוֹרָה, לְכָךְ נִדּוֹנִין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהוּא אַרְבָּעִים יוֹם כְּיוֹמוֹ שֶׁל אָדָם, וְלֹא כְּיוֹמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁיּוֹמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה אֶלֶף שָׁנִים כְּיוֹם אֶחָד לְפָנָיו שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבוֹר (תהלים צ).

שֶׁהַכֹּל בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה וְהַכֹּל בִּדְבָרוֹ.

אֲשֶׁר לֹא יַעֲזוֹב לָהֶם שֹׁרֶשׁ וְעָנָף שֶׁלֹּא יִטְעֲמוּ טַעַם גֵיהִנֹּם.

שֹׁרֶשׁ זוּ נְשָׁמָה שֶׁדּוֹמָה לִנְטִיעָה בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם.

וְעָנָף זֶה הַגּוּף שֶׁנִּבְלָל בֶּעָפָר כֶּעָנָף, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר נֵר יְיָ נִשְׁמַת אָדָם וְלֹא נִשְׁמַת בְּהֵמָה, הוֹאִיל וְלֹא נִבְרֵאת

created in the image of the Holy One, blessed be He, it does not describe an animal [as having "the lamp of Hashem"]. Similarly, the verse states, "Who knows that the spirit of the children of man is that which ascends on high, and the spirit of the beast is that which descends below to the earth?" (*Ecclesiastes* 3:21).

The spirit of the children of man, refers to the righteous, who are similar to Abraham in his righteousness, who is called "man." As the verse states, "He is the great man among giants" (*Joshua* 14:15). How do we know that Abraham is "great"? That is because the verse states, "You are a prince among us" (*Genesis* 23:6).

And the spirit of the beast. That refers to the wicked, who are compared to beasts. As the verse states, "He is compared to the silenced beasts" (*Psalms* 49:21).

Samech — ס

Samech. Do not read *samech* but *somekh makh* — "He supports the powerless." The Holy One, blessed be He, supports the stricken and the fallen, as the verse states, "Hashem supports all of the fallen" (*Psalms* 145:14). He supports those above and He supports those below; He supports this world, and He supports the world-to-come.

How do we know that He supports those above? The verse states, "As for Me, My hands stretched out the heavens" (*Isaiah* 45:12). Do not read *natu* — "stretched out" — but *nismachti* — "I supported" the heavens.

He supports those below. As the verse states, "Hashem supports all of the fallen" (*Psalms* 145:14). And "the fallen" refers to those below, who humble themselves because their stature has been diminished in this world. As the verses states, "I have relied on You. . ." (*Psalms* 71:6), and "His arm saved him, and His righteousness supported him" (*Isaiah* 59:16).

בִּדְמוּתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ. כַּיּוֹצֵא בַדָּבָר הֲרֵי הוּא אוֹמֵר מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם וְגוֹ' (קהלת ג).

רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵן דּוֹמִין כְּאַבְרָהָם בְּצִדְקָתוֹ שֶׁנִּקְרָא אָדָם שֶׁנֶּאֱמַר הָאָדָם הַגָּדוֹל בַּעֲנָקִים הוּא (יהושע יד) וּמִנַּיִן שֶׁאֵין גָּדוֹל אֶלָּא אַבְרָהָם שֶׁנֶּאֱמַר נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ (חיי שרה).

וְרוּחַ הַבְּהֵמָה אֵלּוּ הָרְשָׁעִים שֶׁנִּמְשְׁלוּ כַּבְּהֵמָה שֶׁנֶּאֱמַר נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ (תהלים מט).

אות ס

סָמֶ"ךְ אַל תִּקְרָא סָמֶךְ אֶלָּא סוֹמֵךְ מָךְ, זֶה הַקָּבָּ"ה שֶׁהוּא סוֹמֵךְ מָכִים נוֹפְלִים שֶׁנֶּאֱמַר סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל הַנּוֹפְלִים (תהלים קמה). סוֹמֵךְ עֶלְיוֹנִים סוֹמֵךְ תַּחְתּוֹנִים, סוֹמֵךְ עוֹלָם הַזֶּה סוֹמֵךְ עוֹלָם הַבָּא.

וּמִנַּיִן שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עֶלְיוֹנִים שֶׁנֶּאֱמַר אֲנִי יָדַי נָטוּ שָׁמַיִם (ישעיה מה) אַל תִּקְרָא נָטוּ אֶלָּא נִסְמַכְתִּי שָׁמַיִם.

סוֹמֵךְ תַּחְתּוֹנִים שֶׁנֶּאֱמַר סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל הַנּוֹפְלִים וְאֵין נוֹפְלִים אֶלָּא תַּחְתּוֹנִים שֶׁהֵן מַשְׁפִּילִין אֶת עַצְמָן מִפְּנֵי קוֹמָתָן שֶׁנִּימֵךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר עָלֶיךָ נִסְמַכְתִּי וְגוֹ' (תהלים עג) וְאוֹמֵר וְתוֹשַׁע לוֹ זְרוֹעוֹ וְצִדְקָתוֹ הִיא סְמָכָתְהוּ (ישעיה סג).

Alternatively: *Samech*. This refers to the people of Israel, who are always supported — *somchin* — by the merit of their forefathers: Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Moses, Aaron, David and Solomon.

The merit of Abraham and Isaac is in the east surrounding them. As the verse states, "Who aroused [Abraham] from the east, [the one] whom righteousness accompanied?" (*Isaiah* 41:2).

The merit of Jacob and Joseph is in the west surrounding them. As the verse states, "This is the appearance [of the angels]: they had the likeness of a man" (*Ezekiel* 1:5). That likeness was the image of Jacob carved upon the Throne of Glory. The second angel was "the likeness of an ox" (ibid.). That likeness was the image of Joseph, who is referred to as an ox. As the verse states, "To his firstborn ox is [given] splendor" (*Deuteronomy* 33:17), And the first-born status was given to Joseph, As the verse statess, "The sons of Reuben, the first-born of Israel. . .. When he violated the bed of his father, his birthright was given to the children of Joseph, the son of Israel, but not to be reckoned in the genealogy as first-born" (*Chronicles* 1 5:1).

The merit of Moses [who was a Levite] and Aaron [who was a cohen] is in the south, because the Torah and the commandments, which correspond to the status of the cohanim and the status of the Levites, were given from the south. As the verse states, "God came from the south, the Holy One from Mt. Paran" (*Habakkuk* 3:3).

The merit of David and Solomon is in the north (*tzafon*) [where the sun is hidden (*tzafun*)]. That is because all of their prophecy about Israel concerned the reward of the righteous in Gan Eden, which is situated in the north. And how do we know that Gan Eden is in the north? The verse states, "Of those who die by Your hand, O Lord, of those who die of old age, whose share is in life and Your north . . ." (*Psalms* 17:14). When David saw the goodness of Gan Eden, he said prophetically,

דָּבָר אַחֵר סָמֶ"ךְ אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁסּוֹמְכִין תָּמִיד לָהֶן זְכוּת אֲבוֹתֵיהֶם אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב יוֹסֵף מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה.

זְכוּתָן שֶׁל אַבְרָהָם וְיִצְחָק בְּמִזְרַח סָבִיב לָהֶן שֶׁנֶּאֱמַר מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק (ישעיה מא).

זְכוּתָן שֶׁל יַעֲקֹב וְיוֹסֵף בְּמַעֲרָב סָבִיב לָהֶן שֶׁנֶּאֱמַר וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם (יחזקאל א) זֶה דְּמוּת יַעֲקֹב הַחֲקוּקָה עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד, דְּמוּת שׁוֹר (שם) זֶה דְּמוּת יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא שׁוֹר שֶׁנֶּאֱמַר בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדַר לוֹ (פרשת ברכה) וּמִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנָה בְּכוֹרָה לְיוֹסֵף שֶׁנֶּאֱמַר וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' וּבְחַלְלוֹ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְּכֹרָתוֹ לִבְנֵי יוֹסֵף בֶּן יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְהִתְיַחֵס לִבְכוֹרָה (דברי הימים ה) נִקְרָא הוּא בְּכוֹר.

זְכוּתָן שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּדָרוֹם שֶׁהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה כְּהוּנָה וּלְוִיָּה לֹא נִתְּנָה אֶלָּא מִדָּרוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֱלוֹהַּ מִתֵּימָן יָבֹא וְקָדוֹשׁ מֵהַר פָּארָן (חבקוק ג).

זְכוּתָן שֶׁל דָּוִד וּשְׁלֹמֹה בַּצָּפוֹן לְפִי שֶׁכָּל נְבוּאָתָן שֶׁנִּתְנַבְּאוּ עַל יִשְׂרָאֵל לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא כְּנֶגֶד מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן שֶׁהוּא נָתוּן בַּצָּפוֹן, וּמִנַּיִן שֶׁהַגַּן עֵדֶן בְּצָפוֹן שֶׁנֶּאֱמַר מִמְּתִים יָדְךָ יְיָ מִמְּתִים מֵחֶלֶד וְגוֹ' (תהלים יז), דָּוִד נִתְנַבֵּא וְאָמַר כְּשֶׁרָאָה טוֹבָה שֶׁל גַּן עֵדֶן, מַה רַב

"How great is Your goodness that You have *hidden* away for those who fear You" (*Psalms* 31:20). Solomon said prophetically, "He will *hide* away counsel for those who are upright" (*Proverbs* 2:7). *Those who are upright* refers to the completely righteous people, who experience the countenance of the Shechinah every day. As the verse states, "The upright will sit before Your countenance" (*Psalms* 140:14).

The Holy One, blessed be He, is called upright and the righteous are called upright. How do we know this is also true about the Holy One, blessed be He? The verse states, "Hashem is good and upright" (*Psalms* 25:8). How do we know this about the righteous? The verse states, "I will thank Hashem will all my heart with the counsel of the upright and [in] the congregation" (*Psalms* 111:1).

The Holy One, blessed be He, is called good. As the verse states, "Hashem is good to all" (*Psalms* 145:9), and the righteous are called good, as the verse states, "Praise the righteous person, for he is good because the fruit of their deeds they will eat" (*Isaiah* 3:10). [*Hashem is good to all*] refers to the principal reward of deeds of good people, which is in in the world-to-come. And *the fruit of their deeds they will eat* refers to reward in this world.

Alternatively: *Samech,* [which means "near,"] refers to Jerusalem, whose mountains near her correspond to the patriarchs, and whose hills near her correspond to the matriarchs. Thus, the verse states, "Jerusalem is surrounded by mountains" (*Psalms* 125:2).

Alternatively: *Samech*, [which means "near,"] refers to the tabernacle that Moses and Israel made, to which the four camps of the tribes of Israel were near. Thus, the verses tell that the flag of the camp of Reuben was to the south, the flag of the camp of Dan was to the north, the flag of the camp of Judah was to the east, and the flag of the camp of Ephraim to the west.

Alternatively: *Samech,* [which means "near,"] refers to the Temple, in which the Shechinah rests. Near it are the king, the

טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ (שם לא) שְׁלֹמֹה נִתְנַבֵּא וְאָמַר יִצְפּוֹן לַיְשָׁרִים תּוּשִׁיָּה (משלי ב), יְשָׁרִים אֵלּוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים שֶׁהֵן מְקַבְּלִין פְּנֵי הַשְּׁכִינָה בְּכָל יוֹם שֶׁנֶּאֱמַר יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ (תהלים קמ).

הַקָּבָּ"ה נִקְרָא יָשָׁר וְהַצַּדִּיקִים נִקְרָאוּ יְשָׁרִים, הַקָּבָּ"ה מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב וְיָשָׁר יְיָ (שם כ"ה), צַדִּיקִים מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר אוֹדֶה יְיָ בְּכָל לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה (שם קיא).

הַקָּבָּ"ה נִקְרָא טוֹב שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב יְיָ לַכֹּל (שם קמה) צַדִּיקִים נִקְרָאוּ טוֹבִים שֶׁנֶּאֱמַר אִמְרוּ לַצַּדִּיק כִּי טוֹב וְגוֹ, (ישעיה ג) כִּי טוֹב שְׂכַר מַעֲשָׂיו לְעוֹלָם הַבָּא, פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ (שם) בְּעוֹלָם הַזֶּה.

דָּבָר אַחֵר סָמֶ"ךְ זֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהָרִים סָמוּךְ סָבִיב לָהּ כְּנֶגֶד אָבוֹת. וְגִבְעוֹת סָמוּךְ מֻקָּפוֹת לָהּ כְּנֶגֶד אִמָּהוֹת שֶׁנֶּאֱמַר יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ (תהלים קכה).

דָּבָר אַחֵר סָמֶ"ךְ זֶה מִשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר שֶׁהָיוּ סְמוּכִין לוֹ אַרְבַּע מַחֲנוֹת שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר דֶּגֶל מַחֲנֶה רְאוּבֵן תֵּימָנָה דֶּגֶל מַחֲנֶה דָן צָפוֹנָה דֶּגֶל מַחֲנֶה יְהוּדָה מִזְרָחָה דֶּגֶל מַחֲנֶה אֶפְרָיִם יָמָה (פרשת במדבר ובהעלותך).

דָּבָר אַחֵר סָמֶ"ךְ זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשְּׁכִינָה בְּתוֹכוֹ וְסָמוּךְ לוֹ סָבִיב מֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵל כְּנֶגֶד

cohen gadol, the cohanim, the Levites and Israel, corresponding to its four directions, just as in the desert the four camps of the tribes of Israel were close to the Tabernacle. As the verses tell, the flag of the camp of Reuben was to the south, the flag of the camp of Dan was to the north, the flag of the camp of Judah was to the east, and the flag of the camp of Ephraim to the west.

Alternatively: *Samech*, [which means "near,"] is the Torah, which is surrounded by and near to the books of the Prophets and Writings, the mishnah, midrash, halachot and aggadot, halachic traditions and *Tosefta'ot*. The verse speaks of "a well dug by the princes, carved out by nobles of the people, through the lawgiver with their staffs, and from the desert, a gift" (*Numbers* 21:18).

Well refers to the Torah, which is compared to a well, as in the verse, "A well of living waters" (*Genesis*, 26:19). *Water* refers to Torah, as in the verse, "Ho, all who are thirsty, go to the water" (*Isaiah* 55:1). Why are the words of Torah compared to water? That is to tell you that just as water leaves a high spot and goes to a low spot, so too the words of Torah only remain in a person who is unpretentious and who humbles himself.

A well dug by the princes, The princes are to Moses and the seventy officers of the Sanhedrin, who interpreted the Torah. *Carved out by nobles of the people* refers to the scribes, such as David, Solomon, Daniel, Mordecai and Ezra the Scribe. *Through the lawgiver.* everyone cites the halachah as given to Moses from Sinai. H is called the *mechokek* — the lawgiver — as in the verse [referring to the grave of Moshe]: "Because there, the portion of the *lawgiver* is hidden" (*Deuteronomy* 33:21). And why is he called the lawgiver — *mechokek*? That is because He carved — *chakak* — every letter in the Torah with the fingers of his hand. *With their staffs* refers to the prophets who revived the dead [with their staffs], such as Elijah who revived a dead person (*Kings* 1 17) and Elisha who revived the dead, as described, "Place my staff upon the face of the boy"

אַרְבַּע רוּחוֹתָיו כַּבְּמִדְבָּר שֶׁהָיוּ סְמוּכִין לוֹ ד׳ מַחֲנוֹת שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר מַחֲנֶה רְאוּבֵן תֵּימָנָה דֶּגֶל מַחֲנֶה דָן צָפוֹנָה דֶּגֶל מַחֲנֶה יְהוּדָה מִזְרָחָה דֶּגֶל מַחֲנֶה אֶפְרַיִם יָמָּה (שם).

דָּבָר אַחֵר סָמֶ"ךְ זוּ הַתּוֹרָה שֶׁסָּבִיב סָמוּךְ לָהּ נְבִיאִים וּכְתוּבִים מִשְׁנָה מִדְרָשׁ הֲלָכוֹת וְהַגָּדוֹת שְׁמוּעוֹת וְתוֹסָפוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים (סוף פרשת חקת).

אֵין בְּאֵר אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנִּמְשְׁלָה בִּבְאֵר שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֵר מַיִם חַיִּים, וְאֵין מַיִם אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם (ישעיה נה) וְלָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תּוֹרָה לְמַיִם לוֹמַר לְךָ מָה מַיִם מַנִּיחִין מָקוֹם גָּבוֹהַּ וְהוֹלְכִין לְמָקוֹם נָמוּךְ אַף דִּבְרֵי תּוֹרָה אֵין מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁהוּא נָמוּךְ וּמַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ.

חֲפָרוּהָ שָׂרִים אֵין שָׂרִים אֶלָּא מֹשֶׁה וע׳ סַנְהֶדְרִין (נוסח אחר זְקֵנִים) שֶׁהָיוּ דּוֹרְשִׁין אֶת הַתּוֹרָה, כָּרוּהָ נְדִיבֵי עַם אֵלּוּ הַסּוֹפְרִים כְּגוֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה דָּנִיאֵל וּמָרְדְּכַי וְעֶזְרָא הַסּוֹפֵר, בִּמְחוֹקֵק שֶׁהַכֹּל אוֹמְרִים הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁנִּקְרָא מְחוֹקֵק, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחוֹקֵק סָפוּן (פרשת ברכה), וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ מְחוֹקֵק מִפְּנֵי שֶׁחָקַק כָּל אוֹת וְאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה בְּאֶצְבָּעוֹת יָדוֹ, בְּמִשְׁעֲנוֹתָם אֵלּוּ נְבִיאִים שֶׁהָיוּ מְחַיִּין אֶת הַמֵּתִים (בְּמִשְׁעֲנוֹתָם) כְּגוֹן אֵלִיָּהוּ שֶׁהֶחֱיָה אֶת הַמֵּת (מלכים א יז) וֶאֱלִישָׁע שֶׁהֶחֱיָה אֶת הַמֵּת שֶׁנֶּאֱמַר וְשַׂמְתָּ מִשְׁעַנְתִּי עַל פְּנֵי הַנַּעַר (מלכים ב ד).

(*Kings* 2 4:29). *And from the desert, a gift* refers to the Sinai desert, in which the Tablets were given to the Jews as a gift from Sinai. As the verses state, "Hashem presented them to me" (*Deuteronomy* 10:4), and "Remember the Torah of Moses My servant. . ., ordinances and laws" (*Malachi* 3:22). *The Torah of Moses* refers to the Torah, Prophets and Writings. *Ordinances* refers to the midrashot. *And laws* refers to the halachic traditions and aggadot. As the verse states, "He tells His words to Jacob, His ordinances and His laws to Israel" (*Psalms* 147:19).

Ayin — ע

Ayin. This letter is not called *an*, but *ayin* — "eye." And *ayin* refers to the Torah, which is the eye to every eye, the light to every light, the wisdom to every wisdom, the understanding to all comprehending, the knowledge to all knowers, and life to those who take hold of it.

How do we know that the Torah is the eye to every eye? The verse states, "The mitzvah of Hashem is clear, enlightening the eyes" (*Psalms* 19:19).

How do we know that it is light to all light? The verse states, "A lamp is a commandment and Torah is light" (*Proverbs* 6:23).

How do we know that it is the wisdom to all wisdom? The verses state, "I, [the Torah,] am wisdom, I dwell in acumen" (*Proverbs* 8:12), and "Keep it — [the Torah] — and do it, because it is your wisdom. . ." (*Deuteronomy* 4:6).

And how do we know that it is the understanding of all comprehending people? The verse states, "May we acquire a heart of wisdom" (*Psalms* 90:12). And "wisdom" refers to the Torah. And the verses state, "Acquire wisdom, acquire understanding. . .. In all of Your acquisitions, acquire understanding" (*Proverbs* 4:5,7), and "Mine is counsel and sound wisdom. I am understanding, mine is might" (ibid. 8:14).

וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה זֶה מִדְּבַר סִינַי שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם לִוּחוֹת בְּמַתָּנָה מִסִּינַי שֶׁנֶּאֱמַר וְיִתְּנֵם יְיָ אֵלַי (פרשת עקב) וְאוֹמֵר זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי (סוף מלאכי) תּוֹרַת מֹשֶׁה אֵלּוּ תּוֹרָה וּנְבִיאִים וּכְתוּבִים, חֻקִּים אֵלּוּ הַמִּדְרָשׁוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֵלּוּ שְׁמוּעוֹת וְהַגָּדוֹת שֶׁנֶּאֱמַר מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל (תהלים קמז).

אות ע

עַי"ן לֹא נֶאֱמַר עָן אֶלָּא עַיִן, וְאֵין עַיִן אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁהִיא עַיִן לְכָל עַיִן וְהִיא אוֹרָה לְכָל אוֹרָה וְהִיא חָכְמָה לְכָל חָכְמָה וְהִיא בִּינָה לְכָל נְבוֹנִים וְהִיא מַדָּע לְכָל יוֹדְעִים וְהִיא חַיִּים לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ.

וּמִנַּיִן שֶׁהִיא עַיִן לְכָל עַיִן שֶׁנֶּאֱמַר מִצְוַת יְיָ בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם (תהלים יט).

וּמִנַּיִן שֶׁהִיא אוֹרָה לְכָל אוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר (משלי ו).

וּמִנַּיִן שֶׁהִיא חָכְמָה לְכָל חָכְמָה שֶׁנֶּאֱמַר אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה וְאוֹמֵר וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִיא חָכְמַתְכֶם וְגוֹ'. (דברים ד).

וּמִנַּיִן שֶׁהִיא בִּינָה לְכָל נְבוֹנִים שֶׁנֶּאֱמַר וְנָבִיא לְבַב חָכְמָה (תהלים צ) וְאֵין חָכְמָה אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר קְנֵה חָכְמָה קְנֵה בִינָה וּבְכָל קִנְיָנְךָ קְנֵה בִינָה (משלי ד) וְאוֹמֵר לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה (שם ח).

How do we know that the Torah is knowledge for all who know? The [end of the above] verse states, "And the knowledge of devices I will find" (ibid. 12).

And how do we know that the Torah is life for those who take hold of it? The verse states, "It is a tree of life to those who hold onto it" (*Proverbs* 3:18).

It is love to all who love its words. As the verses state, "He brought me to the house of wine, and his flag over me was love" (*Song of Songs* 2:5), and "I will love those who love me. . ." (*Proverbs* 8:17).

The Torah grants grace to the head of all of the wise. As the verse states, "They are a wreath of grace for your head. . ." (ibid. 1:9).

It is glory and eminence for the wise and for the scribes. As the verse states, "Search for her and she will exalt you; she will honor you when you embrace her" (ibid. 4:8).

The Torah gives two gifts with its hands. As the verse states, "Length of days is in its right hand, in its left hand are riches and honor" (*Proverbs* 3:16).

And with the Torah, kings are prepared to rule with sovereignty and honor. As the verse states, "With me kings will rule. . ." (ibid. 8:15).

With it, rabbis lead the people of Israel. As the verse states, "With me, princes govern. . ." (ibid. 16).

With it, in the messianic future the dead of the land and the dwellers in the dust will come to life. As the verse states, "The Torah of Hashem is whole; it restores the spirit" (*Psalms* 19:8).

Every day, all of the scribes of Israel yearn for it. As the verse states, "Were not Your Torah my delight. . ." (ibid. 119:92).

וּמִנַּיִן שֶׁהִיא מַדָּע לְכָל יוֹדְעִים שֶׁנֶּאֱמַר וְדַעַת מְזִמּוֹת אֶמְצָא (שם).

וּמִנַּיִן שֶׁהִיא חַיִּים לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ שֶׁנֶּאֱמַר עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ (משלי ג).

הִיא אַהֲבָה לְכָל אוֹהֲבֵי דְּבָרֶיהָ שֶׁנֶּאֱמַר הֱבִיאַנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה (שיר השירים ב) וְאוֹמֵר אֲנִי אוֹהֲבַי אָהֵב וְגוֹ׳ (משלי ה).

וְהִיא חֵן לְרֹאשׁ כָּל הַחֲכָמִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לִוְיַת חֵן הִיא לְרֹאשֶׁךָ וְגוֹ׳ (שם א).

וְהִיא כָּבוֹד וִיקָר לַחֲכָמִים וּלְסוֹפְרִים שֶׁנֶּאֱמַר סַלְסְלֶהָ וּתְרוֹמְמֶךָּ תְּכַבֵּדֶךָּ כִּי תְחַבְּקֶנָּה (שם ד).

וְהִיא נוֹתֶנֶת שְׁתֵּי מַתָּנוֹת בְּיָדֶיהָ שֶׁנֶּאֱמַר אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עוֹשֶׁר וְכָבוֹד (שם ג).

וּבָהּ מְלָכִים עוֹמְדִים לִמְלוֹךְ בִּמְלוּכָה וְכָבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ וְגוֹ׳ (שם ח).

וּבָהּ מִתְרַבְּרְבִים רַבֵּי תוֹרָה עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר בִּי שָׂרִים יָשֹׂרוּ וְגוֹ׳ (שם).

וּבָהּ עֲתִידִין מֵתֵי אֶרֶץ וְשֹׁכְנֵי עָפָר לִחְיוֹת שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ (תהלים יט).

וּבָהּ כָּל הַיּוֹם מִשְׁתּוֹקְקִין כָּל סוֹפְרֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר לוּלֵא תוֹרָתְךָ שַׁעֲשׁוּעָי וְגוֹ׳ (שם קיט).

Every heart and kidney rejoices in the Torah. As the verse states, "The ordinances of Hashem are upright, causing the heart to rejoice" (ibid. 19:9).

With it, people rejoice before God at all times. As the verse states, "playing before Him at all times" (*Proverbs* 8:30).

With it, the people of Israel have great joy. As the verse states, "When you will awaken, it will be your speech" (ibid. 6:22).

With it, the people of Israel are saved from the judgment of Gehennom. As the verse states, "When you go amidst fire, you will not be burned" (*Isaiah* 43:2). The Torah, which is fire — as the verse states, "Is not My word like fire?" (*Jeremiah* 23:29) — will come and rescue Israel from the judgment of Gehennom, which is filled with fire. As the verse states, "the conflagration of fire and wood" (*Isaiah* 30:33).

Through the Torah, the upper beings and the lower beings exist. As the verse states, "Thus said Hashem: If not for My covenant day and night, I would not have set in place the ordinances of heaven and earth" (*Jeremiah* 33:25).

And with it, heaven and earth are renewed for the world-to-come. As the verse states, "Behold, I create a new heaven and a new earth" (*Isaiah* 65:17). In the merit of whom? In the merit of the people Israel, who keep the Torah, as the verse states, "The beginning of wisdom is the fear of Hashem. . .. His praise stands forever" (*Psalms* 111:10). And what is the meaning of "His praise stands forever"? That refers to the giving of reward to the righteous, which stands forever in the world-to-come.

וּבָהּ מְשַׂמְּחִין כָּל לֵב וּכְלָיוֹת שֶׁנֶּאֱמַר פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב (שם יט).

וּבָהּ מְשַׂחֲקִין לִפְנֵי הַמָּקוֹם בְּכָל עֵת שֶׁנֶּאֱמַר מְשַׂחֶקֶת לְפָנָיו בְּכָל עֵת (משלי ח).

וּבָהּ עוֹשִׂין שִׂמְחָה גְדוֹלָה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ (שם ו).

וּבָהּ נִצּוֹלִין יִשְׂרָאֵל מִדִּינָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי תֵלֵךְ בְּמוֹ אֵשׁ לֹא תִכָּוֶה (ישעיה מג) תָּבֹא תוֹרָה שֶׁהִיא אֵשׁ שֶׁנֶּאֱמַר הֲלֹא כֹה דְבָרַי כְּאֵשׁ (ירמיה כג) וְתַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל מִדִּינָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם שֶׁהִיא מְלֵאָה אֵשׁ שֶׁנֶּאֱמַר מְדוּרָה אֵשׁ וְעֵצִים (ישעיה ל).

וּבָהּ קַיְּמִין עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים שֶׁנֶּאֱמַר כֹּה אָמַר יְיָ אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה חוּקֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שַׂמְתִּי (ירמיה לג).

וּבָהּ מִתְחַדְּשִׁים שָׁמַיִם וָאָרֶץ לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הִנְנִי בּוֹרֵא שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ חֲדָשָׁה (ישעיה סה) בִּזְכוּת מִי בִּזְכוּת יִשְׂרָאֵל שֶׁמְּקַיְּמִים אֶת הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת יְיָ תְּהִלָּתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד, וּמַהוּ תְּהִלָּתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד, זוּ מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים שֶׁהוּא עוֹמֵד לָעַד לְעוֹלָם הַבָּא.

Pei — פ ף

Pei. Do not read *pei* but *peh* — "mouth." And "mouth" refers to Moses, [who had difficulty speaking.] As the verse states, "I am heavy of mouth and heavy of tongue" (*Exodus* 4:10).

At that time, Moses told the Holy One, blessed be He, "Master of the World, I know that You are the God of all beings and that You created the world for Your glory, and You made creatures for Your prestige and You created man so that he may apportion honor to You. As the verse states, 'All that is called by My name and for My honor I created. . .' (*Isaiah* 58:7).

"And you did not create any limb in man without purpose. You created the head to honor Your name, when a person wears tefillin and when he bows to You and prostrates himslef to You. You created eyes to see Your glory. You created ears to hear Your glory, the nose to smell, jaws to taste food, teeth to grind, the esophagus to swallow, the trachea to draw in and to bring forth, the heart to understand, the lungs to draw in, the liver for anger, the bile for expelling, the spleen for crushing, the belly to crush [food], the *kurkavan* [part of the digestive system] to grind [food], the *keivah*-stomach for sleeping, the anus for defecation, the small organ for urinating and for injecting seed, blood vessels for blood, skin for appearance, hands for work, feet for walking. And the tongue — was it not for conversation and speech? Now give me conversation and give me speech so as to make use of the mouth and tongue."

The Holy One, blessed be He, answered Moses, "Moses, who gave Adam a mouth?" As the verse states, "Hashem said to him: Who has placed a mouth for Adam. . ." (*Exodus* 4:11).

אות פ

אַל תִּקְרָא פֵּי אֶלָּא פֶּה. וְאֵין פֶּה אֶלָּא מֹשֶׁה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי כְּבַד פֶּה וּכְבַד לָשׁוֹן אָנֹכִי (פרשת שמות).

מְלַמֵּד שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה רִבּוֹן שֶׁל עוֹלָמִים יוֹדֵעַ אֲנִי בְּעַצְמִי שֶׁאַתָּה אֱלוֹהַּ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם וְלֹא בָּרָאתָ עוֹלָם אֶלָּא לִכְבוֹדְךָ, וְלֹא עָשִׂיתָ בְּרִיָּה אֶלָּא לִיקָרְךָ וְלֹא בָּרָאתָ אָדָם אֶלָּא כְּדֵי לַחֲלוֹק לְךָ כָּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר כָּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בָּרָאתִי וְגוֹ' (ישעיה נח).

וְכָל אֵבֶר וְאֵבֶר שֶׁבָּרָאתָ בָּאָדָם לֹא בָּרָאתָ אוֹתוֹ לְבַטָּלָה לֹא בָּרָאתָ רֹאשׁ אֶלָּא לִכְבוֹד שִׁמְךָ לִתְפִלִּין וְלִקּוֹד לְךָ וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ, וְלֹא בָּרָאתָ עֵינָיִם אֶלָּא לִרְאוֹת כְּבוֹדֶךָ, וְלֹא בָּרָאתָ אָזְנַיִם אֶלָּא לִשְׁמוֹעַ כְּבוֹדֶךָ, חֹטֶם לְהָרִיחַ, לְחָיַיִם לְהַטְעִים טַעֲמֵי מַאֲכָל, שִׁנַּיִם לִשְׁחִיקוֹת, וֶשֶׁט לְהַבְלִיעַ, קָנֶה לִמְשׁוֹךְ וּלְהוֹצִיא, לֵב לְהָבִין בִּינָה, רֵיאָה לִשְׁאוֹב, כָּבֵד לִכְעוֹס, מָרָה לִזְרוֹק, טְחוֹל לִשְׂחוֹק כֶּרֶס לְרֵעָה, קַרְקָבָן לִטְחִינָה, קֵבָה לִשֵּׁינָה, נְקִיבָה לִצוֹאָה, אֵבֶר קָטָן לְהַשְׁתִּין מַיִם וּלְהַזְרִיעַ זֶרַע, גִּידִים לְדָמִים עוֹר לְתוֹאַר, יָדַיִם לִמְלָאכָה, רַגְלַיִם לַהֲלוֹךְ, וְלָשׁוֹן לְמָה לֹא לְשִׂיחָה וּלְדִבּוּר, עַכְשָׁיו תֵּן לִי שִׂיחָה וְתֵן לִי דִּבּוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּפֶה וְלָשׁוֹן.

מֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה, מֹשֶׁה מִי שָׂם פֶּה לְאָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלָיו מִי שָׂם פֶּה לְאָדָם

"I gave a mouth and tongue to Adam and commanded him to name every creature. As the verse states, 'Whatever the man called each living thing, that was its name' (*Exodus* 2:19)." [This theme continues in the following letter.]

Tzadi — צ ץ

Tzadi. Do not read *tzadi* but *tzedek* — "righteousness." That refers to the righteousness of the Holy One, blessed be He, in His treatment of creatures of flesh and blood. He gives people knowledge, comprehension, wisdom, self-expression and eloquent speech, which makes it possible for the entire world to exist — because if not for the ability of self-expression and eloquent speech, the entire world could not exist for even a single hour. At the time that Moses told the Holy One, blessed be He, "Behold, I have sealed lips" (*Exodus* 6:12), all creatures in the world shook and said, "In the future, Moses will speak with the Shechinah in 175 places. He will explain every letter, every word and every verse in the Torah in 70 languages. If he tells the Holy One, blessed be He, 'Behold, I have sealed lips,' how much more does that apply to us."

Because Moses [in his humility] said, "Behold, have sealed lips," he merited in the end to be the liaison between the Mighty One and Israel. As the verse states, "I stand between Hashem and between you" (*Deuteronomy* 5:5), although even [the lofty angel] Metatron cannot stand between the Mighty One and creatures of flesh and blood.

וְגוֹ' (פרשת שמות) אֲנִי הוּא שֶׁשַּׂמְתִּי פֶּה וְלָשׁוֹן לְאָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהִפְקַדְתִּיו עַל כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם בְּפָקוֹד לְהַפְקִיד כָּל בְּרִיּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם וְלִקְרֹא כָּל א' וא' בִּשְׁמוֹ וְלָשׁוּם שֵׁמוֹת לְכָל בְּרִיָּה וּבְרִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ (פרשת בראשית).

אות צ

אַל תִּקְרָא צָדִי אֶלָּא צֶדֶק, זֶה צִדְקוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עִם בָּשָׂר וָדָם, זוּ דַעַת וּתְבוּנָה וְחָכְמָה וּפִתְחוֹן פֶּה וּמַעֲנֶה לָשׁוֹן שֶׁהוּא נוֹתֵן לִבְנֵי אָדָם שֶׁכָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ מִתְקַיֵּים בָּהֶן שֶׁאִלְמָלֵא פִּתְחוֹן פֶּה וּמַעֲנֶה לָשׁוֹן אֵין כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ יָכוֹל לְהִתְקַיֵּים אֲפִילוּ שָׁעָה אַחַת, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה הֵן אֲנִי עֲרַל שְׂפָתַיִם (פרשת וארא) נִזְדַּעְזְעוּ כָּל בְּרִיּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם וְאָמְרוּ וּמַה מֹשֶׁה שֶׁהוּא עָתִיד לְדַבֵּר עִם שְׁכִינָה בְּמֵאָה וְשִׁבְעִים וְחָמֵשׁ מְקוֹמוֹת וְהוּא מְבָאֵר כָּל אוֹת וְאוֹת וְכָל דָּבָר וְדָבָר וְכָל פָּסוּק וּפָסוּק שֶׁבַּתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן הוּא אוֹמֵר לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה הֵן אֲנִי עֲרַל שְׂפָתַיִם אָנוּ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

וְעַל שֶׁאָמַר מֹשֶׁה הֵן אֲנִי עֲרַל שְׂפָתַיִם זָכָה לְבַסּוֹף לִהְיוֹת שָׁלִיחַ בֵּין גְּבוּרָה לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר אָנֹכִי עוֹמֵד בֵּין יְיָ וּבֵינֵיכֶם (פרשת ואתחנן) שֶׁאֲפִילוּ מְטַטְרוֹן אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמוֹד בֵּין הַגְּבוּרָה לְבָשָׂר וָדָם.

And because Moses [in his humility] said that he is "heavy of mouth," he merited that the Holy One, blessed be He, said to him, "Mouth to mouth [I will speak to him]" (*Numbers* 12:8).

And because he said [in his humility], "I am not a man of words" (*Exodus* 4:10), he merited in the end to, "These are the words that Moses spoke" (*Deuteronomy* 1:1).

And because he said, "And what are we?" (*Exodus* 16:7), he merited that the Holy One, blessed be He, told him, "Not so is My servant Moses; [in all of My house he is faithful]" (*Numbers* 12:7).

The Holy One, blessed be He, told Moses, "Moses, Moses, you tell Me, "I am heavy of mouth and heavy of tongue". Behold, I give you more self-expression and eloquent speech than any other being. Therefore, all of the chambers of Torah and all of the hidden matters of wisdom that I have in the heights will only be made accessible to all beings in the world through your agency." As the verse states, "I will be with your mouth and I will teach you" (*Exodus* 4:12). If the verse states, "I will be with your mouth," why does it state, "and I will teach you"? *I will be with your mouth* refers to self-expression and eloquent speech. *And I will teach you* refers to the hidden matters of wisdom that the Holy One, blessed be He, revealed to him so that he could see in his wisdom all of the structures of Creation. As the verse states, "In all of My house he is faithful" (*Numbers* 12:7). It does not say "in My house" but "in *all* My house." That teaches that the Holy One, blessed be He, "put Moses in charge (over all Israel) and over all the hidden matters of Torah (and over all hidden matters of wisdom and over all hidden matters of understanding) and over the hidden matters of acumen and over all hidden matters of planning and over all hidden matters of knowledge and over all hidden matters of Eden and over all hidden matters of life that I have in the heights and depths."

He showed him all of the beloved matters in this world and all of the beloved matters in the world-to-come.

וּבִשְׁבִיל שֶׁאָמַר מֹשֶׁה כִּי כְּבַד פֶּה זָכָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה פֶּה אֶל פֶּה וְגוֹ' (פרשת בהעלתך).

וּבִשְׁבִיל שֶׁאָמַר לֹא אִישׁ דְּבָרִים אָנֹכִי זָכָה לְבַסּוֹף אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֵּר מֹשֶׁה.

וּבִשְׁבִיל שֶׁאָמַר וַאֲנַחְנוּ מַה (פרשת קרח) זָכָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה לֹא כֵּן עַבְדִּי מֹשֶׁה וְגוֹ'.

אָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה לְמֹשֶׁה, מֹשֶׁה מֹשֶׁה אַתָּה אוֹמֵר לִי כִּי כְּבַד פֶּה וּכְבַד לָשׁוֹן אָנֹכִי, הֲרֵי אֲנִי נוֹתֵן לְךָ פִּתְחוֹן פֶּה וּמַעֲנֶה לָשׁוֹן יָתֵר מִכָּל בָּאֵי הָעוֹלָם שֶׁכָּל חַדְרֵי תּוֹרָה וְכָל גְּנָזֵי חָכְמָה שֶׁיֵּשׁ לִי בַּמָּרוֹם לֹא יִרְאוּ אֶלָּא עַל יָדְךָ לְכָל בָּאֵי הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרֵתִיךָ (פרשת שמות) אִם נֶאֱמַר אֶהְיֶה עִם פִּיךָ לָמָּה נֶאֱמָר וְהוֹרֵתִיךָ, אֶלָּא אֶהְיֶה עִם פִּיךָ זוּ פִּתְחוֹן פֶּה וּמַעֲנֶה לָשׁוֹן, וְהוֹרֵתִיךָ זוּ גְּנָזֵי חָכְמָה שֶׁגִּלָּה לוֹ הַקָּבָּ"ה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רוֹאֶה בְּחָכְמָתוֹ כָּל סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית כּוּלָּן שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא (פרשת שלח) בְּבֵיתִי לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּכָל בֵּיתִי מְלַמֵּד שֶׁהִפְקִידוֹ הַקָּבָּ"ה לְמֹשֶׁה (עַל כָּל יִשְׂרָאֵל) וְעַל כָּל גְּנָזֵי תּוֹרָה (וְעַל כָּל גְּנָזֵי חָכְמָה וְעַל כָּל גְּנָזֵי תְּבוּנָה) וְעַל גְּנָזֵי עָרְמָה וְעַל כָּל גְּנָזֵי מְזִימָה וְעַל כָּל גְּנָזֵי מַדָּע וְעַל כָּל גְּנָזֵי עֵדֶן וְעַל כָּל גְּנָזֵי חַיִּים שֶׁיֵּשׁ לִי בַּמָּרוֹם וְעוֹמֶק.

הֶרְאָהוּ כָּל חֲמוּדוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה וְכָל חֲמֻדוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא.

Moses saw in the private partition of the Holy One, blessed be He, groups of scribes and groups of Sanhedrin sitting in the Stone Chamber and interpreting the Torah and Prophets and Writings with 49 approaches. As the verse states, "The statements of Hashem are pure statements, [silver refined clearly from the ground] refined sevenfold" (*Psalms* 12) — and refined sevenfold refers to the 49 aspects of the Torah of Moses. AAt that time, Moses saw the sign of Rabbi Akiva in the curtain of God, who was sitting and interpreting the letters of the Torah, and on every crown of every letter he gave 365 interpretations. Moses immediately feared and trembled and said, "I am incapable of fulfilling the mission of God, and of comprehending the words of the Torah." As the verse states, "He said, Hashem, please send whoever is worthy of being sent" (*Exodus* 4:13). It was revealed and known before the Holy One, blessed be He, what was in the heart of Moses. What did the Holy One, blessed be He, do? He summoned the angel in charge of all wisdom and comprehension, who seized Moses and brought him to a place where he showed him in the inner chambers of God tens upon tens of thousands of streams of sages, of comprehending ones, and scribes sitting and discoursing upon the reasons of the Torah; the Writings and the Mishnah, midrash, halachot and aggadot, teachings and elaborations. They were all saying, ["We received all of this handed down as a] Halachah — Law — given to Moses from Sinai." Immediately, Moses' mind calmed down. And when the Holy One, blessed be He, saw that his mind calmed down, He said to him, "Behold, Aaron your brother will be your prophet. He will be your translator before Pharaoh. What do you have to fear? You will speak to Aaron in My name before the wicked Pharaoh, and he will stand before him and speak

וְכֵיוָן שֶׁרָאָה מֹשֶׁה בְּפַרְגּוֹד שֶׁל הַקָּבָּ"ה כִּתּוֹת כִּתּוֹת שֶׁל סוֹפְרִים כִּתּוֹת כִּתּוֹת שֶׁל סַנְהֶדְרִין שֶׁהֵן יוֹשְׁבִין בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית וְדוֹרְשִׁין סֵפֶר תּוֹרָה וּנְבִיאִים וּכְתוּבִים בְּאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה פָּנִים שֶׁנֶּאֱמַר אִמְרוֹת יְיָ אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת כֶּסֶף צָרוּף בַּעֲלִיל לָאָרֶץ מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם (תהלים יב) וּמַהוּ מְזֻקָּק שִׁבְעָתַיִם אֵלוּ מ"ט פָּנִים (מְשׁוּנוֹת) בְּתוֹרַת מֹשֶׁה, בְּאוֹתָה שָׁעָה רָאָה מֹשֶׁה אֶת מַזָּלוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא בְּפַרְגּוֹד שֶׁל הַק' (מָקוֹם) שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה וְעַל כָּל תַּג שֶׁל כָּל אוֹת וְאוֹת אוֹמֵר עָלָיו שְׁלֹשׁ מְאוֹת שִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה טַעֲמֵי מֶדְרָשׁ מִיַּד הָיָה מֹשֶׁה מְפַחֵד וּמִזְדַּעֲזֵעַ וְאוֹמֵר אֵין לִי עֵסֶק בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם וְאֵין לִי עֵסֶק בְּדִבְרֵי תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר בִּי ה' שְׁלַח נָא בְּיַד תִּשְׁלָח גָּלוּי וְיָדוּעַ הָיָה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה מַה בְּלִבּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, מַה עָשָׂה הַקָּבָּ"ה שִׁגְּרוֹ לסנגזגאל שַׂר שֶׁל כָּל הַחָכְמָה וְהַתְּבוּנָה מַה עָשָׂה תְּפָשׂוֹ לְמֹשֶׁה וְהוֹלִיכוֹ לְמָקוֹם אֶחָד וְהֶרְאָהוּ לוֹ בְּפַרְגּוֹד שֶׁל מָקוֹם רִבֵּי רִבְבוֹת מַזְלִין שֶׁל חֲכָמִים וְשֶׁל נְבוֹנִים וְשֶׁל סוֹפְרִים שֶׁיּוֹשְׁבִין וְדוֹרְשִׁין טַעֲמֵי תּוֹרָה מִקְרָא וּמִשְׁנָה מֶדְרָשׁ הֲלָכוֹת וַאֲגָדוֹת שְׁמוּעוֹת וְתוֹסָפוֹת וְאוֹמְרִים הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי מִיַּד נִתְקַרְרָה דַעְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְכֵיוָן שֶׁרָאָה הַקָּבָּ"ה שֶׁנִּתְקַרְרָה דַעְתּוֹ אָמַר לוֹ הֲרֵי אַהֲרֹן אָחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ יְהֵא מִתּוּרְגְּמָן שֶׁלְּךָ לִפְנֵי פַּרְעֹה וּמִפְּנֵי מַה אַתָּה מִתְיָרֵא, אַתָּה דַּבֵּר לוֹ בִּשְׁמִי לִפְנֵי פַּרְעֹה הָרָשָׁע וְהוּא

to him. As the verse states "And Aaron your brother will speak to Pharaoh" (*Exodus* 7:2).

At that time the doors of speech and the openings of conversation were opened to Moses, and Moses found self-expression and eloquent speech, more than all other people. As the verse state, "Lips should kiss the person who replies with a right answer" (*Proverbs* 24:26).

Kuf — ק

Kuf. *Kuf* [is the root of the word *heykif*, which means "to encircle."] This alludes to Moses, father of all of the sages and father of all of those who have understanding. He "encircled" the wicked Pharaoh with all words of wisdom, all words of understanding, all words of acumen, all words of knowledge and all words of intelligence in seventy languages.

Seventy scribes who knew seventy languages and every script, stood before the wicked Pharaoh. They saw Moses and Aaron, who appeared like ministering angels. They were as tall as the cedars of Lebanon, and the orbs of their eyes were like the orb of Venus, their beards were like clusters of dates, and the radiance of their faces was like the radiance of the sun. They carried the staff of God in their hands, upon which was carved the explicit Name, and the words of their mouths emerged as flames. Immediately the scribes were seized with fear and shaking, terror, perspiration and trembling, and they cast down their quills and their documents from their shoulders and fell upon their faces before Moses and Aaron bowing to them. As the verse states, "Egypt rejoiced when they left, for their fear had fallen upon them" (*Psalms* 105:38).

יַעֲמֹד לְפָנָיו וִידַבֵּר אֵלָיו שֶׁנֶּאֱמַר וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יְדַבֵּר אֶל פַּרְעֹה (שמות ז).

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִפְתְּחוּ לוֹ לְמֹשֶׁה דַּלְתֵי דִבּוּר וּפִתְחֵי שִׂיחָה וּמָצָא חָכְמָה וּמָצָא מֹשֶׁה פִּתְחוֹן פֶּה וּמַעֲנֵה לָשׁוֹן יָתֵר מִכָּל בָּאֵי הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר שְׂפָתַיִם יִשַּׁק מֵשִׁיב דְּבָרִים נְכוֹחִים (משלי כד).

אות ק

קו"ף זֶה מֹשֶׁה אֲבִי כָּל הַחֲכָמִים וַאֲבִי כָּל הַנְּבוֹנִים שֶׁהִקִּיף לִפְנֵי פַּרְעֹה הָרָשָׁע כָּל דִּבְרֵי חָכְמָה וְכָל דִּבְרֵי בִינָה וְכָל דִּבְרֵי עָרְמָה וְכָל דִּבְרֵי דֵעָה וְכָל דִּבְרֵי הַשְׂכֵּל בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן.

וְהָיוּ שִׁבְעִים סוֹפְרִים יוֹדְעֵי שִׁבְעִים לָשׁוֹן וְכָל כְּתַב וּכְתַב עוֹמְדִים לִפְנֵי פַּרְעֹה הָרָשָׁע, כֵּיוָן שֶׁרָאוּ אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שֶׁהֵן דּוֹמִין לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְרוּם קוֹמָתָן כְּאַרְזֵי לְבָנוֹן וְגַלְגַּלֵּי עֵינֵיהֶם דּוֹמִים לְגַלְגַּלֵּי כּוֹכַב הַנּוֹגַהּ וּזְקָנִים שֶׁלָּהֶם כְּאַשְׁכֹּלוֹת תְּמָרָה, וְזִיו פְּנֵיהֶם כְּזִיו הַחַמָּה, וּמַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדָם, שֶׁחָקוּק עָלָיו שֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ, וּמִדִּבְרֵי פִּיהֶם יֹצְאִים שַׁלְהֶבוֹת, מִיַּד נָפְלָה עֲלֵיהֶם פַּחַד וְרָעֲדָה אֵימָה וְזִיעָה וְרֶתֶת וְהִשְׁלִיכוּ קוּלְמֻסִים מִיָּדָם וְאֶת אִגְּרוֹתָם מֵעַל שִׁכְמָם וְנָפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְהָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים לָהֶם שֶׁנֶּאֱמַר שָׂמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי נָפַל פַּחְדָּם עֲלֵיהֶם (תהלים קה).

[*Egypt rejoiced*] *when they left, for their fear had fallen upon them*. But didn't the fear of Moses and Aaron fall upon the Egyptians also when they came? Yes. The verse is comparing their coming to their leaving. Just as when they left their fear fell upon them, so too, when they came, their fear fell upon them.

When Moses and Aaron came to Pharaoh he asked them, "Who sent you to me?"

They told him, "The God of the Hebrews sent us to you, saying, 'Send My nation to serve Me in the desert'" (*Exodus* 7:16).

Pharaoh answered them, "What is the name of your God? Does He have power and might? Does He have greatness and sovereignty? Over how many countries, over how many lands, over how many cities, does He rule? How many wars has He conducted and won? How many countries has He conquered? How many cities has He captured? How many troops, horsemen, chariots and military commanders does He have when He goes out to war?"

They told him, "His might and power fill the world, His voice carves flames of fire, His speech splits mountains, His throne is heaven, His footstool is earth, His bow is fire, His arrows are flame, His spear is a torch, His shield is clouds, His sword is not of iron but of lightning, He makes mountains and hills, He creates spirits and souls, He makes peace between fire and water, He creates heaven out of nothing. He spreads out the earth with His speech, He shapes Creation with His wisdom, He fashions the fetus in its mother's belly, He covers heaven with clouds, He brings down dew and rain with His word, He causes the earth to sprout, He feeds and sustains the entire world from the horns of the oryx to the eggs of lice every day, and He kills and gives life."

Pharaoh answered them, "I do not need Him at all because I created myself." As the verse states, "Mine is my river and I

בְּצֵאתָם נָפַל פַּחְדָּם בְּבוֹאָם לֹא נָפַל פַּחְדָּם הֵקִישׁ בִּיאָתָם לִיצִיאָתָם מַה בְּצֵאתָם נָפַל פַּחְדָּם עֲלֵיהֶם אַף בְּבוֹאָם נָפַל פַּחְדָּם עֲלֵיהֶם.

אַחַר כָּךְ אָמַר לָהֶם פַּרְעֹה מִי שִׁגְּרָכֶם אֵצְלִי אָמְרוּ לוֹ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלָחָנוּ אֵלֶיךָ לֵאמֹר שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיַעַבְדֻנִי בַּמִּדְבָּר.

מֵשִׁיב פַּרְעֹה וְאָמַר לָהֶם מַה שְׁמוֹ שֶׁל אֱלֹהֵיכֶם כֹּחַ וּגְבוּרָה יֵשׁ בּוֹ, גְּדוּלָּה וּמַלְכוּת יֵשׁ לוֹ, בְּכַמָּה מְדִינוֹת בְּכַמָּה אֲרָצוֹת בְּכַמָּה עֲיָרוֹת הוּא מוֹלֵךְ, כַּמָּה מִלְחֲמוֹת עָשָׂה וְנִצַּח, כַּמָּה מְדִינוֹת כָּבַשׁ, כַּמָּה עֲיָרוֹת לָכַד, כַּמָּה חֵילוֹת וּפָרָשִׁים וְרֶכֶב וְשָׁלִישִׁים יֵשׁ עִמּוֹ בְּצֵאתוֹ לְמִלְחָמָה.

אָמְרוּ לוֹ כֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ מָלֵא עוֹלָם, קוֹלוֹ חוֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ, דִּבּוּרוֹ מְפָרֵק הָרִים, כִּסְאוֹ שָׁמַיִם, הֲדוֹם רַגְלָיו אָרֶץ, קַשְׁתּוֹ אֵשׁ, חִצָּיו שֶׁלַּהֶבֶת, רֹמְחוֹ לַפִּיד, מָגִינוֹ עֲנָנִים, חַרְבּוֹ בָּרָק, וְלֹא בַּרְזֶל. יוֹצֵר הָרִים וּגְבָעוֹת, בּוֹרֵא רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת, עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בֵּין אֵשׁ לְמַיִם בּוֹרֵא שָׁמַיִם בְּלֹא כְלוּם, בְּדִבּוּרוֹ, רוֹקֵעַ אֶרֶץ בְּשִׂיחָתוֹ, יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בֶּחָכְמָתוֹ, צָר אֶת הָעֻבָּר בִּמְעֵי אִמּוֹ, מְכַסֶּה שָׁמַיִם בֶּעָבִים, מוֹרִיד טַל וּמָטָר בְּמַאֲמָרוֹ, וּמַצְמִיחַ אֲדָמָה, זָן וּמְפַרְנֵס כָּל הָעוֹלָם מִקַּרְנֵי רְאֵמִים עַד בֵּיצֵי כִּנִּים בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וּמֵמִית וּמְחַיֶּה.

מֵשִׁיב פַּרְעֹה וְאוֹמֵר לָהֶם אֵינִי צָרִיךְ לוֹ כְּלוּם שֶׁאֲנִי בָּרָאתִי אֶת עַצְמִי שֶׁנֶּאֱמַר לִי יְאֹרִי וַאֲנִי עֲשִׂיתִנִי (יחזקאל כט)

made myself" (*Ezekiel* 29:3). The verse does not say "I made" but "I made myself." And what is the meaning of his statement, "Mine is my river"? That teaches that he told them, "You tell me that He brings down dew and rain. I already have the Nile."

It has been said that the Nile emerges from under the Tree of Life and its waters are blessed. At its source, its waters come forth and emerge from the fruits of Gan Eden. The weight of each fruit is that of two donkeys, and whoever eats of it tastes in each fruit 300 tastes.

Then Pharaoh told Moses and Aaron, "Wait for me until I bring a chest filled with writings that include the correspondence of the kings of the world and the princes of the world from the earliest days. I will give them to scribes to read them all in seventy languages. Maybe I will find among them a single letter of correspondence in the name of your God, Who never sent me any letter of greeting or scroll of blessing."

What did he do? He sent messengers to open all of the doors of his library treasuries, which contained books going back to the days of Creation. They were all brought to him in the presence of Moses and Aaron. He summoned 70 scribes, each one knowing 70 languages. He gave all of the scrolls and letters, which were written in seventy languages, into the hands of each one to be read before them at the same time. When he saw that the name of the Holy One, blessed be He, was not written in them, he told them, "I do not know your God, neither He nor His name, nor His power, nor His might." As the verse states, "I do not know Hashem, nor will I let Israel go free" (*Exodus* 5:2).

At that time, the Holy One, blessed be He, told Pharaoh, "Wicked one, you tell My representatives, 'I do not know the

עָשִׂיתִי לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא עֲשִׂיתִינִי. וּמַהוּ שֶׁאָמַר לִי יְאוֹרִי מְלַמֵּד שֶׁכַּךְ אָמַר לָהֶן אַתֶּם אוֹמְרִים לִי הוּא מוֹרִיד טַל וּמָטָר הָא כְּבָר יֵשׁ לִי נִילוּס נָהָר.

אָמְרוּ עָלָיו עַל נִילוּס שֶׁהוּא יוֹצֵא מִתַּחַת עֵץ חַיִּים וּמֵימָיו מִתְבָּרְכוֹת וְעַל רֹאשׁוֹ מֵימָיו מוֹשְׁכוֹת וְיוֹצְאוֹת מִפְּרִי גַן עֵדֶן שֶׁכָּל פְּרִי וּפְרִי מַשָּׂאוֹ שְׁתֵּי אֲתוֹנוֹת וְכָל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ טוֹעֵם בּוֹ בְּכָל א׳ וא׳ שְׁלֹשׁ מְאוֹת טְעָמִים.

שׁוּב אָמַר לָהֶם פַּרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן הַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁאָבִיא דְּלוּסְקוּם שֶׁל כְּתָבִים שֶׁכָּל אִגְּרוֹת מַלְכֵי בְּרֵאשִׁית וְרוֹזְנֵי תֵּבֵל שֶׁמִּימֵי עוֹלָם בְּתוֹכָם וְאֶתֵּן אוֹתָם לְסוֹפְרִים לִקְרֹא אֶת כּוּלָּן בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן שֶׁמָּא אֶמְצָא בָּהֶן אִגֶּרֶת אַחַת בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא שָׁלַח לִי אִגֶּרֶת שָׁלוֹם וְלֹא סֵפֶר בְּרָכָה.

מַה עָשָׂה שִׁיגֵּר וּפָתַח אֶת כָּל דַּלְתֵי גִנְזֵי סְפָרָיו שֶׁמִּימֵי בְּרֵאשִׁית וֶהֱבִיאָן לְפָנָיו כְּנֶגֶד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְקָרָא לְשִׁבְעִים סוֹפְרִים יוֹדְעֵי ע׳ לָשׁוֹן כָּל א׳ וא׳, וְנָתַן אֶת כָּל הַסְּפָרִים וְאֶת כָּל הָאִגְּרוֹת שֶׁהֵן כְּתוּבִים בע׳ לָשׁוֹן לְיַד כָּל א׳ וא׳ לִקְרֹא אוֹתָן בִּפְנֵיהֶם בְּשָׁעָה אַחַת, וְכֵיוָן שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא כָּתוּב בָּהֶן שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה אָמַר לָהֶן לֹא יָדַעְתִּי אֶת אֱלֹהֵיכֶם לֹא הוּא וְלֹא שְׁמוֹ לֹא כֹּחוֹ וְלֹא גְבוּרָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יָדַעְתִּי אֶת יְיָ וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלֵּחַ (שמות ה).

בְּאוֹתָה שָׁעָה אָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה רָשָׁע אַתָּה אוֹמֵר

power and might of your God.' Behold, I will set you straight for the sake of these [two], and I will let you know of My power and My might, so that you will tell the name of My honor to the entire world." As the verse states, "But for the sake of this I have allowed you, [Pharaoh,] to stand, in order to show you My power and in order that My name be told all over the earth" (ibid. 9:16).

What did the wicked Pharaoh do? He sent for all of the sages of the land of Egypt and the men of understanding of the world and told them, "Have you heard anything of the name of the God of these?"

They said, "We heard from the world that he is a son of sages, a son of the earliest kings."

At that time the Holy One, blessed be He, spoke to them from the supernal heavens, "Fools, you call yourselves wise men and you call Me [only] the son of wise men." As the verse states, "The princes of Zoan are fools, the wise advisors of Pharaoh have foolish advice. How do you tell Pharaoh about Me, 'I am a son of wise men, a son of early kings'" (*Isaiah* 19:11)? Behold, I will destroy your wisdom and understanding. As the verse states, "The wisdom of his wise men will be destroyed, and the understanding of his comprehending ones will be hidden" (*Isaiah* 29:14).

Reish — ר

Reish. *Rosh* means "head" or "beginning." That refers to the Holy One, blessed be He, Who is the head of the entire world, and Who is the end of the entire world. He calls to the first generations and last generations, as the verse states, "Who acted and did, Who calls the generations from the beginning. . ." (*Isaiah* 40:4).

לִשְׁלוּחַי אֵינִי יוֹדֵעַ כֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵיכֶם הֲרֵי אֲנִי מַעֲמִידְךָ בִּשְׁבִיל אֵלּוּ וְאוֹדִיעֲךָ כֹּחִי וּגְבוּרָתִי לְמַעַן תְּסַפֵּר שֵׁם כְּבוֹדִי בְּכָל הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְאוּלָם בַּעֲבוּר זֹאת הֶעֱמַדְתִּיךָ בַּעֲבוּר הַרְאֹתְךָ אֶת כֹּחִי וּלְמַעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל הָאָרֶץ (שם ט).

מַה עָשָׂה פַּרְעֹה הָרָשָׁע שִׁיגֵר וְקָרָא אֶת כָּל חַכְמֵי אֶרֶץ מִצְרַיִם וּגְבוֹנֵי תֵּבֵל וְאָמַר לָהֶם כְּלוּם שְׁמַעְתֶּם שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל הַלָּלוּ.

אָמְרוּ כַּךְ שָׁמַעְנוּ מֵעוֹלָם שֶׁבֶּן חֲכָמִים הוּא בֶּן מַלְכֵי קֶדֶם.

בְּאוֹתָה שָׁעָה אָמַר לָהֶם הַקָּבָּ"ה מִשְּׁמֵי מָרוֹם שׁוֹטִים שֶׁבָּעוֹלָם אַתֶּם קָרָאתֶם עַצְמְכֶם חֲכָמִים וְלִי קָרָאתֶם בֶּן חֲכָמִים שֶׁנֶּאֱמַר אַךְ אֱוִילִים שָׂרֵי צֹעַן חַכְמֵי יוֹעֲצֵי פַּרְעֹה עֵצָה נִבְעָרָה אֵיךְ תֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה בֶּן חֲכָמִים אֲנִי בֶּן מַלְכֵי קֶדֶם (ישעיה יט), הֲרֵי אֲנִי מְאַבֵּד חָכְמָתְכֶם וְאֶת בִּינָתְכֶם שֶׁנֶּאֱמַר וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו וּבִינַת נְבוֹנָיו תִּסְתַּתָּר (ישעיה כט).

אות ר

רי"ש רֹאשׁ זֶה הַקָּבָּ"ה שֶׁהוּא רֹאשׁ לְכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ וְהוּא סוֹף לְכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ, וְהוּא קוֹרֵא דוֹרוֹת רִאשׁוֹנִים וְדוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים שֶׁנֶּאֱמַר מִי פָּעַל וְעָשָׂה קוֹרֵא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ וְגוֹ' (ישעיה מ).

Alternatively: *Rosh* refers to the "head" of the Holy One, blessed be He, which is similar to the finest gold. As the verse states, "His head is as the finest gold, his locks are curled, black as a raven" (*Song of Songs* 5:11).

Alternatively: *His head is finest gold* refers to the beginning of a midrash, whose every reasoning is like finest gold. *His locks (kevutzotav) are curled*. This means that on every point (*kotz*) we can learn mounds upon mounds of halachot. *Black as a raven* means that every halachah [even if it appears "black" and obscure] has its own charm.

Alternatively: *Rosh* means the word of the Holy One, blessed be He, which is called *Rosh*. With His word, the Holy One, blessed be He, created seven firmaments and all of their hosts. How do we know that His word is called *rosh*? The verse states, "The beginning [*rosh*] of your word is true" (*Psalms* 119:160). And how do we know that with it the Holy One created the seven firmaments? The verse states, "By the word of Hashem, the heavens were made" (ibid. 33:6). The verse does not say *heaven was made*, but *the heavens* were made." This refers to the seven firmaments that the Holy One, blessed be He, created with a single word. The verse does not say "by the *words*," but "by the *word*" — with a single word.

And how do we know that every host in every firmament was created with the spirit [of His mouth]? The verse states, "And with the spirit of His mouth [He created] all of their host" (ibid.).

Alternatively: [The letter *Reish,* which means,] *Rosh* — "head" — refers to the tower that the generation of the dispersion built, whose *head* reached toward heaven. As the verse states, "Come, let us build for ourselves a city and a tower with its head in heaven" (*Genesis* 11:4).

At that time, the people of the generation of the dispersal said, "The generation of the Flood were fools. They told their Creator, 'Turn away from us,' and thus He rained upon them

דָּבָר אַחֵר רֹאשׁ זֶה רֹאשׁוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁהוּא דּוֹמֶה הַמְּבוּל שֶׁאָמְרוּ לְבוֹרְאָם סוּר מִמֶּנּוּ עַד שֶׁהֶמְטִיר עֲלֵיהֶן מַיִם לְכֶתֶם פָּז: קְוּוּצֹתָיו: תַּלְתַּלִּים: וּכְעוֹרֵב שֶׁהֲרוֹת שֶׁנֶּאֱמַר רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז וְגוֹ' (שיר השירים ה).

דָּבָר אַחֵר רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז זֶה רֹאשׁ הַמִּדְרָשׁ שֶׁכָּל טַעַם וָטַעַם שָׁקוּל כְּכֶתֶם פָּז. קְוּוּצֹתָיו תַּלְתַּלִּים עַל כָּל קוֹץ וְקוֹץ תִּילֵי תִּילִין שֶׁל הֲלָכוֹת שְׁחוֹרוֹת כְּעוֹרֵב שֶׁכָּל הֲלָכָה וַהֲלָכָה טוֹעֶנֶת חֵן בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

דָּבָר אַחֵר רֹאשׁ, אֵין רֹאשׁ אֶלָּא דְּבָרוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁנִּקְרָא רֹאשׁ. שֶׁבּוֹ בָּרָא הַקָּבָּ"ה שִׁבְעָה רְקִיעִים וְכָל פַּמַלְיָא שֶׁבָּהֶן, וּמִנַּיִן שֶׁדְּבָרוֹ נִקְרָא רֹאשׁ שֶׁנֶּאֱמַר רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת (תהלים קיט), וּמִנַּיִן שֶׁבּוֹ בָּרָא הַקָּבָּ"ה ז' רְקִיעִים שֶׁנֶּאֱמַר בִּדְבַר יְיָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ (שם לג) נַעֲשָׂה לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא נַעֲשׂוּ אֵלּוּ ז' רְקִיעִים שֶׁבְּרָאָן הַקָּבָּ"ה בְּדָבָר אֶחָד בִּדְבָרָיו לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בִּדְבַר.

וּמִנַּיִן שֶׁכָּל פַּמַלְיָא וּפַמַלְיָא שֶׁבְּכָל רָקִיעַ וָרָקִיעַ נִבְרְאוּ בְּרוּחַ שֶׁנֶּאֱמַר וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם (שם).

דָּבָר אַחֵר רֹאשׁ אֵין רֹאשׁ אֶלָּא מִגְדָּל שֶׁבָּנוּ בְּנֵי דוֹר הַפְּלָגָה שֶׁרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לַשָּׁמַיִם שֶׁנֶּאֱמַר הָבָה נִבְנֶה לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם (פרשת נח).

בְּאוֹתָה שָׁעָה אָמְרוּ בְּנֵי דוֹר הַפְּלָגָה טִפְּשִׁין הָיוּ בְּנֵי דוֹר

the waters of the Flood for 40 days and 40 nights, and destroyed them." As the verse states, "[The wicked person thinks that] he will [float] lightly upon the face of the water" (*Job* 24:18). But we will build a tower reaching from the earth to the firmament, and we will sit in it like ministering angels. We will take axes in our hands and split the firmament, and the supernal water will flow down to the lower water so that He will not do to us what He did to the generation of the flood."

At that time, the people of the generation of the dispersal split into three groups. One said: "Let us build a tower from the earth to the firmament and sit in it like ministering angels so that we will dwell above and below." A second group said, "Let us build a tower from the earth to the firmament, and let us make ourselves a name." "Name" refers to idolatry, as the verse states, "Do not make mention of the name of other gods" (*Exodus* 23:13). And the third group said, "Let us build a tower from the earth to the the firmament and let us cut heaven and the heavens of heavens into pieces and wage war against the Holy One, blessed be He, and drive Him out of His place."

Regarding the group that said, "Let us go up to the firmaments and live there like the ministering angels," the verse says, "Hashem went down to see the city and the tower" (*Genesis* 11:5).

Regarding the group that said, "Let us go up and serve idols there," the verse says, "Come let Us descend and confuse their language" (ibid. 7).

And regarding the group that said, "Let us wage war against Him," the verse states, "Hashem scattered them from there" (ibid. 8).

Alternatively: *Rosh,* [which means *head*,] refers to Nebuchadnezzar. As the verse [referring to Nebuchadnezzar] states, "You are the head of gold" (*Daniel* 2:38).

הַמַּבּוּל מ׳ יוֹם וּמ׳ לַיְלָה וְאִבְּדָן מִן הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר קַל הוּא עַל פְּנֵי הַמַּיִם (איוב כד) אֲבָל אָנוּ נִבְנֶה מִגְדָּל מֵהָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ וְנֵשֵׁב בְּתוֹכוֹ כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְנִקַּח קַרְדֻּמּוֹת בְּיָדֵנוּ וְנַבְקִיעַ רָקִיעַ וְיָזוּבוּ הַמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים לְמַטָּה אֵצֶל הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָּנוּ כְּשֵׁם שֶׁעָשָׂה לִבְנֵי דוֹר הַמַּבּוּל.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְחַלְּקוּ בְּנֵי דוֹר הַפְּלָגָה לג׳ כִּתּוֹת אַחַת אוֹמֶרֶת נִבְנֶה מִגְדָּל מִן הָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ וְנֵשֵׁב בְּתוֹכוֹ כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מוֹשָׁבֵנוּ בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים, וְכַת שְׁנִיָּה אוֹמֶרֶת נִבְנֶה מִגְדָּל מִן הָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם, וְאֵין שֵׁם אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנֶּאֱמַר וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ (משפטים), וְכַת ג׳ אוֹמֶרֶת נִבְנֶה מִגְדָּל מִן הָאָרֶץ עַד לָרָקִיעַ וְנַחֲתוֹךְ שָׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת וְנַעֲשֶׂה מִלְחָמָה עִם הַקָּבָּ"ה וְלֹא נַנִּיחֶנוּ בִּמְקוֹמוֹ.

כַּת הָאוֹמֶרֶת נַעֲלֶה לָרְקִיעִים וְנֵשֵׁב שָׁם כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר וַיֵּרֶד יְיָ לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל (פרשת נח).

וְכַת הָאוֹמֶרֶת נַעֲלֶה וְנַעֲבוֹד שָׁם עֲבוֹדָה זָרָה עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר הָבָה נֵרְדָה וְנָבְלָה שָׁם שְׂפָתָם, וְכַת הָאוֹמֶרֶת נַעֲשֶׂה מִלְחָמָה עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר וַיָּפֶץ יְיָ אוֹתם מִשָּׁם (פרשת נח).

דָּבָר אַחֵר רֹאשׁ אֵין רֹאשׁ אֶלָּא נְבוּכַדְנֶצַּר, שֶׁנֶּאֱמַר אַנְתְּ הוּא רֵישָׁא דְדַהֲבָא (דניאל ב).

Another teaching: *Rosh,* [which means *head* or *beginning,*] refers to the kingdom of Babylon. As the verse states, "The beginning of his kingdom was Babylon" (*Exodus* 10:10).

Alternatively: *Rosh,* [which means *head,*] refers to illness and wounds. As the verse states, "Every head is ill. . ." (*Isaiah* 1:5).

Another teaching: *Rosh,* [which means *head,*] refers to Israel, which the Holy One, blessed be He, established as head of all of the nations. As the verse states, "Hashem made you the head. . ." (*Deuteronomy* 28:13).

Shin — ש

Shin. *Shin* [means *tooth*]. This refers to the teeth of the absolutely wicked, which in the future the Holy One, blessed be He, will break three times: once in this world, once in the days of the messiah and once in the world-to-come. Just as the letter *shin* has three prongs, so the Holy One, blessed be He, will break the teeth of the wicked three times. As the verse states, "Arise, Hashem, save me, my God, because You have struck all of my enemies on the cheek, You have broken the teeth of the wicked" (*Psalms* 3:8).

Moreover, in the future, in the days of the messiah, the teeth of those who illicitly consume the money of Israel will extend from their mouths 22 cubits, and all the people of the world will see and say, "What sin did these people commit that caused their teeth to emerge from their mouth like this?"

They will be answered, "This is because they consumed the money of Israel, who are as holy to God as *terumah* — [the portion of the grain that is sanctified and given to the cohen; if a non-cohen eats from it, he is liable to be divinely punished by death]. So too, whoever consumes the money of Israel is sentenced to destruction." As the verse states, "Holy is Israel to Hashem, the first of His grain; whoever consumes him is guilty; evil will come upon them" (*Jeremiah* 2:3).

דָּבָר אַחֵר רֹאשׁ אֵין רֹאשׁ אֶלָּא מַלְכוּת בָּבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בָּבֶל (פרשת נח).

דָּבָר אַחֵר רֹאשׁ אֵין רֹאשׁ אֶלָּא חֳלִי וּמַכָּה שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל רֹאשׁ לָחֳלִי וְגוֹ' (ישעיה א).

דָּבָר אַחֵר רֹאשׁ אֵין רֹאשׁ אֶלָּא יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתַן הַקָּבָּ"ה רֹאשׁ לְכָל הָאוּמוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר וּנְתָנְךָ יְיָ לְרֹאשׁ וְגוֹ' (פרשת תבא).

אות ש

שִׁי"ן זֶה שִׁנֵּיהֶם שֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים שֶׁעָתִיד הַקָּבָּ"ה לְשַׁבְּרָן שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, א' בְּעוֹלָם הַזֶּה וא' בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ, וא' לְעוֹלָם הַבָּא. שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהַשִּׁי"ן הַזֶּה יֶשׁ לוֹ ג' עֲנָפִין כַּךְ מְשַׁבֵּר הַקָּבָּ"ה שִׁנֵּיהֶם שֶׁל רְשָׁעִים ג' פְּעָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר קוּמָה יְיָ הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהַי כִּי הִכִּיתָ כָּל אוֹיְבַי לֶחִי שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ (תהלים ג).

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁעֲתִידִין שִׁנֵּיהֶם שֶׁל אוֹכְלִין מָמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ לִהְיוֹת יוֹצֵא מִפִּיהֶן כ"ב אַמּוֹת וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם רוֹאִין וְאוֹמְרִים מַה חָטְאוּ אֵלּוּ שֶׁכַּךְ יוֹצְאִין שִׁנֵּיהֶם מִפִּיהֶן.

מְשִׁיבִין וְאוֹמְרִים מִפְּנֵי שֶׁאָכְלוּ מָמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם קְדוֹשִׁים לַמָּקוֹם כִּתְרוּמָה, שֶׁכָּל הָאוֹכֵל מֵהֶם חַיָּיב כְּלָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר קוֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיְיָ רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל אֹכְלָיו יֶאְשָׁמוּ רָעָה תָּבֹא עֲלֵיהֶם (ירמיה כ).

And what does it mean that the Holy One, blessed be He, will break the teeth of the absolutely wicked three times? That teaches that the Holy One, blessed be He, will argue with the princes and troops in the supernal heavens and tell them, "My princes and My troops, look at these absolutely wicked people who stole from and robbed My children and consumed My nation."

The princes and troops answer, "Master of the world, You rule over Your world and over all of the work of Your hands that You created in the world. Since You rule over them, who in the world will tell You what to do?" As the verse states, "Inasmuch as the King's word is the rule, and who will tell Him what to do?" (*Ecclesiastes* 8:4).

The Holy One, blessed be, He, responds to them, "Therefore, you and I will first break their teeth and then remove them from the world. My troops, I have appointed you upon them in his world that you latch onto them and break their teeth and remove them from the world." As the verse states, "Destruction will come upon the wicked and the transgressors together. . ." (*Isaiah* 1:28). He tells the princes: "I appointed you upon them in the days of the messiah that you will latch onto them, break their teeth and remove them from the world." As the verse states, "May my pursuers be ashamed, and I will not be ashamed. May they be crushed, and I will not be crushed. Bring upon them a day of evil and with a second destruction break them" (*Jeremiah* 17:18). "And I Myself will also latch onto them [in the world to come] and break their teeth and remove them from the world." As the verse states, "Hashem broke the staff of the wicked. . ." (*Isaiah* 14:5). And how does He break their teeth in this world? We were taught that troops descend from the heavens and latch onto the wicked people one by one, break their teeth, and remove them and destroy

וְכֵיצַד מְשַׁבֵּר הַקָּבָּ"ה שִׁנֵּיהֶם שֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים ג׳ פְּעָמִים מְלַמֵּד שֶׁיַּחֲלֹק הַקָּבָּ"ה עִם שָׂרִים וּגְדוּדִים בִּשְׁמֵי מָרוֹם וְאוֹמֵר לָהֶם שָׂרַי וּגְדוּדַי הִסְתַּכְּלוּ בִּרְשָׁעִים גְּמוּרִים הַלָּלוּ שֶׁגָּזְלוּ וְחָמְסוּ אֶת בָּנַי וְאָכְלוּ אֶת עַמִּי.

מְשִׁיבִין שָׂרִים וּגְדוּדִים רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַתָּה שַׁלִּיט בְּעוֹלָמְךָ וְעַל כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ שֶׁבָּרָאתָ בָּעוֹלָם, דָּבָר שֶׁאַתָּה שִׁלְטוֹן בּוֹ מִי יֵשׁ בָּעוֹלָם שֶׁיֹּאמַר לְךָ מַה אַתָּה עוֹשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר כַּאֲשֶׁר דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן וּמִי יֹאמַר לְךָ מַה תַּעֲשֶׂה (קהלת ח).

מֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאוֹמֵר לָהֶם אִם כֵּן אֲנִי וְאַתֶּם נְשַׁבֵּר שִׁנֵּיהֶם בִּתְחִלָּה וְאַחַר כַּךְ נִטְלֵם מִן הָעוֹלָם, גְּדוּדַי אֲנִי הִפְקַדְתִּי אֶתְכֶם עֲלֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁתִּזָּקְקוּ אֶצְלָם וְתִשְׁבְּרוּ אֶת שִׁנֵּיהֶם וְתִטְלוּם מִן הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְשִׁבַּר פּוֹשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּיו וְגוֹ׳ (ישעיה א). לְשָׂרִים אוֹמֵר לָהֶם אֲנִי הִפְקַדְתִּי אֶתְכֶם עֲלֵיהֶם בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ שֶׁתִּזָּקְקוּ אֶצְלָם וְתִשְׁבְּרוּ אֶת שִׁנֵּיהֶם וְתִטְלוּם מִן הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר יֵבוֹשׁוּ רוֹדְפַי וְאַל אֵבוֹשָׁה אֲנִי יֵחַתּוּ הֵמָּה וְאַל אֵחַתָּה אָנִי הָבִיא עֲלֵיהֶם יוֹם רָעָה וּמִשְׁנֶה שִׁבָּרוֹן שָׁבְרֵם (יִרְמִיָּה יז), וְאַף אֲנִי בְּעַצְמִי אֶזְדַּקֵּק אֶצְלָם וַאֲשַׁבֵּר אֶת שִׁנֵּיהֶם וָאֶטְלֵם מִן הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר שִׁבַּר יְיָ מַטֵּה רְשָׁעִים וְגוֹ׳ (ישעיה יד), וְכֵיצַד מְשַׁבֵּר אֶת שִׁנֵּיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה מְלַמֵּד שֶׁיּוֹרְדִין גְּדוּדִין מִן הַשָּׁמַיִם וְנִזְקָקִים אֶחָד אֶחָד אֵצֶל כָּל רָשָׁע וְרָשָׁע וּמְשַׁבְּרִים

them. As the verse states, "The voice of Hashem breaks the cedars" (*Psalms* 29:5). That refers to the absolute wicked who are similar to cedars of Lebanon because of their pride. As the verse states, "I destroyed the Amorites from before them, whose height is as the height of the cedar . . . and I destroyed his fruit from above and his roots from below" (*Amos* 2:9). *His fruit* refers to the body, and *his roots* refers to the soul. And when the messiah comes to Israel, Michael and Gabriel will descend with him, along with the princes of the hosts and princes of the holy ones and mighty ones, and they will wage war against the absolutely wicked from 9:00 am until 3:00 pm and kill 190 million of the absolutely wicked among the nations of the world. As the verse states, "May the wicked be destroyed from the earth. . ." (*Psalms* 104:35).

When is the praise of the Holy One, blessed be He, expanded in the world? At the time that the wicked are destroyed from the earth. As the verse states, "With the destruction of the wicked is rejoicing" (*Proverbs* 11:10). And even in the world-to-come, the Holy One, blessed be He, descends from the heavens and exercises judgment against the wicked and breaks their teeth with a staff of coals and destroys them. As the verse states, "Striking nations with wrath, along with incessant blows" (*Isaiah* 14:6). And *wrath* refers to the day of the judgment of Gehennom. As the verse states, "A day of wrath is that day" (*Zephaniah* 1:15).

Alternatively: *Shin*. Its three prongs correspond to the three worlds that a person lives in: this world, the days of messiah and the world-to-come.

Another teaching: They correspond to the spirit, soul and body that a person depends on.

אֶת שִׁינֵיהֶם וְיִטְלוּם וִיכַלּוּם מִן הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר קוֹל יְיָ שׁוֹבֵר אֲרָזִים (תהלים כט) אֵלּוּ רְשָׁעִים גְּמוּרִים שֶׁהֵן דּוֹמִין בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּאַרְזֵי לְבָנוֹן מִפְּנֵי גַּאֲוָתָן שֶׁנֶּאֱמַר גַּם אֲנִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיכֶם אֲשֶׁר כְּגוֹבַהּ אֲרָזִים גָּבְהוֹ וְגוֹ׳ (עמוס ב) פִּרְיוֹ זֶה הַגּוּף וְשָׁרָשָׁיו זֶה נְשָׁמָה, וְכֵיוָן שֶׁבָּא מָשִׁיחַ לְיִשְׂרָאֵל יוֹרְדִין עִמּוֹ מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל שָׂרֵי צְבָאוֹת וְשָׂרֵי קְדוֹשִׁים וְאַדִּירִים וְעוֹשִׂין מִלְחָמָה עִם רְשָׁעִים גְּמוּרִים מִשָּׁלֹשׁ שָׁעוֹת עַד תֵּשַׁע שְׁעוֹת וְהוֹרְגִים תֵּשַׁע עָשָׂר אֲלָפִים רְבָבוֹת מֵרְשָׁעִים גְּמוּרִים שֶׁבְּאוּמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר יִתַּמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וְגוֹ׳ (תהלים קד).

אֵימָתַי שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה מְרֻבֶּה בָּעוֹלָם בִּזְמַן שֶׁיִּכְלוּ רְשָׁעִים מִן הָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה (משלי יא) וְאַף לְעוֹלָם הַבָּא יוֹרֵד הַקָּבָּ"ה מִן הַשָּׁמַיִם וְעוֹשֶׂה דִּין בָּרְשָׁעִים וּמְשַׁבֵּר אֶת שִׁינֵיהֶם בְּמַטֵּה שֶׁל גֶּחָלִים וּמְאַבְּדָן מִן הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר מַכֵּה עַמִּים בְּעֶבְרָה מַכַּת בִּלְתִּי סָרָה (ישעיה יד) וְאֵין עֶבְרָה אֶלָּא יוֹם דִּינָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא (צפניה א).

דָּבָר אַחֵר שי"ן שְׁלֹשָׁה עֲנָפִים שֶׁבּוֹ כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה עוֹלָמִים שֶׁאָדָם דָּר בָּהֶן, וְאֵלּוּ הֵן עוֹלָם הַזֶּה וִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, וְעוֹלָם הַבָּא.

דָּבָר אַחֵר כְּנֶגֶד רוּחַ וּנְשָׁמָה וְהַגּוּף שֶׁאָדָם תָּלוּי בָּהֶן.

Another teaching: They correspond to three types of holiness in the world: the holiness of the Holy One, blessed be He, the holiness of the Sabbath, and the holiness of the people of Israel.

The holiness of the Holy One, blessed be He is referred to in the verse, "You are holy" (*Psalms* 22:4).

The holiness of the Sabbath is referred to in the verse, "Guard the Sabbath because it is holy" (*Exodus* 31:14).

The holiness of the people of Israel is referred to in the verse, "Holy is Israel to Hashem, the first of His grain" (*Jeremiah* 1:3).

Tav — ת

Tav. Do not read *tav* but *ta'eiv* ("desire"). This refers to the desire experienced by creatures of flesh and blood, which desire everything every day.

Furthermore, a person's spirit painfully craves [to eventually be united with Hashem after death] saying, "Sustain me according to Your word" (*Psalms* 119:28) . As the verse states, "My soul is crushed from longing for Your judgments at all times" (*Psalms* 119:20).

And when these desires are found, a person passes away and leaves the world. As the verse states, "I would sleep, then it would be restful for me" (*Job* 3:12). A person sleeps a sweet sleep in the world-to-come and is only slightly and temporarily sated in this world so that he may live.

How is that? A creature of flesh and blood emerges naked from his mother's belly without a garment, without a covering, without shoes, without sandals, without a belt, without a jacket, without knowledge, without understanding, without counsel, without thought, without self-expression, without eloquence , without speech, without words, without Torah,

דָּבָר אַחֵר כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ קְדֻשׁוֹת שֶׁבָּעוֹלָם וְאֵלוּ הֵן, קְדוּשַׁת הַקָּבָּ"ה, קְדוּשַׁת שַׁבָּת, קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל.

קְדוּשַׁת הַקָּבָּ"ה שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה קָדוֹשׁ (תהלים כב) קְדוּשַׁת שַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא (פרשת תשא).

קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיְיָ רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ

אות ת

תָּי"ו אַל תִּקְרָא תָּי"ו אֶלָּא תָּאֵיו. זֶה תַּאֲוָתוֹ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה בְּכָל יוֹם בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּכָל דָּבָר, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנַּפְשׁוֹ דָּאֲבָה לְתָאֲבָה יְיָ קַיְּמֵנִי כִּדְבָרֶיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר גָּרְסָה נַפְשִׁי לְתַאֲוָה אֶל מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל עֵת (תהלים קיט).

וְכֵיוָן שֶׁמְּצָאָן נִפְטַר וְהוֹלֵךְ מִן הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר יָשַׁנְתִּי אָז יָנוּחַ לִי (איוב ג) שֶׁהוּא יָשֵׁן שֵׁינָה מְתוּקָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְאֵינוֹ שָׂבֵעַ בָּעוֹלָם הַזֶּה אֶלָּא מְעַט לְפִי שָׁעָה כְּדֵי שֶׁיִּחְיֶה.

כֵּיצַד. בַּשָּׂר וָדָם יוֹצֵא עֵרוֹם מִמְּעֵי אִמּוֹ בְּלֹא לְבוּשׁ בְּלֹא כְּסוּת בְּלֹא מִנְעָל בְּלֹא סַנְדָּל בְּלֹא חֲגוֹרָה בְּלֹא מְעִיל בְּלֹא דַעַת בְּלֹא בִּינָה בְּלֹא עֵצָה בְּלֹא מַחֲשָׁבָה בְּלֹא פִּתְחוֹן פֶּה, בְּלֹא מַעֲנֶה לָשׁוֹן בְּלֹא דִבּוּר בְּלֹא מִלּוּל, בְּלֹא תּוֹרָה

without wisdom, without power, without might, without feet that can walk, without being able to act, without mitzvot, without charity, without good deeds, without a wife, without sons, without a house, without fields, without vineyards, without servants, without maidservants, without silver, without gold, without precious stones, without pearls, without greatness, without pride, without wealth, without honor, without anything.

And when he leaves his mother's belly, every day his soul looks forward to and desires the ability for his tongue to communicate.

And when his tongue is able to communicate, he desires to walk with his feet.

And when he is able to walk with his feet, he desires wisdom and Torah and craftsmanship. He desires silver and gold and he wishes to take a wife along with wealth, possession, fields, vineyards, servants and maidservants, and prestige, honor, governance and everything that the Holy One, blessed be He, created in His world.

And when he attains them all, he passes away and leaves this world empty. As the verses state, "No man rules over the spirit to retain the spirit, and there is no ruler on the day of death" (*Ecclesiastes* 8:8), and, "The days of David to die approached" (*Kings* 1 2:1). The verse does not say, "the days of *King* David" but "the days of David," because there is no governance and sovereignty at the time of death. The death of the king is like the death of the poor person.

Regarding that hour, Job said, "Man is born to toil" (*Job* 5:7). I might not know if that means that he is born to toil in work or if he is born to toil in Torah. Therefore, the verse states, "I placed My words [of Torah] in your mouth and with the shadow of My hand I covered you [so that through the words of Torah you will] spread heaven, and to establish earth

בְּלֹא חָכְמָה בְּלֹא כֹחַ בְּלֹא גְבוּרָה בְּלֹא הֲלִיכוֹת רַגְלַיִם בְּלֹא עֲשִׂיַּית מַעֲשֶׂה בְּלֹא מִצְוָה בְּלֹא צְדָקָה בְּלֹא גְּמִילוּת חֲסָדִים בְּלֹא אִשָּׁה בְּלֹא בָּנִים בְּלֹא בַּיִת בְּלֹא שָׂדוֹת בְּלֹא כְּרָמִים בְּלֹא עֲבָדִים בְּלֹא שְׁפָחוֹת בְּלֹא כֶּסֶף בְּלֹא זָהָב בְּלֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת בְּלֹא מַרְגָּלִיּוֹת בְּלֹא גְדוּלָה בְּלֹא גַּאֲוָה בְּלֹא עוֹשֶׁר בְּלֹא כָּבוֹד בְּלֹא כְּלוּם.

וְכֵיוָן שֶׁיָּצָא מִמְּעֵי אִמּוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם נַפְשׁוֹ מְצַפָּה וּמִתְאַוָּה לְמַעֲנֶה לָשׁוֹן.

וְכֵיוָן שֶׁמָּצָא מַעֲנֶה לָשׁוֹן מִתְאַוֶּה לַהֲלִיכַת רַגְלַיִם.

וְכֵיוָן שֶׁמָּצָא הֲלִיכַת רַגְלַיִם מִתְאַוֶּה לְחָכְמָה וּלְתוֹרָה וְכֵן לְאֻמָּנוּת וְכֵן לְכֶסֶף וּלְזָהָב וְלִקַּח אִשָּׁה וּמִתְאַוֶּה לְעוֹשֶׁר וּנְכָסִים וּלְשָׂדוֹת וּכְרָמִים לַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וִיקָר וְכָבוֹד וְשַׁלְטָנוּת וּלְכָל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּבָּ"ה בְּעוֹלָמוֹ.

וְכֵיוָן שֶׁמָּצָא אֶת כּוּלָּן נִפְטָר וְהוֹלֵךְ מִן הָעוֹלָם כְּשֶׁהוּא רֵיקָן שֶׁנֶּאֱמַר אֵין אָדָם שַׁלִּיט בְּרוּחַ לִכְלוֹא אֶת הָרוּחַ וְאֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת (קהלת ח), וּכְתִיב וַיִּקְרְבוּ יְמֵי דָוִד לָמוּת (מלכים א ב) יְמֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא יְמֵי דָוִד לְפִי שֶׁאֵין שְׂרָרָה וּמַלְכוּת בִּשְׁעַת הַמִּיתָה כְּמוֹת מֶלֶךְ כֵּן מוֹת עָנִי.

וְעַל אוֹתָה שָׁעָה אָמַר אִיּוֹב אָדָם לֶעָמָל יוּלָּד (איוב ה) אֵינִי יוֹדֵעַ אִם לֶעָמָל מְלָאכָה יוּלַּד אִם לֶעָמָל תּוֹרָה יוּלַּד כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךָ לִנְטוֹעַ

and to say to Zion: You are My nation" (*Isaiah* 51:16). Certainly, this means that a person should toil in Torah, so that he will gain merit in it and inherit the life of the world-to-come. As the verse states, "The wise inherit honor, and fools take disgrace" (*Proverbs* 3:35). *The wise inherit honor* refers to the honor of the world-to-come. *And fools take disgrace* refers to the punishment of the wicked in Gehennom. As the verse states, "All of the toil of man is for his mouth, and is the appetite not yet sated?" (*Ecclesiastes* 6:7). *All of the toil of man is for his mouth* refers to this world. *And is the appetite not yet sated?* refers to the world-to-come. Thus, Rabbi Yitzchak reported that Rabbi Abba used to say: "The end of a man is to die, the end of a beast is to be slaughtered, and everything is destined for death. Fortunate is the person whose toil is in the Torah and who pleases his Maker and attains a good name and leaves the world with a good name. About him, the verse says, 'A [good] name is better than good oil, and the day of death than the day of one's birth' (*Ecclesiastes* 7:1)."

שָׁמַיִם וְלִיסֹד אָרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה (ישעיה נא) וַדַּאי לֶעָמָל תּוֹרָה כְּדֵי שֶׁתִּזְכֶּה בָּהּ וְתִירַשׁ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ וּכְסִילִים מֵרִים קָלוֹן (משלי ג) כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֲלוּ זֶה כָּבוֹד שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, וּכְסִילִים מֵרִים קָלוֹן זֶה פּוּרְעָנוּתָן שֶׁל רְשָׁעִים בְּגֵיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר כָּל עֲמַל אָדָם לְפִיהוּ וְגַם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמָּלֵא (קהלת ו) כָּל עֲמַל אָדָם לְפִיהוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְגַם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמָּלֵא לְעוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר ר׳ יִצְחָק מַרְגְּלָא בְּפוּמֵיהּ דר׳ אַבָּא לְמֵימָר סוֹף אָדָם לָמוּת סוֹף בְּהֵמָה לִשְׁחִיטָה וְהַכֹּל לְמִיתָה הֵן עוֹמְדִין אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁעָמְלוֹ בַּתּוֹרָה וְעוֹשֶׂה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ וְגָדֵל בְּשֵׁם טוֹב וְנִפְטָר בְּשֵׁם טוֹב מִן הָעוֹלָם עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר טוֹב שֵׁם מִשֶּׁמֶן טוֹב וְיוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ.

The Aleph Beit of Rebbi Akiva

(Second Version)

Rabbi Akiva said: These are the 22 letters with which the entire Torah was given to the tribes of Israel. These letters are carved with a pen of flame upon the awesome and majestic crown of the Holy One, blessed be He.

At the time that the Holy One, blessed be He, sought to create the world, all of them immediately descended and stood before Him. Each one told Him: "Create the world with me."

The Aleph Beit in Reverse Order

ת **יעמד, פטו לופפוע** *tav* came before the Holy One, blessed be He.

It told Him, "Master of the universe, create the world with Me, because it is with me that You will give the Torah, [which begins with the letter *tav*,] to Israel through Moses. As the verse states, 'Moses commanded us the Torah. . ." (*Deuteronomy* 34:4).

The Holy One, blessed be He, responded: "No, because in the future I will use you to inscribe an impression upon the foreheads of the groaning and sighing men so that they will not attain the messianic future."

As the verse states, "Hashem said to him: Pass through the midst of the city, through Jerusalem, and mark a *tav* upon the foreheads of the men who groan and sigh over all of the abominations that are performed in its midst" (*Ezekiel* 9:4). What does "mark a *tav*" mean? That teaches that when the Holy One, blessed be He, decreed the destruction of Jerusalem, He called the Angel of Death and told him, "First go to

אלפא ביתא דרבי עקיבא

(נוסח ב׳)

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא. אֵלּוּ כ״ב אוֹתִיּוֹת שֶׁבָּהֶן נִתְּנָה תּוֹרָה כּוּלָּה לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, וְהֵן חֲקוּקִין בְּעֵט שֶׁלַּהֶבֶת עַל כֶּתֶר נוֹרָא וְאָיוֹם שֶׁל הַקָּבָּ״ה.

וּבְשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ הַקָּבָּ״ה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם מִיַּד יָרְדוּ כּוּלָּם וְעָמְדוּ לִפְנֵי הַקָּבָּ״ה, זֶה אוֹמֵר לְפָנָיו בִּי תִּבְרָא אֶת הָעוֹלָם.

האלף בית בסדר הפוך

ת בִּתְחִלָּה נִכְנַס תָּי״ו לִפְנֵי הַקָּבָּ״ה.

וְאָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם שֶׁבִּי אַתָּה נוֹתֵן תּוֹרָה לִישְׂרָאֵל עַל יְדֵי מֹשֶׁה שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה וְגוֹ׳ (פרשת ברכה).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ״ה וְאָמַר לַאו מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי עָתִיד לַעֲשׂוֹת בְּךָ רוֹשֶׁם עַל מִצְחוֹת בַּאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים כְּדֵי לְאַבְּדָם מִן הָעוֹלָם לֶעָתִיד לָבֹא.

שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי עֲבוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלִָם וְהִתְוִיתָ תָּי״ו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ (יחזקאל ט) מַהוּ וְהִתְוִיתָ תָּי״ו, מְלַמֵּד שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁגָּזַר הַקָּבָּ״ה גְּזַר דִּין עַל יְרוּשָׁלִָם לְהַחֲרִיבָהּ קָרָא לוֹ לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת וְאָמַר לוֹ לַמַּלְאָךְ לֵךְ

Jerusalem and identify its righteous and its wicked individuals. Write a *tav* in ink upon the forehead of every righteous person there, [as the first letter of the word,] *tichyeh* — you will live. And write a *tav* in blood upon the forehead of every wicked person there, [as the first letter of the word,] *tamut* — you will die."

What makes the letter *tav* so special from among all the letters [that it marked the forehead of the righteous in order to save them? The answer is that it is the first letter in the word Torah.] This teaches that the Torah saves a person from all sorts of tribulations.

At that time, the trait of judgment stood before the Holy One, blessed be He, and told Him: "Master of the universe, inscribe a *tav* of blood even upon the foreheads of the righteous in Jerusalem in order to kill them and destroy them together with the wicked."

The Holy One, blessed be He, responded: "Why?"

It told Him: "Because they did not reprove and rebuke Your children. They did not tell them, 'Do not sin and do not do vile things, unseemly things, things unworthy of being done.'"

The Holy One, blessed be He, responded: "It is revealed and known to Me that even if the righteous people would have rebuked them, the wicked people would not have listened."

The trait of judgment replied: "Master of the universe, although the wicked people would not have listened, the righteous people should have rebuked them anyway."

Immediately, the Holy One, blessed be He, fell silent and viewed all of the righteous people of that generation in Jerusalem as though they were wicked. At that moment, six angels of destruction were sent against Jerusalem, and they eradicated the people within it. As the verse states, "Behold, six

בִּתְחִלָּה עַל יְרוּשָׁלַיִם וּבְחַר בְּתוֹכָהּ צַדִּיקִים וּרְשָׁעִים, וְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק שֶׁבְּתוֹכָהּ כְּתוֹב תָּי"ו שֶׁל דְּיוֹ עַל מִצְחוֹ תָּי"ו תִּחְיֶה כְּדֵי לְהַחֲיוֹת אוֹתָן, וְכָל רָשָׁע וְרָשָׁע שֶׁבְּתוֹכָהּ כְּתוֹב תָּי"ו שֶׁל דָּם עַל מִצְחוֹ תָּי"ו תָּמוּת.

וּמָה נִשְׁתַּנָּה תָּי"ו מִן הָאוֹתִיּוֹת כֻּלָּן לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַתּוֹרָה מַצֶּלֶת הָאָדָם מִכָּל מִינֵי פֻּרְעָנִיּוֹת.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עָמְדָה מִדַּת הַדִּין לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמְרָה לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַף הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּתוֹכָהּ כְּתוֹב עַל מִצְחָן תָּי"ו שֶׁל דָּם תָּי"ו תָּמוּת כְּדֵי לְאַבְּדָן בִּכְלָל הָרְשָׁעִים.

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לָהּ לָמָּה, אָמְרָה לְפָנָיו מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹכִיחוּ אֶת בָּנֶיךָ בְּדִבְרֵי תּוֹכֵחוֹת וְלֹא אָמְרוּ לָהֶן אַל תֶּחֱטָאוּ וְאַל תַּעֲשׂוּ דְּבָרִים מְכֹעָרִים דְּבָרִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים דְּבָרִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִם לַעֲשׂוֹת.

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לָהּ גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי שֶׁאִם הָיוּ מוֹכִיחִין אוֹתָן לֹא הָיוּ שׁוֹמְעִין לָהֶן.

הֵשִׁיבָה מִדַּת הַדִּין וְאָמְרָה לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ מְקַבְּלִין מֵהֶם הָיָה לָהֶם לְהוֹכִיחָם.

מִיַּד שָׁתַק הַקָּבָּ"ה וְחִשֵּׁב אֶת כָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר בִּירוּשָׁלַיִם כִּרְשָׁעִים, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִשְׁתַּלְּחוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם שִׁשָּׁה מַלְאֲכֵי חַבָּלָה וְחִבְּלוּ אוֹתָן בַּאֲנָשִׁים

men coming from the way of the upper gate, which is turned to the north, each man with his weapon in his hand, and one man amidst them clothed in linen with a scribe's tablet upon his loins, and they came and stood next to the copper altar" (*Ezekiel* 9:2).

Why specifically the north, as opposed to all of the other directions? That is because all of the evil winds that come to the world come only from the north. As the verse states, "Hashem said to me: From the north, misfortune will break forth upon all of the residents of the land" (*Jeremiah* 1:14).

Those six "men" who were sent to Jerusalem were Anger, Wrath, Fury, Destroyer, Breaker and Annihilator. And each one held a double-edged sword in his hand. As the verse states, "Each man with his weapon in his hand" (*Ezekiel* 9:2).

When the *tav* heard this from the mouth of the Holy One, blessed be He, it immediately left Him in dismay.

ש **שׁוּרָפ, פֶּטוּ לוּפְפוּע** *shin* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It told Him: "Master of the universe, create Your world with me, because Your name, [*shem*, which starts with the letter *shin*,] is alluded to by me. That name is the Tetragrammaton, as indicated by the verse, 'This is My name forever' (*Exodus* 3:15). Moreover, I am the first letter in the Divine name *Shaddai* (Almighty)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?" He said to it: "Because you are the first letter in the words *shav* (false) and *sheker* (deceit). And just as the letters of the word *sheker* have no feet — [no firm foundation, because in the letters used in a Torah scroll, the letters of the word *sheker* do not have a flat, wide base] — so you too have no feet, [no true foundation]. How will I create the world with a letter that has no feet?"

שֶׁבְּתוֹכָהּ שֶׁנֶּאֱמַר וְהִנֵּה שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים בָּאִים מִדֶּרֶךְ שַׁעַר הָעֶלְיוֹן מָפְנָה צָפוֹנָה וְאִישׁ כְּלִי מַפָּצוֹ בְיָדוֹ אִישׁ אֶחָד בְּתוֹכָם לָבוּשׁ הַבַּדִּים וְקֶסֶת הַסּוֹפֵר בְּמָתְנָיו וַיָּבֹאוּ וַיַּעַמְדוּ אֵצֶל מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת (יחזקאל ט).

וּמַה נִּשְׁתַּנָּה צָפוֹן יוֹתֵר מִכָּל הָרוּחוֹת מְלַמֵּד שֶׁכָּל הָרוּחוֹת הָרָעוֹת הַבָּאוֹת לָעוֹלָם אֵינָן בָּאוֹת אֶלָּא מִן הַצָּפוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ (ירמיה א).

וְאֵלּוּ הֵן ו׳ אֲנָשִׁים שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם, אַף וְחֵמָה וְקֶצֶף וּמַשְׁחִית וַמַשְׁמִיד וּמְכַלֶּה, וְכָל א׳ וא׳ חֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאִישׁ כְּלִי מַפָּצוֹ בְיָדוֹ (יחזקאל שם).

וְכֵיוָן שֶׁשָּׁמַע תָּי״ו הַדָּבָר הַזֶּה מִפִּי הַקָּבָּ״ה מִיָּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ש אַחַר כַּךְ נִכְנַס שִׁי״ן וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ״ה.

אָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי נִקְרָא שִׁמְךָ הַמְפוֹרָשׁ שֶׁנֶּאֱמַר זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם (שמות ג) וְעוֹד שֶׁאֲנִי תְּחִלַּת הַשֵּׁם הַנִּקְרָא שַׁדַּי.

הֵשִׁיב הַקָּבָּ״ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לְפָנָיו לָמָה, אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁשָּׁוְא וְשֶׁקֶר שְׁנֵיהֶם נִקְרָאִים בְּךָ, וְשֶׁקֶר אֵין לוֹ רַגְלַיִם אַף אַתָּ אֵין לְךָ רַגְלַיִם, אוֹת שֶׁאֵין לוֹ רַגְלַיִם אֵיךְ אֶבְרָא בוֹ אֶת הָעוֹלָם.

It immediately left Him in dismay.

ר שׁוּרפּ דב ו פטו לוּפפוּע *reish*.

It told Him: "Master of the universe, create the world with me, because [I am the first letter in the word *rosh* (head)]. I am used in the verse, 'The head of Your words is truth' (*Psalms* 119:160). In addition, I am the first letter in Your title, *Rachum* (Compassionate), and I am also the first letter of the word *refuah* (healing)."

The Holy One, blessed be he, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He told it: "Because in the future Israel will be subjugated to idolatry through you. As the verse states, 'Let us appoint a head and return to Egypt' (*Numbers* 14:4), and from the verse, 'The [idolatrous] image had a head of fine gold' (*Daniel* 2:32), we know that idolatry is called a "head." In addition, the letter *reish* is the first letter of the words *ra* (wicked) and *rasha* (wicked person).

It immediately left Him in dismay.

ק שׁוּרפּ, פטו לוּפפוּע *kuf* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said, "Master of the universe, create Your world with me, because in the messianic future people will proclaim before You the triple sanctification — [the word *kadosh*, holy, begins with the letter *kuf*]. As the verse states, 'One called to the other and said: Holy, holy, holy is the Lord of Hosts. . .' (*Isaiah* 6:3)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He told it: "Because through you curses will come into the world in the generation of the Flood. [*Kuf* is the first letter in

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ר אַחַר כַּךְ נִכְנַס רי"ש.

וְאָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם שֶׁבִּי נֶאֱמַר רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת (תהלים קיט), וְעוֹד שֶׁאֲנִי בִּתְחִלַּת שִׁמְךָ הַנִּקְרָא רַחוּם גַּם רְפוּאָה.

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה, אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבָּךְ עָתִיד יִשְׂרָאֵל לְהִשְׁתַּעְבֵּד לָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנֶּאֱמַר נִתְּנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרַיְמָה (פרשת שלח) וּמִנַּיִן שֶׁנִּקְרָא עֲבוֹדָה זָרָה רֹאשׁ שֶׁנֶּאֱמַר הוּא צַלְמָא רֵאשֵׁהּ דִּי דְהַב טָב (דניאל ב), וְעוֹד ר' רַע וּתְחִלַּת רָשָׁע.

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ק אַחַר כַּךְ נִכְנַס קו"ף וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה.

וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי קוֹרְאִין לְפָנֶיךָ לֶעָתִיד לָבֹא קְדוּשָׁה מְשֻׁלֶּשֶׁת שֶׁנֶּאֱמַר וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת וְגוֹ' (ישעיה ו).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ עֲתִידִין קְלָלוֹת לָבֹא בָּעוֹלָם בִּבְנֵי דּוֹר

the word *k'lalot* — curses.] As the verse states, 'He is light upon the face of the waters; their portion in the earth is cursed. . .' (*Job* 24:18)."

It immediately left Him in dismay.

צ שׁוּרפ, פטו לופפוע *tzadi* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said, "Master of the universe, create Your world with me, because in the future people will use me to speak of Your righteousness. [The first letter in the word *tzedakah*, righteousness, is *tzadi*.] As the verses state, 'Your righteousness is like the mighty mountains. . .' (*Psalms* 36:7), 'You are righteous, Hashem, and Your judgments are upright' (ibid. 119:137), 'Hashem is righteous, He loves [those who perform] righteousness. . .' (ibid. 11:7)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He told it: "Because in the future many troubles will come upon Israel through you. [The letter *tzadi* is the first letter in the word *tzarot* — troubles.] As the verses state, 'You showed me great and evil troubles. . .' (ibid. 71:20), 'Woe! for great is that day, with none like it, and it is a time of trouble for Jacob. . .' (*Jeremiah* 30:7), and 'From the west they will fear the name of Hashem, and from the rising of the sun His honor, for trouble will come like a river' (*Isaiah* 59:19)."

And when the *tzadi* heard this, it immediately left Him in dismay.

פ שׁוּרפ, פטו לופפוע *peh* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said, "Master of the universe, create your world with me, because it is through me that people call out to You. [The letter *peh* is the first letter in the word *peh* — mouth. Also, the Torah's commandments are called *pekudim* — ordinances — a

הַמַּבּוּל שֶׁנֶּאֱמַר קַל הוּא עַל פְּנֵי מַיִם תְּקֻלַּל חֶלְקָתָם בָּאָרֶץ וְגוֹ' (איוב כד) מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

צ אַחַר כַּךְ נִכְנַס צַדִּי"ק וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה.

וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי נֶאֱמָר לֶעָתִיד בְּכָל יוֹם צִדְקָתְךָ שֶׁנֶּאֱמַר צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל וְגוֹ' (תהלים קיט) צַדִּיק אַתָּה יְיָ וְיָשָׁר וְגוֹ' (שם) כִּי צַדִּיק יְיָ צְדָקוֹת אָהֵב וְגוֹ' (שם).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ עֲתִידִין לָבֹא צָרוֹת רַבּוֹת לִישְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר הִרְאִיתַנִי צָרוֹת רַבּוֹת וְגוֹ' (שם עא) וְאָמַר (ירמיה ל) הוֹי כִּי גָדוֹל הַיּוֹם הַהוּא וְגוֹ' מֵאֵין כָּמֹהוּ וְעֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וְגוֹ', וְאוֹמֵר וַיִּרְאוּ מִמַּעֲרָב אֶת שֵׁם יְיָ וּמִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ אֶת כְּבוֹדוֹ כִּי יָבֹא כַּנָּהָר צָר (ישעיה נט).

וְכֵיוָן שֶׁשָּׁמַע צַדִּיק הַדָּבָר הַזֶּה מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

פ אַחַר כַּךְ נִכְנַס פֶּ"ה וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה.

וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי קוֹרִין לְפָנֶיךָ פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב (תהלים יט)

word that begins with *peh* — as in the verse,] 'The ordinances of Hashem are upright, rejoicing the heart' (*Psalms* 19:9). They gladden the heart of man. And in addition, I am the first letter of [one of Your names, Redeemer] — *Podeh*."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because in the future Israel will expose themselves [*parua*, which starts with a *peh*] before idols with you. As the verse states, 'Moses saw that the people were exposed, because Aaron had exposed them to experience disgrace before their adversaries' (*Exodus* 32:25). And 'disgrace' is a reference to idolatry."

It immediately left Him in dismay.

ע **שורפ, פטו לופפוע** *ayin* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said: "Master of the universe, create Your world with me, because [the letter *ayin* is the first letter in the word *ayin* — eye.] And the verse states, 'The eyes of Hashem will rove throughout all the land' (*Zechariah* 4:10). That will take place [in the messianic era,] when 'whoever despised the day of small things' [will rejoice, and see how] 'the eyes of Hashem will rove throughout all the land' (ibid.)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because in the future adulterers will use you to await the evening to transgress with their lovers in secret. As the verse states, 'The eye of the adulterer awaits the evening. . .' (*Job* 24:15). But in the future I will carry out judgment against you. As the verse states, 'The eyes of the wicked will fail. . .' (ibid. 11:20)."

It immediately left Him in dismay.

שֶׁהֵן מְשַׂמְּחִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם, וְעוֹד שֶׁאֲנִי תְּחִלַּת שִׁמְךָ הַנִּקְרָא פּוֹדֶה.

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִפְרֹעַ עַצְמָן לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרוּעַ הוּא כִּי פְרָעֹה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם (פרשת תשא) וְאֵין שִׁמְצָה אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה.

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ע אַחַר כַּךְ נִכְנַס עַי"ן וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה.

וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי כָּתוּב עֵינֵי יְיָ הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים בְּכָל הָאָרֶץ (זכריה ד) וְאַתָּה עֵינֶיךָ בְּכָל הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי מִי בָז לְיוֹם קְטַנּוֹת וְגוֹ' עֵינֵי יְיָ הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים בְּכָל הָאָרֶץ (שם).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה, אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ עֲתִידִין מְנַאֲפִים לִשְׁמוֹר אֶת הַנֶּשֶׁף לַעֲבוֹר עֲבֵירָה בָהּ בַּסֵּתֶר שֶׁנֶּאֱמַר וְעֵין נוֹאֵף שָׁמְרָה נֶשֶׁף וְגוֹ' (איוב כד) וַאֲנִי עָתִיד לַעֲשׂוֹת בְּךָ דִּין שֶׁנֶּאֱמַר וְעֵינֵי רְשָׁעִים תִּכְלֶינָה וְגוֹ' (שם יא).

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ס Next, the letter *samech* came before the Holy One, blessed be He.

It said: "Master of the universe, create Your world with me, because [the first letter in the word *somech*, support, is a *samech*]. And You are 'the one who supports the fallen' (siddur). As the verse states, 'Hashem supports all those who fall. . .' (*Psalms* 145:14)."

The Holy One, blessed be He, responded and said to it: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because in the future My enemies will use you to turn My city into heaps, [*iyim*, which begins with the letter *ayin*]. As the verse states, 'They have made Jerusalem into heaps' (ibid. 79:1)." [editor's note: but this is ayin, not samech]

It immediately left Him in dismay.

נ **שורפ, פטו לופפוע** *nun* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said: "Master of the universe, create Your world with me, because in the future You will use me to give a soul [*neshamah*, the first letter of which is a *nun*] to people. And the soul is called a lamp [*ner*, the first letter of which is a *nun*]. As the verse states, 'Man's soul is Hashem's lamp' (*Proverbs* 20:27)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because in the [messianic] future I will use you to extinguish the lamps of the wicked. As the verse states, 'May the lamp of the wicked be extinguished' (*Job* 21:16). And not only that, but with you souls are incinerated in Gehennom. As the verse states, 'Because Tophteh [Gehennom] is set up from yesterday . . . the breath (*nishmat*) of Hashem is like a river of brimstone burning in it' (*Isaiah* 30:33)."

It immediately left Him in dismay.

ס אַחַר כַּךְ נִכְנַס סָמֶ"ךְ לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי נִקְרֵאתָ סוֹמֵךְ נוֹפְלִים שֶׁנֶּאֱמַר סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל הַנּוֹפְלִים וְגוֹ' (תהלים קמ"ה).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ עֲתִידִין אוֹיְבַי לָשׂוּם אֶת עִירִי לְעִיִּים שֶׁנֶּאֱמַר שָׂמוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם לְעִיִּים (שם ע"ט).

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

נ אַחַר כַּךְ נִכְנַס נו"ן וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי אַתָּה נוֹתֵן נְשָׁמָה לַבְּרִיּוֹת לֶעָתִיד, וְנִקְרֵאתָ נֵר שֶׁנֶּאֱמַר נֵר אֱלֹהִים נִשְׁמַת אָדָם (משלי כז).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ אֲנִי עָתִיד לְכַבּוֹת נֵרוֹתֵיהֶן שֶׁל רְשָׁעִים לֶעָתִיד לָבוֹא שֶׁנֶּאֱמַר נֵר רְשָׁעִים יִדְעָךְ (איוב כא) וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבְּךָ מִתְעַבְּרוֹת נִשְׁמוֹת לְגֵיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי עָרוּךְ מֵאָתְמוֹל תָּפְתֶּה וְגוֹ' (ישעיה ל).

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

מ **שׁוּרפ, פטו לוּפפוּע** *mem* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said: "Master of the universe, create Your world with me, because in the future people will use me to declare Your sovereignty [*malchut*, the first letter of which is *mem*]. And Your governance [*memshalah*, the first letter of which is *mem*] rules over all. As the verse states, 'Your kingdom is a kingdom of [all] worlds. . .' (*Psalms* 145:13). And *mem* is the first letter in God's title as King (*melech*)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because you will cause the messianic future to be a day of breaking [*mehumah*, the first letter of which is *mem*]. As the verse states, 'It is a day of breaking and trampling and confusion to Hashem. . .' (*Isaiah* 22:5)."

It immediately left Him in dismay.

ל **שׁוּרפ, פטו לוּפפוּע** *lamed* came before the Holy One, blessed be He.

It told Him: "Master of the universe, create Your world with me, because in the future You will use me to give Israel the tablets [*luchot*, the first letter of which is *lamed*] of the covenant and teach them the Ten Commandments. As the verse states 'The tablets were the work of God. . .' (*Exodus* 32:16)."

The Holy One, blessed be He, responded and said: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because in the future, through you they will be broken at the foot of the mountain and the Ten Commandments will fly up from them. As the verse states, 'I grasped the two tablets. . .' (*Deuteronomy* 9:17)."

It immediately left Him in dismay.

מ אַחַר כַּךְ נִכְנָס מֵ"ם וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי עֲתִידִין בָּאֵי הָעוֹלָם לוֹמַר מַלְכוּתְךָ וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בַּכֹּל שֶׁנֶּאֱמַר מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים וְגוֹ' (תהלים קמה) וּתְחִלַּת שִׁמְךָ שֶׁבִּי נִקְרָא מֶלֶךְ.

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ עָתִיד לָבֹא יוֹם מְהוּמָה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יוֹם מְהוּמָה וּמְבוּסָה וּמְבוּכָה לַיְיָ וְגוֹ' (ישעיה כב).

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ל אַחַר כַּךְ נִכְנָס לָמֶ"ד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי אַתָּה עָתִיד לָתֵת לְיִשְׂרָאֵל אֶת לוּחוֹת הַבְּרִית וּלְלַמְּדָן עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמַר וְהַלֻּחוֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים וְגוֹ' (פרשת תשא).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה, אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ עֲתִידִין (הֵם) לְהִשְׁתַּבֵּר תַּחַת הָהָר וְלִפְרֹחַ הַדְּבָרִים מֵהֶם שֶׁנֶּאֱמַר וָאֶתְפֹּשׂ בִּשְׁנֵי לוּחוֹת וְגוֹ' (פרשת עקב).

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

כ שׁוּרֵפ דב ו פטו לוּפפוּע *kaf*. At that time, when the *kaf* descended from the awesome crown [*keter*, the first letter of which is *kaf*] of the Holy One, blessed be He, there was a great commotion before Him.

It entered and stood before the throne of glory [throne is *kisei*, the first letter of which is *kaf*]. The throne was in an uproar, and the wheels of the chariot were seized by trembling.

The Holy One, blessed be He, addressed them: "Throne of glory and wheels of the chariot, why are you in such an uproar?"

They responded and said: "Because of the *kaf* that descended from our head and entered and stood within, because all of our honor [*kavod*, the first letter of which is *kaf*] and our value only comes about through it. As the verses state, 'The throne of honor exalted from the beginning. . .' (*Jeremiah* 17:12), 'They will tell the honor of Your sovereignty' (*Psalms* 145:11), 'May the honor of Hashem be forever' (ibid. 104:31), and 'The honor of Hashem shone upon you' (*Isaiah* 60:1)."

Immediately the Holy One, blessed be he, called to *kaf* and said to it: "What do you request?"

It told Him: "Master of the universe, I request that You create Your world with me, because I am used in reference to Your throne and Your crown, and because Your honor is in me.

"Your throne is alluded to in the verse, 'Your throne is established of old' (*Psalms* 93:2). Your crown is alluded to in the verse, 'Kings reign with me' (*Proverbs* 8:15). And Your honor is alluded to in the verse, 'All of the world is filled with His honor' (*Isaiah* 6:3)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

כ אַחַר כַּךְ נִכְנָס כָּ"ף וּבְאוֹתָה שָׁעָה רַעַשׁ גָּדוֹל הָיָה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה כְּשֶׁיָּרַד כָּ"ף מֵעַל כֶּתֶר נוֹרָא שֶׁל הַקָּבָּ"ה.

נִכְנָס וְעָמַד לִפְנֵי כִּסֵּא הַכָּבוֹד וְנִתְרַעֵשׁ הַכִּסֵּא וְגַלְגַּלֵּי מֶרְכָּבָה אָחֲזוּ רְעָדָה.

אָמַר לָהֶם הַקָּבָּ"ה כִּסֵּא הַכָּבוֹד וְגַלְגַּלֵּי הַמֶּרְכָּבָה מִפְּנֵי מַה אַתֶּם מַרְעִישִׁין.

הֵשִׁיבוּ וְאָמְרוּ מִפְּנֵי כָּ"ף שֶׁיָּרַד מֵעַל רֹאשֵׁינוּ וְנִכְנָס וְעָמַד לִפְנִים, שֶׁכָּל כְּבוֹדֵנוּ וִיקָרֵנוּ לֹא נִקְרָא אֶלָּא בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּסֵּא כָּבוֹד מֵרוֹם וְגוֹ' (ירמיה יז) וְאוֹמֵר כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ (תהלים קמה) וְאוֹמֵר יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם (שם כד) וְאוֹמֵר וּכְבוֹד יְיָ עָלַיִךְ זָרַח (ישעיה ס).

מִיַּד קָרָא הַקָּבָּ"ה לְכָ"ף וְאָמַר לוֹ מָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ.

אָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מְבַקֵּשׁ אֲנִי שֶׁתִּבְרָא בִּי עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי נִקְרָא כִּסְאֲךָ וְכִתְרְךָ, וּכְבוֹדְךָ בִּי.

כִּסְאֲךָ מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז (תהלים צג) כִּתְרְךָ מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ וְגוֹ' (משלי כא) כְּבוֹדְךָ מִנַּיִן שֶׁנֶּאֱמַר מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (ישעיה ו).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

He said to it: "Because in the future I will use you to strike together my hands [*kaf*, the first letter of which is *kaf*]. As the verse states, 'I too will clap My hands, one upon the other, until My fury is spent' (*Ezekiel* 21:22). Not only that, but you will cause the eyes of Israel to weep until their tears are spent [*kalu*, which begins with the letter *kaf*]. As the verse states, 'My eyes are spent with tears' (*Lamentations* 2:11). And will I create My world with you?"

When *kaf* heard this from the mouth of the Mighty One, it immediately left Him in dismay.

י **מה מורפ, פטו לופפוע** *yod* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said: "Master of the universe, create Your world with me, because I am used to begin Your names: 'Yah Havayah — [both Names begin with *yod*] — is the Rock of eternity' (*Isaiah* 26:4). And not only that, with me all of Your creatures in the world thank [*yodu*, which begins with *yod*] You every day. As the verse states, 'All of Your creatures thank You, Hashem. . .' (*Psalms* 145:10). And not only that, but I begin Your title, *Yachid* (Unique One)."

He told it: "No."

It asked Him: "Why?"

He told it: "Because in the future I will use you to create the [evil] inclination [*yetzer*, which begins with the letter *yod*], which misleads people. As the verse states, 'The inclination of the heart of the man is evil from his youth' (*Genesis* 8:21)."

It immediately left Him in dismay.

ט **שורפ, פטו לופפוע** *tet* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said: "Master of the universe, create Your world with

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ אֲנִי עָתִיד לְהַכּוֹת כַּפִּי אֶל כַּפִּי שֶׁנֶּאֱמַר וְגַם אֲנִי אַכֶּה כַּפִּי אֶל כַּפִּי וַהֲנִחֹתִי חֲמָתִי, וְלֹא עוֹד אֶלָּא בָּךְ יִכְלוּ בִּדְמָעוֹת עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר כָּלוּ בִּדְמָעוֹת עֵינַי (איכה ב) וַאֲנִי אֶבְרָא בָּךְ עוֹלָמִי.

וְכֵיוָן שֶׁשָּׁמַע כָּ"ף הַדָּבָר הַזֶּה מִפִּי הַגְּבוּרָה מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

י אַחַר כָּךְ נִכְנַס יו"ד וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי נִקְרֵאתָ יָה יְיָ צוּר עוֹלָמִים (ישעיה כו) וְלֹא עוֹד שֶׁבִּי יוֹדוּךָ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ בְּכָל יוֹם כָּל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר יוֹדוּךָ יְיָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וְגוֹ' (תהלים קמה) וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבִּי תְּחִלַּת שִׁמְךָ נִקְרָא יָחִיד.

אָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ אֲנִי עָתִיד לִבְרֹא יֵצֶר הָרַע שֶׁהוּא מַטְעֶה אֶת הַבְּרִיּוֹת בְּבָאֵי עוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו (פרשת בראשית).

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ט אַחַר כָּךְ נִכְנַס טֵי"ת וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי

me, because You use me to place the spirit of holiness in the mouths of those who fear You, so that they proclaim Your goodness [*tov*, beginning with the letter *tet*]. As the verse states, 'Hashem is good to all. . .' (*Psalms* 145:9). And not only that, but with me You have hidden away Your goodness for the righteous, to bequeath it to them in the messianic future. As the verse states, 'How vast is Your goodness that You have laid away. . .' (ibid. 31:20)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because in the future I will use you to call My nation unclean [*tamei*, beginning with the letter *tet*]. As the verse states, 'I am a man of unclean lips and amidst a people of unclean lips. . .' (*Isaiah* 6:5). And not only that, but in the future a leprous man will use you to call out, 'Unclean!' As the verse states, 'They called out to them: Depart, unclean ones!' (*Lamentations* 4:15)."

It immediately left Him in dismay.

ח **שׁוּרָפָ, פְּטוּ לוּפְפוּע** *chet* came before the Holy One, blessed be He.

It said: "Master of the universe, create Your world with me, because people will use me to speak of Your kindness [*chesed*, beginning with the letter *chet*], Hashem. As the verse states, 'He loves righteousness and justice; the kindness of Hashem fills the earth. . .' (ibid. 33). And with me You are called [gracious, *chanun*, which begins with the letter *chet*, as in the verse,] 'Compassionate and gracious is Hashem' (ibid. 145)."

The Holy One, blessed be He, responded it: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because in the future I use you to write the sin [*chatat*, which begins with the letter *chet*] of My nation with

אַתָּה נוֹתֵן רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּפִי יְרֵאֶיךָ לֵאמֹר לְפָנֶיךָ טוּבְךָ שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב יְיָ לַכֹּל וְגוֹ׳ (תהלים קמ"ה) וְלֹא עוֹד שֶׁבִּי צָפְנַת טוּבְךָ לְצַדִּיקִים לְהַנְחִיל לָהֶם לֶעָתִיד לָבֹא שֶׁנֶּאֱמַר מַה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ וְגוֹ׳ (שם לא).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ אֲנִי עָתִיד לִקְרֹא לְעַמִּי טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אִישׁ טְמֵא שְׂפָתָיִם אָנֹכִי וּבְתוֹךְ עַם טְמֵא שְׂפָתָיִם וְגוֹ׳ (ישעיה ו) וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבְּךָ עָתִיד אָדָם מְצֹרָע לִקְרָא טָמֵא שֶׁנֶּאֱמַר וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא (פרשת תזריע) וְאָמַר סוּרוּ טָמֵא קָרְאוּ לָמוֹ (איכה ד).

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ח אַחַר כַּךְ נִכְנָס חֵי"ת לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי יֹאמְרוּ חַסְדְּךָ יְיָ שֶׁנֶּאֱמַר אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד יְיָ מָלְאָה הָאָרֶץ וְגוֹ׳ (שם לג) וּבִי נִקְרֵאתָ רַחוּם וְחַנּוּן יְיָ (שם קמה).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ אֲנִי עָתִיד לִכְתּוֹב בְּעֵט שֶׁל בַּרְזֶל

a pen of iron. As the verse states, 'The sin of Judah is written with an iron pen, with a diamond point, engraved. . .' (*Jeremiah* 17:1)."

It immediately left Him in dismay.

ז **שׁוּרֵף, פָּטוּ לוּפְפוּע** *zayin* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said: "Master of the universe, create Your world with me, because with me Your remembrance [*zecher*, beginning with the letter *zayin*] is proclaimed to every generation. As the verse states, 'This is My remembrance forever. . .' (*Exodus* 3:15). And not only that, but You will use me in the future to make a remembrance of Your wonders."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He told it: "Because in the future you will cause people in the world to turn astray [*zenut*, beginning with the letter *zayin*]. As the verse states, 'The land goes astray from following Hashem" (*Hosea* 1:2). And not only that, but in the future you will be instrumental in having the Israelites turn astray after the daughters of Moab, in consequence of which 24,000 Israelites will fall. As the verses state, 'The nation began to turn astray. . .' (*Numbers* 25:1), and 'Those that died in the plague were 24,000' (ibid. 9). And how will I create the world with you?"

It immediately left Him in dismay.

ו **שׁוּרֵף, פָּטוּ לוּפְפוּע** *vav* came before the Holy One, blessed be He.

It said: "Master of the universe, create Your world with me, because with me people praise You, [as in the verse,] 'And [*ve-*, a prefix consisting of the letter *vav*] You are holy, You dwell in the midst of the praise of Israel' (*Psalms* 22:4)."

חַטַּאת עַמִּי שֶׁנֶּאֱמַר חַטַּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בַּרְזֶל בְּצִפֹּרֶן שָׁמִיר חֲרוּשָׁה וְגוֹ' (ירמיה טו).

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ז אַחַר כַּךְ נִכְנַס זַיִ"ן וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי נִקְרָא זִכְרֶךָ לְדוֹר וָדוֹר שֶׁנֶּאֱמַר זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם וְגוֹ' (פרשת שמות) וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבִּי עָתִיד לַעֲשׂוֹת זֵכֶר לְנִפְלְאוֹתָיו.

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ עָתִיד לָבֹא זְנוּת לְעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי זָנֹה תִּזְנֶה הָאָרֶץ מֵאַחֲרֵי יְיָ (הושע א) וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבְּךָ עָתִידִין יִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת לִבְנוֹת מוֹאָב וְיִפּוֹל מֵהֶם כ"ד אֶלֶף שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת וְגוֹ' (פרשת בלק) וְאוֹמֵר וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף (שם) וְהֵיאַךְ אֶבְרָא בָּךְ אֶת הָעוֹלָם.

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ו אַחַר כַּךְ נִכְנַס וָי"ו לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי אוֹמְרִים לְפָנֶיךָ בְּשֶׁבַח וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל (תהלים כב).

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because in the future I will use you to strike Israel with a mighty blow because of [their] lust. As the verse states, 'And [the prefix *vav*] Hashem struck the nation with a very mighty blow" (*Numbers* 11:13).

It immediately left Him in dismay.

ה שׁוּרפ, פטו לופפוע *hey* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said: "Master of the universe, create your world with me, because in the future Israel will use me to express thanksgiving [*hodiah*, beginning with the letter *hey*] and majesty [*hadarah*, beginning with the letter *hey*] before You. As the verse states, 'Thanksgiving [*hod*] and majesty [*hadar*] are before Him. . .' (I *Chronicles* 16:27). And in the future they will proclaim and express thanksgiving for Your might. As the verse states, 'Give thanks to Hashem, call out in His name. . .' (*Psalms* 105:1)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because in the future you will cause the great day of judgment, burning like a furnace, to come to the world. As the verse states, 'Behold the day [*hayom*, which begins with the prefix the, *ha*, consisting of the letter *hey*] is coming, burning like a furnace, and all of the insolent sinners will be. . .' (*Malachi* 3:19).

It immediately left Him in dismay.

ד שׁוּרפ, פטו לופפוע *dalet* came and stood before the Holy One, blessed be He.

It said: "Create Your world with me, because in the future people will use me to tell Your greatness to their generations

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי עֲתִיד לְהַכּוֹת בְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל אֹדוֹת הַתַּאֲוָה מַכָּה רַבָּה שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּךְ יְיָ בָּעָם מַכָּה רַבָּה מְאֹד (פרשת בהעלתך).

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ה אַחַר כַּךְ נִכְנַס הֵ"א וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לוֹמַר לְפָנֶיךָ הוֹדָיָה וַהֲדָרָה שֶׁנֶּאֱמַר הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו וְגו' (דברי הימים טז) וְהֵן עֲתִידִין לִקְרוֹת לְפָנֶיךָ וּלְהוֹדוֹת גְּבוּרָתְךָ שֶׁנֶּאֱמַר הוֹדוּ לַיְיָ קְרָאוּ בִשְׁמוֹ וְגו' (תהלים ק"ה).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ עָתִיד לָבֹא לָעוֹלָם יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל שֶׁהוּא בּוֹעֵר כַּתַּנּוּר שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בּוֹעֵר כְּתַנּוּר וְהָיוּ כָל זֵדִים וְגו' (סוף מלאכי).

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ד אַחַר כַּךְ נִכְנַס דָּלֶ"ת וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי עֲתִידִין בָּאֵי

[*dorot*, beginning with the letter *dalet*]. As the verse states, 'Generation to generation will praise Your deeds' (*Psalms* 145:4). And not only that, but with me Your word [*devarchah*, starting with the letter *dalet*] stands firm in heaven. As the verse states, 'Forever, Hashem, Your word stands firm in heaven' (ibid. 119:89)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He told it: "Because with you Israel will undergo judgment [*din*, beginning with the letter *dalet*]. As the verse states, 'If a matter eludes you in judgment. . .' (*Deuteronomy* 17:8)."

It immediately left Him in dismay.

ג שׁוּרָפ, פְּטוּ לוּפְפוּעַ *gimel* came before the Holy One, blessed be He.

It said to Him: "Master of the universe, create Your world with me, because with me Your greatness [*gedulah*, beginning with the letter *gimel*] and Your might [*gevurah*, beginning with the letter *gimel*] are proclaimed. As the verses state, 'Great is Hashem and much praised' (*Psalms* 145:3) and 'Who will tell the mighty deeds of Hashem?' (ibid. 106:2)."

The Holy One, blessed be He, responded: "No."

It asked Him: "Why?"

He said to it: "Because in the future I will use you to repay recompense [*gemul*] to 'the islands and the enemies' (cf. *Isaiah* 59:18). As the verse states, 'In keeping with their deeds, He shall accordingly repay' (*Isaiah* 59:18)."

And when *gimel* heard this, it left Him in dismay.

ב שׁוּרָפ, פְּטוּ לוּפְפוּעַ *beit* came before the Holy One, blessed be He.

It said to Him: "Master of the universe, create Your world with me, because with me those who come into the world

עוֹלָם לְסַפֵּר גְּדֻלָּתְךָ לְדוֹרוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ (תהלים קמ"ה) וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבִּי דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם שֶׁנֶּאֱמַר לְעוֹלָם יְיָ דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם (שם קיט).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ נִדּוֹנִין יִשְׂרָאֵל בֵּין דִּין לְדִין בֵּין מִשְׁפָּט לְמִשְׁפָּט שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָבָר לַמִּשְׁפָּט וְגוֹ'.

מִיַּד יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ג אַחַר כָּךְ נִכְנַס גִּימֶ"ל לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי אָמוּר גְּדֻלָּתְךָ וּגְבוּרָתֶךָ שֶׁנֶּאֱמַר גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד (תהלים קמה) וְאוֹמֵר מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ (שם קו).

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ לָאו.

אָמַר לוֹ לָמָה.

אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁבְּךָ עָתִיד אֲנִי לְשַׁלֵּם גְּמוּל לָאִיִּים וּלְאוֹיְבִים שֶׁנֶּאֱמַר כְּעַל גְּמוּלוֹת כְּעַל יְשַׁלֵּם וְכֵיוָן שֶׁשָּׁמַע גִּימֶ"ל הַדָּבָר יָצָא מִלְּפָנָיו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ.

ב אַחַר כָּךְ נִכְנַס בֵּי"ת לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתִּבְרָא בִּי אֶת עוֹלָמְךָ שֶׁבִּי

praise You every day. As the verses state, 'Blessed [*baruch*, beginning with the letter *beit*] is Hashem forever, amen and amen. . .' (*Psalms* 89:53), 'Bless Hashem His angels. . .' and 'Bless Hashem, all of His hosts, His ministers. . .' (ibid. 103:21). And in the future, all generations of the world will say before You, 'Blessed is Hashem God, the God of Israel' (ibid. 72:18). And the verse states, 'Blessed is His glorious name forever, and His glory will fill. . .' (ibid. 19)."

Immediately the Holy One, blessed be He, accepted its request and told it, "Yes."

He told it, "Blessed is the one who comes in the name of Hashem" (*Psalms* 108:26). And He created His world with *beit*. As the verse states, "In the beginning [*Bereishit*, which begins with *beit*] God created."

א תטומ*alef* heard about this and saw that the Holy One, blessed be He, had decided to create the world with *beit*, it stood off to the side and remained silent until the Holy One, blessed be He, called to it and told it: "*Alef*, *alef*, why do you remain silent and do not say anything to Me?"

It said to Him: "Master of the universe, it is because all of the letters have a large numerical value, but I have a small numerical value.

"*Beit* is two, *gimel* is three, *dalet* is four, and *hey* is five, whereas I am one."

The Holy One, blessed be He, replied: "*Alef*, do not be upset, because you are the head of them all, like a king. I am one [*echad*, which begins with the letter *alef*], you are one and the Torah is one. And in the future I will use you to give the Torah to Israel My nation, which is called one. As the verse states, 'I [*Anochi*, which begins with the letter *alef*] am Hashem your God' (*Exodus* 20:1). *Anochi* is the first word of all of the Ten Commandments, and *alef* is the first of all of the letters."

מְשַׁבְּחִין לְפָנֶיךָ בָּאֵי עוֹלָם בְּכָל יוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן וְגוֹ׳ (תהלים פט) בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו וְגוֹ׳ וְאוֹמֵר בָּרְכוּ יְיָ כָּל צְבָאָיו וּמַעֲשָׂיו וְגוֹ׳ (שם קג) וַעֲתִידִין כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם לוֹמַר לְפָנֶיךָ בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (שם עב) וְאוֹמֵר וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְּבוֹדוֹ וְגוֹ׳ (שם).

מִיַּד קִבֵּל הַקָּבָּ"ה מִמֶּנּוּ וְאָמַר לוֹ הֵן.

וְאָמַר לוֹ בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ וּבָרָא בוֹ אֶת עוֹלָמוֹ בְּבֵי"ת שֶׁנֶּאֱמַר בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים.

א אָלֶ"ף כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע הַדָּבָר וְרָאָה שֶׁהַקָּבָּ"ה בִּקֵּשׁ לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּבֵי"ת עָמַד לוֹ לְצַד אַחֵר וְשָׁתַק עַד שֶׁקָּרָא לוֹ הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ אָלֶ"ף אָלֶ"ף מִפְּנֵי מַה אַתָּה שׁוֹתֵק וְאִי אַתָּה אוֹמֵר לִי כְּלוּם.

אָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת כּוּלָּן בְּמִנְיָן מְרוּבֶּה מִתְחַשְּׁבִין וַאֲנִי בְּמִנְיָן מוּעָט.

בֵּי"ת בִּשְׁנַיִם גִּימֶ"ל בִּשְׁלֹשָׁה דָּלֶ"ת בְּאַרְבַּע הֵ"א בַּחֲמִשָּׁה וַאֲנִי בְּאֶחָד.

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ אָלֶ"ף אַל תִּתְעַצֵּב שֶׁאַתָּה רֹאשׁ לְכֻלָּן כְּמֶלֶךְ, אֲנִי אֶחָד וְאַתָּה אֶחָד וְתוֹרָה אַחַת וְאַתָּה שֶׁעֲתִיד אֲנִי לִיתֵּן תּוֹרָה בְּךָ לִישְׂרָאֵל עַמִּי שֶׁנִּקְרָא אֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ, אָנֹכִי רֹאשׁ לְכָל הַדִּבְּרוֹת וְאָלֶ"ף רֹאשׁ לְכָל הָאוֹתִיּוֹת.

And from where do we see that the Holy One, blessed be He, is called one? The verse states, "Hashem, our God, Hashem is one" (*Deuteronomy* 6:4). And from where do we know that the Torah is called one? As the verse states, "You will have one Torah" (*Numbers* 15:29). And how do we know that Israel is called one? The verse states, "Who is like Your nation Israel, one people in the land?" (II *Samuel* 7:23). And from where do we know that *alef* is called *echad*? As the verse states, "How can one [person] pursue 1,000 and two put 10,000 to flight?" (*Deuteronomy* 32:30). [The Hebrew word for thousand, *elef*, is spelled like *alef*, and the verse states, *echad elef*, implying that *echad* is equal to *elef*.]

The Aleph Beit in Normal Order

א *Alef*. Why is the long "arm" of the *alef* on a diagonal?

And why does the *alef* have two "feet" — the extensions at the upper right and lower left — like those of a human being? It has two feet because it is the first letter in the word *emet* — truth — and truth has "feet" (a solid foundation upon which to stand), whereas falsehood does not.

Therefore, all of the letters of the word *emet* have horizontal feet upon which to stand firmly (אמת), whereas those of *sheker* — falsehood — do not. Instead, all of the letters of *sheker* stand precariously upon points (שקר).

And why is the arm of the *alef* on a diagonal? That is because it testifies about itself, as though it is waving back and forth to draw attention to itself, before the Holy One, blessed be He, and He is true forever. As the verse states, "The truth of Hashem is forever" (*Psalms* 117:2).

ב *Beit*. Why is the opening on the left of the *beit* turned toward the next letter, *gimel*, as the right side of *gimel* tends back toward the *beit*? That is because *beit* is like a house — *bayit* — whose doors are opened to all.

וּמִנַּיִן שֶׁהַקָּבָּ"ה נִקְרָא אֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד (פרשת ואתחנן) וּמִנַּיִן שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָא אַחַת שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְגוֹ' (במדבר טו כט) וּמִנַּיִן שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא אֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר מִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ (שמואל ב ז) וּמִנַּיִן שֶׁאָלֶף נִקְרָא אֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנוּסוּ רְבָבָה (פרשת האזינו).

האלף בית בסדר ישר

א וּמִפְּנֵי מַה יָדוֹ שֶׁל אָלֶ"ף זָקוּף מִצִּדּוֹ וְיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי רַגְלַיִם כִּבְנֵי אָדָם מִפְּנֵי שֶׁכָּתוּב בּוֹ אֱמֶת וֶאֱמֶת יֵשׁ לוֹ רַגְלַיִם וְשֶׁקֶר אֵין לוֹ רַגְלַיִם.

לְפִיכָךְ כָּל אוֹתִיּוֹת שֶׁל אֱמֶת יֵשׁ לָהֶם רַגְלַיִם וְשֶׁל שֶׁקֶר אֵין לָהֶם רַגְלַיִם, שֶׁכָּל אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֶׁקֶר עוֹמְדוֹת עַל חוּדָן.

וּמִפְּנֵי מַה יָדוֹ שֶׁל אָלֶף זָקוּף מִצִּדּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵעִיד בּוֹ וּמֵנִיף בּוֹ לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה שֶׁהוּא אֱמֶת לְעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וֶאֱמֶת יְיָ לְעוֹלָם (תהלים קיז).

ב בֵּי"ת מִפְּנֵי מַה פָּנָיו כְּלַפֵּי גִימֶ"ל וּפָנָיו שֶׁל גִימֶ"ל כְּלַפֵּי בֵּי"ת, מִפְּנֵי שֶׁבֵּי"ת דּוֹמֶה לְבַיִת שֶׁדְּלָתָיו פְּתוּחִין לַכֹּל.

ג *Gimel*. *Gimel* is like a man who grants — *gomel* — kindness. When he sees a poor person at the entrance of his house, he goes in to bring him food or money.

And why is the "foot" of the *gimel* (its lower leftward extension) turned toward the *dalet*? That is because it engages in all of its actions solely in order to bestow kindness upon the poor — *dal*.

ד *Dalet*. Why does *dalet* look like a staff with its face turned forward, toward the *hey*? That is because a person who is poor — *dal* — looks only for the benefits of this world, which was created with the letter *hey*. The verse states, "These are the generations of the heavens and the earth when they were created — *b'hibaram*" (*Genesis* 2:4), and the Sages teach: "Do not read *b'hibaram* but *behei baram* — 'God created all things with the letter *hey*.'"

And why was the world created with the letter *hey*? That is because the letter *hey* has the shape of an exedra — a courtyard surrounded on three sides by a portico. And this world too is similar to an exedra, in that if a person chooses to be unworthy of it, the way is open before him to go where he wishes.

ה מה קטש הגוז פטוח *hey* have two openings — one large and one small? That is because if a person intends to be wicked and leave the realm of goodness, he leaves easily through the large opening. But if a person wants to repent and enter goodness, he must enter through the small opening — meaning that it is difficult to repent.

ו *Vav*. The *vav* is upright, like a rod, with its face turned toward the *zayin*. The *zayin* indicates the wicked person, because it is the first letter in the word *zenut*, which means going astray. Thus, the Holy One, blessed be He, indicates in the alphabet that in the future He will strike the wicked with a fiery rod, exercising the judgment of Gehennom, until their

ג גִּימֶ"ל דּוֹמֶה לְגֶבֶר שֶׁגּוֹמֵל חֲסָדִים שֶׁרֹאֶה אֶת הֶעָנִי עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ וְנִכְנָס לְהוֹצִיא לוֹ מִתּוֹכוֹ מָזוֹן אוֹ פְּרוּטוֹת לִיתֵּן לָעָנִי.

וּמִפְּנֵי מַה רַגְלוֹ שֶׁל גִּימֶ"ל כְּלַפֵּי דָּלֶ"ת מִפְּנֵי שֶׁכָּל גְּמִילוּת חֲסָדִים אֵינָהּ אֶלָּא לְדַלִּים.

ד דָּלֶ"ת מִפְּנֵי מַה דּוֹמֶה לְמַקֵּל וּפָנָיו כְּלַפֵּי הֵ"י, מִפְּנֵי שֶׁאָדָם דָּל אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל אֶלָּא לְטוֹבָתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁנִּבְרָא בְּהֵ"י שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם (פרשת בראשית) אַל תְּהִי קוֹרֵא בְּהִבָּרְאָם אֶלָּא בְּהֵ"י בְּרָאָם.

וּמִפְּנֵי מַה נִּבְרָא בְּהֵ"י מִפְּנֵי שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְאַכְסַדְרָה וְהָעוֹלָם הַזֶּה דּוֹמֶה לְאַכְסַדְרָה שֶׁכָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת מֵעוֹלָמוֹ פֶּתַח פָּתוּחַ לְפָנָיו.

ה הֵ"י וּמִפְּנֵי מַה יֵּשׁ לְהֵ"י שְׁנֵי פְּתָחִים אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן מִפְּנֵי שֶׁאִם בָּא לְהַרְשִׁיעַ וְלָצֵאת יוֹצֵא בְּפֶתַח גָּדוֹל, וְאִם בָּא לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וּלְהִכָּנֵס נִכְנָס בְּפֶתַח קָטָן, קָשֶׁה עָלָיו לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.

ו וָא"ו מִפְּנֵי מַה זָקוּף וְעוֹמֵד וּפָנָיו כְּלַפֵּי זַיִ"ן וְהוּא דּוֹמֶה לְמַטֶּה, מִפְּנֵי שֶׁרָמַז הַקָּבָּ"ה בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁהוּא עָתִיד לְהַכּוֹת אֶת הָרְשָׁעִים בְּמַטֶּה שֶׁל אֵשׁ בְּדִינָה שֶׁל

voices will be heard crying from Gehennom, "Woe, woe (*vai*, the first letter of which is *vav*)!" As the verse states, "Woe to the wicked [who does] evil. . ." (*Isaiah* 3:11).

ז *Zayin*. Why is one of the *zayin's* "crowns" — ornamentations — turned back toward the *vav* and another crown turned forward toward the *chet*? That is because if a man seeks to be intimate with a woman who is not his wife, he turns one eye toward the goal of straying after his evil inclination in order to transgress and sin, and he turns his other eye to looking around for possible witnesses who, if they saw him, would say of him, "Woe, woe (*vai*, the first letter of which is *vav*), so-and-so went with a prostitute (*zonah*, the first letter of which is *zayin*)!"

But he does not know that the One Who sits concealed in heaven turns His face to him. As the verse states, "The eye of the adulterer awaits the evening," thinking that no one will see him then (*Job* 24:15).

ח *Chet*. Why doesn't the *chet* have a crown? That is because everyone whose words are ugly and who sins (*choteh*, the first letter of which is *chet*) receives no praise in this world and no good name, but shame, dishonor, opprobrium and disgrace.

ט *Tet*. The "hand" of the *tet* hides within it, even as its head stands upright and wears a crown (because of the good — *tov*, the first letter of which is *tet* — that it performs). Its hand is hidden to indicate that whoever performs deeds that are good and charitable, acts kindly and gives charity to the poor should do so secretly.

גֵיהִנֹּם עַד שֶׁנִּשְׁמָע קוֹל הָרְשָׁעִים קוֹל וַי וַי מִתּוֹךְ גֵיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר אוֹי לָרָשָׁע רַע וְגוֹ׳ (ישעיה ג).

ז זַיי"ן מִפְּנֵי מַה יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי תַגִּין אֶחָד כְּלַפֵּי וָא"ו וְאֶחָד כְּלַפֵּי חֵ"ת מִפְּנֵי שֶׁכָּל אָדָם שֶׁמְּבַקֵּשׁ לֵילֵךְ אֵצֶל אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ לָבֹא עָלֶיהָ עֵינָיו אֶחָד כְּלַפֵּי חֵטְא וְעַבֵּירָה לִטְעוֹת אַחַר יִצְרוֹ, לְפִיכָךְ הָאַחַת כְּלַפֵּי ח׳ וְעֵינוֹ אַחַת כְּלַפֵּי בָּשָׂר וָדָם שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ (נֶפֶשׁ אַחֵר שֶׁהֵן דּוֹמִין לְעֵץ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה) שֶׁמָּא יֵרָאוּ אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם וְיֹאמְרוּ עָלָיו וַי וַי הָלַךְ פְּלוֹנִי אֵצֶל זוֹנָה.

וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׁמִי שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּסִתְרֵי שָׁמַיִם מֵשִׂים פָּנִים בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְעֵין נֹאֵף שָׁמְרָה נָשֶׁף (איוב כד) לְפִיכָךְ הָאֶחָד כְּלַפֵּי וָא"ו, (הגה"ה וְהַקָּרוֹב אֵלָיו מִקִּיר תִּזְעָק וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה (חבקוק ב) עד כאן ההגה"ה).

ח חֵי"ת מִפְּנֵי מַה אֵין לוֹ כֶּתֶר מִפְּנֵי שֶׁכָּל מִי שֶׁדְּבָרָיו מְכֹעָרִים וְחוֹטֵא (יֵשׁ לוֹ גְנַאי וּבֹשֶׁת פָּנִים) וְאֵין לוֹ שֶׁבַח בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא שֵׁם טוֹב אֶלָּא גְנַאי וְחֶרְפָּה וּכְלִימָה וּבֹשֶׁת פָּנִים.

ט טֵי"ת מִפְּנֵי מַה יָדוֹ טָמוּן לְתוֹכוֹ וְרֹאשׁוֹ זָקוּף וְיֵשׁ לוֹ כֶּתֶר מִפְּנֵי שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים וּצְדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְנוֹתֵן צְדָקָה לָעֲנִיִּים צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה עוֹשֶׂה אֶלָּא בַּסֵּתֶר.

When a person gives charity in secret, he pushes away *Af*, the angel of death, from himself and from his family. As the verse states, "A gift in secret will appease wrath (*af*), and bribery in the pocket [will even appease] strong wrath" (*Proverbs* 21:14).

י *Yod*. Why is the *yod* the smallest of all the letters? That is because whoever diminishes himself in this world and is completely humble attains the merit of inheriting the life of the world-to-come, which was created with a *yod*. As the verse states "Yah Havayah is the Rock of eternity" (*Isaiah* 26:4; both Names of God used here begin with the letter *yod*).

This world was created with the letter *hey*, and the world-to-come was created with the letter *yod*. Why was the world-to-come created with *yod*? That is because the righteous, the children of the world-to-come, are small in number. And why is the crown of the *yod* turned forward, indicating the future? That is because every righteous person is given future reward in keeping with his deeds, and his righteousness goes before him (leading him to a good future). As the verse states, Your righteousness will go before you (*Isaiah* 58:8).

כ ך *Kaf*. Why does the *kaf* look like a cup (*kos*, the first letter of which is *kaf*), and why is its face turned forward toward the *lamed*? That is because the word *kos* is very similar to the Hebrew for throne (*kisei*, the first letter of which is *kaf*). And a royal throne is only made for a king to sit upon (and the king is represented by the *lamed*).

ל *Lamed*. Why is the *lamed* taller than all of the other letters? That is because it is in the middle of the 22 letters and similar to a king who sits upon the throne of glory, with the kingdom before him. The *kaf* before it is the throne of glory and the *mem* after it is sovereignty (*malchut*, the first letter of which is *mem*). And it is the choicest of them all, like a king.

שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן צְדָקָה בַּסֵּתֶר כּוֹפֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת מִמֶּנּוּ וּמֵאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ שֶׁנִּקְרָא אַף שֶׁנֶּאֱמַר מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְּפֶה וְשֹׁחַד בְּחֵיק חֵמָה עַזָּה (משלי כא).

י יו"ד מִפְּנֵי מַה הוּא קָטָן מִכָּל הָאוֹתִיּוֹת מִפְּנֵי שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא מַקְטִין עַצְמוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאֵין בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ זוֹכֶה וְנוֹחֵל חַיֵּי עוֹלָם הַבָּא שֶׁנִּבְרָא בְּיו"ד שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בְיָהּ יְיָ צוּר עוֹלָמִים. (ישעיה כו)

בְּהֵ"י נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה בְּיו"ד נִבְרָא עוֹלָם הַבָּא, מִפְּנֵי מַה נִבְרָא עוֹלָם הַבָּא בְּיו"ד מִפְּנֵי שֶׁצַּדִּיקִים בְּנֵי הָעוֹלָם הַבָּא מוּעָטִים, וּמִפְּנֵי מַה תַּגּוֹ שֶׁל יו"ד כְּלַפֵּי פָּנָיו מִפְּנֵי שֶׁכָּל צַדִּיק וְצַדִּיק נוֹתְנִין לוֹ שָׂכָר לְפִי מַעֲשָׂיו. וְצִדְקָתוֹ הוֹלֶכֶת לְפָנָיו שֶׁנֶּאֱמַר וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ (ישעיה נח).

כ ך כָּ"ף מִפְּנֵי מַה דּוֹמֶה לְכִיס וּפָנָיו כְּלַפֵּי לָמֶ"ד מִפְּנֵי שֶׁכּוֹס וְכִסֵּא לָשׁוֹן אֶחָד הוּא וְכָל כִּסֵּא מַלְכוּת אֵינוֹ מְתוּקָן אֶלָּא לְמְלָכִים לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן.

ל לָמֶ"ד מִפְּנֵי מַה גָּבוֹהַּ מִכָּל הָאוֹתִיּוֹת מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע כ"ב אוֹתִיּוֹת וְדוֹמֶה לְמֶלֶךְ שֶׁיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּמַלְכוּת לְפָנָיו, כָּ"ף שֶׁאַחֲרָיו זֶה כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּמֵ"ם שֶׁהוּא מִלְּפָנָיו זֶה מַלְכוּת, וְהוּא מֻבְחָר שֶׁבְּכוּלָּם כְּמֶלֶךְ.

מ ם *Mem*. There is an open *mem* (the standard *mem*) and a closed *mem* (at the end of a word), just as the King is both revealed and concealed.

Regarding the open *mem*: why is its head low, turned humbly to the ground, and its hand upright, pointing upward? That is because it is pointing with a finger toward the King of the world (*melech*, the first letter of which is *mem*), to Whom sovereignty belongs. As the verse states, "Sovereignty is Hashem's" (*Psalms* 22:29). Its gesture indicates that, as David said, "Everything is from You. . ." (I *Chronicles* 29:14).

Regarding the closed *mem*, that indicates that no one knows the King's place.

נ ן *Nun*. Why is the leg of the *nun* behind it and its face toward the *mem*? That is because it appears like a person who is fallen (*nofeil*, the first letter of which is *nun*) and begging the King (*melech*, the first letter of which is *mem*) to raise him up. As the verses state, "The maiden of Israel has fallen and will not continue to rise, she is spread out on her soil, there is no one to lift her" (*Amos* 5:2), and "On that day, I will raise the fallen booth of David. . ." (ibid. 9:11)

There are two forms of the letter *nun*: the low *nun* at the end of a word and the upright, standard *nun*. This indicates faithfulness (*ne'eman*, the first letter of which is *nun*) while sitting or standing, faithfulness in passing decrees and faithfulness in carrying them out.

ס *Samech*. Why is the *samech* closed and not open? That is because when the people of Israel do the will of the Holy One, blessed be He, the Shechinah surrounds (*sovev*, the first letter of which is *samech*) them like a wall on their four sides.

Neither they nor their children are exchanged for any other nation. As the verses state, "God chose Jacob for Himself, Israel for His treasure" (*Psalms* 135:4), and "Hashem's portion is His nation" (*Deuteronomy* 32:9).

מ ם מֵ"ם פָּתוּחַ וּמֵ"ם סָתוּם, מֶלֶךְ פּוֹתֵחַ וּמֶלֶךְ סוֹתֵם.

מֵ"ם פָּתוּחַ מִפְּנֵי מַה רֹאשׁוֹ נָמוּךְ כְּלַפֵּי קַרְקַע וְיָדוֹ זָקוּף כְּלַפֵּי מַעְלָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְאֶה בְּאֶצְבַּע כְּלַפֵּי מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁהַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לַיְיָ הַמְּלוּכָה וְגוֹ' (תהלים כב), וְיָדוֹ כְּלַפֵּי מַטָּה לְהוֹרוֹת מַה שֶׁאָמַר דָּוִד כִּי מִמְּךָ הַכֹּל וְגוֹ' (דברי הימים כט).

שמֵ"ם סְתוּמָה שֶׁאֵין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ מְקוֹמוֹ.

נ ן נו"ן מִפְּנֵי מַה יְרֵכוֹ לְאַחֲרָיו וּפָנָיו כְּלַפֵּי מֵ"ם, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּמִי שֶׁהוּא נוֹפֵל וּמִתְחַנֵּן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לַהֲקִימוֹ שֶׁנֶּאֱמַר נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל נִטְּשָׁה עַל אַדְמָתָהּ אֵין מְקִימָה (עמוס ה) בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת וְגוֹ' (שם ט).

נו"ן רָבוּץ, וְנו"ן זָקוּף נֶאֱמָן יוֹשֵׁב נֶאֱמָן עוֹמֵד נֶאֱמָן גּוֹזֵר נֶאֱמָן מְקַיֵּים.

ס סָמֶ"ךְ מִפְּנֵי מַה הוּא סָתוּם וְאֵינוֹ פָּתוּחַ מִפְּנֵי שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁעוֹשִׂין רְצוֹן הַקָּבָּ"ה שְׁכִינָה סָבִיב לָהֶן כְּחוֹמָה לְאַרְבַּע רוּחוֹתֵיהֶם.

וְהֵם אֵינָן מִתְחַלְּפִין בְּזֶרַע אַחֵר וְזַרְעָן אֵינָן מִתְחַלְּפִין בְּזֶרַע אַחֵר שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ (תהלים קלה) וְאוֹמֵר כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ וְגוֹ' (האזינו).

But there are distinctions to be made among the Jewish people (in keeping with their honor). A cohen should ideally marry a cohen's daughter, a Levi should ideally marry a Levi's daughter, and an Israelite should ideally marry an Israelite's daughter. Thus, the verse first states, "I will be for it, says Hashem, a surrounding wall of fire," and then, "and for honor I will be in its midst" (*Zechariah* 2:9).

ע *Ayin*. Why is the *ayin* bowing and crouching, and not upright? That is because it alludes to the wicked Eisav (the first letter of which is *ayin*), from whom came the Tarsians and the kingdom of Edom, and who will in the future fall under Israel's feet. As the verses state, "The house of Jacob will be fire. . ." (*Obadiah* 1:18), and "Edom will be possessed. . ." (*Numbers* 24:18).

פ ף *Peh*. There are two forms of the letter *peh*. The *peh* employed at the end of a word is situated low, below the base line, whereas the standard *peh* is situated on the baseline. This double nature indicates that the mouth (*peh*, the first letter of which is *peh*) forbids and permits, the mouth closes and the mouth opens.

And it also indicates that the nation of Israel is unique, insofar as only it and none of the 70 nations has many entrances (*pitkhin*, the first letter of which is *peh*) in the two worlds — this world and the world-to-come — thorugh which to approach God. These "entrances" are the Pentateuch, the mitzvot, the Mishnah, Midrash, halachot, aggadot, traditions of the Amoraim, additional sources, prayer and petitions. As the verse states, "He tells His words to Jacob, His rules. . ." and that is followed by "He has not done so for any other nation. . ." (*Psalms* 147:20).

צ ץ *Tzadi*. Why does the *tzadi* have two heads? That is because it is a reference to a man who took hold of

אֶלָּא כֹּהֵן לְבַת כֹּהֵן לֵוִי לְבַת לֵוִי יִשְׂרָאֵל לְבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר וַאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נְאֻם יְיָ חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ (זכריה ב).

ע עַי"ן מִפְּנֵי מַה כָּרוּעַ וְרָבוּץ וְאֵינוֹ זָקוּף מִפְּנֵי שֶׁזֶּה הוּא עֵשָׂו הָרָשָׁע שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ טַרְסִיִּים וּמַלְכוּת אֱדוֹם וְעָתִיד לִפּוֹל תַּחַת רַגְלֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וְגוֹ' (עובדיה) וְהָיָה אֱדוֹם יְרֻשָׁה וְגוֹ' (במדבר כד).

פ ף פֶּ"ה מִפְּנֵי מַה אֶחָד מֵהֶם יוֹשֵׁב וְאֶחָד מֵהֶם עוֹמֵד מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּה אוֹסֵר וְהַפֶּה מַתִּיר, הַפֶּה חוֹתֵם וְהַפֶּה פּוֹתֵחַ.

וְאֵין בְּשִׁבְעִים אוּמוֹת אוּמָה וְלָשׁוֹן שֶׁיֵּשׁ לָהֶן פִּתְחִין בִּשְׁנֵי עוֹלָמִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת וּבְמִשְׁנָה וּבְמִדְרָשׁ בַּהֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת בִּשְׁמוּעוֹת וּבְתוֹסָפוֹת בְּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים אֶלָּא יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וְגוֹ' מַה כְּתִיב אַחֲרָיו לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וְגוֹ' (תהלים קמז).

צ ץ צַד"י מִפְּנֵי מַה יֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי רָאשִׁים מִפְּנֵי שֶׁזֶּה הוּא שֶׁתָּפַס שְׁנֵי רָאשִׁים אֶחָד שֶׁל יִשְׂרָאֵל

two heads — of Israel and of Edom — and, having done so, went and misled the people. When Israel saw him doing so, they stood up against him and seized him, and he was executed. What verse did they interpret to justify that? "If your brother, the son of your mother, entice you" (*Deuteronomy* 13:7) — and not "the son of your father."

ק *Kuf*. Why is the *kuf* long, and why does it have a protrusion, or horn (*keren*, the first letter of which is *kuf*), behind it? That is to indicate that in the future the Holy One, blessed be He, will cut down all of the horns of the wicked who walk haughtily and run roughshod over the righteous in this world. He will do so for the sake of the honor of Israel, who are called the "head," as in the verse, "Hashem will make you the head. . ." (*Deuteronomy* 28:13).

And how do we know that in the future God will cut the the wicked down? The verse states, "I will cut off all of the horns of the wicked" (*Psalms* 75:11). Then Israel will be elevated. As the verse states, "The horns of the righteous will be raised" (ibid.).

Alternatively: *kuf* refers to the Holy One, blessed be He (the initial letter of the Hebrew word for holy, *kadosh*, is *kuf*). As the verse states, "Holy, holy, holy is the Lord of Hosts" (*Isaiah* 6:3).

ר *Reish*. *Reish* is the first letter of the word, *rasha*, wicked person. Why does *kuf* turn its face away from *reish*? That is because the Holy One, blessed be He, says, "I cannot look at the visage of a wicked person."

And why is the "foot" of the *kuf* cut off from its roof and why is a crown is connected to it on the left? That is to indicate that the Holy One, blessed be He, tells the wicked person, "If you repent, I will make room to bring you into My realm and I will connect you to the crown of glory." As the verse states, "When the wicked person repents of his wickedness and does justice and righteousness, he will keep his soul alive" (*Ezekiel* 18:27).

וְאֶחָד שֶׁל אֱדוֹם וְהָלַךְ וְהִטְעָה אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְכֵיוָן שֶׁרָאוּהוּ יִשְׂרָאֵל כַּךְ עָמְדוּ עָלָיו וּתְפָשׂוּהוּ וּצְלָבוּהוּ עַל הַצְּלָב, מַה דָּרְשׁוּ כִּי יְסִיתְךָ אָחִיךָ בֶּן אִמְּךָ וְלֹא בֶּן אָבִיךָ.

ק קו"ף מִפְּנֵי מַה הוּא גָּבוֹהַּ בְּקוֹמָה וְיֵשׁ לוֹ קֶרֶן מֵאַחֲרָיו מִפְּנֵי שֶׁכָּל קַרְנֵי רְשָׁעִים שֶׁמְּהַלְּכִין בְּגֵאוּת וּמִתְגָּאִים עַל הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה עָתִיד הַקָּבָּ"ה לְגָדְעָן מִפְּנֵי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ רֹאשׁ שֶׁנֶּאֱמַר וּנְתָנְךָ יְיָ לְרֹאשׁ וְגוֹ' (פרשת תבא)

וּמִנַּיִן שֶׁהוּא עָתִיד לְגָדְעָן שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל קַרְנֵי רְשָׁעִים אֲגַדֵּעַ (תהלים עה) וּמְגַדְּלִין לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר תְּרוֹמַמְנָה קַרְנוֹת צַדִּיק (שם).

דָּבָר אַחֵר קו"ף זֶה הַקָּבָּ"ה שֶׁנֶּאֱמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ (ישעיה ו)

ר וְרֵי"ש זֶהוּ רָשָׁע. וּמִפְּנֵי מַה קו"ף מַחֲזִיר פָּנָיו מֵרֵי"ש, אָמַר הַקָּבָּ"ה אֵין אֲנִי יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בְּצֶלֶם דְּמוּת אָדָם רָשָׁע, וּמִפְּנֵי מַה רַגְלוֹ שֶׁל קו"ף פָּסוּק מִגַּגּוֹ וְקָשׁוּר כֶּתֶר מֵאַחֲרָיו אָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה לְרָשָׁע אִם אַתָּה חוֹזֵר בְּךָ אֲנִי מַכְנִיסְךָ לִמְחִיצָתִי וְאֶקְשֹׁר לְךָ כֶּתֶר כָּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה הוּא אֶת נַפְשׁוֹ יְחַיֶּה (יחזקאל יח).

ש *Shin*. Why does the *shin* have three branches above (three stems reaching up) and no root below (no flat, firm surface)? That is because it is the initial letter of *sheker* (falsehood). And *sheker* has speech but it has no feet to stand upon, and so ultimately it does not last.

In the future, the Holy One, blessed be He, will close the mouths of all those who speak falsehood. As the verses state, "May Hashem cut off all smooth lips. . ." (*Psalms* 12:4), and "He who speaks falsehoods will not be established before My eyes" (ibid. 101:7). To what may this be compared? To a tree whose branches are many and whose roots are few. A wind comes and uproots it and throws it onto its face.

ת *Tav*. Why is the forward foot of the *tav* folded over? That is because whoever wishes to learn Torah must fold his feet under himself and study. As the verse states (homiletically translated), "They folded under their feet and bore Your utterances" (*Deuteronomy* 33:3). These are Torah sages who fold their feet under themselves and engage in the give-and-take of Torah discussion, so that even when the Holy One, blessed be He, causes the nations of the world to rule over Israel, those Torah sages are rescued from subjugation to foreign kingdoms. As it is written at the beginning of that verse, "Even if You showed love for peoples, all of Your holy ones are in Your hand" (ibid.)

Moses said to the Holy One, blessed be He: Even in the mo-ment when You showed love for the peoples of the world, all of Your holy ones will be in Your hand. And a Torah scholar must be humbler than any other person. As the verses state, "A person lowly of spirit will grasp honor" (*Proverbs* 29:23), and "In the wake of humility comes the fear of Hashem. . ." (ibid. 22:4).

ש שי"ן מִפְּנֵי מַה יֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה עֲנָפִים מִלְּמַעְלָה וְאֵין לוֹ שֹׁרֶשׁ מִלְּמַטָּה מִפְּנֵי שֶׁהוּא רֹאשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֶׁקֶר וְשֶׁקֶר יֵשׁ לוֹ דִּבּוּר וְאֵין לוֹ רַגְלַיִם וְסוֹף אֵינוֹ מִתְקַיֵּים.

וְעָתִיד הַקָּבָּ"ה לִסְתּוֹם פֶּה שֶׁל דּוֹבְרֵי שְׁקָרִים שֶׁנֶּאֱמַר יַכְרֵת יְיָ כָּל שִׂפְתֵי חֲלָקוֹת וְגוֹ' (תהלים יב) וְעוֹד נֶאֱמַר דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינַי (שם קא) מָשָׁל לְמַה הַדָּבָר הַזֶּה דּוֹמֶה לְאִילָן שֶׁעֲנָפָיו מְרֻבִּין וְשָׁרָשָׁיו מוּעָטִין וְהָרוּחַ בָּא וְעוֹקַרְתּוֹ וְהוֹפַכְתּוֹ עַל פָּנָיו.

ת תָּי"ו מִפְּנֵי מַה רַגְלוֹ שֶׁמִּלְּפָנָיו שְׁבוּרָה מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַמְבַקֵּשׁ לִלְמוֹד תּוֹרָה צָרִיךְ שֶׁיִּכְפּוֹף אֶת רַגְלָיו וְיַעֲסוֹק בָּהּ שֶׁנֶּאֱמַר וְהֵם תֻּכּוּ לְרַגְלֶיךָ יִשָּׂא מִדַּבְּרֹתֶיךָ (פרשת ברכה) אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁכּוֹפְפִין אֶת רַגְלֵיהֶם וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדִבְרֵי תּוֹרָה שֶׁאֲפִילוּ בְּשָׁעָה שֶׁמַּמְשִׁיל הַקָּבָּ"ה אֶת אוּמוֹת הָעוֹלָם עַל יִשְׂרָאֵל אוֹתָן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים נִצּוֹלִין מִשִּׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת, שֶׁכָּךְ כָּתוּב בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל פָּסוּק אַף חוֹבֵב עַמִּים כָּל קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ (שם).

אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה אֲפִילוּ בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה מְחַבֵּב אֶת אוּמוֹת הָעוֹלָם כָּל קְדֹשָׁיו יִהְיוּ בְּיָדֶיךָ. וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נָמוּךְ מִכָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁפַל רוּחַ יִתְמוֹךְ כָּבוֹד (משלי כט) וְאוֹמֵר עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת יְיָ וְגוֹ' (שם כב)

Alternatively: This refers to Torah scholars who give and take in words of Torah. As the verse states, "Your Torah is my occupation" (*Psalms* 119:77). (And in one's occupation one engages in give and take.)

Alternatively: What is the meaning of the alphabetical series of letters, *alef*, *beit*, *gimel*, *dalet*? That may be read as *Alef binah gemul dalim* — "Learn understanding, be kind to the poor." Why is the foot of the *gimel* stretched out before it? Because those who are kind (*gomel chesed*) run after the poor (*dalim*). And why are the "ears" — the small tip — of the *dalet* behind it? Because the poor person (*dal*) looks behind him and says, "Perhaps the person who is coming after me will give me a mitzvah [of a kind deed]."

Why is *dalet* followed by *hey*? To teach that a person who engages in kind deeds is described by the verse, "I will make you a father of a multitude of nations" (*Genesis* 17:5). (The Hebrew for "multitude," *hamon*, begins with the letter *hey*.)

And why is *hey* followed by *vav*? If a person does not perform kind deeds, it is said of him, "Woe to the person who possesses yet who takes no action." (The Hebrew for "woe," *hoy*, begins with a *hey*, which is followed by a *vav*.) As the verse states, "When a person withholds from [giving what] is proper, that is solely [his own] loss" (*Proverbs* 11:24).

And why is *vav* followed by *zayin* and *zayin* followed by *chet*? That is because if a person overcomes his evil inclination and performs kind deeds, immediately the verse is fulfilled, "He shall be gracious to you at the sound of your outcry. . ." (*Isaiah* 30:19). (The Hebrew for "your outcry," *za'akechah*, begins with a *zayin*, and the Hebrew for "He shall be gracious," *chanun*, begins with a *chet*.) God will be kind to this person. In keeping with the assurance that a measure of good [is always superior,] for a person who engages in kind deeds, the ultimate inheritance in the world-to-come will be greater than the first.

דָּבָר אַחֵר אֵלּוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהֵם נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹרָתְךָ שַׁעֲשֻׁעָי (תהלים קיט).

דָּבָר אַחֵר מַהוּ אָלֶ"ף בֵּי"ת גִּימֶ"ל דָּלֶ"ת אָלֶף בִּינָה גְּמוּל דַּלִּים, וּמִפְּנֵי מַה רַגְלוֹ שֶׁל ג' פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁגּוֹמְלֵי חֲסָדִים רָצִים אַחַר דַּלִּים. וּמִפְּנֵי מַה אָזְנָיו שֶׁל ד' מֵאַחֲרָיו מִפְּנֵי שֶׁאָדָם דַּל רוֹאֶה מֵאַחֲרָיו, וְאוֹמֵר מִי הוּא שֶׁיָּבֹא אַחֲרַי שֶׁמָּא יִתֶּן לִי מִצְוָה.

וּמִפְּנֵי מַה כָּתוּב אַחַר דָּלֶ"ת הֵ"א לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הָעוֹשֶׂה גְּמִילוּת חֲסָדִים נֶאֱמָר עָלָיו אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ (פרשת לך לך)

וּמִפְּנֵי מַה כָּתוּב אַחַר הַהֵ"א וָי"ו שֶׁאִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה גְּמִילוּת חֲסָדִים נֶאֱמָר עָלָיו הוֹי עַל פְּלוֹנִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר וְחֹשֵׂךְ מִישֹׁר אַךְ לְמַחְסוֹר (משלי יא).

וּמִפְּנֵי מַה כָּתוּב אַחַר וָי"ו זַיִ"ן וְאַחַר זַיִ"ן חֵי"ת שֶׁאִם הִכְרִיעַ יִצְרוֹ וְעָשָׂה גְּמִילוּת חֲסָדִים מִיַּד מִתְקַיֵּים עָלָיו הַכָּתוּב חָנוֹן יְחָנְךָ לְקוֹל זַעֲקֶךָ וְגוֹ' (ישעיה ל). וִיהִי חֲנוּן עָלָיו כְּמִבְטָח בְּמִדָּה טוֹבָה יְרוּשָׁה אַחֲרוֹנָה יָתֵר מֵרִאשׁוֹנָה

That is in keeping with the verse, "Who first acted and only then I paid?" (*Job* 41:3). (When a person engages in kind deeds, God rewards him generously.)

Why are there two forms of the letter *kaf*: a bent *kaf* and a straight *kaf*? When a person reveals the reasoning in the Torah, God immediately clothes him in a garment of merits from His holy dwelling place. As the verse states, "The lips of the cohen will guard knowledge. . ." (*Malachi* 2:7). (The word "cohen" begins with the letter *kaf*.)

Why are the letters of the word *emet* — "truth" — far removed from each other in the alphabet, whereas the letters of *sheker* — "falsehood" — are consecutive? That is because that which is authentic is difficult to do, whereas falsehood stands behind a person's ear (and whispers to him). As we learned in a *baraita* of the school of Rabbi Ishmael: "If a person comes to pollute himself, the door is opened to him, but if he comes to purify himself, he is assisted."

Why are the letters of the word *emet* — "truth" — on two feet (a solid foundation upon which to stand), whereas the letters of *sheker* stand precariously on one foot? That is because whoever does truth stands forever and inherits the world-to-come, and he does not collapse in this world. As the verse states, "Seven times a righteous person falls but then rises" (*Proverbs* 24:16). But falsehood does not last forever. As the verse continues, "The wicked will stumble upon evil" (ibid.).

And why are there five letters that have two shapes? That is to teach the ways of the Torah.

There is a bent *kaf* and a straight *kaf*. The word *kaf* means "hand." The hand of the Holy One, blessed be He, was bent (down to Moses), and the hand of Moses was stretched out (to God). There is an open *mem* and a closed *mem*. *Mem* is the first letter in the word *ma'amar* — "statement." Sometimes there is an open Torah statement, and sometimes there is a closed Torah statement. From here we learn proper behavior: that the

לְעוֹלָם הַבָּא לְמִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה גְּמִילוּת חֲסָדִים שֶׁנֶּאֱמַר מִי הִקְדִּמַנִי וְגוֹ׳ (איוב מא).

כָּ"ף כָּפוּף כָּ"ף פָּשׁוּט לָמָּה לְפִי שֶׁהוּא מַרְאֶה טַעַם בְּתוֹרָה מִיַּד מַלְבִּישׁוֹ לְבוּשׁ זְכֻיּוֹת מִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ וְגוֹ׳ (מלאכי ב).

וּמִפְּנֵי מַה אוֹתִיּוֹת שֶׁל אֱמֶת מְפֻזָּרִים זוֹ מִזּוֹ וְאוֹתִיּוֹת שֶׁל שֶׁקֶר מוּקָפִין זוּ עַל גַּב זוּ מִפְּנֵי שֶׁהָאֱמֶת קָשֶׁה לַעֲשׂוֹתוֹ וְהַשֶּׁקֶר עוֹמֵד אַחַר הָאֹזֶן, כִּדְתַנְיָא דְּבֵי ר׳ יִשְׁמָעֵאל בָּא לִיטַּמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ בָּא לִיטַּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ.

וּמִפְּנֵי מַה אוֹתִיּוֹת שֶׁל אֱמֶת בִּשְׁתֵּי רַגְלַיִם וְאוֹתִיּוֹת שֶׁל שֶׁקֶר בְּרֶגֶל אֶחָד עוֹמֵד שֶׁכָּל הָעוֹשֶׂה הָאֱמֶת חַיֵּי קַיָּים לְעוֹלָם וְנוֹחֵל הָעוֹלָם הַבָּא. וְאֵינוֹ נִימּוֹט בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל וְגוֹ׳ (משלי כד). וְשֶׁקֶר אֵינוֹ מִתְקַיֵּים לְעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וּרְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בְּרָעָה (שם).

וּמִפְּנֵי מַה ה׳ אוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ כָּל אֶחָד כְּתוּבָה שְׁתֵּי פְּעָמִים אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ בְּהֶן סִדְרֵי תוֹרָה, וּמַה הוּא כָּ"ף שֶׁל הַקָּבָּ"ה כָּפַף, כָּ"ף שֶׁל מֹשֶׁה פְּשׁוּטָה. מֵ"ם פְּתוּחָה מֵ"ם סְתוּמָה מַאֲמַר פָּתוּחַ וּמַאֲמַר סָתוּם וּמִכָּאן לְמַד דֶּרֶךְ אֶרֶץ

rabbi sits and speaks openly, while the student stands and remains closed and silent. There is a bent *tzadi* and a straight *tzadi*. The *tzadi* is also called *tzadik*, which means "righteous person." There is a bent-over (and humble) righteous person (in this world) and a righteous person who is upright (in the world-to-come). There is a straight *nun* and a bent-over *nun*. You might say that the word *ne'eman* — "faithful" — begins with *nun*. Thus, this refers to a humbly bent-over faithful person and a faithful person who is upright (in the world-to-come). But that is the same as a bent-over righteous person and an upright righteous person. Rather, *nun* is the first letter in the word *nitnah* — "given." From here we learn that when a Torah scholar engages in Torah, he must be in awe and fear. Therefore, the Torah is given with awe and trembling so that we will engage in it with awe and perspiration. As the verse states, "Happy are those who keep His testimonies, who seek Him with a full heart" (*Psalms* 119:2).

The *Atbash* Configuration of the Aleph Beit

In this configuration, the first letter of the alphabet is paired with the last letter, the second letter with the next-to-last letter, and so forth.

א"ת *Alef* is the first letter in the name Adam. *Tav* is the "beginning" (*techilah*, the first letter of which is *tav*) of the creation of the world. The entire world was created by a statement of the Holy One, blessed be He, and man is in His hand.

How do we know that the entire world was created by a statement of the Holy One, blessed be He? The verses state, "He spoke, and it came into being. . ." (*Psalms* 33:9), and "By the word of Hashem were the heavens made. . ." (ibid. 6).

And how do we know that man was created in God's hand? The verse states, "Hashem God formed the man. . ." (*Genesis* 2:7) (and a craftsman forms something in his hand).

שֶׁהָרַב יוֹשֵׁב וּמְדַבֵּר וְתַלְמִיד עוֹמֵד וְדוֹמֵם. צַדִּי"ק כְּפוּפָה צַדִּי"ק פְּשׁוּטָה צַדִּיק כָּפוּף צַדִּיק פָּשׁוּט נו"ן פְּשׁוּטָה נוּן כְּפוּפָה, אִם תֹּאמַר נֶאֱמָן כָּפוּף נֶאֱמָן פָּשׁוּט זֶהוּ צַדִּיק כָּפוּף צַדִּיק פָּשׁוּט. אֶלָּא מִכָּאן לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁהוּא חַיָּיב לִהְיוֹת בְּיִרְאָה וָפַחַד וּלְפִיכָךְ נִתְּנָה הַתּוֹרָה בְּיִרְאָה וָרֶתֶת לְהִתְעַסֵּק בָּהּ בְּיִרְאָה וּבְזִיעָה שֶׁנֶּאֱמַר אַשְׁרֵי שׁוֹמְרֵי עֵדוֹתָיו בְּכָל לֵב יִדְרְשׁוּהוּ (תהלים קיח).

האלף בית בצורת אַ"ת בַּ"ש

אַ"ת אָלֶ"ף זֶה אָדָם הָרִאשׁוֹן, תָּי"ו שֶׁהוּא תְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם נִבְרָא בְּמַאֲמַר שֶׁל הַקָּבָּ"ה וְאָדָם בְּכַפּוֹ.

וּמִנַּיִן שֶׁכָּל הָעוֹלָם נִבְרָא בְּמַאֲמַר שֶׁל הַקָּבָּ"ה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי וְגוֹ' (תהלים ל"ג) וְאוֹמֵר בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וְגוֹ' (שם).

וּמִנַּיִן שֶׁאָדָם הָרִאשׁוֹן נִבְרָא בְּכַפּוֹ שֶׁל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וְגוֹ' (בְּרֵאשִׁית).

The term "formed" is spelled with two *yods*, one of which appears to be superfluous. Why are there two *yods*? One indicates the creation of man's good inclination and one indicates the creation of man's evil inclination.

Alternatively: There are two *yods*. One indicates the creation of Adam and one indicates the creation of Eve.

Alternatively: "Formed." Why are there two *yods*? One corresponds to the front of the human being and one corresponds to the back of the human being.

A verse states that "from the rear and the front You have encompassed me" (*Psalms* 139:5). This means that first the back of man was created, and afterward his front.

And what is the meaning of "and You placed Your hand upon me" (ibid.)? That teaches that initially Adam was created as a being who reached from the earth to the firmament. When the ministering angels saw him, they were shaken and they trembled before him. At that time, they all went to stand before the Holy One, blessed be He, and they told Him, "Master of the universe, it seems that there are two powers in the world: one in heaven and one on earth!" What did the Holy One, blessed be He, do? At that moment, He placed His hand upon Adam and diminished him so that he was only 1,000 cubits high.

ב"ש *Beit* refers to domestic animals (*beheimot*, the first letter of which is *beit*) and wild beasts. *Shin* refers to crawling creatures (*shekatzim*, the first letter of which is *shin*) and worms. All of these were created together with Adam. Why? That is because the Holy One, blessed be He, said, "Should a person grow proud, tell him: Do not be haughty, because you are like the domestic animals, wild animals, crawling creatures and worms, which were created together with you." Thus, although "man is in his glory. . ."

וַיִּיצֶר לָמָה ב׳ יוּדִין אַחַת לְיֵצֶר טוֹב וְאַחַת לְיֵצֶר הָרַע.

דָּבָר אַחֵר ב׳ יוּדִין אַחַת לִיצִירַת אָדָם וְאַחַת לִיצִירַת חַוָּה

דָּבָר אַחֵר וַיִּיצֶר לָמָה ב׳ יוּדִין אֶלָּא אַחַת כְּנֶגֶד פַּרְצוּף פָּנָיו וְאַחַת כְּנֶגֶד פַּרְצוּף שֶׁל אַחֲרָיו

וְכֵן הוּא אוֹמֵר אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי (תהלים קלט). מַהוּ וָקֶדֶם שֶׁבִּתְחִלָּה לֹא נִבְרָא אֶלָּא פַּרְצוּף שֶׁל אָחוֹר וְאַחַר כַּךְ פַּרְצוּף שֶׁל פָּנִים

וּמַה וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּךָ מְלַמֵּד שֶׁבִּתְחִלָּה נִבְרָא הָאָדָם מִן הָאָרֶץ וְעַד הָרָקִיעַ וְכֵיוָן שֶׁרָאוּ אוֹתוֹ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת נִזְדַּעְזְעוּ וְנִרְתְּעוּ מִלְּפָנָיו בְּאוֹתָה שָׁעָה עָמְדוּ כֻּלָּם לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמְרוּ לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת יֶשׁ בָּעוֹלָם אַחַת בַּשָּׁמַיִם וְאַחַת בָּאָרֶץ, מַה עָשָׂה הַקָּבָּ"ה בְּאוֹתָה שָׁעָה הִנִּיחַ יָדוֹ עָלָיו וְהִמְעִיטוֹ וְהֶעֱמִידוֹ לְאֶלֶף אַמָּה.

בַּ"ש בֵּי"ת אֵלוּ בְּהֵמָה וְחַיָּה. שִׁי"ן אֵלוּ שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים שֶׁנִּבְרְאוּ עִם אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְלָמָּה נִבְרְאוּ עִמּוֹ מִפְּנֵי שֶׁאָמַר הַקָּבָּ"ה אִם תָּזוּחַ דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם עָלָיו אוֹמַר לוֹ אַל תָּזִיחַ דַּעְתְּךָ עָלֶיךָ שֶׁהֲרֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים הֲלֹא הֵן כְּמוֹתְךָ שֶׁנִּבְרְאוּ עִמְּךָ שֶׁנֶּאֱמַר אָדָם בִּיקָר וְגוֹ׳ (תהלים מט), וְאַחֲרָיו מַהוּ אוֹמֵר

(*Psalms* 49:21), he is still together with "beasts and all cattle, creeping things. . ." (ibid. 148:10) — and that applies even to "kings of the earth and all kingdoms" (ibid. 11).

ג"ר *Gimel* refers to the garden (*gan*, the first letter of which is *gimel*) that the Holy One, blessed be He, planted in Eden in which to place 12 canopies of precious stones and pearls for Adam. As the verse states, "You were in Eden, the garden of God. Every precious stone was [set in] your canopy: ruby, topaz, diamond, chrysolite, onyx and jasper, sapphire, carbuncle and crystal gold; the work of your drums and your flutes for you" (*Ezekiel* 28:13) — and the least precious of these is gold.

Reish. Man entered the Garden of Eden at the head (*rosh*, the first letter of which is *reish*) of all the righteous. As the verse states, "Hashem God planted a garden in Eden from the east, and He placed the man there" (*Genesis* 2:8).

ד"ק *Dalet* refers to the doors (*delatot*, the first letter of which is *dalet*) of the Garden of Eden, which were opened for Adam by the ministering angels that the Holy One, blessed be He, sent him to serve him.

Kuf teaches that the supernal holy beings (*kedoshim*, the first letter of which is *kuf*) and mighty ones of the heavens called forth before him, "Come in peace!"

ה"ץ *Hey* indicates that the Holy One, blessed be He, cast (*hipil*, the first letter of which is *hey*) slumber upon Adam. As the verse states, "Hashem God caused a slumber to fall upon the man. . ." (ibid. 21).

Tzadi refers to the rib (*tzela*, the first letter of which is *tzadi*) that He took from Adam's side. He built it into a woman. He then cleaned her, anointed her, beautified her, braided her hair, and paired her with Adam. As the verse states, "Hashem God built the rib. . ." (ibid. 22).

הַחַיָּה וְכָל בְּהֵמָה רֶמֶשׂ וְגוֹ' (שם קמ"ח). וְאוֹמֵר מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל לְאוּמִים.

ג"ר גִּימֶ"ל זֶהוּ גַּן שֶׁנָּטַע הַקָּבָּ"ה בְּעֵדֶן לָשׂוּם בְּתוֹכוֹ י"ב חֲפוֹת שֶׁל אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת בִּשְׁבִיל אָדָם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל אֶבֶן יְקָרָה מְסוּכָתֶךָ אוֹדֶם פִּטְדָה וְיָהֲלוֹם תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה סַפִּיר נֹפֶךְ וּבָרְקַת וְזָהָב מְלֶאכֶת תֻּפֶּיךָ וּנְקָבֶיךָ (יחזקאל כח) וְהַפָּחוּת שֶׁבְּכֻלָּם זָהָב הוּא

רַי"ש שֶׁהוּא נִכְנָס רֹאשׁ לְגַן עֵדֶן קוֹדֶם לְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם, וַיָּשֶׂם שָׁם אֶת הָאָדָם (בראשית).

ד"ק דָּלֶ"ת זֶה דַּלְתֵי גַּן עֵדֶן שֶׁפָּתְחוּ לְפָנָיו מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁשִּׁגְּרָן הַקָּבָּ"ה אֵצֶל אָדָם לְשָׁרְתוֹ. קוּ"ף מְלַמֵּד שֶׁקָּרְאוּ לְפָנָיו קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹנִים וְגִבּוֹרֵי עֲרָבוֹת וְאָמְרוּ לוֹ בֹּא בְשָׁלוֹם.

ה"ץ הֵ"א שֶׁהִפִּיל עָלָיו הַקָּבָּ"ה תַּרְדֵּמָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּפֵּל ה' אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל הָאָדָם וְגוֹ' (שָׁם).

צַדִּי"ק זוּ צֶלַע אַחַת שֶׁלָּקַח הֵימֶנּוּ מִצַּלְעוֹתָיו וּבְנָאָה לְאִשָּׁה וְהִרְחִיצָה וְסָכָה וּפִרְקְסָה. וְקָלַע לָהּ שֵׂעָר וְזִיוְגָה לְאָדָם שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע וְגוֹ' (שם).

וי"ף *Vav*. God brought her to Adam accompanied by tens of thousands of thousands of ministering angels engaged in melody and song. As the verse states, "He brought her (*vayivi'eha*, the first letter of which is *vav*) to the man" (ibid. 22).

And what is *peh*? That teaches that the entire host (*pamalya*, the first letter of which is *peh*) of heaven descended with them to the Garden of Eden. Some of them grasped wind instruments, cymbals and harps, playing music before Adam and Eve like maidens, as the sun, moon, stars and constellations danced before them like girls.

זי"ע *Zayin* teaches that the Holy One, blessed be He, invited (*zimen*, the first letter of which is *zayin*) Adam and Eve to a meal, to partake of the delights of the Garden of Eden.

Ayin teaches that the Holy One, blessed be He, arranged (*arach*, the first letter of which is *ayin*) before them tables of pearls, every pearl of which was 100 cubits long and 60 cubits wide, and all sorts of delicacies were placed before them. As the verse states, "You arrange a table before me" (*Psalms* 23:5).

ח"ס *Chet* teaches that the ministering angels hurried (*khashu*, the first letter of which is *chet*) to broil meat and cool off the wine for Adam. The serpent came and saw the honor of Adam and Eve. He peered at them, and he grew envious of them.

Samech indicates that the Holy One, blessed be He, spoke (*sakh*, the first letter of which is *samech*) to Adam and told him, "Of every tree of the garden you may freely eat . . . but of the fruit from the tree . . . do not eat from it . . . [or] you shall surely die. . ." (*Genesis* 2:16-17).

וי"ף וַי"ו שֶׁהֵבִיאָהּ בְּרִבְבוֹת אַלְפִּין שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אֶל אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּקוֹל רִנָּה וְשִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיְבִיאֶהָ אֶל הָאָדָם (שם).

וּמַה הוּא פֶּ"ה מְלַמֵּד שֶׁכָּל פַּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה יָרְדוּ עִמָּהֶם לְגַן עֵדֶן מִקְצָתָן הָיוּ אוֹחֲזִים בְּיָדָם נְבָלִים וּמְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת וּמְשַׂחֲקִין לְפָנָיו כִּבְתוּלוֹת וְחַמָּה וּלְבָנָה וְכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הָיוּ מְרַקְּדִין לִפְנֵיהֶם כְּנַעֲרוֹת.

זי"ע זַיִ"ן מְלַמֵּד שֶׁזִּמֵּן הַקָּבָּ"ה שְׁנֵיהֶם לִסְעֻדָּה עַל מַעֲדַנֵּי גַּן עֵדֶן.

עַיִ"ן שֶׁעָרַךְ הַקָּבָּ"ה לִפְנֵיהֶם שֻׁלְחָנוֹת שֶׁל מַרְגָּלִיּוֹת וְכָל מַרְגָּלִית וּמַרְגָּלִית הָיָה מֵאָה אַמָּה אָרְכָּהּ וְשִׁשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וְכָל מִינֵי מַעֲדַנִּים מֻנָּחִים לִפְנֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר תַּעֲרוֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן (תהלים כג).

ח"ס חֵ"ת שֶׁחָשׁוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְצָלוּ בָּשָׂר וְצִנְּנוּ לוֹ אֶת הַיַּיִן, וּבָא הַנָּחָשׁ וְרָאָה אֶת כְּבוֹדָן וְהֵצִיץ בָּהֶן וְנִתְקַנֵּא בָּהֶן.

סָמֶ"ךְ שֶׁסָּח לוֹ הַקָּבָּ"ה לְאָדָם וְאָמַר לוֹ מִפְּרִי עֵץ הַגָּן תֹּאכַל וּמִפְּרִי הָעֵץ וְגוֹ' לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ פֶּן תָּמוּתוּן וְגוֹ' (בראשית).

ט"ן *Tet* indicates that Eve erred (*ta'atah*, the first letter of which is *tet*) when she heard the words of the serpent and ate from the tree, after which she gave of the fruit to Adam, and he ate. As the verse states, "She took from its fruit and she ate. . ." (ibid. 3:6).

Nun indicates that their eyes were opened (*nifkachu*, the first letter of which is *nun*) and they understood that they were naked, and they wrapped themselves in palm leaves. As the verse states, "They sewed. . ." (ibid. 3:7).

י"ם *Yod* indicates that their deeds were revealed and known (*yadua*, the first letter of which is *yod*) to the Holy One, blessed be He, Who descended from the heights of heaven and stood at the entrance to the Garden of Eden and called to Adam. As the verse states, "Hashem God called. . ." (ibid. 3:9).

Mem indicates that the Holy One, blessed be He, said to Adam, "Who (*mi*, the first letter of which is *mem*) told you that you are naked?" (ibid. 11).

כ"ל *Kaf* indicates that the Holy One, blessed be He, summoned all of them (*kulam*, the first letter of which is *kaf*) to judgment.

First, He called Adam. He said to him, "Why did you eat from the fruit of the tree of knowledge from which I told you not to eat?" Adam answered, "Master of the universe, the woman that You gave me, she gave it to me, and I ate." He said to the woman: "Why did you eat?" The woman said, "The serpent enticed me, and I ate." Afterwards He called the serpent. The Holy One, blessed be He, said, "Because you did this . . .." When He told him, "You will go upon your belly," the serpent replied, "Master of the universe, if it is Your will, I will be like a fish in the midst of the sea that has no feet." And when He told him, "You shall eat dust," the serpent said,

ט"ן טֵי"ת שֶׁטָּעֲתָה חַוָּה בִּדְבָרָיו שֶׁל נָחָשׁ וְאָכְלָה מִן הָעֵץ וְנָתְנָה הֵימֶנּוּ לְאָדָם וְאָכַל שֶׁנֶּאֱמַר וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל (שם).

נוּ"ן שֶׁנִּפְתְּחוּ עֵינֵיהֶם וְהֵבִינוּ שֶׁהֵם עֲרוּמִים וְנִתְעַטְּפוּ בֶּעָלִין שֶׁל תְּאֵנָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּתְפְּרוּ וְגוֹ' (שם).

י"ם יוּ"ד שֶׁכְּבָר גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו מַעֲשֵׂיהֶן שֶׁעָשׂוּ וְיָרַד הַקָּבָּ"ה מִשְּׁמֵי מָרוֹם וְעָמַד עַל פִּתְחֵי גַּן עֵדֶן וְקָרָא לוֹ לְאָדָם שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים וְגוֹ' (שם).

מֵ"ם שֶׁאָמַר הַקָּבָּ"ה לְאָדָם מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עֵרוֹם אָתָּה.

כ"ל כָּ"ף שֶׁכֻּלָּם זִמְּנָם הַקָּבָּ"ה לְדִין, בִּתְחִלָּה קָרָא לוֹ לְאָדָם אָמַר לוֹ מִפְּנֵי מַה אָכַלְתָּ מִפְּרִי עֵץ הַדַּעַת שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, וְהֵשִׁיב הָאָדָם וְאָמַר רִבּוֹן הָעוֹלָמִים הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּ עִמָּדִי נָתְנָה לִי וְאָכַלְתִּי. אָמַר לָאִשָּׁה מִפְּנֵי מַה אָכַלְתְּ, אָמְרָה הָאִשָּׁה הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי וָאוֹכַל, אַחַר כַּךְ קָרָא אֶת הַנָּחָשׁ אָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה כִּי עָשִׂיתָ זֹאת וְגוֹ'. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ עַל גְּחוֹנְךָ תֵּלֵךְ הֵשִׁיב הַנָּחָשׁ וְאָמַר רִבּוֹן הָעוֹלָם אִם כֵּן הוּא אִם רְצוֹנְךָ אֶהְיֶה כְּדָג שֶׁבְּתוֹךְ הַיָּם שֶׁאֵין לוֹ רַגְלַיִם, וּכְשֶׁאָמַר

"Master of the universe, if the fish eats dust, I too will eat dust." At that time, the Holy One, blessed be He, grasped the serpent and tore its tongue into two. The Holy One, blessed be He, said to him, "Wicked one, you began with an evil tongue. Therefore, I will show all who come into the world that your tongue caused you all of this."

Lamed means that although three sinned, four were stricken (*laku*, the first letter of which is *lamed*). The serpent, Eve and Adam sinned. They were stricken, and they were ousted from the Garden of Eden. As the verse states, "He drove the man out. . ." (*Genesis* 3:24). And fourth, the earth too was cursed because of them. As the verse states, "Cursed be the land for your sake" (ibid. 3:17).

An Alternative Reading: **א"ת ב"ש** This may be read as the phrase, "You (*atah*), feel ashamed (*bosh*) to sin, [above] and below." [This phrase is obscure.] **ג"ר ד"ק ה"ץ ו"פ ז"ע** This may be read as the phrase, "And if he goes outside, He makes him tremble and shake." [This phrase is obscure.]

The *Akhas* Configuration of the Alphabet

In this configuration of the alphabet, the letters are grouped in triplets: 1-8-15, 2-9-16, 3-10-17, 4-11-18, 5-12-19, 6-13-20, and then two doublets, 7-14 21-22.

אח"ס This may be read as as אח"ס (*akhas*), the root of which is *khas*, indicating supplication for pity (*khas*), as in the verse, "Have pity (*khusah*), Hashem upon Your nation" (*Joel* 2:17).

More specifically, *akhas* may be read as *akhus*, I will have pity. That teaches that the Holy One, blessed be He, told the ministering angels, "I Myself will have pity upon Israel more than I will upon any of the other nations of the world, because the people of Israel declare Me King twice a day, and unify My name morning and evening. As the verse states, 'Hear O

לוֹ עָפָר תֹּאכַל אָמַר הַנָּחָשׁ רִבּוֹן הָעוֹלָם מַה אִם הַדָּג אוֹכֵל הוּא עָפָר אַף אֲנִי אוֹכֵל עָפָר, בְּאוֹתָה שָׁעָה תְּפָשׂוֹ הַקָּבָּ"ה לְנָחָשׁ וַיִּקְרָע לְשׁוֹנוֹ לִשְׁנֵי קְרָעִין, אָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה רָשָׁע שֶׁבָּעוֹלָם אַתָּה הִתְחַלְתָּ בְּלָשׁוֹן הָרַע לְפִיכָךְ אֲנִי מוֹדִיעַ לְכָל בָּאֵי הָעוֹלָם שֶׁלְּשׁוֹנְךָ גָּרַם לְךָ כָּל זֹאת.

למ"ד. לְמַאן דְּאָמַר שֶׁלָּקוּ ד' וְחָטְאוּ ג' נָחָשׁ וְחַוָּה וְאָדָם חָטְאוּ, וְלָקוּ וְנִטְרְדוּ מִגַּן עֵדֶן שֶׁנֶּאֱמַר וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם (בראשית) וּרְבִיעִית אֶרֶץ לָקְתָה בַּעֲבוּרָם שֶׁנֶּאֱמַר אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ (שם).

דָּבָר אַחֵר: **אַ"ת בַּ"ש** אַתְּ בּוֹשׁ עָלֶיךָ וְתַתָּא. **ג"ר ד"ק ה"ץ ו"פ ז"ע** וְאִם יָצָא לַחוּץ אָז מַזִּיעוֹ וּמַרְתִּיעוֹ.

האלף בית בסדר אח"ס

אח"ס אַל תִּקְרֵי אח"ס אֶלָּא אֵיחוּס וְאֵין אֵיחוּס אֶלָּא לָשׁוֹן רַחֲמִים לָשׁוֹן תַּחֲנוּנִים שֶׁנֶּאֱמַר חוּסָה ה' עַל עַמֶּךָ (יואל ב)..

וּמַהוּ אח"ס מְלַמֵּד שֶׁאָמַר הַקָּבָּ"ה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אֲנִי בְּעַצְמִי אָחוּס עַל יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכָּל אוּמוֹת הָעוֹלָם מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַמְלִיכִין אוֹתִי בְּעוֹלָמִי ב' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם וּמְיַחֲדִין אֶת שְׁמִי שַׁחֲרִית וְעַרְבִית שֶׁנֶּאֱמַר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה'

Israel, Hashem our God, Hashem is One' (*Deuteronomy* 6:4). It is only because they exist that I have honor and greatness in the world, because they relate My praise every day. As the verse states, 'This nation that I created for Me will tell My praise' (*Isaiah* 43:21). My mind gains enjoyment only from them. As the verse states, 'My heart is turned within me, together My compassion has been kindled' (*Hosea* 11:8)."

בט"ע This can be read as an abbreviation of the phrase, *shebam ta-u*: regarding them — natural phenomena — the world erred and worshipped them. Every day, when the nations of the world see the sun, moon, stars and constellations, they remove their crowns from their heads, and all of their kings and princes fall and bow to the host of heaven. Immediately, the Holy One, blessed be He, is angry at them. As the verse states, "God is incensed every day" (*Psalms* 7:12). He tells the destructive angels: "I gave them a spirit and soul, sovereignty, honor, greatness and governance, but they bow to the sun, the moon and the orders of the constellations, stars and all of the arrangements of creation." Immediately, two destructive angels named *Af* ("Anger") and *Cheimah* ("Wrath") draw out their swords and hold them in their hands and go forth with wrath from before the Holy One, blessed be He, to destroy the world because of the deeds of the nations of the world, who anger God with their deeds.

And were it not for the Torah sages who go forth to engage in Torah, for the school children who study the written Torah and Mishnah, and for the people of Israel who recite *Sh'ma Yisrael* and accept the yoke of the kingdom of heaven morning and evening, the angels would ruin and destroy the world. As

אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד (ואתחנן), שֶׁאִלְמָלֵא יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם לֹא הָיָה לִי כָּבוֹד וּגְדוּלָּה בָּעוֹלָם לְפִי שֶׁהֵן מְסַפְּרִין תְּהִלָּתִי בְּכָל יוֹם שֶׁנֶּאֱמַר עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ (ישעיה מד). וְאֵין דַּעְתִּי נֶהֱנֵית אֶלָּא מֵהֶן שֶׁנֶּאֱמַר נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי יַחַד נִכְמְרוּ נִחוּמָי (הושע יג)

בט"ע שֶׁבָּם טָעוּ הָעוֹלָם לְפִי שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּשֶׁאוּמּוֹת הָעוֹלָם רוֹאִין חַמָּה וּלְבָנָה כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מַעֲבִירִין כִּתְרֵיהֶן מֵעַל רָאשֵׁיהֶן וְכָל מַלְכֵיהֶם וְרוֹזְנֵיהֶם נוֹפְלִין וּמִשְׁתַּחֲוִים לִצְבָא הַשָּׁמַיִם מִיַּד כּוֹעֵס עֲלֵיהֶם הַקָּבָּ"ה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם (תהלים ז) וְאָמַר לָהֶן לְמַלְאֲכֵי חַבָּלָה אֲנִי נָתַתִּי לְהַלָּלוּ רוּחַ וּנְשָׁמָה מְלוּכָה וְכָבוֹד וּגְדוּלָּה וּמֶמְשָׁלָה וְהֵן מִשְׁתַּחֲוִים לְחַמָּה וּלְבָנָה שֶׁבָּרָאתִי מִזּוֹהַר פָּנַי, בְּאוֹתָה שָׁעָה רוֹעֲשִׁין גַּלְגַּל חַמָּה וְאוֹפָן וְהַלְּבָנָה וְסִדְרֵי מַזָּלוֹת כּוֹכָבִים וְכָל סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית כּוּלָּן, מִיַּד אַף וְחֵמָה שְׁנֵי מַלְאֲכֵי חַבָּלָה מַה עוֹשִׂין שׁוֹלְפִין חַרְבָּן וְתוֹפְסִין בְּיָדָן וְיוֹצְאִין מִלִּפְנֵי הַקָּבָּ"ה בְּחֵמָה לְהַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם מִפְּנֵי מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל אוּמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁמַּכְעִיסִין בְּמַעֲשֵׂיהֶן.

וְאִלְמָלֵא שֶׁיּוֹצְאִין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהֵן עוֹסְקִין בְּתוֹרָה וְתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן שֶׁהֵן הוֹגִין בְּמִקְרָא וּבְמִשְׁנָה וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן קוֹרְאִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּמְקַבְּלִים עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם שַׁחֲרִית וְעַרְבִית כְּבָר הָיוּ נוֹתְּשִׁין וּמַחֲרִיבִין

the verse states, "Hashem has reigned, the nations will quake. . ." (*Psalms* 99:1).

גי"ף This set of letters, *gif*, may be read as *guf*, meaning, body. That referse to the body of the Torah that the yeshiva heads of Gaon Yaakov are involved in, teaching the people of Israel principles such as "a particular term followed by a general term" and the laws regarding kosher and unkosher food. As the verses state, "They will teach your ordinances to Jacob" (*Deuteronomy* 33:1), and "Learn to do good, seek judgment" (*Isaiah* 1:17).

דכ"ץ This set of letters may be read as an abbreviation for the phrase, the entity that is entirely desired. *Chafetz* (desired) refers to the people of Israel, whom the Holy One, blessed be He, refers to as "a desirable land," as in the verse, "Then all of the nations will praise you, because you will be a desirable land" (*Malachi* 3:12). And why are they called "a desirable land"? That is because they are comparable to a land that makes it possible for the entire world to exist.

In addition, they are called desirable because every day they fulfill the desire of the Holy One, blessed be He, in obeying the words of Torah. As the verse states, "Hashem desires [this] for His righteousness' sake" (*Isaiah* 42:21).

הל"ק This may be read as either *chalak* (smooth) or *chelek* (portion). Either way, it is a reference to Jacob. The name of the Holy One, blessed be He, was sanctified by Jacob. As the verse states, "Sanctify the Holy One of Jacob" (ibid. 29:23) — through his descendants. God carved Jacob's image upon His throne of glory, and when Jacob's descendants proclaim the triple sanctification, the Holy One, blessed be He, brings down His mouth from above and kisses him upon his head that is carved upon the throne

אֶת הָעוֹלָם לְפִיכָךְ הוּא אוֹמֵר ה׳ מָלָךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים וְגוֹ׳ (תהלים צ"ט)

גי"ף אַל תִּקְרֵי גי"ף אֶלָּא גוּף זוּ גּוּפָהּ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁרָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת גְּאוֹן יַעֲקֹב מִתְעַסְּקִים בָּהּ וּמוֹרִין פְּרַט וּכְלַל וַהֲוָיוֹת אִיסּוּר וְהֵיתֵּר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב (וזאת הברכה) וְאוֹמֵר לִמְדוּ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט (ישעיה א).

דכ"ץ אַל תִּקְרֵי דכץ אֶלָּא דַ׳ךְ כ׳וּלוֹ חֵפֶץ, וְאֵין חֵפֶץ אֶלָּא יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ אֶרֶץ חֵפֶץ לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה שֶׁנֶּאֱמַר וְאִשְּׁרוּ אֶתְכֶם כָּל הַגּוֹיִם כִּי תִהְיוּ אַתֶּם אֶרֶץ חֵפֶץ (מלאכי ג). וְלָמָּה נִקְרְאוּ אֶרֶץ חֵפֶץ מִפְּנֵי שֶׁהֵם דּוֹמִים לְאֶרֶץ שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מִתְקַיֵּים בָּהּ. חֵפֶץ בִּשְׁבִיל שֶׁהֵם עוֹשִׂים בְּכָל יוֹם וְיוֹם חֶפְצוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה בְּדִבְרֵי תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר ה׳ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ (ישעיה מב).

הל"ק זֶה יַעֲקֹב שֶׁנִּקְרָא חֵלֶק, שֶׁנִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה בִּקְדוּשָׁה עַל יָדוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהִקְדִּישׁוּ אֶת קְדוֹשׁ יַעֲקֹב (שם כט) עַל יְדֵי צֶאֱצָאָיו, וְחָקַק לוֹ דְּמוּתוֹ עַל כִּסֵּא כְּבוֹדוֹ, וּבְשָׁעָה שֶׁצֶּאֱצָאָיו קוֹרִין קְדוּשָׁה מְשֻׁלֶּשֶׁת מוֹרִיד הַקָּבָּ"ה פִּיו מִלְּמַעְלָה וְנוֹשְׁקוֹ עַל רֹאשׁוֹ שֶׁחָקוּק עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ

of glory. As the verse states, "God chose Jacob for Himself" (*Psalms* 135:4). And from where do we know that Jacob is called both *chalak* and *chelek*? From the verses, "I am a smooth (*chalak*) man" (*Genesis* 27:11), and "a portion (*chelek*) of Hashem is His nation Jacob, the lot of His inheritance" (*Deuteronomy* 32:9).

ומ"ר This set of letters, *umar*, is to be read as *ve'amar* (and said). *Ve'amar* is a reference to the flaming seraphim and angels of hosts and troops of heaven that cannot declare holiness above until the people of Israel open their mouths with holiness below and recite the triple sanctification. Only after that do the ministering angels sanctify Him. As the verse states, "When the morning stars sing together, all the angels of God shout. . ." (*Job* 38:7). The morning stars are a reference to Israel, who are compared to stars, as in the verses, "Who bring the multitudes to righteousness like the stars" (*Daniel* 12:3), and "Behold, you are today like the stars of the heavens in abundance" (*Deuteronomy* 1:10). Just as the stars illuminate the world, so too the people of Israel illuminate the world with the bright words of Torah. As the verse states, "A commandment is a candle, and the Torah is a lamp. . ." (*Proverbs* 6:23). And how do we know that *ve'amar* refers to the ministering angels? That is because the verse states, "And one called to the other and said. . ." (*Isaiah* 6:3).

ז"ן ש"ת This may be read as an abbreviation for *zeh nasa Shabbat*: "this one has carried the Sabbath." That is a reference to the people of Israel, who have carried the Torah and the mitzvah of the Sabbath in this world from the mouth of the Holy One, blessed be He. With the Sabbath, the people of Israel gain the merit to inherit the life of the world-to-come, which is in its entirety the

(תהלים) קל"ה, וּמִנַּיִן שֶׁיַּעֲקֹב נִקְרָא חֵלֶק שֶׁנֶּאֱמַר וְאָנֹכִי אִישׁ חָלָק (תולדות) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ (האזינו).

ומ"ר אַל תִּקְרֵי וְמָר אֶלָּא וְאָמַר, וּמַהוּ וְאָמַר אֵלּוּ שַׂרְפֵי לֶהָבָה וּמַלְאֲכֵי צְבָאוֹת וְחַיָּלֵי מְעוֹנָה, שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לוֹמַר קָדוֹשׁ מִלְּמַעְלָה עַד שֶׁפּוֹתְחִין יִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה פִּיהֶם בִּקְדוּשָׁה מִלְּמַטָּה וְאוֹמְרִים קְדוּשָׁה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַחַר כַּךְ מְקַדְּשִׁין מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁנֶּאֱמַר בְּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בוֹקֶר וַיָּרִיעוּ וְגוֹ' (איוב לח) כּוֹכְבֵי בוֹקֶר אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְשְׁלוּ לְכוֹכָבִים שֶׁנֶּאֱמַר וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כְּכוֹכָבִים (דניאל יב) וְאוֹמֵר וְהִנְכֶם הַיּוֹם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרוֹב (דברים) מַה הַכּוֹכָבִים מֵאִירִין אֶת הָעוֹלָם אַף יִשְׂרָאֵל מֵאִירִין נֵרוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּדִבְרֵי תּוֹרָה שֶׁהֵם כַּיּוֹצֵא בָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְגוֹ' (משלי ו), וּמִנַּיִן שֶׁאֵין וְאָמַר אֶלָּא לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁנֶּאֱמַר וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר (ישעיה ו).

ז"ן ש"ת אַל תִּקְרָא ז"ן שֵׁ"ת אֶלָּא זֶה נִשָּׂא שַׁבָּת, וּמַהוּ זֶה נִשָּׂא שַׁבָּת אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּשְׂאוּ תּוֹרָה וּמִצְוַת שַׁבָּת בָּעוֹלָם הַזֶּה מִפִּי הַקָּבָּ"ה, שֶׁבָּה זוֹכִין יִשְׂרָאֵל וְנוֹחֲלִין חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא

Sabbath. The verse speaks of "a song with musical accompaniment for the day of the Sabbath" (*Psalms* 92:1). What does "for the day of the Sabbath" mean? The holy spirit stated via David on the harp, "Make music, children of Israel, sing to the world-to-come that is in its entirety the Sabbath."

That is because when the Holy One, blessed be He, told Israel, "I am giving you the Torah," He said, "If you keep its commandments, I will bequeath to you the world-to-come." Israel responded to Him, "Master of the universe, show us an example of the world-to-come in this world." He told them, "That is the Sabbath, which is one-sixtieth of the world-to-come, in which you take delight in the pleasures of tranquility. As the verse states, 'Then you will delight in Hashem. . .' (*Isaiah* 58:14)."

6. The *Albam* Configuration of the Alphabet

In this configuration of the alphabet, the letters are arranged in four groups of four: 1-12 2-13, 3-14 4-15, 5-16 6-17, 7-18 8-19, with a final group of six: 9-20 10-21 11-22.

א"ל ב"ם These letters may be rearranged to read *li bam*: "My heart is in them" — i.e., "I love them with my heart forever." That teaches that Nagarsanel, prince minister of Gehennom, stood before the Holy One, blessed be He, and told Him, "Master of the universe, You gave me every nation so that the fire of Gehennom may consume them. As the verse states, 'Therefore, as the flame of fire consumes stubble. . .' (*Isaiah* 5:24). Why don't You give me this nation of Israel so that my fire will consume them as it does all of the other nations of the world?"

The Holy One, blessed be he, responded to him, "All of the nations of the world are in your record books to treat in accordance with the evil of their deeds and to judge them with

שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת. שֶׁנֶּאֱמַר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת (תהלים צב), מַהוּ לְיוֹם הַשַּׁבָּת אָמְרָה רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ עַל יְדֵי דָוִד בְּכִנּוֹר זַמְּרוּ אַתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁירוּ לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת לְפִי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לָהֶם הַקָּבָּ"ה לְיִשְׂרָאֵל אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם אֶת הַתּוֹרָה אָמַר אִם מְקַיֵּים אַתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁבָּה אֲנִי מַנְחִיל לָכֶם אֶת הָעוֹלָם הַבָּא, וְיִשְׂרָאֵל הָיוּ מְשִׁיבִין וְאוֹמְרִים לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַרְאֵנוּ דּוּגְמָא שֶׁל עוֹלָם הַבָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה אָמַר לָהֶם זוּ שַׁבָּת שְׁהִיא אַחַת מִשִּׁשִּׁים מִשֶּׁל עוֹלָם הַבָּא שֶׁבָּה אַתֶּם מִתְעַנְּגִים תַּעֲנוּגֵי מְנוּחָה שֶׁנֶּאֱמַר אָז תִּתְעַנַּג עַל ה' וְגוֹ' (ישעיה סוף נח).

האלף בית בסדר א"ל ב"ם

אַ"ל בַּ"ם אַל תִּקְרֵי אַלְבַּם אֶלָּא לִבָּם, וּמַהוּ לִבָּם מְלַמֵּד שֶׁעָמַד נגרסנא"ל שָׂרָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כָּל אוּמָה וְאוּמָה נָתַתָּ לִי שֶׁתֹּאכְלָם אֵשָׁה שֶׁל גֵּהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר לָכֵן כֶּאֱכֹל קַשׁ וְגוֹ' (ישעיה ח) וְאוּמָה זוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי מַה אֵינְךָ נוֹתֵן לִי שֶׁתֹּאכְלָם אֵשִׁי כְּדֶרֶךְ כָּל אוּמוֹת הָעוֹלָם.

הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ כָּל אוּמוֹת הָעוֹלָם הֲרֵי הֵן בְּפִתְקֵי שֶׁלְּךָ לַעֲשׂוֹת לָהֶן כְּרוֹעַ מַעַלְלֵיהֶם וּלְדוּנָן בְּתוֹךְ

Gehennom. This nation of Israel is not in your record books, and you have no business with them." The angel asked Him, "Why?" He told the angel, "Because they are engaged in Torah learning and keeping the mitzvot, and I love them with My heart forever. As the verse states, 'With an eternal love, I have loved you. . .' (*Jeremiah* 31:2). And they do not enter Gehennom, because I am with them."

Alternatively, these letters may be read as *El bam*: "God is in their midst." As the verse states, "When you pass through water, I will be. . ." (*Isaiah* 43:2). And not only that, but My Shechinah rests in their midst. As the verse states, "I will walk among you and be Your God . . .' (*Leviticus* 26:12). Therefore, *El bam*: "God is in their midst."

ג"ן ד"ס These letters spell out *gan das*: "garden of myrtles." Nagarsanel asked the Holy One, blessed be He, "Master of the universe, if that is so, where will they live when they merit the world-to-come?" He said to him, "In the Garden (*gan*) of Eden of myrtles (*hadas*), whose scent goes from one end of the world to the other. As the verse states, 'The days of My nation are like the days of the tree. . .' (*Isaiah* 65:22)."

ה"ע ו"ף These letters may be read as the word, *ha'of*: "the bird." This teaches that the prince of Gehennom said to God, "Master of the universe, won't You tell me the honor and greatness that You will bequeath to the righteous in the Garden of Eden in the world-to-come?" The Holy One, blessed be He, told him, "No." As the verse states, "Thus says Hashem: Behold, My servants will eat, but you will be hungry" (ibid. 65:13).

"Just as the bird (*ha-of*) flies in the air and does not have permission to enter the canopies of kings and princes to dwell in their dwelling places on the throne of glory, so too you do not have permission and dealings with the righteous to see

גֵיהִנֹּם אוּמָה זוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ בְּסִפְתְּקִיּוֹת שֶׁלְּךָ וְאֵין לְךָ עֵסֶק בָּהֶן. אָמַר לְפָנָיו לָמָּה אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהֵן עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וּמְקַיְּימִים אוֹתָם וְאַהֲבָתָן בְּלִבִּי עַד לְעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְאַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךָ וְגוֹ' (ירמיה לא) וְאֵינָן עוֹבְרִים בְּתוֹךְ גֵיהִנָּם לְפִי שֶׁאֲנִי עִמָּהֶם.

וּבָ"ם אַל תִּקְרֵי אַלְבַּם אֶלָּא אֵ"ל בָּ"ם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי תַעֲבוֹר בְּמַיִם אִתְּךָ וְגוֹ' (ישעיה מג) וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁשְּׁכִינָתִי שְׁרוּיָה בְּתוֹכָם שֶׁנֶּאֱמַר וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכֶכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם וְגוֹ' (בחקותי) לְכַךְ נֶאֱמַר אֵ"ל בָּ"ם.

גַ"ן דַ"ס מַהוּ גַ"ן דַ"ס אָמַר נגרסנא"ל לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִם כֵּן הֵיכָן דָּרִים כְּשֶׁזּוֹכִין לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא אָמַר לוֹ בְּגַן עֵדֶן שֶׁל הֲדַס שֶׁרֵיחוֹ הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם עַד סוֹפוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי כִימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי וְגוֹ' (ישעיה סה).

ה"ע ו"ף מַהוּ מְלַמֵּד שֶׁאָמַר לְפָנָיו שָׂרָה שֶׁל גֵיהִנֹּם רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רְצוֹנְךָ שֶׁתּוֹדִיעַ לִי כְּבוֹדָן וּגְדֻלָּתָן שֶׁאַתָּה מַנְחִיל לָהֶן בְּגַן עֵדֶן לְעוֹלָם הַבָּא אָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה לֹא שֶׁנֶּאֱמַר כֹּה אָמַר ה' הִנֵּה עֲבָדַי יֹאכֵלוּ וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ (שם סה).

העו"ף כְּשֵׁם שֶׁהָעוֹף פּוֹרֵחַ בַּאֲוִיר שֶׁל עוֹלָם וְאֵין לוֹ רְשׁוּת לִיכָּנֵס בְּחֻפּוֹת מְלָכִים וְרוֹזְנִים לֵישֵׁב בְּמִשְׁכְּנוֹת עִמָּהֶם עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד כַּךְ אֵין לְךָ רְשׁוּת וְלֹא עֵסֶק בָּהֶן

their reward." This is in keeping with the verse, "Evil does not dwell with You. . ." (*Psalms* 5:5). And what does "evil does not dwell" mean? That teaches that David told the Holy One, blessed be He: "Master of the universe, may there be no evil in Your dwelling place." And "evil" refers to Satan and the evil inclination. As the verse states, "The inclination of the heart of man is evil" (*Genesis* 8:21).

And just as the evil inclination is not in the dwelling place of the Holy One, blessed be He, so too in the future the people of Israel will not have Satan, the angel of death and the evil inclination in their dwelling places. That future will be the time of the world-to-come. As the verse states, "My nation will dwell in a dwelling of peace, and in secure dwellings" — without Satan — "and in tranquil resting places" (*Isaiah* 32:18) — without the angel of death and the evil inclination. As the verse states: "Death will be swallowed forever. . ." (ibid. 25:8).

ז"ץ ח"ק These letters may be read as an abbreviation for *zar'o shel Yitzchak*: "the descendants of Isaac."

The prince of Gehennom said to God, "Master of the universe, why don't You give me permission to glimpse them with my own eyes, to taste a little of their food and to see their well-being and their greatness?"

God told him: "Because they are the descendants of Isaac, who offered up his flesh and a quarter *log* of his blood upon the altar that is called 'the altar of Isaac.'" He said to Him, "Master of the universe, every day You give every creature food in accordance with its diet. As the verse states, 'You open Your hand. . .' (*Psalms* 145:16). So why don't You give me food to sate me, because I am starving?" The Holy One, blessed be He, replied, "Behold, I have given you all of the wicked of the earth and all of its sins."

לִרְאוֹת בְּטוֹבָתָן שֶׁל צַדִּיקִים שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יְגוּרְךָ רָע (תהלים ה) וּמַהוּ לֹא יְגוּרְךָ רָע מְלַמֵּד שֶׁכָּךְ אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַל יְהִי בִּמְגוּרֶךָ רָע וְאֵין רָע אֶלָּא שָׂטָן וְיֵצֶר הָרַע שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע (פרשת נח).

וּכְשֵׁם שֶׁאֵין יֵצֶר הָרַע בִּמְגוּרוֹתָיו שֶׁל הַקָּבָּ"ה כָּךְ עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּמְגוּרוֹתָם שָׂטָן וְלֹא מַלְאַךְ הַמָּוֶת וְלֹא יֵצֶר הָרַע אֵימָתִי לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר וְיָשַׁב עַמִּי בִּנְוֵה שָׁלוֹם (ישעיה לב) וּבְמִשְׁכְּנוֹת מִבְטָחִים בְּלֹא שָׂטָן, וּבְמְנוּחוֹת שַׁאֲנַנּוֹת בְּלֹא מַלְאַךְ הַמָּוֶת וּבְלֹא יֵצֶר הָרַע שֶׁנֶּאֱמַר בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וְגוֹ' (שם כו).

ז"צ ח"ק אָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִפְּנֵי מַה אֵינְךָ נוֹתֵן לִי רְשׁוּת לִרְאוֹתָן בְּעֵינַי כְּלָל וּכְלָל וְלִטְעֹם טַעַם מְעָט מֵאֲכִילָתָן וּלְהִסְתַּכֵּל בְּטוֹבָתָן וּבִגְדֻלָּתָן, אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁזַּרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק הֵן שֶׁהִגִּישׁ בְּשָׂרוֹ וּרְבִיעִית דַּם שֶׁלּוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ שֶׁנִּקְרָא יִצְחָק.

ז"ץ ח"ק אַל תִּקְרֵי ז"ץ ח"ק אֶלָּא זַרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק אָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כָּל בְּרִיָּה אַתָּה נוֹתֵן לוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מָזוֹן מַאֲכָל לְפִי אָכְלוֹ שֶׁכָּךְ כְּתִיב פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶיךָ וְגוֹ' (תהלים קמה) וּמִפְּנֵי מַה אֵין אַתָּה נוֹתֵן לִי מָזוֹן כְּדֵי סִפּוּקִי שֶׁהֲרֵי אֲנִי רָעֵב מִכָּל מַאֲכָל וְהֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לוֹ הֲרֵי מָסַרְתִּי לְךָ כָּל רִשְׁעֵי הָאָרֶץ וְכָל חַטָּאֶיהָ.

ט"ר י"ש כ"ת This may be read as the phrase, *Tar, yeish kat*: "Wait, I have groups." God continued speaking: "I have groups of liars, outlaws and slanderers, and I will send them to you so that your fire will consume them." And from where do we know that the prince of Gehennom says every day, "Give me food to sate me"? We learn it from the verse, "Therefore, Sheol has expended itself and gaped its mouth beyond measure, and her beauty and populace and multitude shall descend and those who rejoice therein" (*Isaiah* 5:14). What is "beyond measure"? That refers to the nations of the world against which Gehennom has gaped its mouth because they did not accept the Torah and they did not keep the commandments. All of the nations are as nothing before Him. Therefore, they are delivered to the fire of Gehennom that will consume them in a moment. As the verse states, "May the wicked return to Sheol. . ." (*Psalms* 9:18). And the verse states, "But with one thing they are brutish and foolish, the vanities for which they will be punished are only [idols made of] wood" (*Jeremiah* 10:8).

But the people of Israel are glad and rejoice in the words of the Torah when they see how the Torah stands before the Holy One, blessed be He, and pleads for them to be rescued from the judgment of Gehennom. The Holy One, blessed be He, responds to the Torah, "My daughter, behold, those who love you are sent out of Gehennom, and Gehennom does not rule over them, because they are involved with you night and day." As the verse states, "With the blood of your covenant, I have freed your prisoners from the pit" (*Zechariah* 9:11). And "pit" refers to Gehennom. As the verse states, "He drew me out of the roaring pit" (*Psalms* 40:3).

ט"ר י"ש כ"ת יֵשׁ לִי כִּתּוֹת כִּתּוֹת שֶׁל מְשַׁקְּרִין כִּתּוֹת שֶׁל לִסְטִין כִּתּוֹת שֶׁל מְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרַע וַאֲנִי מוֹסְרָם לְךָ שֶׁתֹּאכְלָם אִשֶּׁךְ שֶׁנִּקְרָא טרישכ"ת. אַל תִּקְרֵי טרישכ"ת אֶלָּא יֵשׁ לִי כַּת. וּמִנַּיִן שֶׁשָּׁרָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם אוֹמֵר בְּכָל יוֹם וְיוֹם תֵּן לִי מַאֲכָל כְּדֵי סִפּוּקִי שֶׁנֶּאֱמַר לָכֵן הִרְחִיבָה שְׁאוֹל נַפְשָׁהּ וּפָעֲרָה פִיהָ לִבְלִי חוֹק וַיֵּרֶד הֲדָרָהּ וְהֲמוֹנָהּ וּשְׁאוֹנָהּ וְעָלַז בָּהּ (ישעיה ה). מַהוּ לִבְלִי חוֹק אֵלּוּ אוּמוֹת הָעוֹלָם שֶׁפָּעֲרָה גֵּיהִנֹּם פִּיהָ עֲלֵיהֶם עַל שֶׁלֹּא קִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה וְלֹא קִיְּמוּ אֶת הַמִּצְוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה כָּל הַגּוֹיִם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ לְפִיכָךְ נִמְסָרִים לְאִשָּׁה שֶׁל גֵּיהִנֹּם שֶׁתֹּאכְלָם בְּבַת אַחַת שֶׁנֶּאֱמַר יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה וְגוֹ' (תהלים ט) וְאוֹמֵר וּבְאַחַת יִבְעֲרוּ וְיִכְסָלוּ מוּסָר הֲבָלִים עֵץ הוּא (ירמיה י).

וְיִשְׂרָאֵל הֵם שָׂשִׂים וּשְׂמֵחִים בְּדִבְרֵי תּוֹרָה כְּשֶׁרוֹאִים אוֹתָהּ שֶׁעוֹמֶדֶת לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וּמִתְחַנֶּנֶת בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּנָּצְלוּ מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם. הֵשִׁיב הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לָהּ בִּתִּי הֲרֵי אֲהוּבַיִךְ מְשֻׁלָּחִין מִתּוֹךְ גֵּיהִנֹּם וְאֵין גֵּיהִנֹּם שׁוֹלֶטֶת בָּהֶן מִפְּנֵי שֶׁהֵן עוֹסְקִין בָּךְ לַיְלָה וְיוֹמָם שֶׁנֶּאֱמַר גַּם אַתְּ בְּדַם בְּרִיתֵךְ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר (זכריה ט) וְאֵין בּוֹר אֶלָּא גֵּהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן (תהלים מ).

The Midrash of Rabbi Akiva on the Crowns

Alef It has three lines shaped like the letter *zayin* on its top. These correspond to the ministering angels, who pronounce the Name after three words. As the verse states, "Holy, holy, holy [is] Hashem of hosts" (*Isaiah* 6:3). And it has two lines shaped like the letter *zayin* at its bottom. These correspond to [the people of] Israel, who pronounce the Name after two words. As the verse states, "Hear Israel, Hashem our God,Hashem is one" (*Deuteronomy* 6:4)

Bet It has two lines shaped like the letter *zayin* on its top. These correspond to the supernal court and the earthly court. [*Bet* means "house" and the Hebrew for "court" is literally "a house of judgment.] And both of these convene on the same days [of the week] (*Shabbat* 129b). And also, the *bet's* two lines shaped like the letter *zayin* correspond to two worlds: this world and the world to come

Gimel It has three lines shaped like the letter *zayin* on its top. These correspond to three days in which the world made use of the light of the Holy One, blessed be He. And also, it has three lines shaped like the letter *zayin* because on the third day [of Creation] there were three things: the dry area was created and was called land; and it was clothed garments of plants; and all of the waters in the world returned to their place and was called seas and rivers

Dalet It has two lines shaped like the letter *zayin* because on the fourth day [of Creation] two lights were created. And sometimes *dalet* has three lines shaped like the letter *zayin*. These correspond to the two great lights and the stars

את זה המדרש דרש ר׳ עקיבא בן יוסף ע״ה

דורש כתרי אותיות על התגין ועל הזיינין ועל אותיות גלולות (כפופים ראשיהם) גדולות וקטנות.

אל״ף יש לה ג׳ זיינין לעיל כנגד מלאכי השרת שהם מזכירין את השם לאחר ג׳ תיבות שנאמר קדוש קדוש קדוש ה׳ צבאות, ושני זיינין למעלה כנגד ישראל שמזכירין את השם לאחר ב׳ תיבות, שנאמר שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד.

בי״ת יש לה ב׳ זיינין לעיל כנגד בית דין שלמעלה ובית דין שלמטה ושניהן שוין כיום אחד לדין (עי׳ שבת קכ״ט:), ועוד בי״ת יש לה ב׳ זיינין כנגד ב׳ עולמות – העולם הזה והעולם הבא.

גימ״ל מזויינת בשלשה זיינין מלעיל כנגד ג׳ ימים שנשתמש העולם לאורו של הקב״ה, ועוד הג׳ מזויינת בג׳ זיינין לפי שביום ג׳ היו ג׳ דברים: נבראת היבשה ונקראה ארץ ונתלבשה לבושי עשבים וכל מימות שבעולם חזרו למקומם ונבראו ימים ונהרות.

דל״ת יש לה ב׳ זיינין לפי שביום ד׳ ב׳ מאורות, ולפעמים דל״ת מזויינת בשלשה זיינין כנגד ב׳ מאורות הגדולים והכוכבים.

Hey It has three lines shaped like the letter *zayin* on top, because on the fifth day [of Creation], animals, birds and fish were created from the water. And also *hey's* three lines shaped like the letter *zayin* correspond to angels, seraphim and ophanim

Vav It has one line shaped like the letter *zayin* on top, because on the sixth day [of Creation] man was created, and his soul was given to him from heaven. And the *vav* tends downward because his body is from dust of the earth below

Zayin It has three lines shaped like the letter *zayin* on top, because on the seventh day [of Creation] "He ceased and rested" (*Exodus* 31:17). And on [that day] a person is obligated to delight in three delights: in eating, drinking and clean clothing. And also it is rounded because whoever violates the Sabbath willfully cannot raise his head until he repents. And why is *zayin* bent downward toward the right? Because if he returned in repentance, the Holy One, blessed be He, stretches forth His right hand and accepts him, and forgives him for all his sins

Chet It has two lines shaped like the letter *zayin* because on the eighth day [after a boy's birth] a man will circumcise the flesh of his foreskin and in the covenant are two commandments: *milah* (removal of the foreskin) and *periah* (removal of the inner layer of the foreskin). And if he performed *milah* but not *periah*, it is as if he did not circumcise. And also, *chet* is curved like two thighs, because if a person casts off from himself the yoke of circumcision, the gates of Gehennom are opened before him

Tet It has three lines shaped like the letter *zayin*. That corresponds to the three good families: cohanim, Levites and Israelites. And also *tet* has four lines shaped like the

ה״א יש לה ג׳ זיינין מלעיל לפי שביום ה׳ נבראו מן המים חיות ועופות ודגים, ועוד ה׳ מזויינת בג׳ זיינין כנגד מלאכים ושרפים ואופנים.

וי״ן מזויינת זיין אחד מלעיל, לפי שביום ו׳ נברא אדם ונשמתו נתונה לו מן השמים, ומוטה מלרע לפי שגופו מעפר אדמה מלמטה.

זיי״ן מזויינת בשלשה זיינין מלעיל לפי שביום שביעי שבת וינפש, ובו חייב אדם להתענג בשלשה עינוגין – במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, ועוד היא מגולגלת לפי שכל המחלל שבת בזדון אין לו הרמת ראש עד שיעשה תשובה. ולמה כפיפת הז׳ כנגד הימין? שאם חזר בתשובה הקב״ה פושט ימינו ומקבלו ומוחל לו על כל עונותיו.

חי״ת יש לה ב׳ זיינין לפי שביום ח׳ ימול אדם בשר ערלתו ובברית יש ב׳ מצות – מילה ופריעה, ואם מל ולא פרע כאלו לא מל, ועוד חי״ת חמוקה שני ירכים שכל הפורק ממנו עול מילה שערי גיהגם פתוחין לו.

טי״ת יש לה ג׳ זיינין כנגד ג׳ משפחות טובות, כהנים לוים וישראלים, ועוד ט׳ יש לה ד׳

letter *zayin* on top corresponding to four families: cohanim, Levites, Israelites, and righteous converts. And also, *tet* has five lines shaped like the letter *zayin* because they all keep the five books of the Torah

Yud It is bent upward and downward. That corresponds to ten men who pray in the synagogue and bow their stature and pray and direct their heart to their Father in heaven

Kof It has two lines shaped like the letter *zayin* corresponding to two families of the kehunah: the children of Aaron, Elazar and Itamar.

Upright (final) Kof. It has three lines shaped like the letter *zayin* in order to raise with them three families of Levites: Gershon, Kehat and merari, guardians of the sanctuary

Lamed Crowned above and standing upright. It corresponds to the King of the world, Who is standing upright above the entire world, with a crown of praise on His head. And why is its crown below? Because the Holy One, blessed be He, sits above and gazes and looks below.

Open Mem **and closed, [final] mem**. Each one of them has two lines shaped like the letter *zayin*. These correspond to two thrones of the Holy One, blessed be His name: a throne of judgment to judge the nations of the world and a throne of compassion to judge Israel.

Simple **nun and stretched-out, [final] nun**. Both have three lines shaped like the letter *zayin*. These correspond to three crowns that were given to Israel: the

זיינין לעיל כנגד ד׳ משפחות כהנים לויים וישראלים וגרי צדק. ועוד טי"ת יש לה ה׳ זיינין לפי שכולם שומרים חמשה חומשי תורה.

יו"ד כפופה קומתה למעלה ולמטה כנגד עשרה שמתפללין בבית הכנסת וכופפין את קומתן ומכוונין את לבם לאביהם שבשמים.

כ"ף יש לה ב׳ זיינין כנגד ב׳ משפחות כהונה בני אהרן: אלעזר ואיתמר.

כ"ף **זקוף (ד׳)** יש לה ג׳ זיינין כדי לקומם עמם ג׳ משפחות לויה: גרשון קהת ומררי שומרי המקדש.

למ"ד מעוטר מלעילא וזקופה כנגד מלכו של עולם שהוא זקוף מעל כל העולם כלו וכתר תהלה בראשו, ולמה עטרתו מלמטה? לפי שהקב"ה יושב מלמעלה וצופה ומסתכל למטה.

מ"ם **פתוחה (מ) וסתומה (ם)** יש לכל אחד ב׳ זיינין כנגד ב׳ כסאות שיש לו להקב"ה יתברך שמו – כסא דין לדון בו או"ה וכסא רחמים לדון בו ישראל.

נו"ן **פשוטה (נ) ונו"ן זקופה (ן)** יש להן ג׳ זיינין לשניהן כנגד ג׳ כתרים שנתנו לישראל – כתר

crown of Torah, the crown of kehnunah and the crown of sovereignty. And also *nun's* foot tends downward because if the king or sage or cohen did wrong, his step descended. And why does it lean toward the right? Because if they repent, they return to their original greatness. And also it is rounded מגולגלת so that whoever is humble and lowly, the Holy One, blessed be He, enhances him and bequeaths him the life of the world to come, because there is no trait in the world as good as humility and the fear of sin

Samech It has two lines shaped like the letter *zayin* above, because whenever a person engages in Torah and the commandments, the secret of the upper and lower worlds is revealed to him. As the verse states, "The secret of Hashem is to those who fear Him and it is His covenant to inform them" (*Psalms* 25:14)

Ayin It has three lines shaped like the letter *zayin* above, corresponding to the humble of the land of Israel, who are beloved to their Creator and to the ministering angels and to human beings. And also *ayin* has five lines shaped like the letter *zayin* to add to them the righteous ones of the land of Israel and those who fear sin. And also *ayin* straight on top, because the Holy One, blessed be He, raises whoever has humility and lowliness. And also *ayin* stands up straight and is bent over because the Holy One, blessed be He, lowers whoever raises himself. And why does it bend down toward the right? Because if he returns [in repentance,] the Holy One, returns him to his greatness. And also *ayin* stands up straight and tends to the left, because if a person has not torn his heart and the coarseness of his spirit, there will be no rising up to his fall.

Simple pei and **upright, [final] pei.** Each has two lines shaped like the letter *zayin*, because when a person opens his mouth in Torah and in prayer, all of his desires are met. And also *pei* is rounded and has three lines

תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. ועוד נו"ן נטויה רגלה מלמטה לפי שאם סרח מלך או חכם או כהן מטה רגלו, ולמה נטויתה כנגד הימין? שאם חוזרין בתשובה חוזרין לגדולתן כבראשונה. ועוד היא מגולגלת שכל מי שיש לו ענוה ושפלות הקב"ה מגדלו ומנחילו חיי העולם הבא, שאין לך מדה טובה בעולם כענוה ויראת השם.

סמ"ך יש לה ב' זיינין לעילא לפי שכל העוסק בתורה ובמצות – סוד עליונים ותחתונים גלוים לו, שנאמר סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם (תהילים כ"ה:י"ד).

עיי"ן יש לה ג' זיינין לעיל כנגד ענוי ארץ ישראל שהם אהובים לבוראם ולמלאכי השרת ולבני אדם, ועוד עיי"ן מזויינת בחמשה זיינין להוסיף עליהן צדיקי ארץ ישראל ויראי חטא. ועוד עיי"ן זקופה לעילא שכל מי שיש בו ענוה ושפלות הקב"ה מגביהו. ועוד עיי"ן זקופה ומוטה שכל המגביה עצמו הקב"ה משפילו, ולמה מוטה כנגד ימין? שאם חזר בו הקב"ה מחזירו לגדולתו. ועוד עיי"ן זקופה ומוטה מצד שמאל שאם אדם לא קרע לבו וגס רוחו לא תהיה תקומה למפלתו.

פ"א **פשוטה (פ) וזקופה (ף)** יש להן ב' זיינין לכל אחד, שכל הפותח פיו בתורה ובתפלה נעשין לו כל חפציו, ועוד פ"א מגולגלת ומזויינת בג' זיינין

shaped like the letter *zayin* on top, because all Torah and prayer that do not have repentance and good deeds, the Torah is nullified and the prayer is not desirable. And also, *pei* [and] final *pei* are rounded because every prayer that does not have a broken heart and a bent head is not desirable. And all of the explanations given regarding the regular *pei* apply to the final *pei*.

Simple tzadi **and upright, [final] tzadi**. Each one has three lines shaped like the letter *zayin*, corresponding to three forefathers: Abraham, Isaac, and Jacob. And also *tzadi* has four lines shaped like the letter *zayin* corresponding to the four matriarchs: Sarah, Rebecca, Rachel and Leah. And also, final *tzadi* has five lines shaped like the letter *zayin* corresponding to the five thunders of the day of the giving of the Torah

Kuf It has two lines shaped like the letter *zayin*. These correspond to the two knots of tefillin: of the head and of the arm. And sometimes it has one line shape like the letter *zayin* corresponding to the showplate (*Exodus* 28:36)

Reish It has one line shaped like the letter *zayin* corresponding to the tallit and the mitzvah of tzitzit

Shin It has three lines shaped like the letter *zayin*. These correspond to the two tefillin and the mezuzah. And also *shin* has four lines shaped like the letter *zayin* corresponding to the four tzitziyot [on the four corners of the garment]. And sometimes it has seven lines shaped like the letter *zayin* corresponding to the firmaments

Tov It has two lines shaped like the letter *zayin* corresponding to Hebrew and Aramaic of the twenty-four books [of Scripture]. And sometimes there is a *tov* that has one line shaped like the letter *zayin* corresponding to the Talmud and words of the Sages.

לעילא שכל תורה ותפלה שאין בה מעשים טובים ותשובה התורה בטלה והתפלה אינה רצויה. ועוד פ׳ ף׳ מגולגלין שכל תפלה שאין בה לב נשבר וראש כפוף אינה רצויה, וכל הטעמים שאמרו בפ׳ נוהגין בף׳.

צד״י **פשוטה (צ) וזקופה (ץ)** יש לכל אחד ג׳ זיינין כנגד שלשה אבות אברהם יצחק ויעקב, ועוד צ׳ יש לה ד׳ זיינין כנגד ארבע אמהות שרה רבקה רחל ולאה. ועוד צ׳ יש לה ה׳ זיינין כנגד ה׳ קולות של יום מתן תורה.

קו״ף יש לה ב׳ זיינין כנגד ב׳ קשרים של תפילין של ראש ושל זרוע ולפעמים יש לה זיין אחד כנגד הציץ.

רי״ש יש לה זיין אחד כנגד הטלית ומצות הציצית.

שי״ן יש לה ג׳ זיינין כנגד שני תפילין ומזוזה, ועוד שי״ן יש לה ד׳ זיינין כנגד ד׳ ציציות, ופעמים יש לה ז׳ זיינין כנגד רקיעים.

תי״ן יש לה ב׳ זיינין כנגד עברי ותרגום בעשרים וארבעה ספרים, ופעמים יש ת׳ שיש לה זיין אחד כנגד תלמוד ודברי חכמים.

The Small Letters and Their Explanations

Alef The *alef* in the verse "*Vayikra* [and he called]" (Vayikra 1:1), [is small. Without the *alef*, the word is read, *vayikar*, "and he happened upon."] This teaches that the Holy One, blessed be He, is revealed to the nations of the world only with half a statement. "And God happened upon Balaam" (*Numbers* 23:4), without an *alef*. But [He speaks] to the prophets of Israel with a complete statement. Therefore, [the Torah says that when God called Moses,] *Vayikra* [with an *alef*]. You might say that *Vayikra* [here] should have had a large [*alef*]. But [the small *alef*] indicates the difference between how [God] calls the angels and [how He] calls Moses

Bet [The letter] *bet* in *Proverbs* (30:15): "[The leech has] two daughters, *Hav* [give] and *Hav*." [The word *hav* is spelled with a *bet*, and] the *bet* of the first *hav* is small. [And *bet* means "house."] That means that [the "leech"] destroyed the house of Hashem and diminished the honor of the Temple two times

Gimel "And a *gush* [clod] of earth" (*Job* 7:5). [*Gush* is spelled with a *gimel*, which is written small. This word] is read as *gush*, with [a *u* sound, indicated by the letter] *vav*, although it is written as *gish*, with [an *I* sound, indicated by the letter] *yud*. The *gimel* of "*gush* of earth" in *Job* parallels the three [mentions] of a human being in *Proverbs*: "What, my son? And what, the son of my womb? And what, the son of my vows?" (*Proverbs* 31:2). [This alludes to] the three days after death and the three days [of the punishment called] "the beating in the grave." Therefore, [this letter is written] small

Dalet In *Proverbs*: "a man who is guilty of robbing the *dam* [blood] of one's lifeblood" (*Proverbs* 28:17). The *dalet* in *dam* is written small, because a person who spills blood kills

אותיות קטנות וטעמיהן

אל״ף אל״ף דויקרא (א׳ א׳) קטנה, לדרוש שאין הקב״ה נגלה על או״ה אלא בחצי דבור, ויקר אלהים אל בלעם (במדבר כ״ג ד׳) בלא א׳, אבל נביאי ישראל דבור שלם, ולפיכך אמר ויקרא.

בי״ת בי״ת במשלי (ל׳ ט״ו) שתי בנות הב הב, ב׳ של הב הראשון קטנה, לפי שבית ה׳ החריב והקטין כבוד בית המקדש ב׳ פעמים.

גימ״ל גימ״ל וגוש עפר באיוב (ד ה׳) ג׳ קטנה, הקרי וגוש בוי״ו אבל הכתיב וגיש ביו״ד. ג׳ גוש עפר כאיוב כנגד ג׳ ילוד אשה במשלי, מַה בְּרִי וּמַה בַּר בִּטְנִי וּמֶה בַּר נְדָרָי. ג׳ ימים לאחר מיתה וג׳ ימים בחבוט הקבר, לכך קטנה.

דל״ת דל״ת, במשלי (כ״ה י״ז) אָדָם עָשֵׁק בְּדַם נָפֶשׁ, ד׳ קטנה (בדם) כי השופך דם הורג

four people, [and the letter *dalet* has the numerical value of four. These four people are:] the person murdered, and it is as though [the killer also] murdered [the victim's] wife, sons and daughters

Hey "*Bihibar'am*, in their being created" (*Genesis* 2:4) [is written with a] *hey*, [which is written] small. That is because [after having sinned, man] is made small and diminished by the hand [of God.] As [the verse states,] "You placed Your hand upon me" (*Psalms* 139:5; *Chagigah* 12a)

Vav "Behold, I give [Pinchas] My covenant of *shalom* [peace]" (*Numbers* 25:12). [The word *shalom*, "peace," contains] a *vav*, which is [written] small. " [This means:] "For [Pinchas's] sake, I give him and no other My covenant of peace as a complete [*sheleimah*] gift." [The word *sheleimah* is written like *shalom*, except that instead of a *vav* it has a *yud*, which is like a small *vav*.] [In our Torah scrolls, this *vav* is not written small but broken in the middle.]

Zayin "Vayizata" (*Esther* 9:9), [the name of one of the ten sons of Haman, contains] a *zayin*, which is written small. This is because Haman denounced [the Jews] with seven [accusations, and the letter *zayin* has the numerical value of seven. These accusations were]: "There is one, [separate] nation scattered and dispersed among all the countries of your sovereignty, and their religion is different from that of any [other] nation, and the rules of the kingà, and it is not worthwhile for the king to tolerate them" (*Esther* 3:8)

Chet "I am *chaf* [innocent]" (*Job* 33:9). [The word *chaf* contains the letter] *chet*, which is written small. Seven commandments were given before the giving of the Torah, and all of them are included in the verse, "And Hashem God commanded the man, saying, 'From every tree of the garden you may surely eat" (*Genesis* 2:16).

ד׳ – הנרצח, וכאלו הורג את אשתו, ואת בניו, ואת בנותיו.

ה״א ה״א, בהבראם (בראשית ב׳ ד׳) ה׳ קטנה, לפי שהוקטן ונתמעט על ידו כמו ותשת עלי כפיך (תהלים קל״ט ה׳).

וי״ן הנני נותן לו את בריתי שלום (במדבר כ״ה י״ב), ו׳ קטנה בשבילו הנני נותן לו ולא לאחר את בריתי שלום מתנה שלימה.

זיי״ן ויזתא ז׳ קטנה, לפי שהמן הלשין בשבעה דברים: ישנו עם אחד, מפוזר ומפורד, בכל מדינות מלכותך, ודתיהם שונות מכל עם, ואת דתי המלך, ולמלך אין שוה להניחם.

חי״ת חף אנכי (איוב ל״ג ט׳) ח׳ קטנה. ז׳ מצות נתנו קודם מתן תורה וכולן נכללות בפסוק ויצו ה׳ אלהים את האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל (בראשית ב׳ ט״ז):

1. "Commanded." This word refers to [the prohibition against] idolatry. As the verse states, "He desired to go after the 'command' [of idolatry]" (*Hosea* 5:11).

2. "Hashem." That alludes to [the prohibition against] cursing Hashem. As the verse states, "And one who blasphemously pronounces the name of Hashem" (*Leviticus* 24:16).

3. "God [Elohim]." That alludes to [the necessity to have] judges. As the verse states, "Do not curse judges [Elohim]" (*Exodus* 22:27).

4. "The man." [That alludes to the prohibition against] bloodshed. As the verse states, "A person who spills the blood of a man, by a man [his own blood will be spilled]" (*Genesis* 9:6).

5. "Saying." [That alludes to the prohibition against] illicit relations. As the verse states, "Saying, if a man sends away his wifeà" (*Jeremiah* 3:1).

6. "From every tree of the garden." [That alludes to the prohibition against] stealing, of "Do not steal."

7. "You may surely eat." [You may eat that, but you may not eat] the limb of a living animal

Tet "May He remove *shivto* [His rod] from me" (*Job* 9:34). [The word *shivto* contains a] *tet*, which [is written] small, to indicate that there are no sufferings equal to the sufferings of Job. [In our texts, this letter is written large.]

Yud "*Teshi* [you forgot]" (*Deuteronomy* 32:18). [The word *teshi* contains a] *yud*, which is [written] small, indicating, "You weakened the strength of the Creator."

Kaf "*Velivkota* [And to weep for her]" (*Genesis* 23:2). [The word *velivkota* contains] a kaf, which is [written] small, indicating that whoever does not weep over a worthy human being is punished with a *kaf* and a *kaf* and a *kaf* [the three [shapes of the letter *kaf*; *Sefer Hatoda'ah*]

א'] ויצו – אין צו אלא לשון ע"ז שנאמר כי הואיל הלך אחרי צו (הושע ה' י"א),

ב'] השם – זו ברכת ה' שנאמר ונוקב שם ה' (מקרא כ"ד ט"ז),

ג'] אלהים – אלו הדיינים שנאמר אלהים לא תקלל (שמות כ"ב כ"ז),

ד'] על האדם – זה שפיכות דמים שנאמר שופך דם האדם באדם (בראשית ט' ו'),

ה'] לאמר – גלוי עריות שנאמר לאמר הֵן יְשַׁלַּח אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ (ירמיה ג' א'),

ו'] מכל עץ הגן – על הגזל שלא יגזול,

ז'] אכל תאכל – ולא אבר מן החי.

טי"ת יסר מעלי שבטו (איוב ט' ל"ד) ט' קטנה, כי לא יסורין כיסורין של איוב.

יו"ד תשי (דברים ל"ב י"ח) יו"ד קטנה, התשתם כחו של יוצר.

כ"ף ולבכותה (בראשית כ"ג ב') כ' קטנה, כל מי שאינו בוכה על אדם כשר כף וכף וכף פורעין לו.

Lamed "*Lo aleicheim* [not upon you]" (*Lamentations* 1:12). [This contains the letter] *lamed*, which is [written] small, because initially [the people of] Israel were the head, and now they are the tail

Regular and final nun There are [instances in which both forms of the letter] *nun* are small: "*neta oren* [he planted a sapling]" (*Isaiah* 44:14), "Nebushazban" (*Jeremiah* 39:13), and "the words of a *nargan* [grumbler] are like blows" (*Proverbs* 18:8): their strength became as tow under a certain constellation, on a certain day and at a certain hour, leading to his disgrace. (This possibly refers to Nebushazban, officer of Nebuzaradan, or possibly to some other verse with a small *nun*, which is missing here). [The *nun* is small in the following verses as well:] "Naftali is a swift deer" (*Genesis* 49:21). "The maiden of Israel *naflah* [has fallen] and will rise no more" (*Amos* 5:2)

Samech "Because He will hide me *besuko* [in His tabernacle]" (*Psalms* 27:5). [Besuko contains a] *samech* that [is written] small. [The letter *samech* has the numerical value of sixty.] "Sixty might men surround [the litter of Solomon]" (*Song of Songs* 3:7). "The secret of Hashem [that] is for those who fear Him" (*Psalms* 25:14) has been revealed. [The word *besuko* is written not with a *vav* at its end, but] with a *hey*, [which has the numerical value of five]. [Hashem] adjured [Israel] with the five [books of the] Pentateuch and with eleven verses that begin with [the letter] *yud* and end with a *bet* hidden from which *samech*/sixty is hidden, which you recited with the intention that he was my beloved; you guarded me from those who were placed around me, like the number of a squared *samech*/sixty. [In the phrase,] "In a tempest and in a *sufa* [storm]" (*Nahum* 1:3), [the word *sufa* contains] a *samech,* which is [written] small

למ"ד לא עליכם (איכה א׳ י"ב) ל׳ קטנה כי בתחלה היו ישראל לראש ועתה לזנב.

נו"ן ב׳ נוני"ן (פשוטה וכפופה) קטנות ואלו הן: נטע אורן (ישעיה מ"ד י"ד) ונבושזבן (ירמיה ל"ט י"ג) דברי נרגן כמתלהמים (משלי י"ח ח׳), שהיה החסון לנעורת באיזה מזל באיזה היום ובאיזה שעה לסירחו (אפשר שמוסב על נְבוּשַׁזְבָּן סריס נבוזראדן או שחסר פה פסוק אחר מנו"ן קטנה). נפתלי אילה שלוחה (בראשית מ"ט כ"א), נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל (עמוס ה׳ ב׳).

סמ"ך כי יצפנני בסכה, ס׳ קטנה, ששים גבורים סביב לה, גלתה סוד ה׳ ליראיו, בסכה כתיב (בה"א), השביעה בה׳ חומשין. ובי"א פסוקים שמתחילין בי׳ ומסיימין בב׳ נעלם מהם ס׳, שאמרתם בכונה כי דודי היה לי שמרתני מאותם אשר סביב שתו עלי כמנין ס׳ מרובעת. בסופה ובשערה (נחום א׳ ג׳), ס׳ קטנה.

Ayin "*L'avet* (to subvert) a man in his dispute" (*Lamentations* 3:36). [The word *l'avet* contains an *ayin*, which is written small.] To one who possesses, I have placed a *tov-zayin* on his head. [The consecutive letters] *samech ayin* [allude to] the ordination [*semichah*] of the seventy [*ayin*] [members of the Sanhedrin)

Pei A small *pei* [appears] in [*Parashat*] *Ha'azinu* [in the verse,] "*Vekhiper* (and appease) His land [and] His people]" (*Deuteronomy* 32:43). [*Vekhiper* contains a *pei*, which is written small.] The *pei* of "*bishparpara* [light of morning]" (*Daniel* 6:20). [This word contains two letters *pei*.] The first *pei* is small, the second is large. Its mouth is open. [*Pei* has the numerical value of eighty.] And after [the opening] eighty letters [of the Torah, the verse] writes, "And God said, 'Let there be light,' and there was light." Because we do not find "saying" prior to that

Tzadi "*Vetzivkhat* [and the cry of] Jerusalem has risen" (*Jeremiah* 14:2). [The word *vetzivkhat* contains] a *tzadi* that is [written] small, because [the Israelites] diminished the righteous. And [this] "cry" was in regard to the wine in the streets. And so too two times—in "a *tzaddik* [righteous person] will never stumble" (*Proverbs* 10:30), and in "*tzedakah* [charity] saves from death" (*Proverbs* 10:2)—*tzadi* is small, because a person who sees that he will be diminished should give charity.

Final Tzadi "He breached me, *feretz* [breach] upon *faretz* [breach]" (*Job* 16:14). [*Feretz*] has a final *tzadi*, which is [written] small

Kuf "*Katzti* [I am disgusted with] my life" (*Genesis* 27:6). [*Katzti* contains] a *kuf*, which [is written] small. This [statement of Rachel] teaches that she saw with Divine inspiration that Titus would destroy the House whose height is a hundred cubits — [*kuf* has the numerical value of a

עי"ן לְעַוֵּת אָדָם בְּרִיבוֹ (איכה ג' ל"ו) אל מי אשר בו ונתתי ת"ז (?) בראשו. ס' ע' זו סמיכת עי"ן (סמיכת ע' סנהדרין).

פ"א זעירא בהאזינו וכפר אדמתו עמו. פ' דשפרפרא (דניאל ו' כ') פ' קדמאה קטנה, תנינא גדולה, פיה פתוחה, ולאחר פ' אותיות כתיב ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור כי לא מצינו אמירה קודם לזאת.

צד"י וְצִוְחַת יְרוּשָׁלַיִם עָלָתָה (ירמיה י"ד ב') — צ' קטנה, כי הקטינו הצדיקים וצוחת זו צוחה על היין בחוצות, וכן צדיק לעולם בל ימוט (משלי י' ל'). וצדקה תציל ממות (משלי י' ב') ב' פעמים צ' קטנה כי הרואה שיקטין יעשה צדקה.

צד"י זקופה יִפְרְצֵנִי פֶרֶץ עַל פְּנֵי פָרֶץ (איוב ט"ז י"ד) ־ץ' קטנה.

קו"ף קצתי בחיי (בראשית כ"ז ו') — ק' קטנה, מלמד שראתה ברוח הקדש שטיטוס יחריב הבית שגבהו ק' אמות וימעט כבודן של ישראל. ק' של קברום (יחזקאל ל"ט י"ב) קטנה, ק' של יצחק בפסוק

hundred]—and he will diminish the honor of Israel. The *kuf* of "*Vikavru* [and they will bury]" (*Ezekiel* 39:12) is small. The *kuf* of *Yitzchak* [Isaac] in the verses, "And Abraham was hundred years old when *Yitzchak* [Isaac] was born to him," and "*Yitzchak* [Isaac] found a hundred measures" (when the tribes were born), [is small

Reish The *reish* of "Parshandata" (*Esther* 9:4), [one of the sons of Haman,] is small, because he was diminished and hanged

Shin, *Tav* [The letters] *shin tav* inf "Parshandata" (*Esther* 9:4), [one of the sons of Haman,] are small. Remove the *pei* and *reish* [from that name] and *shamta* ("execration") remains. In "And Esther *vatikhtov* [wrote]" (ibid. 9:2), [*vatikhtov* has two letters *tov*.] The second *tov* is small. Some say that the *vav* of "*Venafsho* [and his soul] He will not quicken" (*Psalms* 22:30) is small, and the *reish* of "like the beam of *orgim* [a weaver]" (*Samuel* 1 17:7), and the *vav* of "they stagger, *ivrim* [the blind]" (*Lamentations* 4:14) are small.

ואברהם בן מאת שנה בהולד לו יצחק, וימצא יצחק מאה שערים (כשנולדו השבטים).

ריי"ש של פרשנדתא (אסתר ט' ד) קטנה, שנתמעט ונתלה.

שיי"ן תיי"ן של פרשנדתא (שם) קטנות, הסר פ' ור' וישאר שמתא. ותכתוב אסתר (שם ט' ב') ת' תנינא קטנה יש אומרים ו' של ונפשו לא חיה (תהלים כ"ב ל') קטנה, ור' כמנוד אורגים (ש"א י"ז ז'), ו' של געו עורים (איכה ד' י"ד) קטנות.

Large Letters

Alef "Adam, Seth, Enosh" (*Chronicles* 1 1:1). The *alef* [in Adam] is large, because Adam was the pinnacle of created beings

Bet The *bet* of "*Bereishit* (in the beginning)" (*Genesis* 1:1) is large, because it precedes everything in Scriptures

Gimel "*Vehitgalach* [and he shall shave himself]" (*Leviticus* 13:33) [contains the letter] *gimel*, which is [written] large, because [the person] shaving was in a state of [ritual] purity

Dalet The *dalet* of *Echad* (*Deuteronomy* 6:4) is [written] large. From here, the Sages said that one must extend the *dalet* of *Echad* [when reciting the *Shema*]

Hei "*Halashem* [To Hashem] will you repay in this way?" (*Deuteronomy* 32:6). [*Halashem* contains] a *hei*, which is [written] large because it is like two words. And there cannot be [one] word without its companion (and so the *hei* is large, so that it should be visible as written specially, although in truth it is one word with "Lashem")

Vav The *vav* in [the word] "*gachon* [belly]" (*Leviticus* 11:42) is [written] large, because [it refers to the belly of a serpent, and] every serpent was cursed with six curses, [and the letter *vav* has the numerical value of six]

Zayin The *zayin* [in the name] "Vayizata" (Esther 9:9) is [written] large, because all [of Haman's sons] died with one breath (see *Megillah* 16b). Some say that it is the *zayin* in "*hakezonah* [like a harlot]" (*Genesis* 34:31) [that is written large], and some say [the *zayin* in] "*Zichru* [remember] the Torah of Moses My servant" (Malachi 3:22) [is written large]

אותיות גדולות

אל״ף אדם שת אנוש (דהי״א א׳) א׳ גדולה מפני שהוא ראש ליצורים.

בי״ת בי״ת של בראשית גדולה שהוא קודם לכל המקרא.

גימ״ל והתגלח גימ״ל גדולה, לפי שאותו גלוח היה בטהרה,

דל״ת דל״ת של אחד (דברים ו׳ ד׳) גדולה, מכאן אמרו חכמים שצריך להאריך בד׳ של אחד.

ה״א הל־ה׳ תגמלו זאת בהאזינו ה׳ גדולה, לפי שהיא כשתי תיבות ואי אפשר להיות תיבה בלא חברתה (ולכן הה״א גדולה שתהא נראה כתיבה מיוחדת ובאמת היא תיבה אחת עם לה׳).

וי״ן וי״ו דגחון (ויקרא י״א מ״ב) גדולה, שכל נחש ונחש נארר בו׳ קללות.

זיי״ן זיי״ן דויזתא (אסתר ט׳ ט׳) גדולה לפי שכולם מתו בנשימה אחת (עי׳ מגילה ט״ז:). י״א שהוא ז׳ הכזונה (בראשית ל״ד ל״א), וי״א זכרו תורת משה עבדי (מלאכי ג׳ כ״ב).

Chet "*Chur* [white], fine cotton and blue [textiles]" (*Esther* 1:6). [*Chur* contains] a *chet* that is [written] large. The *chur* [textile] was in the Temple, and none like it was found in the world. And some say that the *chet* of "*Khakhlili* [red]" (Genesis 49:12) [is written large], and some say the *chet* of "Jacob *vayechi* [lived" (ibid. 47:28) [is written large]

Tet "*Tov* [better] is a name" (*Ecclesiastes* 4:1) [contains the letter] *tet*, which is [written] large. And so "May He remove *shivto* [His rod] from me" (*Job* 9:34) [contains a *tet* that is written large, to indicate] that there was nothing like the suffering of Job

Yud "May the power now *yigdal* [grow]" (*Numbers* 14:17). The *yud* [in *yigdal*] is large, because He increases His might over all those in the world

Kaf "*Vekhanah* [and of the foundation]" (*Psalms* 80:16) [contains the letter] *kaf*, which [is written] large, because [the people of] Israel were called seventy names, just as Hashem [is called by seventy names], and [in addition] they were called Khanah to add [a name] to them

Lamed "*Vayashlichem* [and He cast them]" (*Deuteronomy* 29:27) contains a *lamed* that is [written] large, because You only cast them down temporarily

Mem [That is] *mem* of "*mishlei* [proverbs]" (*Proverbs* 1:1), [which is written large]

Nun "*Notzer* [preserves] kindness" (*Exodus* 34:7) contains a *nun* that [is written] large.

Final *nun* "And Moses brought forth *mishpatan* [their judgment]" (*Numbers* 27:5) has a large final *nun*, because Moses said, "Bring me the matter that is difficult for you, and I will hear it"

חי"ת חור כרפס ותכלת (אסתר א' ו') – ח' גדולה, חור היה במקדש ולא ימצא כמוהו בעולם, וי"א ח' של חכלילי (בראשית מ"ט י"ב), וי"א ח' ויחי יעקב (שם מ"ז כ"ח).

טי"ת טוב שם (קהלת ד א') ט' גדולה. וכן יסר מעלי שבטו (איוב ט' ל"ד) שלא היתה כמכת איוב.

יו"ד יגדל נא כח (במדבר י"ד י"ז) – יו"ד גדולה, לפי שמגדל כחו על כל באי העולם.

כ"ף וכנה (תהלים פ' ט"ז) כ' גדולה, לפי ששבעים שמות נקראו ישראל כהוי"ה ונקראו כנה להוסיף עליהם [כנוי].

למ"ד וישליכם (פ' נצבים) – למ"ד גדולה, שלא השלכת אותם אלא לפי שעה.

מ"ם מ"ם דמשלי (א').

נו"ן נוצר חסד (פ' כי תשא) – נו"ן גדולה.

נו"ן זקופה ויקרב משה את משפטן (במדבר כ"ז ה') – ן' גדולה, לפי שאמר משה והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתיו

(*Deuteronomy* 1:17). The Holy One, blessed be He, said, "[They should bring difficult matters] to you and not to Me? By your life, I am hiding something from you that the women known." As the verse states, "The daughters of Tzelafchad speak well" (*Numbers* 27:7)

Samech "*Sof* [the final] matter" in *Ecclesiastes* (*Ecclesiastes* 12:13) has a large *samech*, because the Holy One, blessed be He, adjured heaven and earth to reveal everything that is done in them

Ayin The *ayin* of the *Shema* (*Deuteronomy* 6:4) is [written] large. From here, [the Sages] of blessed memory said, "A person who recites the *Shema* without making it audible to his ear has fulfilled his obligation."

Pei The second *pei* of "*bishparpara* [light of morning]" (*Daniel* 6:20) is [written] large, because [Daniel] did not conduct himself in keeping with the custom of the kings, whose way is to arise at three hours into the morning (see Rashi *Daniel* 6:20).

Final pei "And when the sheep *uviha'atif* [were weary]" (*Genesis* 30:42) contains a *pei* that [is written] large

Tzadi "*Tzofav* [His scouts] are blind" (*Isaiah* 56:10) has a *tzadi* that is [written] large, because they are not literally blind but erring. And He stands at the dawn but although they have eyes, they do not see. And so too "their eyes are daubed so as not to see" (ibid. 44:18). Some say that "And you shall make a *tzitz* [showplate]" (*Exodus* 45:36) has a large *tzadi*

Kuf "And the swallow has its *kein* [nest]" (*Psalms* 84) has a large *kuf*, because there is no recovery from their fall. And some say "*kolah* [its voice] will go like [that of] a serpent" (*Jeremiah* 46:22) has a large *kuf*

(דברים א׳ י"ז), אמר הקב"ה, אליך ולא אלי בתמיה?! חייך אני מעלים ממך דבר שהנשים יודעות כן, שנאמר כן בנות צלפחד דוברות (במדבר כ"ז ז׳).

סמ"ך סוף דבר בקהלת (י"ב י"ג) – ס׳ גדולה, שהשביע הקב"ה השמים והארץ לגלות כל העשוי בהם.

עיי"ן עיי"ן של שמע (דברים ו׳ ד׳) גדולה, מכאן אמרו ז"ל הקורא שמע ולא השמיע לאזנו יצא.

פ"א פ"א דשפרפרא תנינא גדולה, שלא נהג כמנהג המלכים שדרכם לעמוד בג׳ שעות (עי׳ רש"י לדניאל ו׳ כ׳).

ף ובהעטיף הצאן (פ׳ ויצא) – ף׳ גדולה.

צד"י צפו עורים (ישעיה נ"ו י׳) צ׳ גדולה, לפי שאינם עורים ממש אלא טעות והוא עומד בשחר ועינים להם ולא יראו, וכן כי טח מראות עיניהם (שם מ"ד י"ח). י"א ועשית ציץ (שמות ב"ה ל"ו) - צ׳ גדולה.

קו"ף ודרור קן לה (תהלים פ"ד) – ק׳ גדולה, לפי שאין תקומה למפלתן, וי"א קולה כנחש ילך (ירמיה מ"ו כ"ב) – ק׳ גדולה.

Reish "To *acher* [another] god" (*Exodus* 34:14) has a large *reish*, because there is no recovery for those who worship idols. And some say that the *reish* at the beginning of *ram* ("elevated") is large

Shin "*Shir Hashirim* [song of songs]" (*Song of Songs* 1:1) contains [two letters *shin*]. The first *shin* is large, because this was the finest of the ten songs that were recited [to God] in the world

Tov "And Esther *tikhtov* [wrote]" contains [two letters *tov*]. The first is large, because she said, "Write me for generations" (cf. *Megillah* 7a, cf. *Otzar Yisrael*, *Otiyot Gedolot Uktanot*).

ריי"ש לאל אחר – ר׳ גדולה, לפי שאין תקומה לעובדי ע"ז, וי"א ר׳ ראשית דרם – גדולה.

שיי"ן שיר השירים – שי"ן קדמאה גדולה לפי שעשרה שירות שנאמרו בעולם זה נבחר.

תיי"ן ותכתב אסתר, קדמאה גדולה לפי שאמרה כתבוני לדורות (עי׳ מגילה ז׳., ע׳ אוצר ישראל ערך אותיות גדולות וקטנות).